דבר

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
דבר
עתון פועלי ארץ ישראל
מייסדו ועורכו הראשון ברל כצנלסון ז"ל
מאוחד עם למרחב

יום שישי, ה' באייר תשמ"ח, 22 באפריל 1988 ● גליון 19400

היום 56 עמודים כולל „דבר־השבוע" ● המחיר –.2 ש"ח (כולל מע"מ), באילת 1.74 ש"ח

היום בדבר

סדאם חוסיין – דיוקן. תותחים במקום חמאה – תחקיר. צרפת לקלפי – תחזית. בלי אבו־ג'יהאד – ניתוח. אברהם אבינו ואיברהים הבדווי – מעקב. איך להציל הבורדל – הצעות. הערות להיסטוריה שלא נכתבה – מסה. „משאי" לספרות

יגאל עילם, דן אבידן, ד"ר יצחק גרינברג, יוני להב, דרור שרביט, דליה שרון, אהרן שמי, גדעון קוץ, טדי קולק, חגי אשד, מושיק, צבי אילן, שבתאי לוי (שבו), ורדה צימרמן, אקונומיסט, יאיר גרבה.

ב.ה.ק.
ציוד מטבחים מוסדיים בע"מ
רח' הבונים 50 בת־ים
טל. 5519355 03-5510432
ייצור תנורים וציוד מטבחים:
□ מחבתות □ קונבקטומטים □ כיריים גז
□ צ'יפסרים □ שולחנות חימום וקירור וכו'

משלחת ישראל מחרימה את הדיונים באו"ם על ההתנקשות באבו־ג'יהאד

ארה"ב עשויה לתמוך בהצעה שתגנה באופן כללי התנקשות על רקע פוליטי אך תטיל וטו על גינוי ישיר

מאת מרים מקם, סופרת „דבר" בניו־יורק

ניו יורק (מיוחד ל„דבר"). – מועצת הבטחון של האו"ם התכנסה אמש, כדי לדון בתלונת תוניסיה נגד ישראל, על שפגעה בריבונותה ובשלמותה הטריטוריאלית בעת ביצוע ההתנקשות בחייו של אבו־ג'יהאד.

משלחת ישראל לאו"ם החרימה את הדיונים, תקדים שלא קרה עד כה במועצת הבטחון. על החרם הוחלט לפי המלצת המשלחת, בראשותו של השגריר יוחנן ביין, ובאישורו של שר החוץ.

מקורות במשלחת ארה"ב לאו"ם מסרו ל„דבר", שאם תובא להצבעה הצעה המגנה התנקשות על רקע פוליטי באופן כללי וללא פירוט, תתמוך ארה"ב בהצעה. אולם, אם ההצעה שתובא להצבעה תקרא לגנות את ישראל כאחראית להתנקשות זו, קרוב לוודאי שארה"ב תתנגד לה, תטיל עליה וטו, ובכך תמנע את קבלתה.

מהלך זה של ארה"ב יתבצע „משום שאין מספיק הוכחות המצביעות על זהות מבצעי ההתנקשות", לדברי דובר המשלחת. דיוני מועצת הבטחון יימשכו היום.

ביום העצמאות פרסמה משלחת ישראל לאו"ם הודעה לעתונות, בה נאמר שתלונת תוניסיה נגד ישראל מייחסת האשמות שונות בלתי מוכחות וספקולאטיביות נגד ישראל, ובמיוחד טענה שקרית האומרת „שישראל הודתה שתקיפה מדינה עצמאית ופגעה בריבונותה הטריטוריאלית".

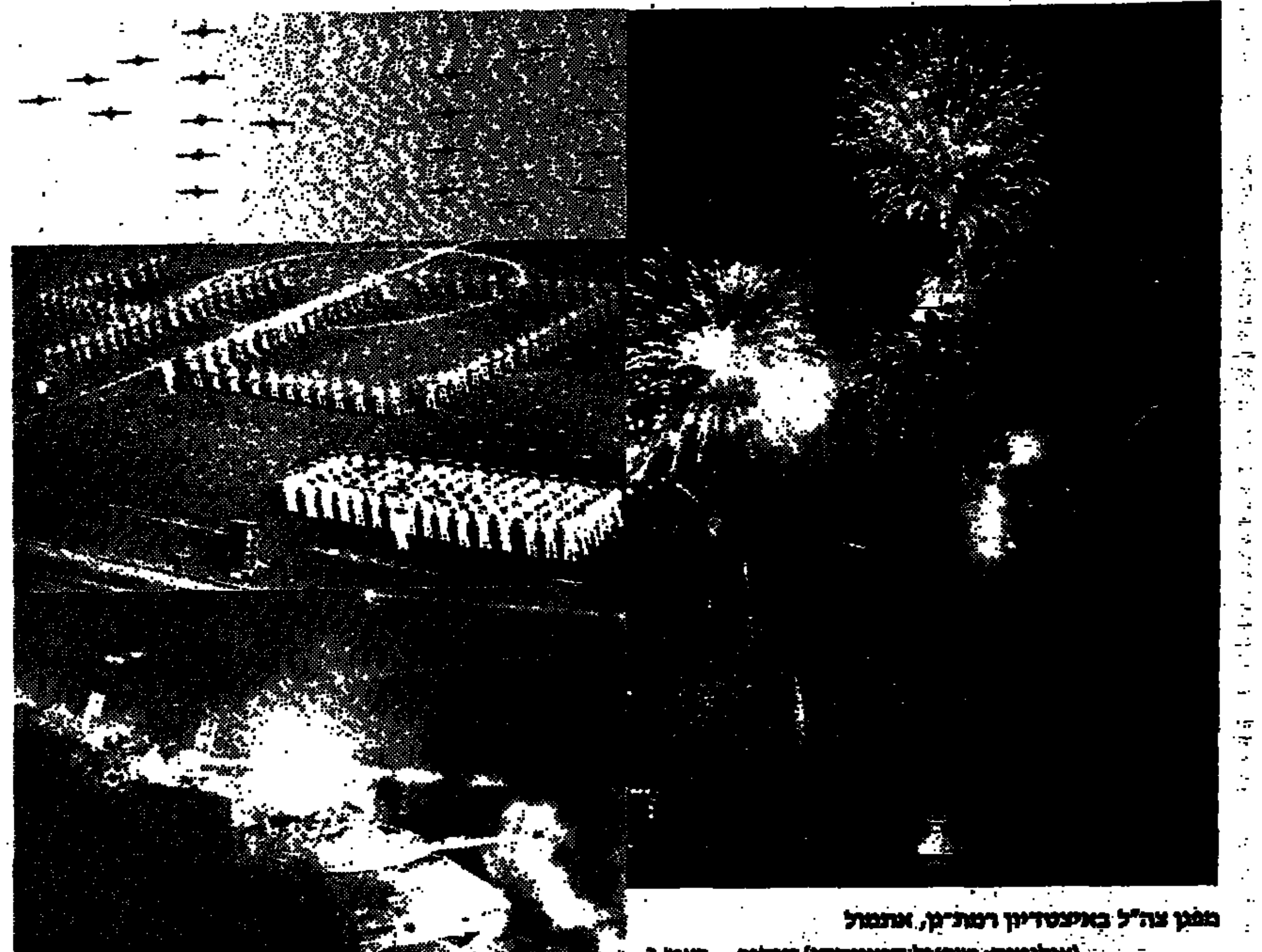

מפגן צה"ל באיצטדיון רמת־גן, אתמול
(צילומים: ישראל סמיונסקי) סיקור – בעמ' 2

2 שוטרים אמריקאיים: הוא הודה באשמתו לפני שנתיים

דמיאניוק אמר: הייתי חייב לעשות זאת

(עי"ם). – ג'ון דמיאניוק, אשר הורשע זה עתה בישראל ב„פשעי מלחמה, פשעים נגד העם היהודי ופשעים נגד האנושות", הודה למעשה באשמתו כבר לפני שנתיים, ערב העברתו לישראל. על כך מסרו אתמול שני שוטרים אמריקאיים, אשר העבירו את דמיאניוק לארץ.

לדברי אנשי המשטרה, לי קודי וריצ'ארד שרודר, שהעבירוהו לישראל ב־1986 אמר להם דמיאניוק: הם לא מבינים „זו היתה מלחמה, הייתי חייב לעשות את זה".

בהכירו אותה שיחה אמר קודי כי „היתה זו למעשה הודאה באשמתו. אבל אז לא ייחסתי לכך משמעות מיוחדת. ידעתי שדמיאניוק נאבק נגד שלילת נתינותו האמריקאית ונגד גירושו.

היה ברור לי, כי כאשר הבין שהוא יוצא לישראל, הוא ניסה להצדיק את אשר עשה, אמר שרודר.

יומיים לאחר בואם לישראל עם העציר, נחקרו שני אנשי המשטרה האמריקאית במשך 4 שעות על־ידי התובע הישראלי שטיפל בתיק. התובע ביקש משניהם שיהיו מוכנים להופיע כעדי תביעה – אך למעשה לא נקראו להעיד.

מכל מקום, ביקש התובע שלא לספר על התבטאויות אלה של דמיאניוק, עד לסיום המשפט.

עיקרן תחילה

- מפגן צה"ל באיצטדיון ר"ג / עמ' 2
- יום העצמאות ה־40 – הטקסים, העצרות וההתגיגות / עמ' 3
- 31 החטופים – שוחררו אחרי 16 יום / עמ' 3
- גם שוטרים יכולים את הנשיא – מציע בהתהה / עמ' 4
- הכנסת זרים – תמוטט את הקבוצות / ספורט, עמ' 6
- שוטרים שנגנבו – גלגלו האשמה על עציר תמורת הקלת עונשו / עמ' 10
- בבאים יועמדו לדין משמעתי – בעקבות השריפה בב"ש / עמ' 10

שמיר ופיקרינג בחתימה על מזכר ההבנה ישראל־ארה"ב, אתמול בירושלים
(צילום: יצחק הררי)

רייגן עם חתימת המזכר: לא להחמיץ מו"מ לשלום

„פרופיל נמוך" לחתימת ההסכם בוואשינגטון

מאת סופר „דבר" בארה"ב

בטקס רשמי ובסגנון נמוכים, חתם הנשיא רייגן על מזכר ההבנה עם ישראל.

במשרד הסגלגל בבית הלבן נכחו מהצד האמריקאי גם סגן הנשיא ג'ורג' בוש, סגן שר החוץ, ג'ון ויטהד, רודמת מחלקת המדינה פיליס אוקלי וסגן היועץ לבטחון לאומי נגרד פונטה. שלושת האורחים מילאו את מקומם של הבכירים מהם, הנמצאים עתה במוסקווה, לשיחות ההכנה לקראת ועידת הפסגה בסוף חודש מאי.

כבד הישראלי נכחו השגריר משה ארד והנספח הצבאי עמוס ירון. ראש משלחת הרכש בניו־יורק אברהם בן־יוסף, הציר בשגרירות, עודד ערן והציר הכלכלי פנחס דרור.

הנשיא רייגן אמר לשגריר ארד כי הוא „שמח על ההזדמנות לחתום על מסמך כה משמעותי. ביום העצמאות ה־40 של ישראל", ואיחל „הרבה שנות שלום ושגשוג". עוד הוסיף שהוא צופה להמשך היחסים ההדוקים ושיתוף הפעולה ההדוק במאבק למען השלום.

השגריר הודה בשם ממשלת ישראל. הוא הביע

(המשך בעמוד 2)

במזכר ההבנה: פירוט פומבי ראשון של שיתוף פעולה צבאי

וואשינגטון (עי"מ ועיר). – מסמך ההבנה בין ישראל לארה"ב קובע מסגרת לשיתוף פעולה מדיני, צבאי וכלכלי בין שתי המדינות ותוחם המדגיש את הקשרים ההדוקים ביניהן, בהגדירו את ישראל „בעלת ברית חשובה של ארה"ב שאינה חברה בנאט"ו".

מסמך זה מודה למעשה לראשונה בפומבי בהיקף שיתוף הפעולה הצבאי בין שתי המדינות, בכל הנוגע ל„תיכנון משולב ותרגילים ולוגיסטיקה משותפים".

שמיר ציין בטקס החתימה, כי „ארה"ב היתה המדינה הראשונה שהכירה לישראל ב־1948, הקשת ספורות לאחר שהכריזו על עצמאותנו. משמעות רבה נודעת לעובדה כי אנו נותנים ביטוי מיוחד לשותפות יוזידה במינה זו בערכים משותפים, באינטרסים משותפים ובשאיפה לשלום".

פקיד בכיר בירושלים הבהיר, כי „זו הפעם הראשונה שישראל וארה"ב החליטו לקבוע כל דבר בכתב ולפרסם את הדבר ברבים. הדבר מדגיש את העובדה כי ייתכנו חילוקי דעות עם ארה"ב לגבי נושאים מסויימים, ואף על פי כן ניתן לשמור על קשרים הדוקים מאוד עמה".

המזכר קורא להתייעצויות ופגישות תכופות בין מנהיגים אמריקאיים וישראליים, ומדגיש את החשיבות שבקבוצות עבודה משותפות לשיתוף פעולה אסטרטגי, סיוע בנושאי הגנה וכן סיוע כלכלי.

שולץ ושוורנאדזה מכינים במוסקווה פסגת הנשיאים

מוסקווה. (רויטר וא.פ.). – שר החוץ של ארה"ב ג'ורג' שולץ ועמיתו הסובייטי אדוארד שוורנאדזה החלו אתמול במוסקווה בהכנות לקראת פגישת הפסגה בין מנהיגי שתי המעצמות במוסקווה בסוף החודש הבא.

דוברים סובייטיים ואמריקאיים כאחד ציינו את האווירה הטובה ששררה בין האישים בפגישתם, אך הביעו זהירות בהתייחסם לסיכויי השניים להגיע לכלל הסכמה באשר לניסוח החוזה לפירוק הטילים הגרעיניים, שנועד להיות שיאה של הפסגה.

דובר הבית הלבן צ'ארלס רדמאן אמר במסיבת עתונאים שכינס אתמול, כי בעיות קשות אחדות טעונות עדיין פתרון בטרם ניתן יהיה להשלים את החוזה המיוחל לקיצוץ מאגרי הטילים ארוכי הטווח של שתי המעצמות בחצי. בשבועות האחרונים התרבו התבטאויותיהם הפאסימיות של פקידים אמריקאיים בדבר הסיכויים לחתימה בקרוב על החוזה הבין־יבשתי.

סיירת מטכ"ל חיסלה את אבו־ג'יהאד כשבמטוס הפיקוד לפחות 2 אלופים

– טוען „וואשינגטון פוסט" ומוסיף: הקבינט המדיני אישר את ההתנקשות בשני דיונים ● יותר מחצי מיליון פלשתינים באו להלוויה בדמשק ● ערפאת הסכים במוסקווה לפעול לשיפור יחסיו עם סוריה ● יהודי תוניסיה מגנים את „הרצח השפל"

מאת סופר „דבר" בארה"ב

עשרת חברי הקבינט המצומצם של שמיר דנו פעמיים בעניין, לפני אישור ההתנקשות באבו־ג'יהאד. המבצע תוכנן והוצע על־ידי צבא משותף למוסד, לחיל הים ולחיל האוויר הישראליים אך הריגה בתוניסיה, לאחר ליום השבת, בוצע על־ידי אנשי סיירת מטכ"ל. כך טען אתמול ה„וואשינגטון פוסט", בהסתמכו על מקורות בתוניסיה ובישראל.

על המשימה בתוניס פיקדו כמה מפקדים בכירים, ממטוס באוינג בעל ציוד מיוחד, היו בקשר רדיו עם הכוח על הקרקע.

עשרת חברי הקבינט דנו לראשונה בנושא בחודש שעבר, מייד לאחר חטיפת האוטובוס ליד דימונה, בו נהרגו שלושה אזרחים ישראלים. לכוחות הבטחון ניתן אישור להכין את הפעולה, אך ההחלטה הסופית נדחתה.

בפעם השנייה נדון העניין ביום ד' שעבר, בישיבה שארכה 30 דקות בלבד. לא נערכה הצבעה רשמית.

(המשך בעמוד 2)

דמשק (א.פ. רויטר ועי"ם). – יותר מחצי מליון פלשתינים נטלו ביום ד' חלק בלווייתו של אבו־ג'יהאד במחנה פליטים מדרום לדמשק.

גברים קראו סיסמאות ונשים התייפחו כשהוצאה גופת המנהיג הצבאי של אש"ף מהארון, בעטפה בדגל הפלשתיני ונטמנה בקבר בבית העלמין של „הקדושים" במחנה ירמוק. בלווייה השתתפו נציגים בכירים רבים של אש"ף, שבאו בלוויית שומרי ראש אישיים, נציגים בכירים של מדינות ערביות ואלמנתו של אבו־ג'יהאד.

עשרות שוטרים פיזרו בכוח מתאבלים שציפו לראות את ערפאת בלוויה, שהפכה, לדברי משקיפים, לעצרת עם רבת משתתפים למען אש"ף. אמצעי התקשורת הסוריים כיסו את הלוויה בהרחבה. נשיא סוריה אסד היה מיוצג בה על־ידי חבר הפיקוד האזורי של מפלגת הבעת' השלטת סייד חמאדי, שאמר בנאומו, כי „מאבקנו עם האויב אינו על גבולות אלא על קיום: פלשתין המלחמה

(המשך בעמוד 2)

הלווית אבו־ג'יהאד בדמשק
(צילום: אי.פי.)

כרוז חדש בשטחים קורא ל„שבוע זעם"

מאת סופר „דבר"

מפקדת ההתקוממות המאוחדת, המזוהה עם אש"ף בשטחים, קוראת להפוך את השבוע הקרוב ל„שבוע הזעם", בעקבות חיסולו של חליל אל־וזיר, המכונה אבו־ג'יהאד.

הקריאה מופיעה בכרוז מס' 14, שהופץ אתמול במזרח־ירושלים תחת הכותרת „קריאתו של המהפכה, המורה, הסמל והקדוש המכונה אבו־ג'יהאד". על הכרוז מתנוססת תמונתו של חליל אל־וזיר.

„דמך הרמם של יתר החללים לא יבוכו. אנו שגם אנו נהיה קודשים משניה, אז שבצליה להניף את הדגל שלמענו הקרשת את חייך. אנו נניף את הדגל מעל ירושלים, בירת המדינה הפלשתינית העצמאית", נאמר בכרוז שכולל התקפה חריפה תקיפה על הציונות, המכונה פאשיסטית ונאו־נאצית.

(המשך בעמוד 2)

מאת דני צדקוני, יוסי ליבוביץ והמוחמד חלילה, סופרי „דבר"

מחומד חסן נאסר, בן 20, ממחנה הפליטים נוסיראת נהרג בהפרות סדר שפרצו ביום רביעי במחנה. הוא הועבר לביה"ח „ברזילי" באשקלון ושם מת מפצעיו.

בבית חולים זה מאושפז במצב קשה באחר מוסעיד, בן 20, מאותו מחנה. ארבעה פצועים נוספים ממחנה זה מאושפזים בביה"ח „שיפא" בעזה ועוד חמישה בביה"ח „אל־אהלי" בעיר. חייל אחד נפצע במהלך האירוע מפגיעת אבן בפניו. אירועים נוספים היו שלשום בשכונת הפליטים „אל אמל" בחאן יונס, ובמקומות אחרים.

אתמול דיווחו מקורות מקומיים על שקט יחסי.

אלמונים הציתו בערב יום הזיכרון לחללי צה"ל דגל המדינה, שהונף מעל עץ בחצר ביתה של משפחת דניאל ביפו.

(המשך בעמוד 2)

למורת החסות הממשלתית

6 משוררים ערבים הסכימו להשתתף בפסטיבל השירה

מאת ורדה צימרמן, סופרת „דבר"

שישה משוררים ערביים נתנו את הסכמתם להשתתף בשבוע השירה הבין־לאומי, שעומד להיערך בישראל בחודש יוני, למרות החסות הממשלתית.

השישה – מישל חדד, נזיר חיו, פארוק מואסי, פאיד אבו־הודה, ג'מאל קאוודר ומוחמד רנעים – נענו לבקשתו של חבר הוועדה המייעצת, המשורר ממוצע רודוי נעים עריידי. עובדה זו ראויה לציון לאור התפטרותם של שני חברי הוועדה, נתן זך ונסים קלדרון, בשל החסות הממשלתית ובשל האירועים המתרחשים בשטחים. התפטרותם של השניים גררה התפטרויות נוספות, ובסופו של דבר גרמה לביטול שבוע השירה.

נעים עריידי עצמו מסר כי נתן זך הקריא לו בטלפון את הודעת התפטרות שבה קוראים השניים, בין השאר, לכל המשוררים שהוזמנו על ידם לפסטיבל, בארץ ובחו"ל, להחרים אותו.

טדי קולק מקבל את פרס ישראל מידי הנשיא הרצוג ושר החינוך
(צילום: יצחק הררי) ראה ידיעה בעמוד 3

6 מחבלים נהרגו בדרום־לבנון בפעולות משולבות צד"ל־צה"ל

מאת שמעון וייס, סופר „דבר" בצפון

שורה של תקריות אש והיתקלויות פיגוע של מחבלים בכוחות צה"ל וצד"ל אירעו במהלך יום העצמאות באיזור הבטחון שבדרום־לבנון, ומצפונה לו. בכל התקריות הללו לא היו נפגעים לכוחות צה"ל.

שלשום לפנות בוקר פעל כוח של צה"ל מצפון לאיזור הבטחון בסמוך לכפר כבריחא, בגזרה המרכזית של דרום־לבנון. במהלך הפעולה, שנועדה לאתר ולהשמיד מסגרי קסיטוש התארגנויות של חוליות מחבלים, זיהה הכוח שלושה מחבלים במבואות הכפר, ירה לעברם והרג שניים מהם. שלישי נפצע והצליח להמלט.

מקורות בצפון אמרו כי הפעולה היא חלק מפעילות הבטחון השוטף של פיקוד הצפון, למניעת התארגנויות של חוליות חבלה מצפון לאיזור הבטחון.

כוח של צד"ל פעל גם הוא שלשום נגד חוליית מחבלים באיזור הכפר מיידון בגזרה המזרחית של דרום־לבנון. במהלך הסריקות נתקל הכוח בקבוצה של 15 מחבלים. במקום התפתח קרב המחבלים נסוגו לתוך הכפר. הכוח של צד"ל המשיך במרדף ובסריקות ובהתקלות נוספת עם המחבלים הרג ארבעה מהם. חייל צד"ל נהרג בהיתקלות זו ושלושה אחרים נפצעו. במהלך הפעולה המרדף ירו מחבלים, ככל הנראה אנשי „חזבאללה", אש מנשק קל, פגזי מרגמות ופצצות אר.פי.ג'י לעבר הכוח של צד"ל.

כמהלך יום אתמול ניסו מחבלים שיעים של חזבאללה ומחבלים פלשתינים להתקיף ארבע פעמים מוצבים וסיורים של צד"ל מצפון לאיזור הבטחון ועל גבול איזור הבטחון. בין השאר, התקפו שני מוצבים של צד"ל על גבול איזור הבטחון, חוליית מחבלים אחרת ניסתה לפגוע במוצב של צד"ל באיזור ג'זין, אך נעצרה. סיור של צד"ל התקף באיזור ג'זין ושניים מחייליו נפצעו. חוליית המחבלים הנסוגה.

ניצחון מרשים לדוקאקיס

בבחירות בניו־יורק ● קיבל 51% ואילו ג'קסון 37% ● הסנאטור גור פרש

מאת מרים מקם, סופרת „דבר" בארה"ב

ניו יורק (מיוחד ל„דבר"). – הבחירות המוקדמות במדינת ניו־יורק למועמד המפלגה הדמוקרטית למירוץ לנשיאות ארה"ב המתקיימו ביום רביעי בניצחון מרשים למושל מסצ'וסטס מייקל דוקאקיס, אשר זכה ב־51 אחוז מהקולות. הכומר ג'סי ג'קסון זכה ב־37 אחוז מהקולות. ואילו הסנאטור אלברט גור זכה ב־10 אחוזים מהקולות בלבד והודיע אמש על פרישתו מהמירוץ.

הבלחתו של דוקאקיס בניו־יורק הביאה לו 1032 צירים לוועידה הארצית של המפלגה הדמוקרטית. כש־2082 בצירים נדרשים כדי לזכות במינוי כמועמד המפלגה למירוץ. לדעת פרשנים, הפער שנוצר בין מספר הצירים של דוקאקיס לאלה של ג'קסון, 831, מספיק כדי לבצע את מועמדותו של דוקאקיס במירוץ לנשיאות נגד סגן הנשיא ג'ורג' בוש, מועמד המפלגה הרפובליקאית בבחירות בנובמבר.

אך למרות הנצחון הברור של דוקאקיס, אין לזלזל בכוחו של הכומר ג'קסון אשר למרות הפסדו במדינת ניו־יורק זכה ברוב קולות אמנם העיר, בעיר ניו־יורק עצמה. הכומר ג'קסון זכה בבחירות מוקדמות אלה לבסס את מעמדו כמועמד שיש להתחשב בכוחו, ואשר אינו מוותר על המשמעות והכוח שמעמד זה מקנה לו. ג'קסון לא יירתע מלדרוש מהמפלגה הדמוקרטית בבוא הזמן את המגיע לו.

חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות • חדשות

68 מתמודדים על 29 מקומות למועמדי מרכז העבודה לכנסת

מאת עליזה ולך, סופרת „דבר" לענייני מפלגות

עוד יומיים נותרו עד תום הגשת המועמדויות של חברי מפלגת העבודה, המתבקשים להתמודד על מקום ברשימה לכנסת בבחירות במרכז.

ל־29 המקומות, השמורים לנבחרי המרכז ב„פאנל", הגישו את מועמדותם עד ערב יום העצמאות 68 מועמדים.

בין אלה שכבר הגישו את מועמדותם כלולים כל חברי הכנסת ה„רציפ" לקדנציה נוספת. עם אלה לא נמנים חברי הכנסת אריק נחמקין (שר החקלאות), עדי אמוראי (סגן שר האוצר), דב בן־מאיר (סגן יו"ר הכנסת) מנחם הכהן ונחמן רז. ח"כ אהרן הראל, המיועד ליו"ר הוועד המנהל של רשות השידור, לא הגיש עדיין את מועמדותו, אך עשוי להציגה אם תימשך הסחבת באישור הרכב הוועד המנהל.

„צומת" תבחר בשבוע הבא את רשימתה לכנסת ה־12

מאת עליזה ולך, סופרת „דבר" לענייני מפלגות

ועידתה הראשונה של „צומת", תנועתו של הח"כ רפאל איתן, מתכנסת ביום ב' הבא בירושלים, מוקדם מכפי שתוכנן בכינוס היסוד של „צומת" לפני ארבעה חודשים.

למטרת הפתיחה החגיגית יתכנסו הצירים לאשר את מצע המפלגה ולבחור את מוסדותיה. על־פי המתוכנן יאשרו המוסדות הנבחרים את תקנון הבחירות למועמדים לכנסת, ובו ביום אף יקימו הליך לבחירתם. הסקרים חוזים לרשימת „צומת" יותר ממנדט אחד, ועל־פיהם יבואו המצביעים מהמאגר של תנועת העבודה האקטיביסטית ומ„כך".

מטבע הדברים, לא יתמודד איש מול רפול על הנהגת המפלגה. ההערכה היא שכמה מחברי „צומת" יתמודדו על מקום ברשימתה לכנסת, וביניהם: גדעון אלטשולר, יעקב טוביה, הנחשב לאחד האישים המקורבים ביותר לרפול, ודוברת התנועה, יעל מיכאלי.

יצויין, כי לפי שעה לא הובילו המו"מ שניהלה „צומת" עם תנועת „עצמאות" של עזרא זוהר לאיחוד של שני הגופים. המו"מ מתנהל „על אש קטנה", אמרו ל„דבר" מקורבי רפול.

קולומביה תרכוש מישראל 13 „כפירים" משופרים

מוסר הג'יינס דיפנס ויקלי

מאת דליה שרון, סופרת „דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד ל„דבר"). – קולומביה תרכוש מישראל 13 מטוסי כפיר בערך של כ־200 מיליון דולר. מדובר בשיפורם של מטוסי כפיר, הנמצאים במחסני חיל האוויר, מאחר שייצור הכפיר הופסק לפני יותר משנה, בתום החוזה עם חיל האוויר – כך מוסר ה„ג'יינס דיפנס ויקלי".

לפני כשנה גילה שר הבטחון יצחק רבין כי מספר רב של מטוסים מאוחסנים ואינם נמצאים בשימוש בשל קיצוצים בתקציב. התעשיה האווירית הציעה אז לארצות אחרות רכישת מטוסים משופרים במועד קרוב.

העסקה עם קולומביה כוללת שיפור המטוסים לגרסה C7, ציודם באוויוניקה מתקדמת, בחלקי חילוף ואימון לטייסים. ישראל תעניק לקולומביה אשראי ל־8 שנים. 100 מיליון דולאר מן המחיר ישולמו בפחם, שישראל תייבא מקולומביה ב־4 השנים הבאות. כל הסכם למכירה של מטוסי כפיר זקוק לאישורו של ממשלת ארה"ב, משום שהוא כולל מערכות אמריקאיות.

שיפור במצבו של רוממ אלדובי

(ע). – שיפור חל במצבו של רוממ אלדובי שנפגע בראשו בעת הטיול בכפר ביתא לפני כשבועיים.

אלדובי חזר בערב החג להכרתו לאחר שמאז הטיול היה מאושפז חסר הכרה ביחידה לטיפול נמרץ בבית חולים הדסה בירושלים. אלדובי, בן 26, עדיין שוהה ביחידה לטיפול נמרץ כשהוא מחובר למכונת הנשמה. בני משפחתו אופטימיים בעניין התקדמות במצבו. „הדרך לשיקום עדיין רחוקה", אמרו אתמול בני המשפחה.

עוד נודע כי אלדובי מגיב בתנועות להוראות הרופאים, אך אינו יכול לדבר בשל פתח בקנה הנשימה שבגרונו.

תקוות לפיתוח חיסון איידס בעקבות ניסויים בצרפת

מאת גדעון קוץ, סופר „דבר" בצרפת

פאריס (מיוחד ל„דבר"). – התקוות לפיתוחו של חיסון נגד איידס, גברו. כתב העת הרפואי הבריטי „נייצ'ר" פרסם תוצאות מעודדות על־ניסויים בחיסון, שפיתח המדען היהודי־צרפתי ד"ר דניאל זאגורי.

מסמר, שהוא ד"ר זאגורי [illegible] לעצמו חיסון נסיוני בנובמבר 1986. מאז נמשכו הניסויים במסגרת מחקר שבו שותפים גם פרופ' רוברט גאלו, מגלה נגיף האיידס מארה"ב, ומדענים מבלגיה ומזאיר. הנסיוב נוסה על תריסר מתנדבים, בהם שני רופאים צרפתים מזאיר. הוא מורכב מתאים, שאליהם הוחדר תרכיב סינתטי – לא טבעי – של הווירוס.

מזג האויר

(ע). – מעונן חלקית. תשקיף לשבת תחול עליה בטמפרטורות.

הטמפרטורות: ירושלים: 10־18, רמת הגולן: 10־18, נהריה: אין, צפת: 8־17, חיפה: 12־23, טבריה: 12־25, נצרת: אין, עפולה: 9־23, שומרון: 9־20, תל־אביב: 12־23, לוד: 10־22, יריחו: 13־28, עזה: 12־22, באר־שבע: 10־24, אילת: 18־31.

טקסי זכרון בעוספייה ובחורפיש ל־200 נופלים מהעדה הדרוזית

מאת מוטבה חלבי, סופר „דבר" לענייני דרוזים

העדה הדרוזית בישראל התייחדה עם זכרם של 200 מבניה, שנפלו במערכות ישראל, במקומם שנערכו בבית הקברות הצבאי בעוספייה ובמבואות הכפר חורפיש.

בעוספייה השתתפו בטקס ראשי העדה הדרוזית והמשפחות השכולות. את הממשלה ייצג בטקס שר האנרגיה והתשתית משה שחל, אשר הביע תנחומים למשפחות השכולות, וציין כי הגיעה העת שהממשלה תעניק את מלוא הזכויות לבני העדה הדרוזית.

בטקס בכפר חורפיש בגליל אמר ראש המועצה המקומית כי חורפיש נחשב לכפר עימות, כמו כל יישוב אחר בסביבה, והוא זכה למלוא הזכויות וההטבות.

דחייה נוספת ברפורמת הדלק – לזמן בלתי מוגבל

מאת יוסף מיכלסקי, סופר „דבר"

הרפורמה במשק הדלק, אשר עמדה להיכנס לתוקף ביום א' הקרוב, אחרי דחיות רבות, נדחתה שוב למספר שבועות, בעקבות החלטת בית הדין הגבוה לצדק, אשר דן בעתירה של חברות הדלק ביום ד' ודחה את פסיקתו עד שמשרד האנרגיה והתשתית יתקן כמה סעיפים ברפורמה המוצעת. בג"ץ לא נענה לעתירת חברות הדלק, שביקשו למעשה לבטל את הרפורמה.

מנכ"ל משרד האנרגיה והתשתית, ד"ר נתן ארד, הסביר שמשרדו נתבקש לתקן כמה פגמים פרוצדוראליים, והוא הביע בטחונו שבסופו של דבר יחזה בג"ץ את העתירה והרפורמה תמומש. בית הדין, שישב בהרכב של שלושה שופטים, לא קבע מועד לישיבתו הקרובה אלא הסתפק בקביעה שהוא ידון בנושא בהקדם.

סיירת מטכ"ל חיסלה

(סוף מעמוד 1)

היחיד שהתנגד למבצע היה השר עזר וייצמן.

לטענת העתון התבקשו יוסי בן־אהרון ויוסי ביילין לעזוב את החדר. שר החוץ שמעון פרס אשר ביטא התנגדות בישיבה הקודמת, הורשה בישיבת יום ד'. „בהתבסס על הדיון הקודם, היה מובן שהוא איננו משוגע על הרעיון", אמר מקור לעתון על השר פרס. שר הדתות, יצחק נבון, שגם כן התנגד למבצע, נעדר (עקב שהייתו בחו"ל) מהישיבה בה התקבל האישור.

שר הבטחון יצחק רבין ושר המשטרה חיים בר־לב תמכו בביצוע הרצח, לדברי מקורות, שמיר, לא העמיד את הנושא להצבעה כפי שנהוג בנושאי בטחון רגישים.

הפוסט מזכיר כי שלושה מפקדים בכירים בצה"ל הם בעלי נסיון של פשיטות, כגון זו שהביאה לחיסול אבו־ג'יהאד. הרמטכ"ל רב־אלוף דן שומרון, שהוביל את הפשיטה על נמל התעופה באנטבה ב־1976. סגנו, האלוף אהוד ברק, שהוביל על הפשיטה על ביירות ב־1973, בה נהרגו 3 מנהיגים באש"ף, ומפקד המבצע ב־73, האלוף אמנון שחק, ראש אגף המודיעין בצה"ל.

„מומחים אומרים", כותב הפוסט, שפעולת חיסולו של אבו־ג'יהאד מתאימה לחשיבה האסטרטגית של ברק. „מפקד המעדיף תקיפות מהירות ומוגבלות על פני מבצעים בהיקף גדול".

מפקדים בכירים היו במטוס שפיקח על המבצע. מוסר הפוסט מפי מקורות [illegible] לאשר", ביניהם אהוד ברק, מפקד חיל האוויר אביהו בן־נון, וייתכן שגם אמנון שחק.

בבואינג 707 של חיל האוויר שהו, [illegible] אלקטרוני מתוחכם, בדומה למערכת התראה ופיקוח אווירית אמריקאית, טס מעל הים התיכון, בקרבת התחום האווירי של תוניסיה. הוא שימש לא רק לשיבוש התקשורות הטלפונית באיזור מגוריו של אבו־ג'יהאד, כפי שמסרו החוקרים התוניסאים, אלא גם לתיאום ולמעקב על המבצע כולו.

(סוף מעמוד 1)

הערבית־ישראלית הם הנושא המרכזי המעסיק את האומה הערבית".

לאחר הלוויה קיימו חברי הוועד הפועל של אש"ף פגישה לילית עם שר החוץ הסורי פארוק אל־שרע. נציגים פלסטינים אמרו אחר־כך, כי השר הבטיח להם, כי אם יחליט ערפאת לבוא לדמשק הוא יזכה לקבלת פנים רשמית ויוכל לפגוש את מנהיגי סוריה לרבות הנשיא אסד. ערפאת הציג בעבר כתנאי לפגישה עם הנהגת סוריה, שיובטח לו מראש, שהשיחות יניבו תוצאות מעשיות וכי סוריה תתייחס ברצינות להצעה לשים קץ לקרע שבינה לבין אש"ף.

דליה שרון, סופרת „דבר" בבריטניה, מוסיפה, כי לדברי ה„גארדיין" הלונדוני, הושגה הסכמתו של ערפאת לפעול למען שיפור היחסים בין אש"ף לבין סוריה במוסקווה בעת ביקורו האחרון שם. העתון אומר, כי אי הסכמתה של סוריה לקבל את יוזמת השלום של שולץ, משום שאין מוכרת בה הכרה בזכויות הפלסטינים להגדרה עצמית בנוסף להסכמת סוריה שכל ראשי אש"ף יבואו לדמשק ללוויית אבו־ג'יהאד, יקטינו [illegible] לבין הנשיא אסד. עתה מנסים נציגים פלסטינים מצד אחד ולוב והאלג'יר מצד שני לפייס בין הצדדים ולהביא לפגישה [illegible]

יהודי תוניסיה מגנים החיסול

מתוניסיה נמסר אתמול, כי ארגון של יהודי האי ג'רבה גינה את חיסולו של אבו־ג'יהאד והאשים את ישראל באחריות למעשה. באגרת שנשלחה על־ידי הארגון לנשיא זין אל־עבדין בן־עלי נאמר: „אנו מביעים גינוי עמוק של מעשים מעין אלה של מגוי לב, שבוצעו על אדמת תוניסיה היקרה, והשלווה שלנו, ואנו מגנים בחריפות את ישראל העומדת מאחורי מבצע שפל זה". קהילת ג'רבה מונה כ־5,000 איש.

דבר
DAVAR
מאוחד עם למרחב

העורכת חנה זמר
משנה לעורך דוד פדהצור
מזכיר מערכת מרדכי ברקאי
מנהל כללי אמנון בר־נוי
המו"ל – „דבר" בע"מ
נדפס בדפוס „דבר" בע"מ
המערכת והמנהלה תל־אביב
רח' שינקין 45, ת.ד. 199
מיקוד 61001
טלפון 286141 (6 קוים)
מחלקת המודעות
טלפונים ישירים
286156, 281860, 298032

סניפים:
ת"א, בית „דבר" רח' שינקין 45
טלפון 286141, מיקוד 65233

ירושלים:
המערכת: רח' המלך ג'ורג' 16
בית מאוזה קומה ג'
טלפון 242203, מ. 94229

חיפה: רח' הנביאים 27
טלפונים 3־2־642111, מ 33104

חוק התכנון והבניה תשכ"ה – 1965
מרחב תכנון מקומי אונקים
הודעה בדבר הפקדת שינוי
תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה–1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז הדרום, ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ובניה אופקים הופקד שינוי מס' 11 א' לתכנית כמפורטת 107/03/23 ביחד עם התשריט המצורף אליו.

עיקרי הוראות השינוי: ליעד מגרש לשטח ציבורי פתוח ע"י שינוי מאזור מגורים א' ומגורים ב' ומשטח פרטי פתוח

ואלה הם השטחים הכלולים בתכנית: שטח התכנית: 5,570 דונם.

גוש: 39558

כל המעוניין בשינוי רשאי לעיין בו ללא תשלום בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל המעוניין, בקרקע, בבנין או בכל ענין תכנוני אחר, הרואה עצמו נפגע על־ידי שינוי התכנית וכן זכאי לפי סעיף 100 לחוק, רשאי תוך חודשיים מיום פרסומה של הודעה זו ברשומות להגיש התנגדות לשינוי במשרדי הועדה המקומית האמורה, התנגדות תוגש בכתב בפירוט הנמקות בליווי תצהיר המאמת את העובדות שעליהן מסתמכת ההתנגדות.

שלום דניתו
יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז הדרום.

טוב בשופר־סל

אנו מציעים לך להצטרף לחברה דינמית ומתפתחת.
חברתנו מציעה מגוונות תעסוקתית, קידום מקצועי ואישי ותנאים סוציאליים משופרים.

דרושים לנו:

1. [illegible]רה
לעבודה בשעות 12.00־18.00.
* שליטה מלאה בעברית ובאנגלית.
* הדפסה בשתי השפות.
* אפשרי משרה חלקית.

2. [illegible]כלן
* בוגר כלכלה.
* נסיון של כ־3 שנים לפחות.
* רצוי ידיעת לוטוס.

3. [illegible]איות
לשופרסל עמק הברכה, תל־אביב.
* הכשרה תנתן במקום.

מועמדים למשרה 1 ו־2 מתבקשים לפנות בכתב־יד, בפירוט נסיון קודם, לשופרסל בע"מ - ת.ד. 84 פתח־תקוה 49100.

מועמדות למשרה 3 מתבקשות לפנות למנהל הסניף - רח' עמק הברכה 25, נחלת יצחק, תל־אביב.

שופר־סל

לחברה לעבודות פיתוח וסלילה בחולון
1. מפעילי שופל
2. מפעיל – מחפרון
3. פועלים
03־5055361 03־888186

2250 לנשים
מעל גיל 24
מכל חלקי הארץ.
052־541946

למפעל תעשייתי בכפר־סבא
דרושים
1. מסגר מוסמך
2. חשמלאי מוסמך
לקביעת פגישה לפנות טלפונית
למוכב: 052־441353, 052־23258

שושנה של „צוקיות", זוג „בל 206" ועוד עשרות מטוסים ריגשו רבבות

מאת נתן רועי, סופר „דבר"

עשרות אלפי אורחים צפו אתמול מקרוב במפגן צה"ל „48 אל 88" באצטדיון הלאומי ברמת־גן. ניתן היה לחוש באווירת „הביחד", שבה מאפיינת את מדינת ישראל רק בעיתות משבר. ההופעה המשותפת של שושנה דמארי ויפה ירקוני תרמו תרומה נכבדת לאווירה זו.

המפגן החל בכנס יפהפה של חיל האוויר. אל השמיים הגיח ניצב יעקב טרנר (תא"ל בחיל האוויר לשעבר), כשהוא מטיס במטוס עבר של חיל האוויר – הסטירמן. המטוס פינה מקומו למבנה כוכב של מטוסי „כפיר". מטוסי „הצוקית" של בית הספר לטיסה עלו למרכז הרום ופתחו את פרק הלהטוטים האוויריים. אז נשמע רעם מחריש אוזניים: „הרקטות" שנעו בכבדות לשורות הקרב של פעם הגיעו אל מעל האצטדיון. מטוסי „ערבה" מלווים במטוסי תובלה של חיל האוויר היו תפאורה טבעית ל„רקטות". אז שבו לשמיים 4 מטוסי „צוקית" שהוטסו על־ידי 4 מדריכים בבית הספר לטיסה. בראש המבנה טס רס"ן א', שנתן את האות לפריסת המטוסים במבנה של שושנה, המותיר אחריו שובל בצבעי ארום־כחול. מטוסי „ההוקאיי" וה„הרקולס" נעו בכבדות עד שהשיגו אותם המשיית „פנטומים". מטוסי ה„סקייהוק" הוותיקים הזרו־החזיקו אחריהם ועימם מטוס „הבואינג" המתדלק הראשי של חיל האוויר. זוג מסוקי „בל־206" פיזר בוזוניות במרכז האצטדיון.

אתמול ניתן היה לצפות במטוס הרעיש ביותר של חיל האוויר – האם. 16 סי. ה„סיקורסקי 53" הותיק הגיע כדי להרשים את הצופים בגודלו העצום, ולא שכח לרקוד את ריקוד „המעלית" שמלמטה נראה מפחיד מאוד. הטייס הוותיק דני שפירא הטיס אתמול את „הספיטפייר השחור" – מטוס שהוא אגדה. דני שפירא הפליא לטוס במטוס, ו„הרביץ" כמה „סלטות" מפחידות. „בסוף השמיים" – האם. 15 חדר אל התחום האווירי של רמת־גן ו„קרע" את אוזני הצופים המוזיילים. הוא גם סיים את המטס האווירי ופינה את הבמה ברעש מחריש אוזניים לדגלני צה"ל ולנציגי החילות.

סוף ארוך של ג'יפים, ועליהם מפקדי חטיבות צה"ל ממלחמת העצמאות, נע במסלול האולימפי ונפנפו ידיהם לקהל הרחב.

בהפסקה הקלית אפשר היה לשמוע את הרמטכ"ל דן שומרון ואת נשיא המדינה חיים הרצוג וראש עיריית רמת גן אורי עמית מברכים בנוגיגיות.

מפגן הצגיות הופסית היה משבב נפש. בסיום כל אלה הוחלה המסכת, שנכתבה על־ידי עמוס אטינגר והשתתפו בה מאות ואולי אלפי חיילי צה"ל, כלים שונים, תאורה ודיוקין דינור.

הציון: 10. המחיר לתשלום: אולי 3 מיליון ש"ח ואולי יותר. שווה כל גרוש.

הכיבוש מחדש של חצי האי פאו משבש לאיראנים את התוכניות

מאת דן אבידן

כיבושו מחדש של חצי האי פאו על ידי הצבא העיראקי מידי הצבא האיראני הוא אירוע בעל חשיבות במלחמה האיראנית־עיראקית, המתנהלת כשמונה שנים.

פאו, השוכנת בדרומה של עיראק לחוף המפרץ הפרסי, נכבשה על ידי האיראנים בפברואר 1986 במיתקפת „השחר 8". מאז נופפו האיראנים בהחזקתם בפאו כהישג החשוב ביותר שקצרו במהלך המלחמה. קלף זה העניק דינמיקה למכונת המלחמה האיראנית ואובדנו עתה עלול לשבש את תכניות המלחמה של מנהיגי איראן ולעכב עוד יותר את „ההתקפה המכרעת" נגד עיראק שעליה הם הכריזו. אין ספק כמו כן שאובדן פאו גרם מכה מוראלית קשה לשליטי טהראן.

מבחינת העיראקים מהווה כיבוש פאו הישג מכמה בחינות. זו הפעם הראשונה מזה שמונה שנים שהעיראקים קצרו הצלחה בחזית הלוחמה היבשתית. מאז פינו את שטח איראן ב־1982 לחמו אך ורק במיגננה ונמצאו כל הזמן תחת לחץ המיתקפות האיראניות. החזרת פאו לריבונותם תתרום להעלאת המוראל של הצבא העיראקי ומפקדיו וכן לשיפור מצב הרוח של האוכלוסיה בכללה. מוראל הצבא נפגע במיוחד בשל כשלונו להרחיק את הצבא האיראני מכאלף קמ"ר מרובעים שכבש לאחרונה בחבל כורדיסטאן, ואילו מוראל האוכלוסיה הלך והדרדר בשל הסבל שנגרם לה כתוצאה מהחרפת מלחמת־הטילים בין טהראן לבגדאד. על ידי כיבוש פאו הרחיקו העיראקים את טילי „תולעת המשי" האיראנים שהיו מוצבים בחצי האי וכתוצאה מכך הוסר האיום הארטילרי על נמל אום קצר העיראקי ששימש עד לשחרור פאו המוצא היחידי של העיראקים למימי המפרץ. כמו כן הוסר האיום הארטילרי מעל שורה של מסופי נפט עיראקים ועירים הפועלים עדיין בגיזרה הדרומית.

סילוק טילי „תולעת המשי" האיראנים מאיזור פאו משרת גם את האינטרסים של כווית שכן טילים אלה איימו על מתקני הנפט שלה. אשתקד תקפו האיראנים בטילי „תולעת המשי" את מסוף הנפט הכווייתי החשוב ביותר בנמל אל אחמדי. כיבוש פאו על ידי הצבא העיראקי מחזק את מעמדם של שני המפקדים הבכירים שהובילו את המיתקפה: מפקד גייס 7 רב־אלוף מאהר עבד אל־רשיד והמפקד משמר הרפובליקה. כך בכך יתחזק מעמדו של הנשיא סדאם חוסיין המשמש המפקד העליון של הכוחות המזויינים והנחשב לאחראי הראשי להשגת הנצחון בפאו.

רייגן עם חתימת המזכר:

(סוף מעמוד 1)

„הערכה לנשיא, למזכיר המדינה שולץ ולעם האמריקאי על ידידותם ותמיכתם האיתנה בישראל, במאבקה המתמשך למען השלום".

דברי הנשיא בטקס החתימה, החליפו, ככל הנראה, את השיחה הטלפונית עם רוה"מ שמיר, שתוכננה במטרה להוסיף חגיגיות ורשמיות לחתימת ההסכם. האמריקאים העדיפו לשמור על „פרופיל נמוך", ולא ליצור רושם של אירוע ממלכתי בעל חשיבות עליונה.

מזכר ההסכמה חוזר ומדגיש את שיתוף הפעולה האסטרטגי ארוך הימים עם ישראל, נאמר בהודעה. „שיתוף הפעולה האסטרטגי יכול להצליח רק כאשר קיימים אינטרסים משותפים, כולל מחוייבות לביסוס שלום ויציבות באיזור". ועוד הנשיא יודע שיש צורך בישראל חזקה, לשם השגת שלום. הוא יודע גם שישראל לעולם לא תהיה בטוחה באמת, ללא שלום.

לכן ביקש הנשיא ממזכיר המדינה שולץ להמשיך במאמצי השלום שלו. בחיפוש אחר הסדר כולל „שיקבע את בטחונה של ישראל, ויספק את זכויותיהם הלגיטימיות של הפלשתינים. הנשיא ממשיך להיות מחויב ליוזמת השלום. היא מאוזנת, ומציעה את הבסיס הריאליסטי היחידי עליו אפשר להתקדם".

לסיום, פנה „שוב" הנשיא אל המנהיגים באיזור (מבלי לנקוב בשמות): „שלא להחמיץ הזדמנות זו להתקדם ולהגיע למו"מ פרודוקטיבי לשלום".

במקביל לטקס שהתקיים בוואשינגטון, חתם ראש הממשלה יצחק שמיר על המזכר בטקס שנערך בלשכתו בירושלים, בנוכחותו של שגריר ארה"ב בישראל תומאס פיקרינג.

כרוז חדש

(סוף מעמוד 1)

בכרוז נקראת האוכלוסיה להחריף את המאבק. מודגשת גם החשיבות של התיאום בין הנהגת אש"ף לבין הנהגת ברה"מ, הפועלת גם בשל ידידותה לעם הפלשתיני.

הנהגת ההתקוממות מתווה קווים להמשך המאבק ולמימונו, תוך הערכות לטווח ארוך. תושבי השטחים נקראים להפסיק לשלם את מסיהם; להקים חוות חקלאיות משותפות, כדי לספק את צרכי האוכלוסיה במזון; להיכנס למשטר של חסכון ולסייע לנצרכים בתקופת הדיכוי; להמשיך את הזרם על ההתנחלויות ולהקים ועדות בריאותיות, כדי לספק עזרה ראשונה וללמד רפואה מונעת את האוכלוסיה המשתתפת בהתקוממות ולסייע לשוטרים המתפטרים, לעובדי המסים שעזבו את עבודתם ולפועלים שהפסיקו לעבוד בהתנחלויות.

(סוף מעמוד 1)

השוטרים שהגיעו למקום הניחו דגל אחר במקום זה שהוצא.

דגלי ישראל הושחתו ביום ד' לפנות בוקר בכפר רה שליט בהרצליה ובחצר ביתו של ראש עיריית הרצליה, אלי לנדאו.

לנדאו התלונן במשטרה, לאחר שנוכח לדעת כי לא רק בביתו הושחת דגל, בסביון, אלא גם במקומות נוספים. הושחתו גם עמודי תאורה שהוצבו וקושטו במרכז העיר לכבוד יום העצמאות.

[illegible]

יו"ר הועד הארצי של ראשי המועצות המקומיות וראש עיריית שפרעם, איברהים נימר חוסיין, גינה אתמול בחריפות את מניפי דגלי אש"ף ביישובים הערביים. „אנשים אלה לא משרתים במעשיהם את העם הפלשתיני, הם מזיקים לתהליך השלום ולדו־קיום", אמר חוסיין. גילוי הדעת שפרסם חוסיין הגיע בכל היישובים הערביים. לדעתו, העושים מעשים אלה הם בודדים ולא עומדים מאחוריהם גופים ציבוריים כלשהם.

יקירתנו

צילה שלומי

תובא למנוחות בכפר אביחיל ביום א', 24.4.88 בשעה 12.00.

המשפחה

לסופי בן ארצי ומשפחתה

משתתפים באבלכם במות

האב ז"ל

בית חינוך „הדרוגיא"

המומים בהילקחו מאיתנו יקירנו

זוהר פרידמן

בן מרדכי ז"ל ומרים תבדל"א

ההלויה תתקיים היום יום שישי ה' באייר תשמ"ח 22.4.88 בשעה 15.00 במושב בני־עטרות

משפחת פרידמן, עורון ומושב בני־עטרות

ביום ראשון 24.4.88 בשעה 16.00

אזכרה

במלאות שנה לפטירתו של חברנו

אליעזר מוזס ז"ל

בבית העלמין של קבוצת כנרת.

משפחה ובית כנרת

המורה

רחל לבני

נפטרה

ההלויה תתקיים היום, ה' באייר תשמ"ח 22.4.88 ותצא מהשער הישן בבית־העלמין הדרום גבול חולון בת־ים בשעה 12.30.

בניה: יאיר וגיל לבני ומשפחותיהם
אחיה: מרדכי
אחותה: הרצליה

בצער רב אנו מודיעים על פטירת יקירתנו חברתנו הותיקה

חנה (סלע) מרק

הלויה תתקיים היום יום שישי ה' באייר תשמ"ח 22.4.88 בשעה 14.00 בבית העלמין של הקבוצה.

המשפחה ובית קבוצת כנרת

הזמנה לדיון במשפט

בבית משפט השלום בתל־אביב־יפו ת.א. 33587/86

התובעת: קרן התגמולים של הרופאים עובדי המדינה בע"מ נגד הנתבע: ד"ר כץ עמירם.

הואיל והתובע הגיש לבית משפט השלום בת"א תובענה כנגדך, הנך מוזמן להגיש כתב הגנה תוך 30 יום מפירסום מודעה זו ולהתייצב למשפט ביום 23 במאי 1988 בפני כבוד הרשמת אלקרץ.

אם לא תגיש כתב הגנה במועד שנקבע לכך בהזמנה זו תהא לתובעת הזכות לקבל פסק דין שלא בפניך אף לפני היום שנקבע למשפט וההזמנה להתייצב תבוטל אם תגיש כתב הגנה במועד האמור אך לא תתייצב למשפט ביום שנקבע לכך בעצמך או ע"י עו"ד תשפט שלא בפניך.

אליעזר פלד
עו"ד רח' רינס 19 ת"א
22.4.88

במלאות 30 לפטירת יקירתנו

שרה אשבל ז"ל

נעלה לקברה לאזכרה ולגילוי מצבה
ביום ראשון, ז' באייר תשמ"ח 24.4.88,
בשעה 5.00 אחר הצהריים בבית העלמין סגולה בפ"ת.
הודתנו נתונה לכל מנחמינו.

המשפחה

אַלְמָקְס משחת השיניים במניעת עששת
יעילה פי 3

תורנות בתי מרקחת

לוח תורנות בתי מרקחת ליום שישי 22.4.88

תל־אביב
שחר (ברנרט) פנקס 27 – 441449.
בריאות – המלך ג'ורג' 28 – 283731.
ירושלים
פ. זאב – שד' משה דיין 18 – 855681.
חיפה
הנשיא – שד' הנשיא 33 – 333312.
פתח־תקוה
קופ"ח כללית – רח' חיים עוזר – 905271.
בני־ברק – רמת־גן
פיני רח' חבת ציון 43 ר"ג 782821.
בת־ים – חולון
גני בת־ים – הנביאים 3 בת־ים. 5515671.
רחובות
סגל – הרצל 134 – 451228.

לוח תורנות בתי מרקחת ליום שבת 23.4.88

תל־אביב
בס – פרישמן 66 – 237326.
סיני – שד' ירושלים 70 יפו – [illegible]
בס – פרישמן 66 – 237326 – מוצ"ש.
סיני – שד' ירושלים 70 יפו – [illegible] – מוצ"ש.
ירושלים
מרפאת רוממה – הכ"ג 28 – 523191.
מגי – יפו 102 – 383048 – מוצ"ש.
חיפה
הנשיא – שד' הנשיא 33 – 333312.
פתח־תקוה
קופ"ח כללית – רח' חיים עוזר – 905271.
בני־ברק – רמת־גן
„נגה" ז'בוטינסקי 65 ר"ג 7514453.
בת־ים – חולון
עצמאות – בלפור 75 בת־ים – [illegible]
הדר – סוקולוב 70 חולון 842433.
רחובות
בנק – הרצל 155 – 452156.

אַלְמָקְס
[illegible]

מודעון

מוקד מידע טלפוני של קופת חולים הכללית המוסר אינפורמציה של מרפאות קופת חולים של ההסתדרות, בתי חולים, עזרה ראשונה, מרפאות הפתוחות בשבת ובחג וכן אינפורמציה על הנושאים הרפואיים בישראל:
טלפון 03־433500
בימים א' עד ה'
מ־8.00 בבוקר עד 20.00 בערב ביום ו' ובערבי חג
מ־8.00 בבוקר עד 15.00 אחה"צ.
מרפאות שיניים לעזרה ראשונה אזור תל־אביב:
רחוב בר כוכבא מס. 49 – טלפון 03־284649

בימים א' עד ה' מ־21.00 עד 23.00
בימים ו' ושבתי חג מ־18.00 עד 24.00
שבתות וחגים – מ־15.00 עד 21.00

אזור חיפה:
רחוב הגפן 26 קומה ב' – 04־523566
כל יום כולל ערבי חג, שבת, שבתות וחגים מ־20.00 עד 23.00

שירותי עזרה ראשונה בשעות:
מגן־אביב – 03־5461111
קו לילדים הומי" – 03־261133
ירושלים – 02־227171
חיפה – 04־632222
נתניה – 053־336516
כרמיאל (גליל) – 04־988410
בת־יבנה – 052־913999
באר־שבע – 057־418111

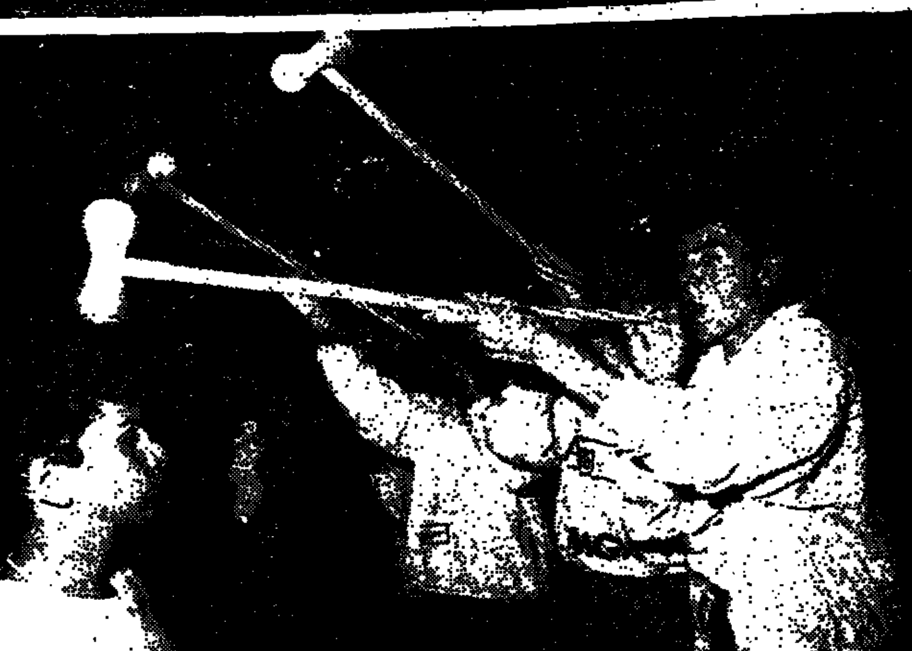

פטישי יום העצמאות בככר מלכי ישראל בת"א (צילום: ורד פאר)

הריקודות המוניות בחגיגות ה־40 בחיפה (צילום: פול מלינג)

המשורר ביטון מדליק משואה בהר הרצל (צילום: יצחק הררי)

חיילים מצטיינים — עם הנשיא (צילום: יצחק הררי)

עצרת ההתייחדות בהר־הרצל

(עו). – בדקת דומיה ובצפירה לזכר 16,450 החללים אשר נפלו במערכות ישראל, במעמד נשיא המדינה, ראש הממשלה, נשיא בית המשפט העליון, אלוף פיקוד המרכז, ראש עיריית ירושלים, נכבדים רבים ומאות מקרובי הנופלים, נפתח טקס הזיכרון לחללי מערכות ישראל, שנערך שלשום בבוקר בחלקה הצבאית בהר הרצל בירושלים.

לאחר תפילת „אל מלא רחמים" ו„קדיש", הונחו תשעה זרי כבוד לזכר הנופלים. ראשון הניח מר הרצוג את זר נשיא המדינה, אחריו הונחו זרי ממשלת ישראל, בית המשפט העליון, יד לבנים, משטרת ישראל, ארגון הלוחמים, עיריית ירושלים וזר ארגון נכי צה"ל. בשם ממשלת ישראל נשא דברים ראש הממשלה.

ראש הממשלה יצחק שמיר אמר „עוד שנים רבות בטרם קמה המדינה ובמשך ארבעה עשורים תמימים מתש"ח ועד תשמ"ח נאלצנו להלחם על כל שעל באדמת המולדת, ולהגן עליה מפני אויב ומתנכל פעם אחר פעם. בנינו ניקראים אל הדגל כל אימת שנישקפת סכנה לעמנו ומתיצבים כאיש אחד ללא היסוס וללא רתע.

יום הזכרון בהר הרצל (צילום: יצחק הררי)

במות בידור, זיקוקים ומנגלים ברחבי הארץ

מאת סופרי „דבר" וסוכנויות

תפילות חגיגיות, בימות הרקדה, תאורה חגיגית וצמחי זיקוקין די נור אשר האירו את שמי הערים פתחו את חגיגות יום העצמאות ה־40 למדינת ישראל בכל רחבי המדינה.

בירושלים יצאו המוני החוגגים בתחילת הערב אל מרכז העיר ומדרחוב בן יהודה. פטישי הפלסטיק על גוניהם השונים נדפקו אל ראשי החוגגים וצפצפו בכל עוצמתם. נערים ונערות התיזו קצף איש על רעהו וגם על סתם עוברי אורח. בתשע שכונות שונות בעיר, החל מנווה יעקב בצפון וכלה בגילה שבדרום מארמון הנציב שבמזרח ועד לקריית מנחם שבמערב פעלו בימות ומרכזי הרקדה, שמחה ותכניות אמנותיות.

חידוש: אקדחי מים בתל־אביב

אלפי בני נוער ומבוגרים גדשו בערב יום העצמאות את רחבת כיכר מלכי ישראל, שם התקיימה בימת השמחה המרכזית והיחידה בתל אביב. האורקסטרה המרכזית בערב ססגוני ומהנה זה היו זיקוקי די נור יוצאי דופן בעלי קוטר רחב שלא הופרחו עד כה בארץ ואשר הופרחו מעל גג בניין העירייה במשך כרבע שעה. הלמות פטישי הפלסטיק נשמעו בכל פינה כשהחידוש השנה היו עשרות אקדחי מים באמצעותם התיזו בני הנוער אלה על אלה מים.

מעל הבמה המיוחדת שהוצבה מעל הבריכה שמימיה רוקנו מבעוד מועד, הופיעו אמנים, להקות מחול והתקיימה הרקדה המונית עד לשעות הקטנות של הלילה.

אתמול, יום העצמאות, פשטו המוני נופשים על הפארקים בתל אביב, בעיקר בפארק גני יהושע בירקון ובפארק הלפטון בדרום. קשה היה לאבחן בכיסת ראש השפה שעליה לא התיישבה משפחה זו או אחרת עם סימן ההיכר הבולט: המנגל. עשן בקע מכל פינה וריח הבשר נישא באויר.

20 במות שמחה בחיפה

טקסי הדרנת החג לציון 40 שנה למדינת ישראל, בימות בידור והרקדה בשכונות, תפילות הודיה לשלום המדינה בבתי הכנסת, מסיבות פרטיות, מסע בעקבות לוחמי תש"ח, פיקניקים בחיק הטבע וקבלת פנים לחיילי צה"ל בבית החייל, עמדו בבסיס אירועי יום העצמאות בחיפה.

טקס הדרנת החג נערך בגן הזכרון שבו העלה מירקם אורקולי בסימן „סיפורו של דור" ובהשתתפות 400 נגנים, מחוללים, זמרים ואמנים. במופע השתתפו השחקנים יוסי ידין, שמעון ישראלי, מרדכי בן־זאב, מיכל טל, ליאור ייני, דני לוצטו, מקהלות ותזמורות.

לאחר הפרחת עשרות זיקוקי די נור בשמי העיר, נפתחו החגיגות ברחובות העיר והשכונות בתאורה ססגונית וצבעונית. קריית שמחה מרכזית הופעלה ליד בית הקרונות במרכז שכונת הדר הכרמל והבימות שמחה הופעלו ב־20 משכונות העיר.

רבבות משתתפים בחגיגות בערי המרכז

רבבות רבות של תושבים לקחו חלק בחגיגות העצמאות שנפתחו בערי המרכז, רחובות, ראשון לציון, נס ציונה, רמלה ולוד במיפגן מרהיב של זיקוקי דינור בכל אתר. בערים היו בימות מרכזיות, שם הופיעו אמנים ידועי שם, נקודות הרקדה וזיקוקים, תזמורות ומופעים שכרבים מהם לקחו חלק התושבים.

בנס ציונה התחילו האירועים ביום ב' בבוקר בכנס גני ילדים, ובתום יום הזכרון נערך ערב שירי וסיפורי לוחמים בו השתתף גם ניסן קרופסקי, ראש המועצה המקומית.

מזג האוויר בצפון לא שיבש החגיגות

מזג האוויר הקריר ששרר בצפון הארץ ביום העצמאות לא מנע מאלפים רבים לבלות כמדי שנה בחיק הטבע ולבקר באתרים השונים. חופי הכינרת המו מטבקרים. באתר חמת גדר היו אלפים וכן בבניאס, תל דן, חורשת טל ואתרים נוספים. בטבריה, התיישבו תושבים רבים את הבמה בטענה, כי מועצה מקומית עם גרעון אינה צריכה לבזבז הון עתק על הבאת אמנים.

מזג אויר אביבי

קיום החגיגות בדרום הארץ

במזג אויר אביבי באיזור הדרום יצאו ביום העצמאות תושבים רבים כבר משעות הבוקר לעבר הגינים, חורשות ופארקים לאומיים. בערב החג קיימו הרשויות המקומיות, כל אחת בישובה, עצרות חג עם במות הרקדה, עליהן הופיעו אמנים בהם עופרה חזה, יוהר כהן, מרגלית צנעני ואחרים שעברו מבמה לבמה ומישוב לישוב, כדי להלהיב את ההמונים בשיריהם. ביום העצמאות בבוקר נתמלאו בתי הכנסת, יותר מאשר בשנים קודמות, באלפי מתפללים.

מפגש סטירמן בשמי הנגב

מופע אוירובטי של מטוס ה'סטירמן' הוותיק, השייך למוזיאון חיל האוויר, מוטס על ידי תא־אלוף (במיל.) יעקב טרנר, כיום ראש אגף כח אדם במשטרה, עבר מעל המפגן האווירי שנערך אתמול בשדה תימן שמצפון לבאר שבע, והיווה את האירוע המרכזי של חגיגות יום העצמאות בנגב.

קהל אלפים בא לחזות במפגן האווירי שכלל ביצועים, מטסי ראווה ותרגילים אירובטיים של מדריכי בית הספר לטיס בחיל האוויר וכן הטסת דאונים, גלשני אוויר, מטוסים קלים ומטוסים זעירי משקל, דאונים וטיסנים מונחי רדיו ומסוקים מונחי רדיו. המפגן נפתח בהפרחת אלף בלונים לשמים ומתוכם, ערכו חברי המועדון הישראלי לצניחה צניחות חפשיות, כשהם קופצים מגובה של עשרת אלפים רגל וחולפים בין הבלונים הצבעוניים. צוות האווירובטי של בית הספר לטיסה של חיל האוויר, ערך מופע אוירובאטיקה במטוסי 'צוקית' (פוגה מגיסטר' מחודש). מסוקים של חיל האוויר ערכו אף הם מופע אוירובאטיקה והדגימו חילוץ נפגעים באמצעות מסוקים.

חתן וכלה בחידון התנ"ך

(עו). — זהבה חדד מישראל וירמיהו ויזר מארה"ב מחזיקים יהיו בתואר „חתן וכלת התנ"ך לנוער היהודי העולמי" לשנת תשמ"ח. הם זכו בתואר המשותף בגמר חידון התנ"ך העולמי לנוער היהודי והבית שהתקיים ביום העצמאות ה־40 באולם תיאטרון ירושלים.

לראשונה בכל 25 שנות חידון התנ"ך העולמי לנוער היהודי, השתתפו השנה בגמר שני נוער שוחרי תנ"ך יהודית מארצות הגוש המזרחי: דן פופוב מיוגוסלביה וישראל דוידוביץ מהונגריה, אשר הגיע אפילו לשלב השני במהלך החידון.

בין הצופים המשקיפים של החידון היו ראש הממשלה יצחק שמיר אשר העניק לחתן ולכלה את פרסי החידון, סגן רה"מ ושר החינוך והתרבות יצחק נבון ויו"ר ההנהלה הציונית שמחה דיניץ שהוא גם יו"ר נשיאות החידון.

בנוסף לתוארים של חתני החידון העולמי, הוכתרו ירמיהו ויזר גם ל„חתן התנ"ך לתפוצות" ובפעילות הישראלית זהבה חדד, מבית הספר התיכון ג'. ע"ש רוגוזין באשדוד ל„כלת התנ"ך בארץ", במוקדמים המוקדמים. שהתקיימו לקראת החידון העולמי לנוער היהודי של יום העצמאות.

ירמיהו ויזר מארה"ב (למטה) וזהבה חדד מישראל זכו השנה במשותף בתואר חתן וכלת התנ"ך לשנת תשמ"ח. (צילום: יצחק הררי ורחמים ישראלי)

כינוס יוצאי המחתרות היהודיות במרוקו נערך בבית־ברל

מאת חנה מאור, סופרת „דבר" בשרון

בבית ברל נערך ביום העצמאות כינוס של יוצאי המחתרות היהודיות ופעילי תנועות הנוער הציוניות במרוקו.

כאלף אנשים השתתפו בכינוס, שנערך על מדשאות בית ברל. הנוכחים הגיעו בלווית בני משפחתם. בין אורחי הכינוס היה ח"כ ישראל קיסר, מזכ"ל ההסתדרות ורעייתו מזל, השר גד יעקבי ורעייתו גלה, שרת הבריאות שושנה ארבלי־אלמוזלינו ובעלה נתן אלמוזלינו — ראש המכון ההסתדרותי־ערבי בבית ברל. בין אנשי המחתרות של מרוקו בלט תת־ניצב שמעון סביר, שהיה איש המחתרות במרוקו בשנת 1946.

מפגש מרגש נערך בין ארבעה חברי תא מספר 7 של המחתרת היהודית במרוקו. הארבעה: יהודה דורון, מאיר כנפו, שמעון קרן, דוד תורג'מן. חברי תא־7 נתפסו במרוקו, נאסרו ונגזר עליהם דין מוות באשמת חברותם במחתרת יהודית. הם ניצלו לאחר מות המלך והמלכת בנו, המלך חסן השני. לרגל המלכת המלך החדש במרוקו הם יצאו אז לחופשה מבית הכלא והוברחו לארץ ישראל.

בכינוס זה הופיעו להקת רנסאנס המרוקאית המוליכית מאור צברי, הבדרן דני ליאנוב, ומקהלת פרחי ירושלים.

יוזמי הכינוס הם: שאול בן שמחון, יו"ר ארגון יהודי צפון אפריקה העולמי, יעקב ישי, יו"ר ארגון תרבות נוער וספורט בוועד הפועל של ההסתדרות וחבר הוועדה המרכזת, מאיר כנפו — יו"ר ארגון יוצאי המחתרות של מרוקו, חני אסולין.

להיזהר מאובדן עשתונות — קרא טדי קולק בשם מקבלי פרס ישראל

מאת [illegible], סופרת „דבר" בירושלים

בטקס מרשים שנערך אתמול בירושלים הוענק פרס ישראל לשמונה זוכים מהבולטים בעולם בתחומי המדע, הדת והאמנות. לראשונה בתולדות פרס ישראל נעדר אחד הזוכים, הרב עדין שטיינזלץ, ממקום קבלת הפרס. הרב הודיע את היעדרותו במכתב לטקס [illegible] מקורות רשמיים במשרד החינוך מסרו שהרב שטיינזלץ נבצר לאור לחץ של חוגים דתיים הטוענים כי אסור עליו לקבל את הפרס מ„המדינה הציונית".

ראשון המקבלים היה לובה אליאב על שירות חיים למופת לחברה ולמדינה. אחריו עלה הרב ראובן הכט על תרומה דומה. שלישי עלה הפרופ' משה גושן־גוטשטיין שזכה בפרס ישראל על תרומתו [illegible] החמישי היה הפרופ' נתן גולדבלום על תרומתו למדעי החיים. המשורר חיים גורי עלה לקבל את הפרס על תרומתו לשירה העברית, המשתרעת על פני ארבעים שנות כתיבה וכך גם הסופר משה שמיר, בתחום הספרות. בתחום הזמר העברי קיבל את הפרס המלחין [illegible].

בשם חתני הפרס נאם טדי קולק ואמר: „עלינו להיזהר מאובדן העשתונות לנוכח כל מה שעובר עלינו בזמן האחרון. עלינו להיאבק בברוטליות ולהימנע מהתגרבסיות שפסור לאומתנו בארץ". הנוסח המלא של דברי טדי קולק — ראה בעמ' 11. בטקס השתתפו ראש הממשלה יצחק שמיר, יו"ר הכנסת שלמה הלל ונשיא בית המשפט העליון מאיר שמגר.

31 החטופים שוחררו — אחרי 16 יום

גורל החוטפים – לא ידוע • משערים שהועברו לאיראן או ללבנון • כעס בבריטניה על אלג'יר ששחררה החוטפים בלי להעמידם לדין • ייתכן ששבע מדינות המערב המוליכות יפסיקו טיסותיהן לאלג'יר במחאה

מאת דליה שרון, סופרת „דבר" בבריטניה, וכתבי סוכנויות הידיעות

משרד החוץ הבריטי רמז אתמול כי יינקטו אמצעים נגד אלג'יר על ששחררה את חוטפי המטוס הכוויתי. כנראה תינקט פעולה בין־לאומית וייתכן ששבע מדינות המערב המוליכות יפסיקו טיסותיהן לאלג'יר. מקורות דיפלומטיים אומרים, כי בריטניה הוהירה את אלג'יר לפני העסקה עם החוטפים, כי היא עומדת מאחורי הסכמי בון, טוקיו ונציה, שעליהם חתומות ארה"ב, בריטניה, יפן, קנדה, מערב גרמניה, צרפת ואיטליה, על פיהם „אם ארץ מסרבת להביא לדין חוטפי מטוס, הממשלות ינקטו פעולה מיידית להפסקת הטיסות מאותה ארץ", והיא כועסת על כי אלג'יר לא גילתה את תנאי ההסכם עם החוטפים.

31 בני ערובה שוחררו מן המטוס הכוויתי ביום רביעי ויצאו אל החופש לאחר שקודם לכן, עם עלות השחר, שחררו החוטפים קבוצה ראשונה של 23 נוסעים ו־5 אנשי צוות. לא נודע מה עלה בגורלם של 8 הטרוריסטים שחטפו את המטוס ב־5 באפריל והעלו השערות שהם הועברו לאיראן או ללבנון. על כל פנים, פקידים אלג'ירים אמרו שאיש לא נשאר בתוך המטוס. מקורות בנמל התעופה של אלג'יר אמרו, כי הטרוריסטים החוטפים עזבו בשתי קבוצות לפני שבני הערובה, מרביתם חיוורים, מצומקים ותשושים, ירדו בכבש המדרגות אל החופש.

חמישה אנשים בחליפות נראו עוזבים את מטוס הבואינג 45 דקות לפני שהנוסעים הראשונים יצאו ממנו בשעה 6 בבוקר. המקורות אמרו כי הקבוצה השניה ירדה 30 דקות לאחר מכן.

שר הפנים האלג'ירי, אל הדי חרידי, שנלחץ על ידי הכתבים בשאלות על החוטפים, אמר: „הדבר הזה נוגע לאלג'יריה... זו היתה שאלה של הצלת חיי אדם ואין אנו יכולים לדבר עכשיו על מקח וממכר".

בכוויית, שם סירבו השלטונות להיכנע לדרישת החוטפים לשחרר 17 טרוריסטים שיעים, ציינו מקורות דיפלומטיים שאלג'ירייה הסכימה לשחרר את חוטפי המטוס ולאפשר להם להימלט לאחר שיוחזקו בהם זמנית. כמה מן הנוסעים העלו חיוך חלוש על פניהם ונופפו בידיהם לעבר הכתבים בעת שירדו מן המטוס.

כתבים שהצטופפו סביב בני הערובה ושאלו אותם על הסבל שעבר עליהם, הוסיפו כי 21 ממשוחררי המטוס הועברו לבית חולים באוטובוס תחת משמר משטרתי. סוכנות הידיעות הכוויתית ציטטה את דברי שגריר כווית באלג'יריה שאמר כי כל הנוסעים שירדו מן המטוס נמצאו במצב בריאות טוב והם נלקחו לבית חולים לבדיקות. עוד נמסר כי מטוס של חברת התעופה הכוויתית ינחת באלג'יר במשך היום עם צוות רפואי. הנוסעים יועברו בחזרה לכוויית עוד ביום רביעי או חמישי.

„אני עכשיו מאושר מאוד... ישבנו ארבעה ימים בידיים קשורות... תמיד הבטחה כי התקווה שאני אצא מזה בחיים. הם לא התייחסו אלינו כל כך רע. הם היו אדיבים" — אמר אחד מבני הערובה במטוס הכוויתי, ששוחררו ביום ראשון לפנות בוקר.

הוא אמר לכתבים שהקיפו את הנוסעים המשוחררים עם הגיעם מן המטוס החטוף כי היו 8 או 9 חוטפים. נוסע אחר, פייסל אל אנצרי, 24, חשף את ידיו ועליהן סימני חיבוק עד הבשר הזה, לאחר שהיה קשור ימים רבים בתוך המטוס. „זה היה רע מאוד בשבילנו... חשבתי כי כולנו נמות. בעיקר התייאשתי באיראן. אולם לאחר מכן חשבתי שהכל יהיה בסדר", הוא אמר. קברניט המטוס, מוחבי נעים יוסף, בן 53, ירד מן המטוס בסוף יחד עם כל אנשי הצוות. „דאגתי כל הזמן. אולם עכשיו נרגעתי", הוא אמר לכתבים. כמה מבני הערובה, ששוחררו במשהד ובלארנקה, אמרו כי חוטפים נוספים עלו על המטוס עם נשק נוסף בעת שהוא חנה באיראן. כידוע, מכחישים שלטונות איראן כל מעורבות בפרשת חטיפת המטוס.

הטרוריסטים החוטפים זוהו על ידי איש בכתון מוסלמי בכיר בביירות כמשתייכים לארגון מתכלים שיעים פרו־איראניים בלבנון.

צהלה בכוויית עם שחרור החטופים

רדיו כוויית שמסר את הידיעה המשמחת, הפסיק תוכניות רגילות והקריין קרא בהתרגשות „איחולים לכל בית בכוויית. אנו מברכים את כולם על שובם בשלום של בני הערובה". תחנת הרדיו הוסיפה להשמיע מיד רצף של שירים פטריוטיים. אחיהם של שלושת בני משפחת המלוכה הכוויתי שהוחזקו כבני ערובה במטוס אמרו „אנו שמחים ושמחתנו תגבר כאשר בני הערובה יבואו הביתה".

בני הערובה במטוס הכוויתי החטוף מנופפים לשלום כשהם יורדים מהמטוס ביום רביעי בנמל־התעופה של אלג'יר, לאחר ששהו במטוס 16 יום. (צילום: א.פ.)

ביוזמת לשכת התיירות הממשלתית:

הבי.בי.סי תצלם בישראל צילומי טבע בהשקעה גדולה

מאת דליה שרון סופרת „דבר" בבריטניה

לונדון (מיוחד ל„דבר").־ רשת הבי.בי.סי. תקרין בתחילת החדש מאי סדרת תכניות נוף וטבע מישראל. התכניות, שיכללו שידורים חיים מאילת, ים המלח ושמורת החולה, ישודרו בזמני צפייה שיא במשך שלושה ערבים רצופים.

בכוונת הבי.בי.סי. להפיק סרט בן 50 דקות שיימכר לארצות אחרות וסרט תיירותי בן 15 דקות שיימסר למשרד התיירות. מצפים לצפיה של קהל של למעלה מ־40 מיליון מכל העולם. התכניות כוללות שידור טבע חי, ויתמקדו בחיים התת־ימיים באילת ובהגירת צפורים. זהו פרוייקט ראשון מסוגו בישראל, ולאור ייחודו הצטרפו למבצע כמה תחנות טלוויזיה בארה"ב ובאירופה, ביניהן ערוץ הסרטים הדוקומנטריים בארה"ב, הטלוויזיה ההולנדית, הספרדית, הברזילאית, הצרפתית והאיטלקית. הטלוויזיה הישראלית גויסה אף היא למבצע. צוות ההפקה כולל 60 איש. ארבעה טון ציוד שוגרו לישראל, כולל מצלמה תת־ימית המונעת בשלט רחוק, ציוד תת ימי וגלשן רחף הנושא מצלמות.

היוזמה למבצע, בו תשקיע רשת בי.בי.סי. למעלה מחצי מיליון לישט"ש באה מצד לשכת התיירות הממשלתית בלונדון. מנהל הלשכה, רפי בארי, ניהל מגעים עם המפיקים והעורכים של מחלקת הטבע במשך כשנתיים, ובמהלכם אירח משרד התיירות בישראל את מנהל המחלקה ומומחים לצלילה וצפרות. התאחדות המלונות באילת נרתמה לפרוייקט והמלונות מסייעים לאנשי הצוות באכסון ובעזרה טכנית.

בקרו בתערוכת הבולים הלאומית

„עצמאות 40"

בנייני האומה, ירושלים. בימים ב'-ט' באייר התשמ"ח, 19 עד 26 באפריל 1988

'עצמאות 40' חוויה תרבותית לכל המשפחה

רשות הדואר — השירות הבולאי

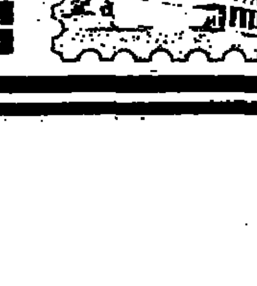

לנוחות המבקרים יופעל בתערוכה סניף דואר מיוחד, בו ניתן יהיה להחתים חומר בולאי בחותמת מיוחדת שתוקדש לכל יום ויום מימי התערוכה.

שעות פתיחת התערוכה וסניף הדואר המיוחד:

יום ג' (יום הפתיחה) 19.4	18.00-13.00	מוצ"ש 23.4	23.00-20.30
ערב יום הזכרון		ימים א' ב' 24.4 25.4	22.00-10.00
ימים ד' ה' 20.4 21.4	22.00-10.00	יום ג' 26.4 (יום הנעילה)	14.00-10.00
יום ו' 22.4	14.00-10.00		

חיילי צבא פנאמה מנאמני האיש החזק של המדינה גנראל נורייגה מקיפים התהלוכה של כמה מאות חברי המיליציה האזרחית שהוקמה לאחרונה כדי לקדם פני התקפה אמריקאית בהפגנת אהדה לנורייגה. (צילום: א.פ.)

שליח חשאי של ממשל ארה"ב דן עם שליט פנאמה נורייגה בתנאי פרישתו

וואשינגטון (רויטר וא.פ.).* שליח חשאי של ממשל ארה"ב קיים במהלך השבוע כמה פגישות עם שליט פנאמה, גנראל אנטוניו נורייגה במגמה לשאת ולתת עימו על התנאים שיהיו מקובלים עליו לפרישה מן השלטון.

השליח, איש משרד החוץ מייקל קוזאק, שהה בפנאמה במשך שלושה ימים וניהל שיחות עם מנהיגים צבאיים ואנשי אופוזיציה. פגישותיו עם נורייגה מבטאות את נכונותה של וואשינגטון לסגת מעמדותיה הנוקשות בשאלת פנאמה ולהמיר את הלחץ הכלכלי שלא נשא פרי בהבטחות אישיות לאיש החזק של המדינה, שאינו מגלה כל נכונות להרפות מכסאו.

לדברי מקורות בפנאמה, דן השליח האמריקאי עם נורייגה בתנאים אישיים נוחים של פרישתו, לרבות בשאלת האישום התלוי ועומד כנגדו בארה"ב בסחר בסמים ובדרישה האמריקאית שיצא לגלות מארצו. המקורות לא ידעו לומר, אם הושגה התקדמות כלשהי בשיחות.

הלחץ הכלכלי שהפעילה ארה"ב על פנאמה ושנכשל, כאמור, בערעור מעמדו של נורייגה כשליטה בפועל של המדינה, העמיק כבר לגרום נזק ניכר לכלכלת המדינה, ובין אנשי הממשל האמריקאי גובר לאחרונה החשש, שהמשך הסנקציות יגרום להידרדרות נוספת, שהמשק הלאומי לא יוכל להתאושש ממנה. גורמים אלה הם העומדים, ככל הנראה, מאחורי הגישה הפייסנית החדשה כלפי נורייגה.

ביום ד' הציע נשיא פנאמה המודח, אריק ארטורו דלוואלה, להקים כוח בין־לאומי שיסלק את נורייגה מהשלטון. בראיון שצולם במחבואו ושנמסר לרשת טלוויזיה אמריקאית הודה עם זאת דלוואלה, השוהה במקום מסתור בפנאמה, כי ארגון מבצע מעין זה נגד נורייגה, העומד בראש הכוחות המזויינים של המדינה, יהיה קשה. הוא אמר, כי נורייגה חותר לעימות צבאי עם ארה"ב.

איומים נגד תומכי „גלאסנוסט" בברה"מ

מוסקווה (עי"ר).* עורך עתון מוסקבאי, המנהל מאבק עקבי למען ה„גלאסנוסט" בבריה"מ, אמר ביום ד', כי אלמונים איימו עליו, כפי הנראה מאחר שהמאבק הגלוי שמנהל עתונו למען המדיניות של מנהיג בריה"מ מיכאיל גורבאצ'וב מרגיז אותם.

ויטאלי קורוטיץ', עורך השבועון המצויר „אוגוניוק", סיפר, שכאשר הופיע באסיפה פומבית, איימו עליו כמה אנשים בקהל, כאשר ביקש את הציבור להגיש לו שאלות בכתב. בראיון שהעניק לעתון הערב המוסקבאי „וצ'רניאיה מוסקווה" סיפר קורוטיץ', כי באחד הפתקים נכתב: „אנו יודעים היכן אתה מתגורר, הזהר".

עורך „אוגוניוק" הרגיש, כי איומים אלה לא ירתיעו אותו מהמשך החקירה של תקופת שלטונו של הרודן יוסף סטאלין מעל דפי עתונו.

עיתון ש„אוגוניוק" פירסם כמה מכתבים, רובם מאנשים מבוגרים קשישים, שהביעו זעם נוכח מה שנראה בעיניהם כיחס הזלזול של כתב העת כלפי סטאלין.

נשיא דרא"פ מציע שיתוף שחורים בבחירות לנשיאות

קייפטאון (רויטר).* נשיא דרום־אפריקה פ.ו. בותה הציע אתמול בפני בית־הנבחרים הצעת החלטה, שקבלתה עשויה לפתוח – לראשונה בתולדות המדינה – בפני נציגי הרוב השחור את הדלת לקבינט ולגוף המצומצם הבוחר את הנשיא.

בנאום שהופרע פעמים רבות על־ידי חברי הבית מהאגף הימני הקיצוני חזר בותה, הרף המחיר האלקטוראלי הכבד שמפלגתו נאלצה לשלם בעבר עקב השמעת הצהרות ברוח זו, על התחייבותה של ממשלתו להנהיג רפורמה במשטר האפרטהייד, שתעניק לאוכלוסיה השחורים של המדינה אפשרות להשמיע את קולם. הוא הדגיש שהוא מתייחס בדבריו רק לאלה מבני הרוב השחור שאינם נמנים עם אזרחי עשר מדינות החסות של דרום־אפריקה.

„אם לא ילכו הלבנים בעקבותי, יהיה עליהם לשאת את האחריות לכך", אמר בותה בנאומו. „אם יבחרו בדרך העימות, זו הבעיה שלהם. הוא הביע את נכונותו להעניק ל„שחורים מוכרים" את הזכות להתמנות לגוף הפרלמנטארי הבוחר את נשיא המדינה, אך נמנע מלפרש את דרך הבחירה שלהם.

משקיפים מדיניים אמרו אתמול, כי מן הנאום ניתן ללמוד שהנשיא נואש מתקוותו לגייס לצידו את הבוחרים השמרנים וכי הוא החליט, לפיכך, לממש את תכניות הרפורמה שלו תוך התעלמות ממחאות הימין. (סוף)

שיר לא מוכר של שקספיר נתגלה בספריה בארה"ב

לונדון (רויטר).* פרופסור באוקספורד הודיע, כי גילה שיר של ויליאם שקספיר, שלא ראה אור, אך בקרב ציבור המלומדים בבריטניה הובע ספק באשר למהימנות הגילוי.

פיטר לוי, פרופסור לשירה באוניברסיטת אוקספורד, סיפר, כי גילה את השיר באוסף של כתבי־יד בספריה אמריקאית שעה שכתב ספר על חיי שקספיר.

השיר יפורסם בחוברת בשבוע הבא על־ידי הוצאת הספרים הבריטית „מקמילן". לוי סרב לקיים מסיבת עתונאים ביום ג', והוא סרב למסור פרטים כלשהם על גילויו עד אז.

יו"ר „מקמילן" לורד סטוקטון אמר לעתון „דיילי טלגרף", כי לוי משוכנע וכן משוכנעים גם כמה אנשים אחרים, כי זהו שיר אותנטי של שקספיר. „הוא אינו כתוב בכתב־ידו של שקספיר אלא בידי אחד ממעתיקי יצירותיו המוכרים", אמר.

דיימלר־בנץ מפתחת מכונית אינטליגנטית

האנובר (רויטר).* החברה המערב־גרמנית „דיימלר־בנץ" עוסקת בפיתוח מכונית, שתזהיר את הנהג מפני סכנה של תאונה או מפני מזג אוויר גרוע לאורך הדרך. החברה, הידועה בעולם בעיקר כיצרנית ה„מרצדס", עוסקת בימים אלה בפיתוח מכוניות „אינטליגנטיות", המקיימות קשר עם מערכת מידע אלקטרונית מרכזית, המדווחות על מצב התנועה.

החברה משקיעה מאות מיליוני מארקים בתוכנית, שכונתה לכינוי „טראפוניק", צירוף המלים „טראפיק" (תנועה) ואלקטרוניקה. עם זאת שרויה עדיין העבודה בשלבי המחקר הראשונים, ואין לצפות שהמכשירים אותם מפתחים עתה יוכלו לשמש את הציבור הרחב לפני העשור הבא – אמר אתמול אלפרד־הרוויג פישר, מנהל במחלקה למחקר וטכנולוגיה של חברת „דיימלר", לכתב „רויטר".

דיימלר מפתחת את התוכנית הייחודית שלה „טראפוניק" במקביל ל„פרומתיאוס", תוכנית משותפת שתימשך עשר שנים, המתבצעת על־ידי 13 יצרני מכוניות אירופיות ובשיתוף עם 40 מכוני־מחקר. במסגרת תוכנית „פרומתיאוס", שיצאה לדרך ב־1986, עוסקים לקבוע אמות מידה לתחבורה אלקטרונית, בעיות ועיבוד נתונים למערכת תנועה אלקטרונית כלל־אירופית.

ראלף פולל, האחראי לתוכנית חקר המכוניות של „דיימלר", אמר אתמול, כי המטרה שמבקשים להשיג באמצעות „טראפוניק" היא לאפשר לנהגים להתנהג בדומה ללהקות צפורים או דגים, אשר אינם מתנגשים לעולם, על אף מה שנראה כמצב חסר תיאום למשקיף מן הצד.

חוטפי מפקד כוח או"ם בלבנון מודיעים:

היגינס יועמד לדין על ריגול ופשעים נגד העם הפלשתיני

ביירות (רויטר, יונייטד).* חוטפיו של קולונל וויליאם היגינס הודיעו אתמול, כי בכוונתם להעמידו לדין על פשעים נגד העמים הלבנוני והפלשתיני, לרבות ריגול. „הפושע יועבר לבתי המשפט של המדוכאים עלי אדמות", נאמר בהודעת החוטפים, שנמסרה לסוכנות ידיעות בין־לאומית במערב ביירות.

בנוסף על ההודעה, שהודפסה במכונת כתיבה ערבית, שלחו החוטפים גם צילום שחור־לבן של היגינס בן ה־43, שבו הוא נראה מוזנח, לבוש אפודה שחורה, רזה, מתוח ועייף. כזכור, עמד היגינס בראש היחידה הלבנונית לפיקוח על שביתת הנשק מטעם או"ם. הוא נחטף על־ידי שלושה אנשים חמושים ורעולים ב־17 בפברואר בקירבת עיר הנמל הדרומית צור.

בהודעה נאמר, כי במהלך חקירתו נמצא היגינס אשם בביצוע חמישה פשעים, בהם „ריגול לטובת ארה"ב הפושעת, המכוון נגד העמים הלבנוני והפלשתיני, פיקוח על צוות הפנטאגון העוסק בלוחמה נגד ארגונים מוסלמיים בלבנון ובפלשתין ואיסוף מידע על המצב הצבאי והמדיני בדרום לבנון המתייחס לגורמים המתנגדים לישראל והעברת דיווחים, לרבות רעיונות באשר לדרכים שבהם ניתן לבלום פעולות אלה, לפנטאגון.

קרוב שחרור החטופים הצרפתים

איש העסקים הערבי־צרפתי עומראן ארזהאם אמר ביום ד' בשובו ממסע בביירות שבמהלכו יצר קשר עם חוטפי בני הערובה הצרפתים שם, כי אלה עשויים להשתחרר בימים הקרובים. ארזהאם, הידוע בקשריו הקרובים עם נשיא סוריה חאפז אסד אמר כי הוא ניהל שיחות עם החוטפים בלילה שבין יום ב' ליום ג' ושאינו יכול לאמר דבר מעבר לכך ש„הסיכוי לשחרורם בימים הקרובים הוא ממשי".

בפאריס סרבו גורמים רשמיים להתייחס לדבריו, אך מקורות יודעי דבר אמרו, כי אינם מוציאים מכלל אפשרות את שובם של חלק מן החטופים או כולם בשבועיים הקרובים.

ארזהאם הכחיש ידיעה שהתפרסמה בעתון הביירותי הבלתי תלוי „א־נאהר", שלפיה הוא נפגש עם מנהיגי המליציה השיעית „אמל". „זה היה עם האחרים", הוא אמר, בהתכוונו לארגון ה„ג'יהאד האיסלאמי".

הפגנת אלפים במאנילה – בדרישה לרפורמה קרקעית

מאנילה (רויטר וא.פ.).* אי שביעות רצון בקרב האכרים העניים בפיליפינים ממידת ההתקדמות שהושגה עד כה לקראת הנהגת הרפורמה הקרקעית שהובטחה על־ידי ממשל אקינו באה אתמול לכלל ביטוי בהפגנה בבירה מאנילה של כמה אלפי כפריים, שהלכו עשר את הדרך הארוכה ממבואותיהם ברגל, לאחר שיצאו מבתיהם בתחילת השבוע. שלא כבהפגנה דומה אשתקד, שבה נורו למוות 13 מפגינים, עברה זו אתמול בשקט והאווירה מפויסת, ובין המרואיינים שהופיעו בפני המפגינים היה גם בנה של הנשיאה אקינו, שאף זכה לתשואות הקהל.

ההפגנה נערכה בשעה שוועדת הקונגרס לניסוח חוק הרפורמה התכנסה לישיבתה. המפגינים ביקשו למחות מראש על כך שכדבריהם, כל הצעת חוק שתצא מתחת ידיהם של חברי הוועדה לא יביאו אלא לקדם את האינטרסים של מעמד בעלי האדמות העשירים. מארגני ההפגנה ציינו, שזו באה להביע את יאושם של אלפי האיכרים העניים מן התקוה להעשות תורות לרפורמה בעלי אדמות בעצמם ואת נטייתם הגוברת לחפש „אלטרנטיבה אחרת".

הרפורמה הקרקעית היתה אחת מסיסמאותיה העיקריות של הנשיאה קוראסון אקינו בעת הבחירות שלה לפני שנתיים, והיא זיכתה אותה בחלק ניכר מתמיכת האיכרים העניים. עתה קובל הארגון הארצי של האיכרים, שתמך בה במסע הבחירות, על שהנשיאה מתכחשת להבטחתה לשבור את כוחם של אילי הסוכר והקוקוס ולחלק את שטחי הקרקע הפרטית העצומים שבבעלותם בין אלפי האיכרים העניים חסרי האדמה.

הנשיאה אקינו הודתה לפתוח בהליכי חקיקה לרפורמה הקרקעית ביולי שעבר, אבל מאז הפעילו בעלי האדמות הגדולים את השפעתם בקונגרס הצליחו לרוקן את גופי ההצעה השונים שגובשו בקונגרס מתוכנם.

בית־ספר ראשון לכלכלה ויחסי ציבור נפתח בסין

פקין (רויטר).* בית־ספר פרטי ראשון, מאז המהפכה הסינית ב־1949, נפתח ביום ד' בעיר הוואן שבמרכז המדינה – מסרו אתמול עתונאים סיניים בפקין. בית־הספר החדש יעשיר את תלמידיו במקצועות הכלכלה ויחסי הציבור.

לדברי העתונות הסינית, מומנה הקמת בית־הספר על־ידי איש עסקים מקומי מהוואן, שנענה לקריאת ראש הממשלה הסיני לי פנג למוסדות ההשכלה במדינה לנקוט מדיניות כלכלית עצמאית, במגמה להתגבר על הקשיים השוררים במערכת ההשכלה הממלכתית הסינית. 700 מורים הגישו מועמדותם ל־35 המשרות שהוציע בית־הספר החדש. אחדים מהם שרואיינו אמרו, שהם נמשכו לעבודה בבית־ספר זה על־ידי השכר הגבוה יותר מאשר בבתי־הספר של המדינה וההזדמנות „לפרוץ דרך חדשה בחינוך".

כידוע הממשלה הסינית לבטל בעתיד שכר מן הסטודנטים באוניברסיטאות ולהטיל עליהם את המשימה של מציאת מקומות עבודה עם תום לימודיהם. כוונת הממשלה גרמה למספר הפגנות של סטודנטים ומורים באוניברסיטת פקין בתחילת החודש.

אורט ישראל

דרושים לשנה"ל תשמ"ט

אשדוד

לבי"ס ימי טכנולוגי אורט ע"ש רוגוזין רח' אורט, ת.ד. 81 אשדוד, טל. 08-521255/6

● מורים למקצועות:
★ הסטוריה ואזרחות
★ פיסיקה
★ אנגלית
★ אלקטרוניקה (טכנאים)
★ מדריך למכונאות דיזל (הנדסאי/קצין מכונה ימי)
★ מדריך חברתי בפנימיה
★ אם־בית (בפנימיה)

תל־אביב

לבי"ס תיכון מקצועי עירוני ב' – „גאולה" רח' גאולה 30 טלפון 03-657940

● מורים למקצועות:
★ הסטוריה (הכנה לבגרות)
★ מתימטיקה (הכנה לבגרות)
★ מינהל (הכנה לבגרות)
★ עיצוב אופנה (הכנת פרוייקט גמר)

בני־ברק

לבי"ס תיכון טכנולוגי אורט דתי לבנות – „נוה שרה הרצוג" רח' גניחובסקי 8 טלפון 03-790488

● מורים למקצועות:
★ קבצים ובסיסי נתונים, ניתוח מערכות, מחשבים ותקשורת
★ ציור אופנה ותולדות הלבוש

למפעל מזון באיזור עפולה דרושים
★ מנהלי משמרת
★ מנהלי קו ייצור
רצוי נסיון בניהול צוותים במפעל מזון
לדבר פרטים נא לפנות לטלפון 06-595555 (למנהל כ"א – מסמן)

אוניברסיטת בר־אילן מודיעה על משרה פנויה במקבילות למדעי הטבע כדלקמן:
צלם/ת מדעי במחלקה למדעי החי
היקף משרה 70%
מכרז מס' 4/88
● הכישורים הדרושים:
★ נסיון קודם בצילום מדעי במוסד אקדמי, מכון מחקר או בית־חולים.
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים, תעודות, המלצות ומספר המכרז אל: מחלקת המנגנון, אוניברסיטת בר־אילן רמת־גן, 52100.

לחברה בינלאומית לתרופות
דרוש/ה
תעמלן/ית רפואי/ת
לאזור גוש דן
הכישורים הדרושים:
★ השכלה אקדמאית (חלקית לפחות)
★ ידיעת השפות אנגלית, עברית
★ רשיון נהיגה
★ מקום מגורים – גוש דן
המעוניינים יפנו בכתב יד, בציון קורות חיים לת.ד. 29312 ת"א.

לחברת בת לשיווק
מוצרים ביתיים בר־קיימא של חברה מסחרית גדולה
דרוש:
מנהל
על המעוניינים לפנות בכתב יד בצירוף פרטי קורות חיים ונסיון קודם בעבודה לת.ד. 1468 ת"א עבור „מנהל"
– סודיות מובטחת –

לחברה מסחרית בת"א
דרושה:
במשרה מלאה 6 ימי עבודה בשבוע
מזכירה
נסיון בניהול משרד
★ שליטה מלאה בשפות עברית ואנגלית כולל ניסוח מכתבים ותלקסים.
★ הדפסה מעולה עברית ואנגלית.
לבקש את לילי 03-445884

לטמפו תעשיות בירה בע"מ
סניף באר־שבע
דרוש
מנהל מחסן שיווק תוצרת גמורה
כישורים נדרשים:
★ ידע ונסיון בניהול מחסן גדול המשמש סחורות בהיקף ארצי.
★ ידע ונסיון בעתוד וניהול מלאי
★ נסיון בהפעלת צוות עובדים
★ בעל רשיון נהיגה ג'
★ נכונות לעבודה בשעות שמעבר למקובל.
★ גיל מעל 28
מועמדים מתאימים ותושבי האיזור מתבקשים לפנות טלפונית למר יצחק ליבהרד 057-77110 057-32477

לחברת שיווק
דרוש
מלגזן
למלגזה חשמלית
לעבודה במחסן לגובה רב
דרישות:
אחרי שרות צבאי
עד גיל 30
11 שנות לימוד – לפחות
שנתיים נסיון בעבודה דומה
להתקשר 03-5792662 לענת.

מועצה איזורית מרחבים
דאר נע הנגב טלפון 057-922113
לקראת שנת הלימודים תשמ"ט
דרוש/ה
מנהל/ת בית־ספר תיכון מקיף כללי
(שש שנתי, 15 כיתות ז'–י"ב)
דרישות המשרה – השכלה אקדמאית (רצוי תואר שני) רשיון הוראה נסיון בהוראה וניהול בבית־ספר תיכון.
למועמדים מתאימים יינתנו הטבות בתנאי שכר, אחזקת רכב קבועה ודיור.
הבקשות בצירוף תולדות חיים + העתקי תעודות והמלצות יש לשלוח בכתב אל האגף לחינוך מועצה אזורית מרחבים דאר נע הנגב מיקוד 85140 עד יום שישי י"ט אייר תשמ"ח 6.5.88.
עוזיה מודר
יושב ראש המועצה

דרושים עבור חברה
בשטח הדיאגנוסטיקה – רפואית
1. **מזכירה** במשרה מלאה
הדפסה אנגלית עברית
2. **ביוכימאי** לקידום מכירות
נא לטלפן לפתח־תקוה 9244054

למוסד ממלכתי
דרושים
אקדמאים
לעבודה בלתי שגרתית
אנו מציעים לך:
★ עבודה בעלת ענין ואתגר, הכרוכה בניידות רבה.
★ לימוד השפה הערבית
★ תנאי שכר טובים ותנאי שירות מיוחדים (לרבות רכב צמוד בתום ההכשרה).
★ עבודה קבועה.
★ מסלול קידום רחב ואפשרויות להתפתחות עפ"י כישוריך.
אם גילך בין 24 – 31, סיימת שירות מלא בצה"ל ובריאותך תקינה – פנה נא בכתב לת.ד. 33171 ת"א (מיקוד 61331) עבור כ"א, בצירוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים (כולל מספר ת.ז. ומספר טלפון להתקשרות)
פונים מתאימים יענו

חברת יבוא בדרום תל־אביב
זקוקה
למזכירה קצרנית
בשפה האנגלית
כישורים: אנגלית ברמת שפת אם.
לשפות אחרות יתרון.
שעות העבודה עפ"י הסכם. נסיון מוכח.
לפנות טלפונית 03-836624 ליהודית

ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה
המינהל המרכזי לשליחות
לבתי ספר יהודיים דתיים בגולה
לשנת הלימודים תשמ"ט
דרושים עדיין
● מנהל בית ספר ● ר"מ
● ראש ישיבה תיכונית (בשלבי הקמה) ● מורים בארצות דוברות ספרדית
יועדפו זוגות מורים
מועמדים מתאימים ושומרי מצוות, משפטים בעלי תואר ויוצאי צבא, מתבקשים לפנות בכתב בהקדם לת.ד. 7523 ירושלים, או טלפונית 02-202468.

ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה
דרושים
מראיינות ומראיינים
לביצוע סקר כוח־אדם
ביישובים שבאיזור תל־אביב, הרצליה, רמת־גן, גבעתיים, חולון.
★ העבודה כוללת ריאיון אוכלוסיה מגוונת ביותר. את האנשים מראיינים בדירותיהם בעזרת שאלונים בנושאים חשובים למשק ולחברה בישראל.
★ העבודה מתבצעת בשעות היום השונות (שעות הבוקר ובעיקר אחה"צ והערב) בהתאם לנוחיות המשפחות המשתתפות בסקר.
★ ההעסקה היא על פי חוזה בהיקף של כחצי משרה, לפי צרכי העבודה.
★ השכר ישולם לפי שעות העבודה. ישולמו גם הוצאות עבור שימוש ברכב פרטי לצרכי העבודה.
דרישות מיוחדות:
★ הכרחית ידיעת השפה העברית; רצויה ידיעת שפות נוספות.
★ השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
מועמדים העונים לתנאים ולדרישות דלעיל, הגרים ביישובים המצויינים למעלה, מתבקשים לפנות בכתב אל: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תיבת דואר 7010 תל־אביב, מיקוד 61070.
במכתב יש לציין: שם מלא, כתובת, מס' טלפון, שנת לידה, מצב משפחתי, השכלה, ידיעת שפות, עיסוק נוכחי ונסיון קודם בעבודה.

למשרד אדריכלים
דרוש/ה
1) הנדסאי/ת
2) אדריכל/ית לעבודה
מנוסה לשני יום
03-237587
03-713487

ICE
CRYOGENIC ENGINEERING LTD.
לחברה צעירה ומתפתחת דרוש לפרוייקט חדשני רב אתגר
מהנדס מכונות/ אוירונאוטיקה בכיר
לתפקיד מנהל פרוייקט
כישורים נדרשים:
★ נסיון של לפחות 5 שנים בתכנון מערכות דינמיות.
★ נסיון בניהול פרוייקט והפעלת צוות אנשים.
★ ידע בנושאי תרמודינמיקה/זרימה
★ שליטה בשפה האנגלית.
למועמד המתאים יוצע חוזה עבודה אישי.
נא לפנות בצירוף קורות חיים לת.ד. 452 נס ציונה 70400
★ סודיות מובטחת ★

עקב התרחבות ביה"ס
דרושים בתיכון מקיף יהוד
בשנת הלימודים תשמ"ט
מורים
במקצועות הבאים:
תנ"ך, ספרות, אנגלית, מתמטיקה, פיזיקה, כימיה
גיאוגרפיה, חשמל, טכנולוגיה, מכניקה, שרטוט אדריכלי
נא לפנות לרכזת הוראה כדי לקבוע ראיון.
טל. בוקר – 03-352704, 03-362804
ערב – 03-354590

לחברה מסחרית באור־יהודה
דרושים/ות
1. **קלדנית** לאחר שירות צבאי
נסיון קודם – יתרון
2. **שליח** בעל רשיון לקטנוע ורכב
3. **פקידה – כתבנית**
הדפסה אנגלית ועברית
עזרה כללית במזכירות
שעות עבודה: בימים א'–ה' 8.00 – 16.00
ביום ו' 8.00 – 13.00
להתקשר משעה 14.30 – 16.00
03-343415

נער לעזרה
לחלוקת סחורה
מחולון בת־ים
טלפון 03-8614278

אנשים • אנשים • אנשים • אנשים • אנשים •

ראיון הכורסה

אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד (בתמונה) ובנו –חניך בקורס קצינים – היו אתמול אורחי תוכנית הטלוויזיה האמריקאית הפופולארית „גוד מורנינג אמריקה" ברשת האי.בי.סי. האב ובנו ישבו בביתם שבקיבוץ עמיעד והואיינו על־ידי מגיש התוכנית הפופולארית צ'רלס גיבסון, היישר מאולפני האי.בי.סי בניו יורק. האלוף נשאל על ילדותו, על שירותו הצבאי ודעתו על מדינת ישראל כיום. בנו של פלד נשאל על הרגשתו ומחשבותיו כדור שני של קצינים בצה"ל וכבצעיר ישראלי בשנות השמונים.

שמעון וייס

הזדמנות פז

למי שלא די לו בצמרמורות בימים טרופים אלה, הרי הזדמנות נוספת: טרנטולה, ששבקה חיים, מוצגת על פניה של הדוגמנית מנפי הגט, במסגרת תצוגת אוסף של כ־500 עכבישים וחרקים הנודדת ברחבי קנדה.

לא משתפים פעולה

במבול המחאות המציפות את שגרירות ישראל ברומא, ציפתה לאבי גרנות, דובר השגרירות, הפתעה. היתה זו שיחת טלפון ממזכירת ראש עיריית פונו, עיר קטנה בדרום איטליה, שפנתה בבקשה לסיוע: מועצת פונו, הסבירה המזכירה, מסרה לראש העיר עצומה בעד הפלשתינאים, כדי שיעביר אותה למשרדי אש"ף ברומא. אלא שאיש בעירייה לא ידע את הכתובת. והיא, המזכירה, סמוכה ובטוחה שבשגרירות ישראל בוודאי יוכלו לתת לה את מספר הטלפון, הכתובת ושמו של האחראי במשרדי אש"ף ברומא. רבה היתה אכזבתה של המזכירה הנאמנה מסירובו הנמרץ של דובר השגרירות לספק לה את המידע המבוקש: היא נותרה איתנה בדעתה כי בשגרירות ישראל בוודאי יודעים את כתובתו של נציג אש"ף. ומן הסתם הצדק בידה.

מיכל פלג, רומא

סגרו עניין

מיפגש ספונטני מרגש בין שני ניצולי השואה, שלא ראו זה את זה במשך 43 שנים מאז שהותם במחנה פליטים ליד מינכן, הביא שלשום לפרעון חוב כספי. הם נתקלו זה בזה באקראי, שעה שעשו את דרכם ברחוב הרצל בשכונת הדר הכרמל בחיפה. משזיהה תושב קרית־חיים את רעהו, פנסיונר חיפאי, נפל בזרועותיו וביקש בו במקום לפרוע חוב של 100 דולר, שרבץ על מצפונו מאז תום מלחמת העולם השניה.

בכיר יחסית

כמאל המאני (49), תושב הכפר מג'ר בגליל המערבי, הוא הקצין הדרוזי הבכיר ביותר המשרת במשטרה, לאחר שהועלה לדרגת ניצב משנה. נצ"מ המאני משרת זה כשנה כמפקד יחידת המוביל הארצי ועם קבלת הדרגה החדשה ישמש גם יועץ מיוחד לענייני מג"ב והעדה הדרוזית למפקד משמר הגבול ניצב מנחם שחר. מיד לאחר קבלת הדרגה בלשכת מפכ"ל המשטרה בירושלים מיהר המאני לביתו של ראש העדה הדרוזית בישראל, שייח' אמין טריף, והוא בירך אותו ואיחל לו הצלחה בתפקידו החדש. שייח' אמין שלח מברקי ברכה לשר המשטרה, למפכ"ל ולמפקד משמר הגבול ובהם הודה על המינוי החדש שהוא, לדבריו, סמל ובאווה לבני העדה הדרוזית.

יוסי ליבוביץ

האפשרויות פתוחות

העיתון האיטלקי „איל מסאג'רו" הקדיש עמוד מרכזי לציון מלאת ארבעים שנה למדינת ישראל. העיתון פירסם ראיון נרחב עם נשיא המדינה חיים הרצוג וכתבה על עדה סרני, אלמנתו של אנצו סרני, שניהם ילידי איטליה. משנשאל הנשיא אם אין המאורעות בשטחים בחודשים האחרונים מאיימים לשתק את המוסד הדמוקרטיה בישראל, השיב בשלילה „מבקשים מישראל להתנהג עם הילה על הראש" – אמר הנשיא והוסיף „אם אש"ף לא יבקש יותר את השמדתנו כל האפשרויות פתוחות".

מיכל פלג, רומא

ראש העיר רמת־גן, אורי עמית (משמאל) הציג את יוזרם נאון על במת הבידור המרכזית בפתיחת חגיגות בערב יום העצמאות. לפני המופע התקבל נאון בכוסית שמפניה בלשכת עמית, בנוכחות חברי מועצת העיר.

לפני בואו לארץ החליט קליף ריצ'ארד: לא להתראיין, לא להיחשף, לא להתראיין ולא להצטלם. אך מרגע שוויתר פעם אחת, בשהצטלם עם עופרה חזה, שבאה לקבל את פניו בשדה התעופה, כבר לא היה לזה סוף. בתמונה: עם שדי קולק, לקראת ביצוע הגירסה האנגלית ל„ירושלים של זהב".

צילום: יצחק הררי

תעלומה

גל הטרור והתוססות העובר בימים אלה על איטליה אינו פוסח גם על המתים: שרידיו של האפיפיור סילבסטרוס החמישי, שמת ב־1292 נשדדו מכנסיה בעיר לאקווילה. השודדים חדרו למאוזוליאום של הכנסיה בלילה, פתחו את מכסה הזכוכית של הארון בו הוצגה הגופה, הוציאו אותה יחד עם כד הקטיפה האדום עליו היתה מונחת והסתלקו בחתח. סילבסטרוס החמישי, שהוכר ע"י הכנסיה כאפיפיור של „הסירוב הגדול", היה האפיפיור היחיד שהתפטר אי פעם ממשרתו. זאת עשה לאחר ארבעה חודשים על הכס הקדוש, מתוך „שאיפה לבדידות". לאחר מרדף בן יומיים נמצאו שאריות האפיפיור בבית קברות בלאקווילה, וסילבסטרוס החמישי שב לאחר כבוד למנוחתו בכנסיה.

מיכל פלג, רומא

מחאת נרדפים

ארגון הסוציאל־דמוקרטים שנרדפו על ידי הנאצים, בראשותו של היינץ פוצראווה, מגלה מאז ומתמיד ערנות רבה לכל גילויי האנטישמיות, הגזענות והניאו־נאציזם במערב־גרמניה, ולא שם בלבד. בדרך כלל ידועים רבים מחבריו גם כאוהדי תנועת העבודה הישראלית, וחלקם אף ביקרו במשלחות שונות בארץ. יעד אחד הם ביקורים מאורגנים באושוויץ ובמחנות־השמדה אחרים. באחרונה הביע ארגון הנרדפים את דאגתו נוכח האירועים בשטחים „והתגובה הברוטלית של שלטונות הצבא בעימות עם האוכלוסיה הערבית". הארגון הביע תקווה, כי בעתיד הלא־רחוק תגבר ידם של אותם הכוחות בממשלת ישראל ומחוצה לה, המחייבים פתרון פוליטי ופשרה מצד שני הצדדים – יהודים וערבים.

ש"ך

אתה תדאג להתקשר אני אדאג לשאר.

יעקב אביזר
מנהל סח' סכנית

אני ועוזרי נדאג שתקבל מקום עבודה שמתאים לך. שתהיה מרוצה בו יום יום. מילה שלי!

לסניפנו בתל־אביב
1. אדריכלים/הנדסאי אדריכלות לפרוייקט זמני, מיידי, אנגלית סכנית חובה, רמי הבנה במפרטים אמריקאיים.
2. מהנדס כימיה כימאים/ות, למפעל עתיר ידע בשרון.
3. מחוסים/ות-מלחימות - לאזור שרות צבאי, נסיון אזרחי מעל שנתיים, עדיפות לבעלי נסיון תעופתי, 5 ימי עבודה, הסעות + ארוחות.
4. מפעילי מכונות לאזור שרות צבאי למפעל תעשייתי בפ"ת ב-3 משמרות - הסעות מלוד ורמלה.
5. רתכי ארגון, שריון, CO_2 - לפרויקטים מיידיים מאזור בת־ים, פ"ת והמרכז.
6. שרטטי/ות אדריכלות מנוסים/ות לעבודות זמניות בתנאים טובים באזור המרכז.
7. מכונאי כימיה/לבורנטים/יות תעשייתיים לביקורת איכות למפעל עתיר ידע בשרון, ת"א.

המחלקה הטכנית
חבר
חברה לשרותי כח אדם
ת"א, בניין מגדלור, בן יהודה 1
טל: 03-5101420
• הגשה בפנקס מילואים, ת. שבי והמלצות
• שעות הקבלה 08.00-18.30
לעבוד בחבר להרגיש בבית

לעבודה מיידית בחבר

לסניפנו בתל־אביב
1. מזכירות כתבניות דו־לשוניות יכולת נסוח, ידע במעבד תמלילים וטלקס.

המחלקה המשרדית
חבר
חברה לשרותי כח אדם
ת"א, בניין מגדלור, בן יהודה 1
טל' 03-5101420
• הגשה בתעודות זהות, המלצות
• שעות הקבלה 08:00-18:30
לעבוד בחבר - להרגיש בבית

החברה דהאל לשרותי כח אדם בע"מ

למחלקה הטכנית לסניפנו בת"א ורחובות
★ קניין למוצרי אלקטרוניקה בתחום רכיבים וקשיחים.
★ עובדי ייצור - לעבודות מיידיות ומגוונות. למתאימים תנאים מעולים.
★ מחוטות-מלחימות נסיון של שלוש שנים לפחות. חמישה ימי עבודה בשבוע, ארוחות, הסעות, תנאים מעולים.
★ שומרים לעבודת משמרות פרופיל 72 ומעלה.
★ שרטטת חשמל עם נסיון של שנתיים לפחות לעבודה קבועה. חמישה ימי עבודה בשבוע, הסעות, ארוחות, תנאים מעולים! תושבת פ"ת, רעננה, הוד"ש, כפרסבא.
★ מסגרים, רתכים/חשמל/Co_2/שריון מנוסים עצמאיים קוראי תוכניות.
★ מחסנאים - בעלי נסיון לעבודת משמרות תנאים מעולים!!

למחלקה המשרדית לסניפנו ברחובות
★ מזכירת אגף דינמית רצוי אקדמאית הדפסה עברית ואנגלית ברמה גבוהה למשרה מלאה.

• המשרות מיועדות לנשים וגברים
• שכר הולם ותנאים סוציאליים מלאים לפי החוק
• נא להביא תעודת זהות, פנקס מילואים ופנקס שבוי

בואו בנא-נא ליבוב!
תל־אביב: גורדון 88, (ליד עירית ת"א) 222266, 245531, 245541, 240878.
רחובות: הרצל 187, 08-469383.

דרוש מכור למכירות

לחברת שווק תרופות בר"ג דרוש איש מכירות המכיר את ענף בתי המרקחת, מסור, חרוץ ומעל הכל - מכור למכירות.

אם נראה לך שאתה מתאים התקשר עוד היום לטל. 7513892 לאתי.

"אסיא רוזלי"
עבור תרופה חדשה ויוקרתית המהווה פריצת דרך בתחומה
דרוש
תעמלן רפואי
לאזור גוש דן
★ ידיעת השפות, אנגלית ועברית על בוריין.
★ השכלה בתחום מדעי הטבע או תחום הקשור ברפואה.
★ רשיון נהיגה.
מועד תחילת העבודה: 1.5.88
לטלפן בדחיפות למר פרי דרור טל' 03-7519441
סודיות מוחלטת מובטחת

שמר מחשבים בע"מ
עם התכת פעילותו בארץ ובחו"ל
דרושים
1. מהנדסי תוכנה
– מערכות זמן אמת
– גרפיקה
– מנהלי ישומים
– מערכות הפעלה / COMPILERS
– תקשורת
★ נסיון ב-VMS, UNIX או INTEL – יתרון
★ חלק מהמשרות כרוך בנסיעות לחו"ל ומצריך שליטה טובה באנגלית
2. מהנדס שוק למוצרי תוכנה
– נסיון ב-VAX / VMS – יתרון
– 3 שנים נסיון – חובה
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים
רח' הרצל 12, ר"ג 52431
סודיות מובטחת

למזרונית פיבאיין בע"מ
דרושים
עובדי ייצור לנגריה, רפדים ועובדים בלתי מקצועיים.
לפרטים: רח' החופר 12, איזור התעשיה חולון (ליד טמפו).
טל. 804109, 03-5560711

למוסד ממלכתי בירושלים
דרושה
מזכירה אנגלית בכירה
בעלת ניסיון מוכח, יכולת עבודה עצמאית לרבות התכתבות בינלאומית, שליטה בעברית.
נא לפנות בצירוף קורות חיים בכתב־יד והמלצות לת.ד. 4630 ירושלים.

לחברת מחשבים בעלת רשת תקשורת ענפה
דרושים:
מפעילים
★ בעלי נסיון מוכח בעבודה על מחשבי IBM גדולים (משרה מס' 1).
טכנאי אלקטרוניקה
★ רצוי ידע בהתקנת מחשבים (משרה מס' 2)
מדריך
★ בעל נסיון במחשבים הקשורים בקופות ממוחשבות. (משרה מס' 3).
נא לפנות בציון מספר המשרה לת.ד. 4100, רמת-השרון
– סודיות מובטחת –

למושב שיתופי
דרוש
מרכז משק
בעל ידע ונסיון בענפי חקלאות וקיים הכרחי נסיון ברכוז משק שיתופי (של לפחות 5 שנים)
★ סודיות מובטחת
★ אפשרות דיור במקום
את הפניות יש להגיש בכתב לפי הכתובת
ת.ד. 740 ירושלים 91007
עבור מרכז משק
פרסום שיווק

להיפרשוק תנובה "רב מכר" בצומת גלילות
דרושות
קופאיות
הכישורים הדרושים:
★ השכלה של 12 שנות לימוד
★ נסיון מעשי בעבודה בקופה
★ יכולת לקיים יחסי אנוש תקינים
היקף המשרה 6 שעות ליום ובמשמרות לחילופין
מועמדות מתאימות תושבות רמת-אביב, הרצליה, רמת-השרון, נתניה וסביבתה הקרובה, מתבקשות לפנות אישית למזכירות היפרשוק "רב מכר" בצומת גלילות.
ניתן לתאם פגישה בטלפונים: 052-525222, 052-525226, 052-525201.
– סודיות מובטחת –

יש לך בונים בקודקוד
קוד קוד שרותי כח אדם
מקבוצת קודקוד
למחלקה הטכנית
דרושים
קניין - נסיון 4 שנים לפחות ברכש רכיבים, קונקטורים וכבלים ★ השתלבות במפעל עתיר ידע באזור רחובות.
מכונאי אחזקה - לאחזקת קו־ייצור אוטומטיים ★ עדיפות ליוצאי חי"א בתחום המכונאות ★ נכונות למשמרות ★ עבודה באזור פתח תקוה.
מחסנאים טכניים - בתחומי המתכת, החשמל והלקי חילוף ★ בוגרי קורס מחסנ"ים ★ נסיון בהפעלת מחשב ★ השתלבות במפעלים באזור ראשל"צ, רמת השרון ופתח תקוה.
★ משרות קבועות
★ 5 ימי עבודה
★ תנאים טובים למתאימים

רח' דיזנגוף 34, ת"א. 03-286111
רח' רוטשילד 37 ראשל"צ 03-9659957

סוכנים עצמאיים בכל הארץ להפצת מוצר פיננסי נידרש
דרושים
★ שעות עבודה גמישות.
★ רווחים גבוהים למתאימים.
נא להתקשר בין השעות 15.00 — 22.00

לאלבס אוריגינל מיזוג אויר לרכב
דרושות
נהגות
לטיפול בלקוחותינו
על המועמדות להיות בעלות השכלה תיכונית, הופעה נאה ותקשורת בין־אישית טובה, רשיון נהיגה ונסיון בנהיגה — חובה. העבודה בשתי משמרות.
נא לפנות לטלפון 03-5447444

דרוש
מנהל עבודה לבניין שלד
+ ידע בקריאת תוכניות
03-5520424

למפעל בקרית אריה
★ איש אחזקה
בוגר בית־ספר מקצועי
★ שרטט־מייסטר לשרטוט
★ אורגים ומפעילי מכונות
03-429901

לחברה לאלקטרוניקה באזור המרכז
הנדסאי פיתוח עצמאי
בעל נסיון קודם בתחום אנלוגי – דיגיטלי – מיקרו פרוססורים, עדיפות לבעלי נסיון גם בתחום RF
לפנות לטלפון
03-810394, 03-828112

מעוד חברה לביטוח בע"מ

אם ברצונך להצליח עשה החלטה בטוחה

חברת מעוד, חברת ביטוח בתנופה, מקבוצת הביטוח של בל"ל מחפשת מועמדים רציניים מגיל 24 ומעלה בעלי השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
אנו נכשיר אותך בקורס משולב לביטוח חיים, כולל תכנון פיננסי פנסיוני ולביטוח אלמנטרי.
נסייע לך לעמוד במבחני רשוי מתמחה של משרד האוצר ובהבטחת הכנסה בשלבים הראשונים של עבודתך כסוכן החברה. נעזור לך להגשים קריירה עצמאית.
טלפן למידי: 03-647253
או: 03-647294.
ביטוח חיים עושים ב־ מעוד

ליפאורה
יצרנית שוקו ומגיץ פז
דרושים בירושלים:
1. מחלק
★ רשיון ג' עם נסיון חלוקה.
2. מלגזן
3. מחסנאי
תעודת גמורה
★ 12 שנות לימוד.
★ בעל רשיון ג' – יתרון
לפנות ליואל או לדוד
טלפון 02-286281

עיריית בת־ים
מכרז פומבי מס' 2/88
בהתאם לסעיף 3 לתקנות העיריות (מכרזים עובדים תשל"ט 1979) מכריזה בזה עיריית בת־ים על משרה פנויה כדלקמן:
תואר המשרה: מנהל/ת מחלקת תכנון עיר רישוי ופקוח באגף ההנדסה
היקף המשרה: מלאה
דרגת המשרה: בהתאם לכישורים
עיקרי הכשורים הנדרשים:
1. תואר ראשון לפחות בהנדסה אזרחית או אדריכלות
2. נסיון בעבודות תכנון וביצוע בתחום בניין ערים רישוי ופקוח
3. בקיאות בחוקי תכנון ובניה והתמצאות בתכניות בנין ערים.
4. יכולת ונסיון בקיום מגע וטפול נאות בפניות של קהל מבקשי היתרים מתכננים ויזמים.
5. יכולת ונסיון בקיום מגע נאות ותו"מ עם בעלי תפקידים בעיריה ועם גורמי חוץ.
6. כושר ונסיון בניהול צוות עובדים.
7. ידיעה טובה של השפה העברית וכושר ביטוי בכתב ובע"פ.
בקשות למכרז בצירוף מסמכים המעידים על הכישורים הנדרשים ניתן להגיש בכתב יד למחלקת המנגנון עד 3.5.88
אהוד קינמון
ראש העיריה

למושב ורד יריחו
דרוש
מציל – דחוף!
אפשרות למגורים במקום
רצוי קיבוצניק בשנת חופש
02-227650
8.00 – 12.00.

דרושים:
כרסם חרט
תנאים מצויינים למתאימים
03-7513445 03-248429
03-727345

סדרנים/ עובדי אבטחה
1.6.88 - 5.7.88
רח' שפ"ר 16, ת"א - לרפי

למשרד ראיית חשבון בת"א
דרושים
בודקים
עם נסיון למשרה מלאה
טלפון: 03-621794

לחברת שרותים גדולה ודינמית
דרוש
מפקח אזורי
הכישורים הדרושים:
★ בוגר 12 שנות לימוד לפחות ★ בעל רשיון לרכב ★ בעל טלפון בביתו ★ נסיון בהפעלת צוות עובדים ★ כושר ניהול משא ומתן ★ נכונות לעבודה רבה ובלתי שגרתית ★ עבר ללא רבב ★ תושב נצרת או מגדל העמק ★ נסיון פיקודי בצה"ל - יתרון
תנאים טובים למועמד המתאים
נא לפנות בכתב־יד, בצרוף קורות חיים, לת.ד. 2054 עפולה 18120
סודיות מובטחת

לפלווקו בע"מ
רחוב המשביר 20 תל־אביב
דרושה
פקידת יבוא
לטפול עצמאי בתיקי יבוא
נסיון מוכח
לפנות טלפונית 03-836624 ליהודית

SKA סקא - שרותי כח אדם
דרושים לגוש דן:
השרון 21 תל־אביב טל' 378586, 03-373537
● עובדים בלתי מקצועיים
● אינסטלטורים
● מלגזנים
● פקידות מזכירות
● עובדי קירור/ תעלות מיזוג
● עובד עץ – חבר
● אנשי אחזקה
● מחסנאים
טלפונים לעבודה: 378586, 03-373537
סקא — יופי של עסקה

למפעל תעשייתי במרכז הארץ
דרושה
אחות
לניהול מרפאה
★ נדרש ידע בנושא עזרה ראשונה, ★ נסיון של 3 שנים במקצוע. ★ ידע בעברית.
מועמדות מתאימות מתבקשות לפנות לת"ד 32365 ת"א, מיקוד 61631 בצרוף נסיון ובציון מספר תעודת זהות.

לאולם תצוגה מרכזי של חברה ליבוא רכב
דרוש:
איש מכירות מנוסה
טלפון 03-338955/6/7 לאבי

פליי־אוף לאומית — מחזור 1 | עם עמי שלף

הכנסת זרים תמוטט הקבוצות מבלי להעלות את רמת הנבחרת

מאת ברוך דגן

עמי שלף, יו"ר ההנהלה הזמנית לספורט המנהל אגף הספורט בברכו הפועל, הוא תוסף ארוך בספורט כחול־לבן. בתקופת כהונתו באיגוד הכדורסל והכדורגל העקי הזה בהפועל הביע עמדות גלויות ובוטות נגד תופעת האמריקניזציה. עתה, כשתהליך ה"אירופיזציה" של הכדורגל הישראלי צץ ועולה חדשות לבקרים, נותר שלף עיקש בדעתו: "אין אצלנו מקום לשחקנים זרים".

שלף סבור, כי יש ללמוד מהניסיון הרע של הכדורסל הישראלי בשאלת הזרים. "שחקנים זרים לא יעלו את רמת נבחרת הכדורגל הישראלית, לא יוסיפו למוטיבציה של השחקנים ולא יוסיפו את הכבוד לשחק בנבחרת ולייצג את המדינה. הכנסת זרים לכדורגל פירושה התמוטטות כספית של הקבוצות, שכבר עתה שקועות בחובות כבדים עד צוואר. מי שתומך ביבוא כדורגלנים מבקש לקבור את הענף שבע אמות באדמה".

שלף מברך על ההחלטה האמיצה של הנהלת ההתאחדות לכדורגל להעדיף מאמנים ישראלים בנבחרות, אף, שבאה מאוחר מדי. "בכדורגל כמו בכדורסל יש אנשים מצויינים, שגדלו בארץ, מכירים את המנטליות של הספורטאים שלנו ויכולים ליצור עמם קשר מיידי מבלי שהוא יגרום לשינוי בסטאטוס שלהם כמאמנים. אם שניאור וגרונבקן ישלימו זה את זה, תהיה הבחירה שלהם מוצלחת".

כיו"ר של מוסד, הכולל 20 ענפים, מבקר שלף באירועים רבים ואינו מוצא פגם למשחקי ליגות הכדורגל. עם זאת, הוא אוהד כדורגל ומתייחס בחיוב לעובדת היותו ענף הספורט המוביל והפופולארי ביותר. "עובדת חיים", הוא מגדיר את מעמדו של הכדורגל.

שלף היה כדורסלן בינלאומי, שחקן כדורעף ושחיין, אולם כדורגל לא שיחק מעולם. "כמי שנולד במורדות הכרמל, לא יכולתי לשחק כדורגל, כי הכדור פשוט התגלגל למפרץ", הוא אומר.

הפועל ת"א — הפועל חולון. אני "שרוף" על ת"א ושמח על המיקום שלה בברומי הטבלה. הניחוש שלי ברור. התחזית: נצחון לת"א.

מכבי נתניה — בית"ר ת"א. אם להיסחף ברגשות, אני מקווה למעידה של נתניה. מקצועית, סביר יותר להמר על איזון בכוחות. התחזית: תיקו.

שמשון — הפועל באר־שבע. שמשון היא הסימפטיה השניה שלי ואני מעניק לה עדיפות. התחזית: נצחון לשמשון.

הפועל כפ"ס — הפועל פ"ת. שתי הקבוצות מגלות יכולת טובה ורמתן שקולה. התחזית: תיקו.

מכבי חיפה — מכבי פ"ת. כאיש חיפה לשעבר אני קצת לוקאל־פטריוט מה עוד, שחיפה טובה יותר. התחזית: נצחון לחיפה.

בני־יהודה — הפועל לוד. בני־יהודה בתנופה ולוד במגיפה גדולה. התחזית: נצחון לבני־יהודה.

בית"ר ירושלים — מכבי ת"א. מאבק בין שתי מאוכזבות, שאיבדו כל עניין במתרחש. התחזית: תיקו.

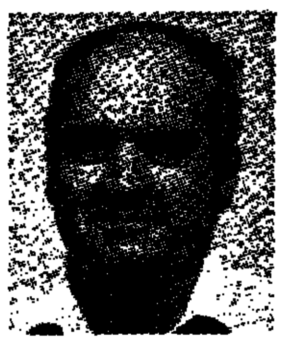

הליגה הלאומית

	הקבוצה	משח'	נצ'	תיקו	הפסד	שערים	נק'
	בית עליון						
.1	הפועל תל־אביב	26	14	7	5	18–30	49
.2	מכבי נתניה	26	13	8	5	28–42	47
.3	שמשון תל־אביב	26	10	11	5	21–31	41
.4	הפועל כפר־סבא	26	10	10	6	25–29	40
.5	הפועל פתח־תקוה	26	10	8	8	33–37	38
.6	הפועל באר־שבע	26	9	11	6	17–21	38
.7	בית"ר תל־אביב	26	8	12	6	23–31	36
.8	הפועל צפרירים	26	7	12	7	23–25	33
	בית תחתון						
.9	מכבי חיפה	26	8	8	10	29–32	32
.10	בני־יהודה	26	7	11	8	18–21	32
.11	בית"ר ירושלים	26	8	8	10	36–32	32
.12	מכבי תל־אביב	26	6	11	9	29–33	29
.13	הפועל לוד	26	3	9	14	56–16	18
.14	מכבי פתח־תקוה	26	2	8	16	39–15	14

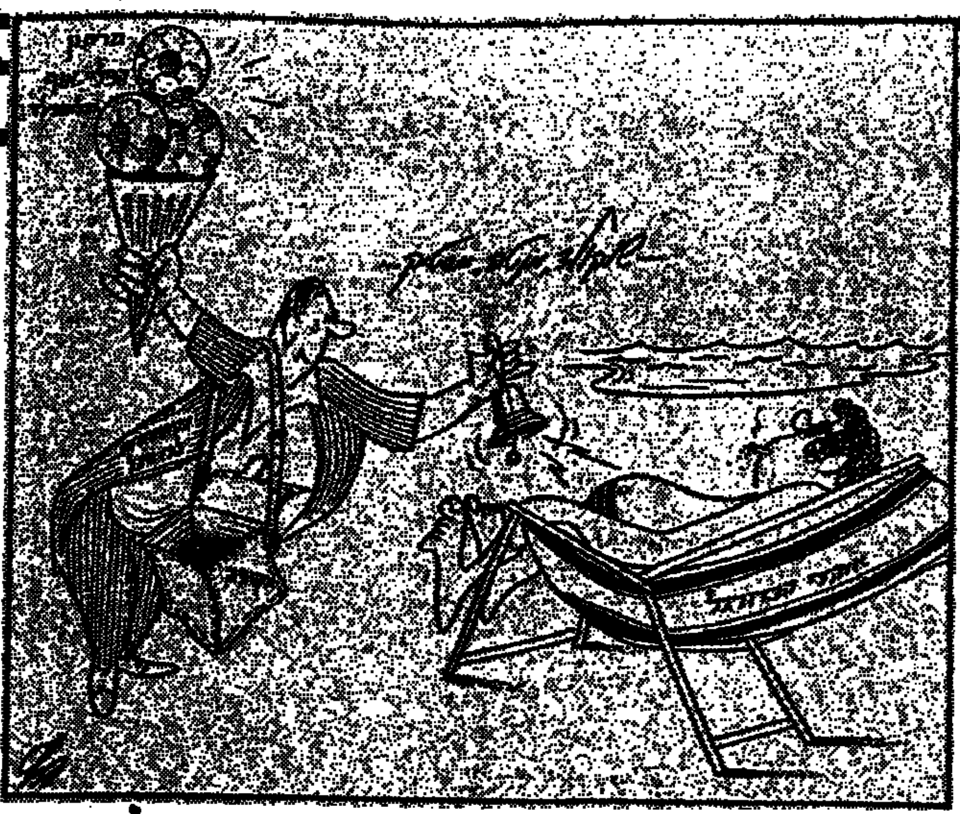

איינדהובן — בנפיקה בגמר האלופות
אלי אוחנה בגמר מחזיקות הגביע

אלופת הולנד, קבוצת פ.ס.וו איינדהובן ואלופת פורטוגל, קבוצת בנפיקה ליסבון יתמודדו בגמר גביע אירופה לאלופות, שיערך ב־25 במאי בשטוטגארט שבמערב גרמניה.

איינדהובן העפילה לגמר, למרות שסיימה רק בתיקו 0:0 את משחקה הביתי נגד האלופה הספרדית, ריאל מאדריד לעיני 26,500 צופים. העליה לגמר באה בזכות שער החוץ של ההולנדי, חילהאוז במשחק הראשון באיצטדיון ברנבאו לפני שבועיים.

בליסבון הסתיים הסיפור כבר לאחר 33 דקות. בנפיקה שחזרה הביתה מהמשחק הראשון עם תיקו עקר משערים פתחה את המשחק בסערה והבקיעה צמד תוך 11 דקות. גיבור אותן דקות היה ההולנדי ראוי אגואם, שהבקיע שער ראשון בדקה ה־22 והוסיף שער שני בדקה ה־33.

אוחנה לא הבקיע

אלי אוחנה, הלהבה הישראלי של קבוצת מכלן הבלגית לא הבקיע שלשום בברגאמו, איטליה, אך היה שותף לנצחון החוץ של קבוצתו על אטלנטה המקומית בשיעור 1:2, נצחון שהבטיח לבלגים את הכרטיס לגמר גביע המחזיקות, לאחר שגם במשחק הראשון הם ניצחו באותה תוצאה. מכלן תתמודד בגמר ב־11 במאי נגד מחזיקת הגביע, איאקס אמסטרדם, שנוצחה אתמול 2:1 בביתה מול מרסיי.

היו אלה דווקא האיטלקים, בניצי הליגה השניה בארצם שהבקיעו את השער הראשון בדקה ה־39 מרגלי אוליבון גאוליני בבעיטת עונשין מהנקודה הלבנה. אולם במחצית השניה ראו 40,000 הצופים כיצד הפכו הבלגים את הקערה על פיה ומבקיעים שני שערים מרגלי רוצ'אס (56) ואמרס (80).

באמסטרדם הוליך השוודי הבין־לאומי, פיטר לארסן את איאקס ליתרון בדקה ה־22. במחצית השניה עבר היתרון לרגלי הצרפתים, שהשוו בדקה ה־65 מרגלי פאפן והבקיעו שער נצחון שניות ספורות מהסיום מרגלי המערב גרמני, קלאוס אלופס. אולם, היתרון שרכשו ההולנדים במשחק הראשון במרסיי (0:3) הבטיח להם את הכרטיס לגמר.

בריז' הודחה

קבוצת בריז' הבלגית, בה מופיע רוני רוזנטל הודחה בחצי גמר גביע אופ"א דקה לפני סיום ההארכה במשחקה נגד אספניול הספרדית — 3:0.

אספניול תשחק בגמר הכפול נגד באייר לברקוזן המערב־גרמנית שהצליחה להוריד את בת ארצה, ורדר ברמן, סיימה עימה בתיקו 0:0 את משחקה השני ושמרה על יתרונה הזעום מהמשחק הראשון — 0:1.

ליברפול מתמרקת לקראת הקפת האליפות הי"17 מחר ב"אנפילד"

מאת ג. שרון

ב"אנפילד" תערוך מחר, קרוב לוודאי, ליברפול את הקפת האליפות שלה. הקבוצה תאריח את "תרנגולי" טוטנהאם ועל פי כל התחזיות היא אמורה לנצח. ואם אמנם תנצח תוכתר כאלופה בלי להתחשב במה שעשו יריבותיה.

48 שעות לאחר אירוע זה יושם אירוע שיא נוסף — גמר גביע הליגה. באיצטדיון ומבלי בלונדון תארח ארסנל, מחזיקת גביע זה, את לוטון. על פי יחסי הכוחות בין השתיים ישמרו התותחנים על תארם למשך עונה נוספת.

ליברפול אגב, החמיצה הזדמנות לזכות באליפות כבר ביום רביעי כשסיימה את משחקה נגד נוריץ' בתיקו אפס. עתה חסרה לה רק נקודה כדי לזכות כמאור באליפות. במשחק נוסף נפרדו בתיקו ללא שערים גם נוטינגהאם ווסטהאם.

יתר המשחקים: צ'רלטון — ניוקאסל; דרבי — סאות'המפטון; אוקספורד — אברטון; פורטסמות — נוריץ'; ווסטהאם — קובנטרי; ויסבלדון — צ'לסי.

הנוער הערב נגד בולגריה

להלוך על פני המשובה הבולגרית. זאת תהיה הערב מטרתם של נערי ישראל, שיפתחו את הופעתם בטורניר קדם אליפות אירופה ביוון מול נבחרת בולגריה. הנבחרת הגיעה שלשום לאתונה והספיקה לקיים אימונים באולם בו יערכו המשחקים.

פליי־אוף ארצית — מחזור 1 | עם נתן וולוך

לשים קץ לתופעה הלא בריאה של החלפת קבוצה לפי הדולאר

מאת שמואל טל

הנעשה בכדורגל הישראלי מרגיז את נתן וולוך, מחזיק תיק התרבות, נוער והספורט בעיריית ת"א. רק הצלחתה של הפועל ת"א מנחמת אותו מעט.

נתן וולוך חש סיפוק רב בתפקידו המגוון בעיריית ת"א. "מאז ומתמיד רציתי שתושבי ת"א יעסקו בשעות הפנאי שלהם בספורט ות"א כהולם מעודדת את הכיוון החדש הזה", הוא מסביר. "הספורט המקצועני לא מעניין אותו כל־כך והוא שם את הדגש על הספורט העממי".

ת"א משופעת במגרשי ספורט בכל חלקיה. רבבות מתושבי העיר העברית הראשונה עוסקים בשעות הפנאי שלהם בפעילות ספורטיבית, אבל גם בעיריה סבורים שעדיין לא נעשה מספיק. הצלחת הקבוצות התל־אביביות מעניקה אמנם סיפוק לוולוך, אבל הוא מדגיש, שזה לא העיקר עבורו. "כמה אנשים יכנו לתלות אותי על מה שאגיד לך, אבל אני חש מחויבות להדגיש, שהמקצוענות חוטר הזיקה של השחקנים לאגודות שלהם ממש מקוממת אותי", הוא מסביר.

וולוך מתגעגע לימים, בהם שחקני "נשמה" שיחקו בהתלהבות רבה עבור הסמל. "כיום מתעניינים הכדורגלנים רק בכסף. צריך לשים קץ לתופעה הלא בריאה, שבה שחקן עובר מקבוצה לקבוצה בשביל עוד כמה דולארים. אני רוצה לראות שחקנים כמו פיינגנביים, דרזנר וגלזר, ששיחקו למען המועדון שטיפח אותם".

לגבי התרת יבוא שחקנים זרים מצוי סגן ראש העיר, כי "הדבר יפסוק עוד יותר את הכדורגל, אבל צריך להתיר יבוא מצומצם כדי לעלות את הרמה". החלום של וולוך הוא להקים נבחרות עירוניות בכל ענפי הספורט. "הכל שהשייכות האגודתית אינה מאפשרת לי להקים את הנבחרות", הוא אומר בצער.

נתן וולוך עסק בזמנו בתחילה והירבה לשחק טניס שולחן. אחרי הכדורגל הוא עוקב מקרוב ומתבצל, שמשום אין לו זמן לחזות מדי שבת במשחקי כדורגל. אולם, אגודות הספורט בת"א יודעות היטב, שכספי מקבלים דרך מחלקתו, כך שהדבר מחייב אותו להיות עירני לנעשה בכדורגל הישראלי.

לת"א אין נציגות בליגה הארצית, אבל הדבר לא מפריע לוולוך להמר על משחקי המחזור הראשון בפליי־אוף של הליגה הארצית.

הפועל ירושלים — הפועל יהוד. הירושלמים חייבים לזכות בנצחון כדי להמשיך את משחקי הפליי־אוף בראש שקט. בזמן האחרון הם סבלו ממשברים, אבל בנצחונם המפתיע על כפר־סבא במסגרת גביע המדינה מוכיח שהם כבר סיימו את המשבר. יהוד תנסה להוליך נקודה, אבל הפעם היא לא תצליח. התחזית: נצחון לירושלים.

הפועל חיפה — הפועל ר"ג. החיפאים מצויים בכושר מעולה. הם לא יחמיצו את משחק הבית הקרוב שלהם ונראה לי שהרמת־גנים הצעירים לא יצליחו לעמוד מול הלהט החיפאי. התחזית: נצחון לחיפה.

הפועל טבריה — מכבי שעריים. לטבריה יש עדיין סיכוי להעפיל בתום המשחקים לליגה הלאומית. שעריים סיימה למעשה את העונה והיא לא תצליח לעמוד בדרכם של שחקני עיר הכנרת. התחזית: נצחון לטבריה.

הפועל חדרה — מכבי יבנה. משחק שקול, שבו יש לחדרה יתרון ביתיות. יבנה תרצה לסיים את העונה עם טעם טוב בפה, אבל המשחק יגמר ללא הכרעה. התחזית: תיקו.

מכבי יפו — הפועל עכו. כתל־אביבי אני מחזיק אצבעות למכבי יפו. חבל שהקבוצה לא הצליחה השנה. נראה לי שלפחות בשבת יזכו היפואים בנצחון. התחזית: נצחון ליפו.

הכח ר"ג — מכבי רמת־עמידר. שחקני הכח יודעים להתעורר במאורעי הסיום של כל עונה. גם השבת הם לא יכשלו ב"דרבי" של עיר הגנים. התחזית: נצחון להכח.

הפועל בת־ים — בית"ר נתניה. בת־ים הפתיעה אותי השנה לטובה. שחקניה תקעו יתד בליגה הארצית. נתניה עוד לא מבינה שהיא משחקת בליגה הארצית. השבת תזכה בת־ים בנצחון ביתי מתוק. התחזית: נצחון לבת־ים.

הליגה הארצית

	הקבוצה	משח'	נצ'	תיקו	הפסד	שערים	נק'
	בית עליון						
.1	הפועל ירושלים	26	17	4	5	27–48	55
.2	הפועל חיפה	26	16	7	3	15–29	55
.3	הפועל טבריה	26	15	5	6	33–52	50
.4	מכבי יבנה	26	11	7	8	23–26	40
.5	הפועל חדרה	26	11	7	8	37–35	40
.6	מכבי שעריים	26	10	6	10	32–33	36
.7	הפועל רמת־גן	26	10	5	11	28–24	35
.8	הפועל יהוד	26	7	12	7	36–36	33
	בית תחתון						
.9	מכבי יפו	26	7	10	9	28–23	31
.10	הכח רמת־גן	26	8	5	13	30–26	29
.11	הפועל בת־ים	26	6	8	12	33–26	26
.12	בית"ר נתניה	26	7	5	14	38–24	26
.13	מכבי רמת עמידר	26	6	7	13	38–25	25
.14	הפועל עכו	26	4	6	16	39–20	18

קיבוץ גשר מחפש
מורה לכיתה א'
לשנת הלימודים תשמ"ט
בפרטים נא לפנות לענת גיל
06-758798 אחה"צ ובערב במזכירות 06-758611

פיתוח והקמת מערכי שיווק
עבור אחד מלקוחותינו חברת אלקטרוניקה עתירת טכנולוגיה
דרושים:
1. מנהל מכירות מנוסה
2. עוזר למנהל המכירות
3. איש/ת מכירות
המתאימים יוכשרו ע"י החברה בקורס אומנות המכירה, ויהנו ממשכורות ותנאי עבודה מעולים. פרטים וראיון קבלה — ביום שלישי 26.4.88 בשעה 13:30 במלון סיני, רח' טרומפלדור 11, ת"א. נא לדייק.

IPL
אינטרפרם מעבדות בע"מ
חברתנו מקבוצת ARES-SERONO העולמית מפתחת ומייצרת תרופות יחודיות, עוסקת בהנדסה גנטית ובתחום הביוטכנולוגיה.
לרגל הרחבת מערך הייצור דרושים לנו:
1. חוקר ליחידת מו"פ פרמצבטי — לפתוח פורמולציות לתרופות, מעקב יציבות, הכנת חומר קליני. ★ בעל/ת תואר ברוקחות. ★ בעל/ת נסיון בפיתוח פרמצבטי ובתעשיה הפרמצבטית.
2. עובד/ת מחקר — ★ בעל/ת תואר Msc במדעי החיים. ★ רצוי בעל/ת נסיון קודם בביולוגיה מולקולרית, תרביות רקמה.
3. מזכירה כתבנית — לניהול משרד כולל כתבנות, תיוק וכו"ב. ★ שליטה מלאה בעברית ואנגלית (כולל הדפסה שוטפת בשתי השפות) ★ יכולת לנהל משרד באופן עצמאי. ★ בעלת כושר ארגון ויחסי אנוש טובים. ★ רצוי רקע קודם בביולוגיה.
4. עובד/ת מעבדה — ★ בוגר/ת תואר ראשון (BSC) במדעי החיים ★ רצוי בעל/ת נסיון קודם באימונוכימיה/תרביות רקמה.
5. אחראי יחידת הכנה ושטיפה — לניהול יחידת הכנה ושטיפה של כלי מעבדה למח' מחקר ופיתוח. ★ בעל נסיון קודם בניהול יחידה דומה בבית חולים או במעבדות מחקר.
6. מכונאי עובד אחזקה — המועמד המתאים יהיה בעל נסיון בטפול במנועים, משאבות, מערכות מיזוג אוויר וכיוצ"ב.
7. אימונוכימאי/ת — ★ בעלי תואר Phd וניסיון בפיתוח מערכות מסוג: RIA, IRMA, ELISA.
מגורים באיזור רחובות
5 ימי עבודה באווירה צעירה ונעימה. סודיות מובטחת.
נא לפנות בכתב יד לפרט קורות חיים ושם המשרה (ע"ג המעטפה) אל אינטרפרם מעבדות בע"מ. מח' כוח אדם, קרית ויצמן נס ציונה 76110

4M רחוב שוקן 27 קרית המלאכה תל־אביב
מתף·מיחשוב תעשייתי ופיננסי בע"מ
דרושים
עובדי דואר ומסלקה
העבודה מתנהלת ב־3 משמרות כולל מוצ"ש וחג
לפרטים ולקביעת ראיון
נא לפנות לגב' שמלץ רונית בימים א'-ה' בין השעות 09.00 — 14.00 טלפון 03-899254.

בית הספר החקלאי מקוה ישראל
דרוש/ה
מנהל/ת אדמיניסטרטיבי (מינהלן)
כישורים דרושים: התמצאות מקפת בניהול כספי של מערכת מוסדית גדולה, ידע בסיסי בחקלאות, נסיון בניהול עובדים ובאדמיניסטרציה.
מועמדים מתבקשים לפנות בכתב יד בלבד עד ליום 10.5.88 להנהלת מקוה ישראל דאר חולון ת.ד. 58910 בצרוף אישורים על השכלתם ונסיונם בעבודה.

מכון ויצמן למדע
דרושה
מזכירת מחלקה בכירה
● הכישורים הדרושים: ידיעת השפה האנגלית על בוריה; ידיעה טובה של השפה העברית; ידיעת הדפסה בשתי השפות ורצוי ידע בשימוש במעבד תמלילים; נסיון קודם בניהול משרד.
נא לפנות בכתב, בצירוף קורות חיים ונסיון קודם, אל מחלקת כח אדם, מכון ויצמן למדע, רחובות 76100 (משרה 7/88).

ציקלון
מוצרי תעופה בע"מ
דרוש/ה
לאגף הנדסה
הנדסאי אלקטרוניקה
★ נסיון מעשי בתיכון או טפול במערכות חוזק, קשר וניווט אוירי.
★ יוצא חיל האויר
★ ידיעת השפה האנגלית
★ מגורים באזור הצפון
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב יד, בצרוף קורות חיים למדור קליטה, ציקלון ת.ד. 114 כרמיאל 20100

לפרסום אדמון
דרושה
מזכירה
מנוסה, בעלת כושר ניסוח וארגון.
שליטה מלאה בעברית (רצוי גם אנגלית)
בעלת מוטיבציה גבוהה.
שעות העבודה 5 ימים 8.30—17.00.
המעוניינות יפנו אך ורק ביום א' ו־ב' אישית מצויידות במכתב אישי מפורט
למשרדנו ת"א רח' החשמונאים 61 בין 14.00—16.30 (פניות טלפוניות לא יתקבלו).

חברה לגינון מחפשת:
1. עובד למחלקת שירות — בעל רישיון לקטנוע
2. עוזרת למזכירה בכירה (חצי משרה)
3. גנן מנוסה — להקמת גינות קריקע.
טל: 03-5322395, ימים א'-ה'.

יאסיא ריולי
לחברת תרופות
דרוש
מנהל תכנון מוצרים
★ ניסיון נרחב בתפקיד הנדרש בחברת תרופות.
★ מסלול קידום שכלל מעבר העמולה רפואית.
★ השכלה אקדמאית בתחום מדעי הטבע.
★ שליטה מוחלטת בשפה האנגלית.
★ ידיעה טובה של עברית.
★ רשיון נהיגה.
תנאים טובים ותפקיד בעל אתגרים.
לפנות בדחיפות בצירוף קורות חיים בכתב יד לת.ד. 3235 רמת־גן, 52131
סודיות מוחלטת מובטחת

למפעל מתכת ברמת־אליהו (ראשל"צ)
דרושים
1. מסגר מבני לאחזקה
2. מסגר לייצור מבנות
הכישורים: בוגר בי"ס מקצועי + נסיון
יכולת עבודה חשיבה עצמאית.
לפנות לטלפון: 03-9616818 03-9612198
דרושים צבעים למפעל מתכת ומסגר כללי

קופת חולים מכבי
למעבדת ת"א דרושים
לבורנטיות/אחיות
ללקיחות דמים ולעבודות מעבדה במשרה חלקית.
נא לפנות לטלפון 835191/5
לגב' פאולינה לוי

נמר צרכי צילום (2000) בע"מ
דרושה
פקידה
ללשכת המנכ"ל
משרה מלאה באזור פ"ת
ידיעת השפה האנגלית על בוריה.
ניסיון הדפסה.
המתאימות יתקשרו לטל. 03-9234222
Agfa

לחב' לאריזות מזון בר"ג
דרוש/ה
מזכיר/ת מח' יצוא
הכישורים הדרושים:
★ קורספונדנציה עברית־אנגלית שפות נוספות יתרון.
★ נסיון בעבודה עם מעבד תמלילים.
★ נסיון בדוקומנטציה יצוא.
— משרה מלאה —
לקביעת ראיון נא להתקשר לטל' 8־03-7511205 (לעדיות)

קיבוץ אשדות יעקב איחוד
מחפש
אחות מוסמכת
נא לפנות בשעות לפנה"צ לטלפונים: 06-756205, 06-756306, בשעות הערב למלכה טלפונים 06-756449, 06-576464

לעבודה עם נשים במצבי לחץ
דרושה
עובדת סוציאלית
לחצי משרה
5 שנות ניסיון בעבודה
מקום העבודה — אשדוד
נא להתקשר בשעות הערב
לגב' מרילה גירון 051-32272

לגדות תעשיות פטרוכימיה בע"מ
למשרדנו בת"א
דרושה
כתבנית אנגלית עברית
ידע על מעבד תמלילים יתרון
מועמדות מתאימות מתבקשות לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים למשרדנו ברח' בן יהודה 1 ת"א (בנין מגדלור)

ש.א.ש
שרותי אבטחה ושמירה בע"מ
לסניף תל־אביב
למיתקן בטחוני באזור נתב"ג
דרושים
מאבטחים
יוצאי יחידות קרביות, בוגרי קורס פיקודי ועבר ללא דופי.
אפשרות למשרה חלקית.
נא לפנות לטל' 03-242877, 03-235465

תיכון "תלמה ילין" גבעתיים
דרושים מורים מנוסים
למקצועות:
אנגלית, מתמטיקה, פיזיקה, ביולוגיה, כימיה ותנ"ך.
לפנות למזכירות ביה"ס: 03-735847 03-737171

ג'יגה
פתוח מערכות זמן אמת
דרוש/ה
מתמטיקאי
הכרחי נסיון בפיתוח אלגוריתמים (אומדנים, החלקות וכו')
הכרחי נסיון בשיטות הנדסת תוכנה
לפנות לת.ד. 6060 חולון 58160

חברת ממ"ד
— מערכות מידע ויזום רפואי
עורכת
קורס לאנשי מכירות בענפי הרפואה
הקורס מיועד לאנשי מכירות המבקשים לחסב מקצועם למכירות בענף מעניין, מתקדם ומכניס.
הקורס יתנהל בשעות הערב בת"א.
הקורס יפתח ב־26.4.88
פרטים והרשמה בטלפון 03-5466060
בן יהודה 214 תל־אביב

נמר צרכי צילום (2000) בע"מ
דרושה פקידה למח' מכירות
נדרש: ידע בהדפסה נסיון עבודה עם מחשב — יתרון
מועמדות מתאימות יתקשרו לטל. 9234222
Agfa

קיבוץ אפיקים מחפש בדחיפות
אח/אחות מוסמך/מוסמכת
לעבודת יום במרפאת הקיבוץ
לפרטים לפנות לטלפון 06-751784 06-754444

דרושה פקידה
★ ליום עבודה מלא
★ ידע בהנה"ח
03-6711102 החל מיום ראשון

לחברה לייבוא מוצרים לתעשיה
דרוש
נציג מכירות
— לאזור מרכז דרום —
עם רקע טכני
לפנות לת.ד. 9075 ת"א — 61090

דירות

וילות ובתים

בהרצליה "הצעירה" קוטג' מפואר +מרתף +גג 03-738521 המשרד (29376)

ברמת השרון וילה מפוארת ומיוחדת על מגרש גדול 052-556349 (28216)

בשיכון דן קוטג' מפואר ומיוחד בשלבי בניה מתקדמים 052-556349 (28200)

ברעננה בפרויקט "בני העשירים" החלה מכירת שלב ב' בשכונת קוטגים דו משפחתיים החל מ-168,000 תנאי תשלום ובטחונות מעולים! "ישראהאון" (13198) 052-456049

באגם אפקה, שיכון דן, במבצע: פנטהאוז, אורן, סטודיו, קוטג' אורן. בתשלומים! 03-473521 מחוץ בשבת (14210)

קבלנים מציעים

ברעננה ברחוב בריאלין דירות פאר מרווחות וגדולות בנות 4-5 חדרים למכר "ציונירך" נוטקביה תבנה קבלנית לבנין בע"מ רח' ה' באייר 28 (כיכר המדינה) טלפון 03-251329 בשעות 11.00-13.00, 17.00-19.00 (פרט ליום ו' אחה"צ) (9329)

בהודמנות בקריית ציונה במרכז קוטג' מפואר 6 חדרים 08-467614 (4906)

דירות למכירה

אין להגיע לקוטג' שעשף לים משכנתא צמודה עד 55,000 ש"ח ב-2½% ריבית ל-12 שנה. 3% הנחה ערבות בנקאית צמודה מזה" הבדון, וברון-יעקב משרד מכירות: (4112) 06-396047

ת"א - יפו

דירות למכירה

כולם זכאים להלוואה. הלוואות לזכאי משרד השיכון, לזוגות צעירים, לעולים חדשים. תעודות זכאות, הלוואות משלימות, הלוואות לשיפוצים. בנק טפחות המומחים למשכנתאות. לפרטים: תל-אביב רח' החשמונאים 123, 03-5614081-9 חולון, שד' קוגל 25, 03-881471-2 בת-ים, שד' העצמאות 64, 03-587924 רמת-גן, רח' ביאליק 12, 03-721644 פתח-תקוה, רח' חובבי-ציון 29, (7925) 03-900345-6

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 1-1½ חדרים

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

מבצע! בתל-אביב ב' 4 5 יוקרתיים (לבני מסואר, אינטרקום, T.V. תריסים חשמליים, אנטנה לוויינית, שיש בסלון, מרפסת שיפוץ ועוד...) 4 חדרים 107 מ"ר החל מ-209,000 ש"ח 5 אקסקלוסיביים 148 מ"ר החל מ-250,000 ש"ח פנטהאוז אמיתי (במפלס אחד) ודירות גג בתוספת מע"מ במזומן. אפשרות לתשלומים נוחים ומשכנתאות. "ישקו" 03-426293 "ISCO" (9690)

רמת גן

בבתי-גנים 4 מפוארת ושקטה מיידי 03-9343723 (13967) 03-9246515

חולון - בת-ים

בבת-ים ברובע יפות בית כנסת ומבחר דירות קוטגים דירות בנות 3½, 4, 5, 6 חדרים+ מרפסת שמש ודירות גג. 03-906132 (23879) 03-912068

שרון

דירות למכירה

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 2-2½ חדרים

בת"א בהרצל 4½ +גג מפוארת דירה בקומה בית 03-907561 03-907577 בעבודה (3127)

כולם זכאים להלוואה. הלוואות לזכאי משרד השיכון, לזוגות צעירים, לעולים חדשים. תעודות זכאות, הלוואות משלימות, הלוואות לשיפוצים. בנק טפחות המומחים למשכנתאות. לפרטים: הרצליה, רח' סוקולוב 11, 052-84354 נתניה, רח' הנוטע 16, 053-337523-4 חדרה, רח' הלל יפה, 06-324224 (2949)

קוטג'+ גינה. חדש. מיידי. 5 חדרים בשלושה מפלסים. מיקום "בשכונת הקוטג'ים "מרטביון", 10 דקות מתל-אביב. מחיר 75,000 דולר בתנאים מצויינים. 25,000 דולר במזומן, 50,000 דולר במשכנתא בתנאי בנק לאומי למשכנתאות (תשלום קבוע 940 ש"ח לחודש). לקביעת פגישה בקוטג' בשבת (535) 03-9644980

בת"ח דירות חדשות 5, 5½, 6, +דירות גג 03-908369 03-910514 (28235)

דירות גג

דירות מרוהטות

ברמת-אילן פנטהאוז, קניה/ השכרה מיידית 03-344860 03-354246 "אילן" (25534)

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 1-1½ חדרים

דירות למכירה 4 חדרים ויותר

דירות למכירה 3-3½ חדרים

דירות למכירה 2-2½ חדרים

דירות למכירה 3-3½ חדרים

בצהלה 5 חדרים+ גג, 300 מ"ר (150 בנוי, 150 גג) מושקעת עם תוספות, נוף מקסים (3147) 03-496498

לאנגלוסכסון בת"ים דרושות להשכרה 3½ 4 לרציניים 03-873334 (30153)

דירות בדמי-מפתח

עסקים

מגזיל משוק שוחט עסק פעיל אפשרי שותפות +השקעה הצעות מפורטות לת.ד. (5163) 549 כפר-סבא

חברה העוסקת בעבודות קבלניות, מעוניינת במשקיע פעיל בתחום הפיננסי מינימום השקעה 300,000 ש"ח ת.ד. 2338 קריון (5156)

ביקוש דירות

דירות בשב"ח

מחסנים

אולמות

חנויות

בלב ר"ג כ-400 מ"ר להשכרה אפשרות חלק מהמתנור "בני השקעות" 03-722654 (5187)

בפ"ת מרכז עסקים מפואר צמוד לתחנה המרכזית למכירה חנויות ומשרדים "אינטר-ישראל" משרד 03-5103030 מכירות 03-9342663 (3117) 03-9342659

למכירה /להשכרה בהרצליה הירוקה משחרי מיוחד, בבניה (28228) 052-556349

משרדים

דרושה לרכישה קומת משרדים בנויה או מושכרת כ-800 מ"ר בגוש-דן. פלוס נכסים (מגדין) 03-264625 (15841)

למכירה משרדים בבניה ליד בנין אבנר ברמת-גן (7922) 03-746933

להשכרה ברוטשילד 135 280 מ"ר ממוזגים +טלפונים 03-449249 (482)

בת"א, ר"ג: 250 150 מ"ר, מפואר. "נ.ח.ב" נכסים" 03-372169 (3499)

להשכרה 350 מ"ר אזור התעשיה הרצליה 052-556543 מוטי (28317)

דרוש לרכישה בתל-אביב בנין משרדים 4000 מ"ר. יחבן נכס לשיפוץ. פלוס נכסים" (10252) 03-264625

מבני תעשיה

מגרשים

דרושים מגרשים להשקעה/ בניה בראשל"צ, גוש-דן "סיון נכסים" 03-941352 (28285)

דרושים מגרשים בת"א רמת-גן ובגוש-דן "בני השקעות" 03-722654 (27141)

ברמת-גן קומבינציה/ מזומן ל-17 דירות "בני השקעות" 03-722654 (9788)

בורום ת"א: ק"ק, 1000 מ"ר+ חניה "נ.ח.ב" נכסים" 03-372169 (5120)

חצי מגרש+ בית, דבוזה 41 חולון 08-470554 (6141)

למכירה קרקעות לבניה, (במזומן בלבד!)" בהרצליה ל-30 יחידות דיור, ובכפ"ס ל-70 יחידות דיור. רציניים בלבד ל"נבסי-רזים" רפי ברוחון 03-611194-5 (3886)

בזכרון-יעקב מגרשות לקיבוץ, 750 מ"ר טאבו לבניה 04-257409 (21255)

בקרית-בורש למכירה לדו משפחתי "סיון נכסים" 03-941352 (לא בשבת) (20281)

בגבעתיים במרכז לבנית מידית לוילות, 29,000 דולר כולל מע"מ ופיתוח, 2000 במזומן היתרה במשכנתא. באשדוד: 08-574335, בערב: 08-574823, (26786) 08-574587

הצעות עבודה

"DenTemp", כח אדם למרפאות שיניים, מציע עבודה קבועה וזמנית לסייעות ושיננית 03-232202 (5180)

גיוון, ענין ותנאי שכר מעולים צעירים/ות עד גיל 29 המעוניינים להצטרף בחברה גדולה (5076) 03-814904

צעיר/ה דינמי/ת! ההזדמנות שלך לנצל את כשרונך במקום שיגמול לך על הצלחתך בשכר גבוה תמריצים ואפשרויות קידום. תל-אביב 03-812193 ירושלים 03-812193 חיפה 04-660575 (5073)

לשייקאיסטי בני העיר דרושים/ות עובדים/ות דלפק מכירה לעבודה קבועה. הופעה נאה והכרחית לצלצל מיום א' לטלפון 5449145-6 או לבוא למקום, הזול משעות הצהריים (5043)

כוון כרסמות ומחרטות מכוון לבבירב תנאים עובים "א.ו.ת" (3980) 03-371465

מפעלי יצור לת"א פ"ת וחולון תנאים מצויינים "א.ו.ת" 03-371465 (3948)

מסגר רתך נסיון בארגון לייזר וחולון CO2/ "א.ו.ת" 03-371465 (3927)

מסגר/ מבלטן לבנית מתקנים מנוסה לבני ברק "א.ו.ת" (3922) 03-371465

מכונית

סובארו

מיניבוס 1982 פרטי במצב גדיר ק"מ נמוך (3550) 03-5050824

סוזוקי

טלבוט

טנדרים

לנצ'יה

מסחריות

במחיר הזדמנות ביואיק סקילרק (למיסדה) סוף (ק"מ 2,500) 1981 ממאורת +כל התוספות האפשריות חדשה לחוליפין 03-887162 (92)

ב.מ.וו.

אוטוביאנקי

ג'יפים

דייהטסו

דלתא

וולבו

מרצדס

אלפא רומיאו

אמריקאיות

אולדסמוביל קטלס ברוגהם 86 שניה 75,000 ק"מ 35,000 ש"ח 03-7518017 (2869)

שומרים

בנסיונרים

שרותי אחיות

שליחים

ביקוש עבודה

מכוניות

אאודי

אוסטין

אופל

משווק כלים +מסגר רתך +חשמלאי ראשי/מוסמך +מסגר אחזקה +כרסם 03-5031502 (3363)

א.ברנון בע"מ: מלבלון, +נסיון לחברות להזרקת פלסטיק. כרסם +נסיון שנתיים. מפעיל C.N.C במשמרת לילה תנאים טובים!! 03-804649, (3195) 03-5560844

מכונאי אחזקה לקו ייצור (רצוי נסיון בפנאומטיקה והידראוליקה) "א.ב.א" (2508) 03-451729

עובדי מוסך

למוסך דב, בכפר־סבא דרוש מכונאי רכב בנזין בעל נסיון. יוחנן־הסנדלר 3, 052-444071 (5183)

פועלים/ות

עובד בלתי מקצועי מגו־שידן לעבודה במשמרת אחה"צ "א.ב.א" 03-451729 (2625)

עובדי נקיון

מתמחים (רצוי נסיון כמפ"ט) לעבודות מיידיות "א.ב.א" (2520) 03-451729

עובדי מתכת

מסגר אחזקה מנוסה לפ"ת וחולון תנאים טובים "א.ו.ת" (3992) 03-371465

מוכרים/ות

סוכנים – מקדמי מכירות

ל"רונית־ביט" אופנת נשים... +קשרים טובים בענף 03-200378 03-281352 (5964)

סוכנים+ רכב מסחרי להפצת מוצרי פופ ומתנות 03-748896 (5106)

נהגי אוטובוסים ושיוליות לחברה להסעות כולל השקעה. תנאים מצויינים 052-913517 גם בשבת. משרד 052-911882 (3022)

מחסנאים

מפ"ט מנוסה ידע במחשב תנאים מצויינים "א.ו.ת" 03-371465 (3997)

לנו"אורנים בנגי" התערוכה ת"א דרוש מחסנאי מנוסה למוסך בביסה של: (3725) 03-5413322

ל"אבטמן מלחים" דרוש מחסנאי חלקי חילוף המתמצא בחלפים לרכב לגדעון 03-9229294 (2792)

שרטוט וגרפיקה

עובדי דפוס

חשמל ואלקטרוניקה

עובד/ת בונדר מנוסה, לחברה גדולה בת"א, תנאים מצויינים, 03-371465 "א.ו.ת" (3830)

חשמלאי מוסמך ומנוסה לנס־ציונה, תנאים מצויינים, "א.ו.ת" 03-371465 (3823)

חשמלאי מוסמך לתיקון ואחזקה בסניפי רשת שיווק באזור המרכז 03-286111 (2915) 03-9659733

עובדי יהלומים

ספרים/ות

נגרים

נהגים

למשרד פרסום ציור ודינמי דרושים רכשי מודעות מנוסים לפרויקטים יהודיים, מנהל/ת מכירות מנוסה, לעבודה בשבועון המפוץ במדינה, לפרטים יענת 03-200401, (58) 03-201350

להברה גדולה בפ"ת דרושים נהגים/ רוחצי רכב לעבודה מיידית וקבועה תנאים סוציאלים מלאים 03-9262327 מיום א' לאילן (3096)

מפעילי ציוד מכני

לרומנטקס בחולון דרושים: עוזר לגזרן, תופרות ואורזות +תנאים סוציאליים 03-5593236 (3991)

מזכירות מנוסות +הדפסה (רצוי מחשב והנהח"ש) לעבודות קבועות "א.ב.א" 03-451729 (2598)

למפעל סריגה "גבי מודל" דרושה עובדות לעבודת יד ותופרות לזיגזג ואוברלוק לבגדה 32, מיום 03-376392 (3575) ראשון.

למפעל סריגה "גבי מודל" מעצבת אופנה ומעצבת עבטסיל, בוגרת שנקר לבגדה 32 מיום 03-376392 (3561) ראשון.

תופרות בית לזיגזג ואוברלוק בעלת מקצוע ותריזות, אנו מבאים ולוקחים 03-831491 (3080)

תופרות לאוברלוק וזיגזג, שכר גבוה עד 7 ש"ח לשעה תנאים טובים, אפשרות ל־6 שעות. עבודה קבועה (3050) 03-837724

בבתיים, לחברה למפעל מסעדות דרושה פקידה/ מזכירה לניהול משרד, אחראית ובעלת נסיון, ידע בהנהלת חשבונות ועבודות משרד בשעות 03-872419 הערב (3847)

הנהלת חשבונות

טכנאים הנדסאים

ל"אבטמן תמלחים" דרוש הנדסאי/טכנאי אלקטרוניקה לעבודה חלקית 03-9229294 לגדעון (2837)

הנדסאי מכירות נסיון 5 שנים בניהול מחלקה ייצור ואחזקה, ידע בחומרים מורכבים למפעל באזור ראשל"צ 03-9659733 (2774) 03-286111

מזכירה, עיבוד תמלילים עברית ואנגלית (רצוי טלקס) לחברה בפ"ת (3019) 03-286111

מזכירות מנוסות +הדפסה טובה (רצוי מחשב והנהח"ש) לעבודות קבועות 03-451729 "א.ב.א" (2598)

עובדי מחשב

קלדניות מסוף מנוסות בהזמנת הומן של הנהח"ש למקומות עבודה "מגאאור" ברקודה 12 ת"א א"-ה' 14.00 03-298877 06.00 (3845)

תפירה ותפרות

למעון ויצו ברמת־אביב ג' ת"א דרושה מטפלת לפנות טלפון: (4934) 03-414825

טבחים – קונדיטורים

גזירה תפירה

מזכירה +הדפסה, לחברה אמריקאית 03-7521114 לאביבה (5040)

מעבדת תמלילים אנגלית, מנסה תנאים טובים "א.ו.ת" (3999) 03-371465

כותבות אנגלית עברית מנוסה, שפת אם אנגלית לפ"ת וח"א תנאים טובים "א.ו.ת" (3979) 03-371465

בבתיים, לחברה למפעל מסעדות דרושה פקידה/ מזכירה לניהול משרד, אחראית ובעלת נסיון, ידע בהנהלת חשבונות לעבודות משרד בשעות 03-872419 הערב (3858)

קלדניות מנוסות, שעות עבודה: 10.00 – 19.00, לחולון "א.ו.ת" (3826) 03-371465

לנו"אורנים בנגי" התערוכה דרושה פקידה יעילה ומזכירה פנים עם נסיון בהתנבות לעבודה בשעות הבוקר של: (3727) 03-5413322

לירון מודל" דרושה קלדנית מנוסה למשרה מלאה בתנאים טובים 03-657915 03-663286 (3680)

מזכירה שפת אם גרמנית, שליטה באנגלית, עיבוד תמלילים, טלקס, לחברה סחר חוץ בקיר אמריקה 03-286111 (3087)

להברה ש. שטטוביק בע"מ דרושה פקידה כתבנית מעולה ושליחויות להתקשר ל־ 03-453153 מיד. (3076)

לחברת ביטוח בת"א, למחלקת הגבייה דרוש/ה פקיד/ה, ידע בהנהח"ש "הכרחי. נא לפנות מיום א' 03-430072 לאפרים (3190)

הותם מנוסה לחברת בטוח גדולה בת"א 03-9659733 (3067) 03-286111

פקידת בטוח חיים מנוסה לחברת בטוח גדולה בת"א 03-9659733 (3055) 03-286111

מעבדת תמלילים עברית־ אנגלית, נסיון לחברה בת"א (תנאים טובים) 03-286111 (3047) 03-9659733

לקיבוץ בוגרי צבא לעבודה מיידית בחקלאות 06-758390 (2878) 06-758288

מפעל מכונות אוטומטיות (פוג'י) מנוסה למפעל אלקטרוניקה באזור ת"א 03-286111 (2739) 03-9659733

לטל־יעד מקבוצת הדיראן דרושים בפ"ת עובדים לא מקצועיים (רצוי בעלי רקע טכני) ומסגרים. לפנות בימים א', ב', בין השעות 14.00–16.30 לדוד הסיבים 30, קרית־מטלון פ"ת, או טלפונית לשלמה 03-9248001 (2662)

עוזר לטבח +עבודה בחדר אוכל במפעל תעשייתי "א.ב.א" (2632) 03-5467156

אחראי למחלקת בשר בסופרמרקט גדול בפ"ת 03-5467156 "א.ב.א" (2615)

לחברה גדולה בענף ... מקצועיים לעבודה קבועה, תנאים טובים למתאימים, לפנות בימים א'־ה' בין השעות 18.00, 10.00–12.00 16 לדוד הנפה 16.00 אזור־התעשיה חולון או טלפונית 03-5565773 לרמי (499)

פקידה, בוגרת תיכון, אחרי שרות צבאי, ידע בתיוק ובעיבוד תמלילים למשרה מלאה בתל־אביב 03-5449848 (3335)

למוקטלה פאם תכשירי טיפוח ואיפור דרושות יועצות יופי נשות מכירה לכל רחבי הארץ. הכשרה תינתן למתאימות. תל־אביב: 03-235229 225812 בני־ברק רמת־גן 03-760974 ראשון־לציון רחובות: 03-941773 כפר־סבא רעננה: 052-28640 הרצליה: 052-88776 בת־ים חולון 03-846253 פתח־תקוה 03-919904 נתניה: 053-617205 אשדוד: 08-552242 קרית־גת: 051-881203 לוד רמלה: 08-226260 חדרה 06-324378 אזור השומרון 03-9362466 (18)

פקידים/ות

מענק 100 ש"ח לכל עובד +עבודה מיידית (3792) 03-910149

דרושים צעירים/ות אחרי צבא עד גיל 25 בלבד לעבודה בשורה מלאה בשכר גבוה תנאים מלאים 621587 (3731)

לנטאורה בע"מ דרושים ברחובות מחלקי תוצרת, רשיון נהיגה +15, נסיון בחלוקה הכרחי. 10 שנות לימוד לפחות, תנאים טובים למתאימים. לפנות טלפונית 08-467151 לחנה או לפרה. (3721)

איש אחזקה עם ידע בחשמל וניהול פועלים לעבודה בלילה 03-346162 08-224787 (3552)

למפעל ברמת־גן מפעיל למכונות יצור לעבודה במשמרות, בעל רקע טכני. טל' 03-7511942 לרמי. (3516)

אם את/ה ללא מקצוע ומחפש/ת עבודה מקומך אצלנו "עתיד" (3365) 03-5031502

לחברת ביטוח בת"א, לאגף ביטוח חיים דרוש/ה: 1) פקיד/ה להנהח"ש נסיון בהנהח"ש הכרחי. 2) בחור לאחר צבא לעבודה בתקיה. לפנות מיום א' לירסי טופר (3218) 03-430932

לחברת ביטוח בת"א למחלקה האלמנטרית דרוש/ה דרפטר/ית־קלדן/ית. נסיון קודם הכרחי. לפנות מיום א' 03-430089 לאשר (3213)

קופאים/ות לרשתות שיווק באזורים: ת"א, צפון ת"א, גבעתיים, רמת־גן ובני־ברק 03-286111 (2932) 03-9659733

באוניברסיטאות תל־אביב ובר־אילן

ל׳ דיונש

דרושים/ות
1. מדריכי ספרים עברית/אנגלית
השכלה תיכונית לפחות, ידע בסיסי באנגלית
2. קופאים/ות 3. עובד כללי
נא לפנות בכתב בצירוף קורות חיים בקצרה ל״דיונש״
ת.ד. 39287 ת״א
עבור ״דרושים״

לרמן אדריכלים ומתכנני ערים בע״מ
דרוש/ה
אדריכל/ית מנוסה
לריכוז פרוייקטים
03-333592 ,03-330604

לבעלי רוזי דרושים
1. פקידה עם רשיון לקסטע.
2. מוכרת לחנות המפעל – למשרה מלאה.
3. עובדות בלתי מקצועיות.
בית אלפא 15 ת״א טל׳: 03-336931 ״רוזי״ – אופנה בהנהלה

אוניברסיטת תל־אביב

דרושים/דרושות
1. תוכניתן/ית – עבור המרכז למירשם
נסיון בעבודה של 3 שנים לפחות ב־COBOL; עבודה עם בסיס נתונים TOTAL; הכרת MANTIS ו־FOCUS הכרחית; מערכת הפעלה OS/MVS, VM/CMS.
2. ספרן/ית – לספריה למדעי החיים והרפואה
הכישורים: השכלה אקדמאית והשכלה פורמלית בספרנות (או קורסים מוכרים בספרנות); נסיון בקטלוג – רצוי במערכת ״אלף״; ידיעת אנגלית והדפסה עברית אנגלית; 50% משרה ארעית.
מועמדים/ות מתבקשים/ות לפנות בצירוף קורות חיים, פרטים על נסיון בעבודה ושמות ממליצים למדור תעסוקה יחידת המנגנון, אוניברסיטת ת״א, רמת אביב, מיקוד 69978. טל׳ 5450575 ו־5450345.

אורט ישראל
המערכת ללימודי מבוגרים
דרוש/ה
יועץ/ת
הכוונה לקורסים
בעל/ת השכלה אקדמאית.
העבודה במשמרות.
בדבר פרטים נא לפנות לטלפון:
03-302034

לחברת תעופה דרושה
פקידת הזמנות כרטיסים
נסיון מלא והשפה האנגלית הכרחיים
03-202352/3

למפעל פרמצבטי בבה״ים
דרוש
מנהל מחסן עצמאי
רצוי טכנאי/הנדסאי
בעל נסיון בניהול מחסן
טל: 03-5514042 – ענת

לאראן אלקטרוניקס
בגבעתיים
דרושה
מזכירה
למנכ״ל החברה
משרה מלאה, 6 ימים בשבוע. נסיון בהדפסה עברית אנגלית ועיבוד תמלילים.
לקביעת ראיון להתקשר 03-379127 לזהבה

אשכול
סוכנות ביטוח בע״מ
דרושה
קלדנית
פוליסות
נסיון הכרחי
טל. 03-224144/0

לרשת מלונות שיף
דרושים / ות
1. מזכירה מתחילה
עם ידע בהנהלת חשבונות.
2. מנהח״ש
סוג 2 –
(רצוי נסיון בספקים)
לפרטים נא לפנות לעוזי
טלפון: 03-282256

למרכז רפואי ת״א בי״ח איכלוב
דרושים רוקחים
בדבר פרטים נא להתקשר למ״גר ליכטנברג טל: 03-217952, 03-421984

ל.ב. אחזקה מערכות בע״מ
דרושים
★ חשמלאי מוסמך לאחזקה
★ טכנאי מזוג אויר
★ עוזר טכנאי
לעבודות אחזקה באזור תל־אביב
בפרטים לפנות לטלפונים 057-37740
057-73244 057-37501

דרוש/ה
מונטג׳ר/ית
(גרפיקאית)
סוכן לדפוס משי
טלפון 03-820518

שקדיה קבוצת גבע
דרושים:
עוזר מחסנאי / נהג
עדיפות לקיבוצניק בשנת חופש + רשיון ב׳
מיום א׳ 03-347241/2

תקלאות
מנעולים וכספות
אוהלים וכיסויים
פוליש וניקיון
ציוד תקשורת
ציפוי אמבטיות
אוחיותדביקות
הכרזות
טרקטורים
סירות
מכונות תפירה
מלגזות ושינוע
ריפוי והדיה
מקררים
מערכות קול
מכונות כתיבה
חיות בית
כלי נגינה
הלוואות

הלוואות באשראי
מישה 76 ש״ח ל־1200 ש״ח לשכירים קבועים ללא ערבים. עד 3000 ש״ח כנגד ערבים.
״חבות בע״מ״ תל־אביב אלנבי 17 06-576335 (3211) 03-660341

חלקי רכב משומשים
מציעים לקניה
מכונה לקצירת קרטונים, ארה״ב 1981, במצב עבודה 08-520222 מר פישמן (5104)
רנו
רוצים לקנות
אופנועים וקטנועים
רהיטים
פיז'ו
פיאט
פורד
סוסיתא
סיאט
סיטרואן
פולקסוואגן

[illegible]

אלסינט
חטיבת ההנדסה
אנו עוסקים בפיתוח מוצרים חדשניים בתחומי ההדמיה הרפואית:
MAGNETIC RESONANCE IMAGING – (MRI)
COMPUTERIZED TOMOGRAPHY – (CT)
NUCLEAR MEDICINE – (NM)
ULTRA SOUND – (ULS)
אנו עומדים בפני פיתוח של מוצרים חדשים בכל התחומים. אנו זקוקים לאנשי מקצוע מצטיינים המסוגלים להשתלב בפיתוח מערכות מתוחכמות ולהתמודד עם אתגרים מקצועיים ברמה גבוהה ביותר.

מנהלי פרויקטים
מס׳ משרה 640362
• מהנדסי אלקטרוניקה/פיסיקאים בכירים.
• נסיון מוכח של מספר שנים בנהול פרויקטים מולטידיסציפלינריים

פיסיקאים בכירים
מס׳ משרה 640390
למשרות:
• ניהול מחלקת פיסיקה
• עבודת מחקר בחו״ל
• עבודות במסגרת תחומי הפיתוח
כישורים נדרשים:
• תואר שני או שלישי בפיסיקה נסיונית
• נסיון מעשי של 5 שנים לפחות במחקר נסיוני או בפיתוח מוצרים
• נסיון בפיסיקה גרעינית, פיסיקה אטומית, תהודה מגנטית גרעינית או על־קול יתרון.

מהנדסי אלקט׳ אנלוגית
מס׳ משרה 000640
למשרות:
• מומחה ברמת החטיבה
• מהנדסי פיתוח בפרויקטים
בישורים נדרשים:
נסיון בתכנון באחד מהנושאים הבאים
• מקלטי ומשדרי RF
• מעגלי וידאו
• מערכות בקרה
• ספקי מתח גבוה

מומחה להנדסת תוכנה
מס׳ משרה 000610
אחראי על קביעת דפוסי העבודה בהנדסת תוכנה, גיבוש השיטות ופיתוח כלים מתאימים, הדרכה ולוויי היישום
כישורים נדרשים
• נסיון מוכח בהנדסת תוכנה
• יכולת הכתיית מחלקות התוכנה בנושאים הנידונים.

סודיות מוחלטת מובטחת.
אנא פנה בצירוף קורות חיים, מ.ז. ושם המשרה למדור גיוס ת.ד. 550 חיפה 31004
מודעה זו מיועדת לנשים וגברים כאחד.
אלקטרוניקה בשרות הרפואה

למשרד מהנדסים
דרוש
מהנדס אזרחי
בעל נסיון לפיקוח על עבודות תשתית ומיבנים במרכז הארץ
נא לפנות לטל׳ 03-458994

עירית גבעתיים
הסתדרות הצופים
לשבט צופי גבעתיים
דרוש
מרכז שבט
לשנת הפעילות תשמ״ח–תשמ״ט
פרטים – המחלקה לנוער, עירית גבעתיים
ימים: א–ה 9.00–14.00; ב׳ 4–6; ו׳ 9.00–12.30

מ.מ.מ. מינהל, משאבי אנוש ומערכות מידע בע״מ
לעבודה במערב אפריקה
דרושים
מהנדסי ביצוע
★ מהנדסי בנין
★ 5 שנות נסיון לפחות בביצוע
★ ידיעת אנגלית
★ עדיפות לבעלי נסיון קודם בעבודה באפריקה
נא לפנות בכתב יד למח׳ כ״א ת.ד. 44494 חיפה
– מודעה זו מתייחסת לגברים ונשים כאחד. –

אינטל
אינטל אלקטרוניקה הינה החברה המובילה בישראל בתחום ייצור רכיבי VLSI למחשבים ולמערכות ספרתיות.
מתכנן / מתכנת
תכנות וישום מערכות אסוף ועבוד נתונים במפעל יצור עתיר טכנולוגיה.
• בוגר מדעי המחשב או בעל השכלה מתאימה
• מינימום 3 שנות נסיון בתכנות
• נסיון מוכח בסביבת VAX ומאגרי נתונים גדולים.
• שליטה בשפה האנגלית.
מהנדס אלקטרוניקה
ניהול טכני של קבוצת הנדסת מוצר לשפור תנובת המוצר ופתוח טכניקות לאתור תקלות במיקרופרוססורים.
• מהנדס אלקטרוניקה בעל 4 שנות נסיון בחומרה / תוכנה
• ידע במיקרואלקטרוניקה – יתרון.
• ידיעת השפה האנגלית – הכרחית.
המשרות דורשות מגורים בירושלים.
אם הנך בעל יוזמה ומעוניין באתגר מקצועי, הצטרף לצוות מעולה, צעיר ודינמי במפעל מתפתח בעל שיטות ניהול מתקדמות, המיישם טכנולוגיות עתירות מדע. פנה בכתב בצרוף קורות חיים מפורטים ובציון שם המשרה, מס׳ תעודת זהות ומס׳ טלפון אל:
אינטל אלקטרוניקה בע״מ
ת״ד 23104 ירושלים 91031
ייצור מעגלים משולבים בישראל
– סודיות מובטחת –
מודעה זו מיועדת לנשים ולגברים כאחד

DELTA SPORTING ltd. דלתא ספורטינג בע״מ
חטיבת הלבשה עליונה
למרכז הפיתוח בת״א
דרושים/ות
1. תדמנ/ית
★ בעל/ת נסיון מוכח בהלבשת ספורט
★ ידע במחשב תדמנות/גיזרה – יתרון
2. תופר/ת דוגמאות
★ בעל/ת ידע ונסיון מוכח בהלבשת ספורט ובמוקדה בסריגים.
לצורך קביעת ראיון, נא להתקשר לרונית החל מיום א׳ – 03-663633.

למפעל מקסטיל
בתחום בגדי ילדים
דרושה
תדמיתנית מנוסה
לפנות בכתב לת.ד. 10388 צהלה
או לטלפון: 03-492390 (בשעות הערב).

לחברת יבוא גדולה העוסקת באספקה ארצית של מוצרים לבניה
דרושים:
מקדמי מכירות נשים וגברים
לעבודה בזמנם החופשי באזור מגוריהם.
דרישות התפקיד: ★ הכרת הקבלנים הבונים באזור המגורים
★ הכרת התפתחות הבניה באזור
★ נסיון ורקע בשוק לקבלנים. מתאימים גם פנסיונרים שתחום עיסוקם היה עם קבלנים.
בדבר פרטים נא לפנות בצרוף קורות חיים ונסיון לת.ד 16426 ת״א.

קליל תעשיות בע״מ
דרוש
פקיד
למחלקת מכירות
הכישורים הדרושים:
★ ניסיון באדמיניסטרציה מסחרית במשרד מכירות.
★ ניסיון בטיפוח ובקידום קשרים עם לקוחות.
★ ניסיון בהפעלת מחשב.
★ עדיפות לבעלי ניסיון במפעל תעשייתי.
בפירוט קורות חיים וניסיון בעבודה נא לפנות בכתב לגב׳ דורית ישראלי ת.ד. 210 קרית מוצקין. (26114)
סודיות מובטחת

לחברה להוצאה לאור בגבעתיים
דרוש/ה
גרפיקאי/ת ביצועיסט/ית
★ בקיאות בהגשת חומר לסדר
★ ידע בסיסי בתהליכי הגשת חומר למונטז׳
טלפון 03-5744819, 03-321845
לאוריק 03-323450

בי״ס מקיף ד׳ אשדוד
ת.ד. 3130, טל׳ – 08-558616
08-551131
דרושים מורים
להוראה ולתפקידי ריכוז
★ חשמל, מינהל ומזכירות, ביולוגיה (חט״ב), אנגלית, מחשבים, פיזיקה, חשבונאות וערבית.
מנהל ביה״ס

לבית הספר האיזורי
העמק המערבי בקיבוץ יפעת
דרושים מורים
במקצועות הבאים:
מתמטיקה, פיזיקה, חינוך גופני, אנגלית, אוטומציה / בקרה, ביולוגיה / כימיה
נא לפנות למזכירות בית הספר טלפונים
06-541060, 06-547584, 06-547585.

יפאוטו בע״מ
SUBARU
למוסך המרכזי סובארו בהרצליה – דרושים
★ פחחים
★ צבעים
★ מכונאים
לאחר שרות צבאי
תנאים טובים למתאימים
נא לפנות לטל׳ 052-557380, 052-540325

אנחנו על המפה
דרושים
אנשי מכירות מעולים
למכירת מודעות בפרוייקט חדשני בחסות עיריית ת״א ושדי השרון. את הפרוייקט מציגה לאור חברה בעלת מוניטין בתחום הפקת המפות.
תנאי עבודה:
★ יום עבודה מלא.
★ אחוזי עמלה גבוהים.
★ בסיס גבוה מתנה במכירות.
★ הוצאות רכב וטלפון.
רק בעלי/ות ניסיון מוכח בתחום המכירות (רצוי מודעות) יפנו לקביעת ראיון בטלפון:
03-5464163 03-5461886

חשד העולה מהטיוטה השלישית של דו"ח ארז:

שני שוטרים שגנבו שכנעו עציר להודות בגניבה והקלו במעצרו

מאת נתן רועי, סופר "דבר"

אנשי משטרה בכירים, שהיו מעורבים, על פי החשד, בגניבת שעונים, שכנעו עבריין מאיזור הצפון ליטול על עצמו את האחריות למעשה הגניבה ובתמורה הבטיחו לו הקלה בתנאי מעצרו – כך עולה מדו"ח הביקורת השלישי, שערך מבקר משרד המשטרה האלוף (מיל.) אברהם ארז.

מקרה זה הוא אחד משלושת המקרים ששר המשטרה חיים בר־לב לא קיבל את ממצאיו של ארז בעת שהוגשו בטיוטת הדו"ח הראשון.

במהלך הבדיקה הראשונה שערך ארז בתחנת זבולון הוא לא ידע, כי עציר במקום הודה שגנב את השעונים. פרט זה שמעו אנשי הביקורת בכמה הזדמנויות משר המשטרה, זמן קצר לאחר הדיון השני בדו"ח "המשטרה חוקרת את עצמה", שנערך ב־12 בינואר 1988. בעקבות קבלת מהדורה השנייה של תשובות המשטרה לדו"ח, שהתקבל ב־20 במארס 1988, התברר כי כבר בחודש אפריל 1986 הודה עציר מיוזמתו בגניבת השעונים.

בעקבות מידע זה החליט במשרד המבקר לפתוח בחקירת המקרה בצורה מעמיקה.

האסיר, גל גלעד, סיפר לאיש הביקורת, שגבה ממנו עדות בכלא נפחא, כי שני אנשי מחלקת התשאול בתחנת המשטרה זבולון אמרו לו, כי נגנבו שני מוצגים (שעונים) מתוך ארגז של החוקרים. "הם נתנו לי להבין, כי הם עלולים להסתבך עקב כך", סיפר גלעד בעדותו. הוא הוסיף, כי שני החוקרים הביאו אותו למצב שיודה, שהוא נטל את השעונים ובתמורה הוא יישאר כעצור בתחנה. גלעד חזר בו אחר־כך מהודאה זו כמה וכמה פעמים.

דובר המשטרה עדי גונן אמר בתגובה, כי בעקבות דיון שנערך אצל השר בנושא זה החליט להעביר את המקרה כולו לחקירה במחלקת הפנים של המשטרה. דובר משרד המשטרה נחום מנגל אמר, כי השר ביקש לחקור את המקרה, ובסיום החקירה יועברו הממצאים אליו. "ראוי להמתין עד שהחקירה תסתיים", הוסיף.

בן 71 חשוד במעשים מגונים: רציתי לעשות משהו ,צ'יק צ'ק' אך התחרטתי

(ע). – "הילדות מתפשטות לבד ואני אוהב להסתכל עליהן. אהרונה גירתה אותי ורציתי לעשות משהו 'צ'יק צ'ק', אבל התחרטתי כי ידעתי שזה עלול לגרום לבעיות" – כך אמר קשיש בן 71 מבאר שבע, שהובא לבית המשפט בחשד של ביצוע מעשים מגונים בילדות.

הילדה, שלדברי הקשיש גירתה אותו, היא בת שבע שנים. הקשיש חשוד בכך שפשט מעליה את מכנסיה וביצע מעשים מגונים רבים בילדות אחרות. הקשיש הכחיש: "אני לא עושה דברים מיניים רעים. אני רק מושיב את הילדות והן מתפשטות לבד. מדובר בשתי אחיות ואני רק אוהב להסתכל עליהן".

על מעשים מגונים שיוחסו לו, אמר הקשיש: "חיבקתי את הילדות חזק, אבל זה היה כמו התייחסות לנכדה. נתתי לה נשיקה, כי היא ילדה צעירה ונחמדה".

טיול מאורגן מישראל יוצא לראשונה לסין

מאת דויד מרשוב, סופר "דבר" לענייני תיירות

כ־300 ישראלים ייצאו בחודשי הקיץ בתשע קבוצות מישראל לסיור בסין, ותהיה זו הפעם הראשונה שישראלים נושאי דרכון ישראלי יטיילו בסין בקבוצות המורכבות מישראלים בלבד.

אישור לסיורים אלה הושג על־ידי משרד הנסיעות "אורניתנוד" אצל חברת הנסיעות הסינית הממלכתית "סי.טי.אס." המשמשת גם ספק התיירות בסין למרבית חברות התיירות במערב.

עובדי מתכת מאיימים בשיבוש יחסי העבודה

מזכ"ל הסתדרות עובדי המתכת, החשמל והאלקטרוניקה, יצחק גלעדי, האשים את ראשי אגף תעשיות המתכת החשמל והאלקטרוניקה בהתאחדות התעשיינים בגרימת סחבת ובהשהיית פתיחתו של המו"מ לכריתת הסכמי עבודה חדשים בענפים אלה.

לדברי גלעדי, אם יתמידו התעשיינים בגישה זו, עלול הדבר לגרום לשיבושים במערכת יחסי העבודה בענפים אלה. לטענתו, פנתה הסתדרות עובדי המתכת עוד באמצע חודש מארס רשמית אל התעשיינים בדרישה לפתוח במו"מ בענפי, אולם ללא תוצאות ממשיות.

מנהלת מעון למפגרים חשודה בהכאת חוסים

(ע). – מנהלת מעון המפגרים "טללים" בדימונה הובאה ביום ד' לבית משפט השלום בבאר־שבע, כחשודה בהתעללויות והכאת חוסים במעון שבדימונה ובכך שלקחה לעצמה ציוד שנתרם למעון. היא שוחררה בערבות.

נציג המשטרה הודיע לשופט, כי למרות שטרם הושלמה החקירה של המעשים שנחשפו במעון, ניתן לשחרר את המנהלת חנה וייצמן (זגורי) בתנאים מסוימים.

מנהלת המעון הכחישה שהיא משתפת פעולה עם חוקרי המשטרה וכי אין לה דבר להסתיר, כיוון שעשתה עבודה נאמנה במעון. "לא תיארתי לעצמי שמעצר הוא הפרס על עבודה נאמנה", טענה.

השופט צבי סגל הורה לשחרר את מנהלת המעון בערבות של 10,000 ש"ח.

בר־לב: חקירת מנהלי הבנקים הופסקה „מנימוקים שונים"

מאת נתן רועי, סופר "דבר" לענייני משטרה

שר המשטרה חיים בר־לב אמר, כי המשטרה היא שהמליצה להפסיק את החקירה נגד מנהלי הבנקים „וזאת מנימוקים שונים", שהובאו בפני צוות של פרקליטות המדינה. היועץ המשפטי אמור להחליט על גורלם של התיקים הפליליים נגד מנהלי הבנקים הגדולים.

בתשובה לשאילתה, שהגיש חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי מציין השר, כי חומר החקירה שהצטבר בוועדת בייסקי הועבר למשטרת ישראל, וזו הקימה צוות חקירה מיוחד, שבדק את החומר תוך תיאום עם צוות מפרקליטות המדינה.

השר אמר עוד, כי המשטרה הדגישה כי אם היועץ המשפטי לממשלה לא ישתכנע מנימוקיה ויורה לה להוסיף בעבירות מסויימות, תכבד המשטרה את החלטתו ותחקור. ראש אגף החקירות וצוות חקירה מיוחד של המשטרה נפגשו עם היועץ המשפטי לממשלה וצוות מפרקליטות המדינה לדיון ראשוני בהמלצות המשטרה. הדיון לא הסתיים ורק לאחר סיומו יחליט היועץ המשפטי בנדון.

במכתב תשובה אמר חבר הכנסת וירשובסקי, כי התנהגות המשטרה בחקירת משברי מניות הבנקים מגלה שיקולים פסולים וכי יש סתירה בין עמדת השר כפי שגילה במכתבו ובין העמדה שהציג ניצב מרקוס לפני ועדת הפנים של הכנסת.

אומר חבר הכנסת וירשובסקי: „החוק קבע שני נימוקים המונעים חקירה: העדר עניין לציבור או העדר ראיות לכאורה. שר המשטרה במכתבו המציא נימוק חדש: 'נימוקים שונים'. נימוק חדש זה כנראה מיועד למיוחסי הבנקים".

וירשובסקי דורש הבהרה משר המשטרה ומוסיף, כי הוא שוקל צעדים שונים ובכללם פנייה לערכאות.

רפי סויסה: החוקרים שיבשו הליכים ופברקו ראיות נגדי

מאת נתן רועי, סופר "דבר" לענייני משטרה

רפי סויסה, לשעבר נציב שירות בתי הסוהר, התלונן במשטרה נגד חוקריו והאשים אותם בשיבוש הליכי חקירה ופברוק ראיות נגדו ונגד בנו, דוד.

באמצעות עורך דינו ד"ר חיים משגב התלונן סויסה בפני מפכ"ל המשטרה רב ניצב דוד קראוס. בתלונתו הוא מציין, כי אף שהורשע בבית־משפט השלום ברחובות ועוד לפני שהגיש ערר, הגיש להתלונן נגד קציני המשטרה, שחקרו את התיק שלו ושל בנו, דוד.

הוא מזכיר, כי סגן ניצב שמואל קורנבלאו הצהיר בבית המשפט ברמלה ב־29 ביוני 1987, כי כלתו של רפי סויסה ואמה (חותנת טל) הוקלטו ללא ידיעתן בעת שכביכול הודו בפה מגרסת שקר שמסרו קודם לכן במשטרה. מסמך זה נועד לשכנע לכאורה את בית המשפט בנחיצות הארכת מעצרו של רפי סויסה ב־10 ימים. בדיעבד לדברי סויסה, התברר ששתי הנשים הוקלטו בידיעתן המלאה.

רפי סויסה גם מציין, כי הוראה של בית־המשפט ברחובות אסרה על קציני משטרה ליצור קשר כלשהו עם כלתו של רפי סויסה עד למסירת הודאתה בבית המשפט כדי למנוע תיאום עדויות. למרות צו זה, אומר סויסה, ביקרו בדירתה כמה אנשי משטרה וביניהם סגן ניצב ברטי אוחיון.

כן מגיש רפי סויסה תלונה למפכ"ל על הליכי חקירה הקשורים לתיק של בנו, דוד, שהואשם בעבירות התפרצות לדירות ברחובות. אחת המתלוננות רחל סאוכמן, עובדת עירית רחובות, מסרה שלושה שבועות לאחר מקרה ההתפרצות, כי דוד סויסה איננו האיש המופיע במסדר זיהוי התמונות. זמן קצר לאחר מכן, לפני מסדר הזיהוי החי, טוען סויסה, הגיעו שני קציני משטרה ואמרו לגברת סאוכמן, כי דוד סויסה הוא החשוד בפריצה לביתה, דבר שהוא שיבוש הליכי חקירה.

יצויין, כי השופט שזיכה את דוד סויסה אמר בפסק הדין: "אין כל ספק כי גברת סאוכמן הבינה משיחה זו, שהתנגה האמור של זיהותה של (דוד סויסה) הוא החשוד בהתפרצות לביתה". עורך הדין מציין, כי עבירה זו נעברה, לכאורה, על דעתו של מפקד המחוז אנוש גבעתי וראש אגף החקירות המחוזי.

סויסה גם מאשים את הקצינים בהוספה מאוחרת של שורות בכתב יד לתזכיר, שנוגע לעדותה של סאוכמן ושהוגש לבית המשפט.

פלדה מרומניה לאיסכור

שגריר רומניה בישראל יוליאן ביטולנו הודיע, שרומניה תעשה כל שביכולתה להעדיף משלוחי פלדה לישראל, וציין את העניין הרב לתעל פעילות זאת באמצעות „איסכור" כחברה המוליכה בענף הפלדה בארץ.

בביקור שנערך במפעלי „איסכור" בקריית־גת השתתפו מנהלי החברה וכן ראש העיר.

שלושה הרוגים בתאונות בחג

מאת יוסי ליבוביץ ושמעון וייס, סופרי "דבר"

שלושה בני אדם נהרגו ושלושה נפצעו בתאונות דרכים בצפון הארץ ביומיים האחרונים.

נהג רכב פרטי שנסע שלשום בלילה באוטוסטרדה שבין חיפה לתל־אביב איבד את השליטה על ההגה כשני קילומטר לפני גשר הבונים, ירד לשוליים והתהפך. חייל בשירות סדיר שהיה ברכב נהרג במקום. הנהג ושני נוסעים נוספים נפצעו, ומצבם הוגדר כבינוני.

בירידה חליליה, נער בן 14 מכפר יאסיף, נהרג בתאונת אופניים. הנער רכב על אופניים בירידה חדה, ומערכת הבלמים לא פעלה. הנער לא הצליח להשתלט על אופניו, ובסוף הירידה התנגש בעמוד בטון של בית ונהרג.

בקריית שמונה נהרג אתמול רוכב אופנוע צעיר. התאונה אירעה כאשר רוכב האופנוע עקף בפתאומיות אוטובוס, והתנגש במכונית שבאה ממולו. הצעיר נפגע אנושות ומת במקום.

הדו"ח על הדליקה בב"ש ממליץ להעמיד לדין משמעתי כבאים שהתרשלו:

ב־5.40 פרצה הדליקה בחדר הילדים ב־6.55 התגלו השניים בלי רוח חיים

מאת אמיר רוזנבליט, סופר "דבר" בנגב

איגוד הערים לשירותי כבאות בבאר שבע יעמיד לדין משמעתי את הכבאים, שהתרשלו בתפקידם במהלך הדליקה בבאר שבע, שבה נספו הילדים שגיא שמואלי בן חמש וליאת שמואלי בת הארבע. תשעה אנשים נפגעו. כך החליטה הנהלת משרד הפנים, בעקבות ממצאי החקירה של הוועדה שמונתה על ידי ממלא מקום השר חיים קורפו ושבדקה את נסיבות הדליקה.

דו"ח הוועדה, שהותר שלשום לפרסום, קובע כי הדליקה פרצה ב־5.40 בבוקר, לאחר שאבי המשפחה יצא לעבודה ונעל את דלת הדירה מבחוץ. הדליקה פרצה בחדר הילדים ונגרמה, ככל הנראה, מהפעלת מצת לסיגריות, תוך כדי משחק של הילדים. וכך מתאר הדו"ח את אשר אירע באותן שניות: „האם, שגילתה את הדליקה, העבירה את הילדים לחדר ההורים ורצה למרפסת המטבח להזעיק עזרה. בשעה 6.00 התקבלה ההודעה בשירותי הכבאות. בשעה 6.06 מגיע צוות הכיבוי, בראשותו של קצין המשמרת, עם מכונית כיבוי לדירה. בשעה 6.55 מגלים הכבאים את הילדים ללא הכרה. נסיונות ההחייאה של מד"א עלו בתוהו והרופא במקום קבע את מותם".

ועדת הבירור קובעת, כי צוות הכבאים פעל באומץ בנסיבות שנוצרו וגם שירותי מד"א והמשטרה פעלו במהירות וביעילות. אולם הבדיקה מצאה כמה ליקויים: א. ימונאי תחנת הכיבוי לא הזעיק מיידית, כנדרש, את מפקד השירות ואת כח התגבורת. ב. שלושת הכבאים בצוות הכיבוי הראשון פעלו ללא תגור כבאים, תוך השארת מכשיר הקשר הנייד במכונית, שעה שנכנסו לבית המגורים. בכך סיכנו את חייהם והגבילו יכולת תפקודם. ג. קיים מחסור משמעותי בתקני כח אדם של כבאים, ובתוצאה מכך אין מספיק צוותי כיבוי לתגובה מיידית. אזעקת הכבאים מביתם מאריכה את משך התגובה. ד. לכבאים לא נמסר על־ידי מד"א והמשטרה על ילדים לכודים והם לא יזמו חיפוש מיידי בדירה הבוערת. כתוצאה מכך, נתגלו הילדים באיחור. הכבאים עסקו בפינוי ילדים אחרים בדירה אחרת, מעל לדירה הבוערת.

בראש הוועדה עמד אל"מ (מיל.) גדעון שני, ראש מטה משק לשעת חירום באזור הדרום וחבריה היו מפקד בית הספר לכבאות ספסר משנה פסח שם טוב, מנהל מד"א בפתח תקוה דורון קוסלר ומפקד שירות הכבאות באזור אשקלון ספסר משנה ישראל לאחו.

הנהלת משרד הפנים, שדנה בדו"ח, החליטה להמליץ לאיגוד לשירותי הכבאות בבאר שבע להעמיד לדין משמעתי את הכבאים שהתרשלו בתפקידם. בנוסף לכך, הוחלט לאשר שתי משרות למבקרים, כדי לקיים ביקורות מתמידות ושוטפות.

יצויין, כי בדצמבר 1987 הגישה הנהלת המשרד לאגף התקציבים באוצר דרישה לתגבור שירותי הכבאות ב־150 משרות

שנתיים מאסר למחזיק טיל „לאו" לשם פגיעה בערבים:

עבירות אידאולוגיות מבוצעות לרוב על־ידי בעלי עבר נקי

(ע). – בית המשפט המחוזי בתל־אביב גזר אתמול עונש של שנתיים מאסר בפועל על משה ליניקר בן 44, שהורשע על פי הודאתו בהחזקת טיל „לאו" מתוך כוונה לפגוע בערבים. הטיל נתפס בחיפוש שנערך בביתו של הנאשם.

בית־המשפט קיבל את גרסת התביעה, שמדובר בנאשם שפעל מתוך מניעים אידאולוגיים וביקש לפגוע בטיל בערבים. התביעה טענה עוד, כי למקרה כזה אין אח ורע בפסיקת בית המשפט, ועל פי הנסיבות חייב בית המשפט לקבוע נורמה ולהטיל על הנאשם עונש כבד, שישמש כדוגמה.

„אין לייחס משקל מכריע לעברו הטוב של הנאשם – הבהיר השופט – בגלל העובדה הפשוטה, שעבירות מתוך מניעים אידאולוגיים מבוצעות בדרך כלל על־ידי אנשים בעלי עבר נקי".

מפלגת העבודה הישראלית

אנו גאים
בעדי קולק ולובה אליאב
עם היותם
חתני פרס ישראל
מופת למעשה חלוציות וחזון

עוזי ברעם – מזכ"ל

כשהמוזות רועמות, האוטובוסים שותקים

הקונצרט החגיגי של התזמורת הפילהרמונית הישראלית בכיכר מלכי ישראל בתל־אביב מחייב שינויים בקווי "דן" במוצאי־שבת 23.4.88, בשעות 20.45 עד 23.30 בערב.

האזור שגבולותיו אבן־גבירול (ממזרח), ארלוזורוב (מצפון), הנביאים (מדרום), ושלמה המלך (ממערב) – סגור לתנועה.

לכן, כל קווי "דן" החוצים אזור זה יסעו בשעות הקונצרט במסלולים העוקפים את השטח הסגור.

הציבור מתבקש לגלות הבנה.

כואב לך?
שים ביופלקס

ביופלקס מפיג כאבים מכל הסוגים – ראומטיים, ניאורלגיים וטראומטיים. ביופלקס – דיסקית ביומגנטית מהפכנית מתוצרת גרמניה, פועלת מיידית עם הצמדתה לאזור הפגוע. ללא צורך במרשם רפואי. ברשיון משרד הבריאות.

יבואן: י.א. עסקים בע"מ, טל: 03-371046.
מפיצים: מיטר בע"מ, טל: 04-983749.
מדיקל פרמה־כל בע"מ, טל: 03-5567645.
דרורת בע"מ, טל: 03-656041.

המרפא הטבעי שלך
BIO flex®
להשיג בבתי המרקחות.

סופר תקשורת

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל — הסתדרות פועלי המזון

לידיעת נציגי הסיעות וציבור הבוחרים

ועדת הבחירות המרכזית תקבל רשימות המועמדים לועידה ה־3 של הסתדרות פועלי המזון – עד יום רביעי י' אייר תשמ"ח – 27.4.88, מהשעה 9.00 ולא יאוחר משעה 16.00, בבית הועד־הפועל של ההסתדרות, רח' ארלוזורוב 93, ת"א, חדר 445.

הוא הדין לגבי ועדות הבחירות המקומיות שיקבלו את רשימות המועמדים למועצות האגודות המקצועיות במועצות הפועלים באותם הזמנים כנ"ל.

בנימין אלבו
יו"ר ועדת הבחירות המרכזית

לחברתנו **ירדנה זינר**
עמך באבלך על פטירת
אביך
זכריה ז"ל

בית "דבר"

ביום ראשון ד' באייר תשמ"ח 24.4.88
יום השנה לפטירת חברנו

ישראל בר־יהודה ז"ל

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו בשעה 3.00 אחה"צ בבית העלמין ביגור

המשפחה
ובית יגור

נעדר נעדר

יעקב קסלר מירושלים
יצא מביתו ביום שני 11 לאפריל 1988, יחד עם חבר שטבע במהלך הטיול.

הציבור מתבקש לעזור בגילוי של הנעדר.
כל היודע פרטים על מקום המצאו ואו כל מידע אחר שיביא לגילוי, כגון, פרטי לבוש וכדומה
מתבקש להתקשר בדחיפות לטל:
02—521829 02—520552 02—528944 02—531591

תיאורו
גיל: 21 גובהו: 175 ס"מ מבנה גופו: רגיל צבע שיער: שחור
נראה לאחרונה לבוש חולצה לבנה ומכנסים כחולים עם פסים לבנים
נעל נעלים שחורות תוצרת "מגפי".

ב"ה

זמני הדלקת הנרות
פרשת השבוע
פר' אחרי מות קדושים
ה' אייר תשמ"ח

ערש"ק		מוצש"ק	
ירושלים	6.33	ירושלים	7.51
תל־אביב	6.51	תל־אביב	7.48
חיפה	6.45	חיפה	7.52

קבלת מודעות 24 שעות ב"דחוף"
מודעות
משפחתיות ודחופות
וכל יתר סוגי המודעות ל"
הלוח הכללי
דבר
מתקבלות
24 שעות ביממה
ב"דחוף" דיזנגוף
רח' דיזנגוף 118
(מול כסית)
טל. 246363 239952

במלאת שלושים לפטירת יקירנו

צבי רפופורט ז"ל

נעלה לקברו לאזכרה ולגילוי מצבה
ביום ראשון ד' באייר תשמ"ח 24.4.88 בשעה 16.00.
היציאה ממזכירות מושב בית חרות.
תודתנו לכל מנחמינו.

המשפחה

מכון לבון לחקר תנועת העבודה
ארכיון העבודה והחלוץ

מזמין את הציבור
להרצאתו של שגריר ארה"ב בישראל
מר **תומס פיקרינג**
על הנושא:
הסכסוך במזרח התיכון

דברי פתיחה: הח' ירוחם משל – יו"ר מכון לבון

ההרצאה תתקיים ביום ב' 25.4.88 בשעה 17.00
במכון לבון רח' נהרדעא 3 תל־אביב

במלאת שלושים למותו ללא עת של בעלי אבינו וסבנו היקר

אהרון לנדסברג ז"ל

נעלה לאזכרה בבית העלמין בקבוץ תל־יוסף
ביום שני ה' באייר תשמ"ח 25.4.88 בשעה 16.00.
היציאה מרחבת בית הכנסת בקבוץ.

אשתו: רבקה
בניו: אבי וחנה, רפי ועדה, איתי
נכדיו: גלית, עדי, אהוד, איילת ונוגה
ובית תל־יוסף

במלאות שנה לפטירתה של אשתי, אמנו וסבתנו היקרה

רבקה סגלוביץ' ז"ל

תערך אזכרה ביום ראשון, ד' אייר תשמ"ח (24.4.88) בשעה 3 אחה"צ בבית העלמין בקרית שאול.
אוטובוס הלוך וחזור יעמוד לרשות המשתתפים בשעה 2.30 אחה"צ ליד בית סגלוביץ', ברח' בן יהודה 191 א', תל־אביב

המשפחה

מתאבלים על מותו של יקירנו

אמציה כהן

ההלויה תצא מביתנו רח' שבטי ישראל 25 קרית חיים
היום, יום שישי ה' באייר תשמ"ח 22/4/88
בשעה 10.30 לבית העלמין בצור־שלום.

מיכל, הבנות
וכל המשפחה

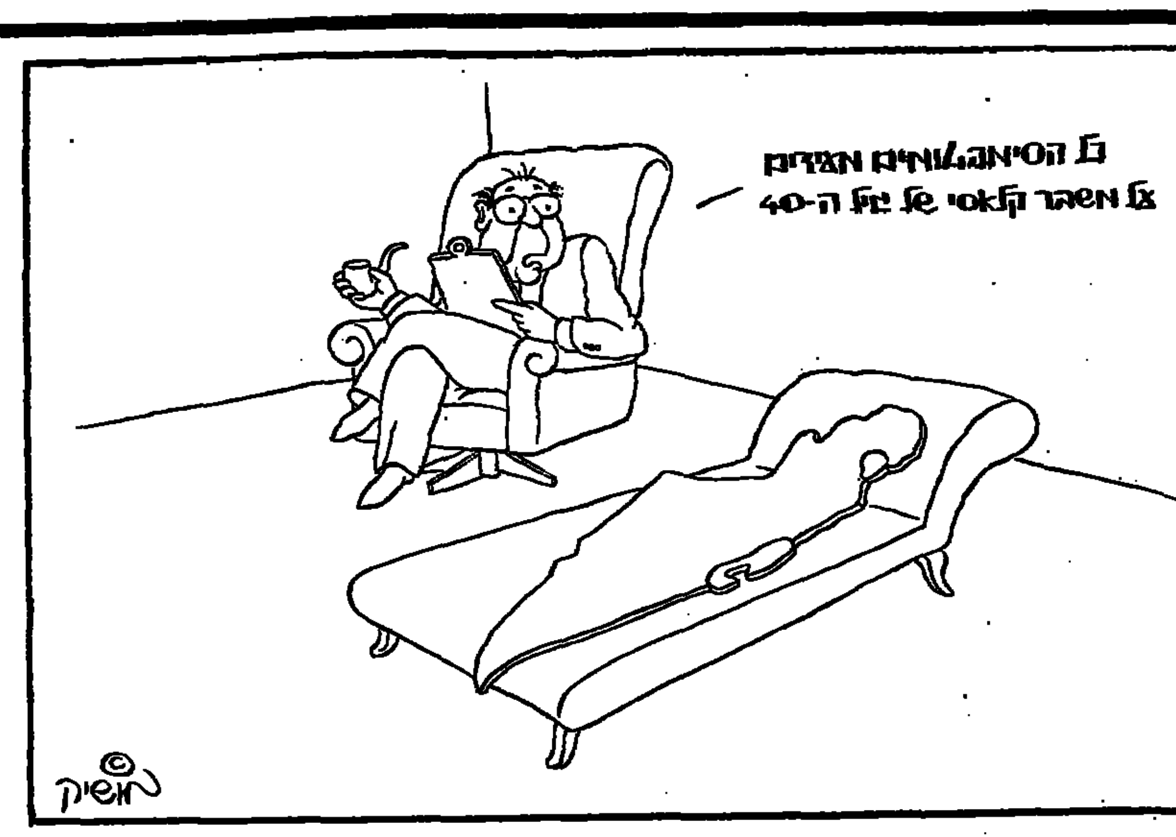

התהום של אבו־ג'יהאד / חגי אשד

לא יזיק לנו ללמוד מהבריטים

כדאי ללמוד מהם כמה פרקים בהלכות דמוקרטיה ושלטון החוק ודרכי הלחימה בטרור האירי, למשל. מה חוקרים הבריטים ומה אינם חוקרים. מה שואלים בפרלמנט על שיטות הלחימה המיוחדות נגד הטרור ומה לא שואלים ולא משיבים

אלה מערביי ישראל שרואים באבו־ג'יהאד את גיבורם ומתאבלים בפומבי על מותו – כורים תהום בינם לבינינו, בינם לבין מדינת ישראל כולה, שאבו־ג'יהאד היה אחד מאויביה המוצהרים והאכזריים ביותר. יש גבול למשחקי מלים ולהתחזות. אבו־ג'יהאד שפך את דמם של רבים מאזרחי ישראל. הוא איים ותיכנן לשפוך עוד ועוד. זו עובדה. הוא עמד בראש "הזרוע הצבאית" של אש"ף, כלומר – ראש האגף שביצע את מעשי הטרור והרצח, הפיגועים והחבלות. הוא לא היה "אש"ף המדיני". הוא לא היה סמל של שאיפותיהם לעצמאות. הוא היה סמל של שאיפותיהם לחורבנה של ישראל. מי שמתאבל עליו בפומבי, כמוהו כמי שרוקד על קברות חללי הישראלים. מי שמזדהה עם אוייב נחרץ כמוהו מגדיר ממילא גם את עצמו כאוייב.

ערביי ישראל – לא כולם, כמובן, ואפילו לא רובם, אולי רק אלה המתאבלים בפומבי על אבו־ג'יהאד – יכולים לחשוב בליבם שאנחנו חלשים ונחלשים, מאז ההתקוממות של תושבי השטחים. אבל הם טועים מאד אם הם חושבים שנעשינו מטומטמים גמורים. עדיין אנחנו מסוגלים להבחין בין אוייב למי שאיננו אוייב. גם בקרבנו. לך דבר עם אלה וכאלה בעד שוויון זכויות ונגד גזענות. מי יותר גזעני מאבו־ג'יהאד ומהמתאבלים על מותו? מה שאפשר וצריך לומר להם הוא שאולי אנחנו ניחלש ונתפורר וניעלם מתחת השמש, כפי שהם מקווים. אבל ייתכן שלא. ואז יוברר להם שהם משחקים באש. הם משחקים בגורלם. הם הופכים להיות אויבינו המוצהרים והמוקים אז במאוחר; לא יהיה גם לנו מנוס מלהתייחס אליהם כבאלה. יהיה זה לפי רצונם ולפי בחירתם. בעל כורחנו.

ראינו בטלוויזיה את הסטודנטים הערבים באוניברסיטה העברית בירושלים. את התגרות האלימה שלהם כלפי הסטודנטים היהודים. את קריאות הביניים המחוצפות נגד שר הבטחון יצחק רבין. זה הזכיר את הבדיחה המרושעת של כמה מה"יוונים" שלנו המשווים את הערבים ליהודים. היכן ומתי הרשו לעצמם סטודנטים יהודים באירופה, או בכל מקום אחר, להתנהג בצורה פרובוקטיבית כזאת כמו הסטודנטים הערבים שלנו? זו שנאה שעוברת על גדותיה. זו חוצפה שהיא בגדר הגדרה עצמית. נגרנו. אולי לא נצליח להוכיח להם שאנחנו לא אידיוטים. אבל אין מנוס מלהוכיח להם שאנחנו לא כל־כך חלשים כמו שנדמה להם. גם כלפי ההתקוממות בשטחים וגם כלפי ערביי ישראל המזדהים איתם בגלוי ובהתרסה.

מן הראוי להזכיר להם ולנו כי הויכוח על מדיניות התגובה של צה"ל נגד ההתקוממות בשטחים מבוסס על אנאלוגיה היסטורית מוטעית מעיקרה. צה"ל איננו היורש של "ההגנה", אלא של הצבא הבריטי, שלא נהג כלל במדיניות של הבלגה כלפי ההתקוממות הערבית המזויינת בשנים 1936־9. ההבלגה היתה מדיניות של היישוב היהודי שהיה אז מיעוט חלש ונשלט, וכל חפצו היה שמלאכת הדיכוי של המרד הערבי תיעשה על־ידי השלטונות המוסמכים. ולכן הוא נמנע מלספק להם תואנה להימנע מן המלאכה הזאת. היו גם שיקולים נוספים, כגון חיזוק כוחנו הצבאי ההגנתי בשיתוף פעולה עם הבריטים ולא נגדם, אך כל השיקולים הללו היו מבוססים על ה"משוואה המשולשת" הזאת של יהודים, ערבים ובריטים. לא כזה הוא המצב היום. את התפקיד שמילא אז הצבא הבריטי כלפי הערבים – כולל הקפטן וינגייט בשיתוף עם היהודים – צריך צה"ל למלא היום כלפי המתקוממים בשטחים. די יהיה להזכיר שהצבא הבריטי הרס מאות בתים בשכונת מנשיה ביפו הערבית ועשרות בתים בכפרים ערביים רבים. נוסף לקנסות קיבוציים והגליות של המנהיגים הערביים ותליות של הרוצחים שנתפסו.

אמנם, כל האמצעים הללו ננקטו כנגד מרד מזויין ממש, שהפיל מאות קורבנות בקרב היהודים ואחר־כך גם בקרב הבריטים. ההתקוממות בשטחים איננה נושאת עדיין אופי כזה. היא מגבילה את עצמה לפי שעה לשימוש בנשק קר ולא בנשק חם. אבל דווקא לכן נושאת ההתקוממות אופי המזיק יותר הנזק שהיא גורמת לצה"ל איננו מבוטל. גם הנזק הכלכלי הוא נזק, והוא בא לידי ביטוי באובדן ימי מילואים ושיבוש תוכניות האימונים של צה"ל. אולי לא יהיה מנוס מלהשית על המתקוממים נזק כלכלי שיפגע בהם בצורה מרתיעה. מה שקרה בכפר בית אומר ביוזמה מקומית – ההרס שנגרם לגדרות הבתים ולמכוניות בכבישים שמהם פונו המחסומים – יכול לשמש, אולי, כדגם לאחת משיטות התגובה האפשריות על ידי בולדוזרים של צה"ל בצורה מתוכננת.

ובכלל, כדאי ללמוד מהבריטים כמה פרקים בהלכות דמוקרטיה ושלטון החוק ודרכי הלחימה בטרור האירי, למשל. מה חוקרים הבריטים ומה אינם חוקרים. מה שואלים בפרלמנט על שיטות הלחימה המיוחדות נגד הטרור ומה לא שואלים ולא משיבים. אלא אם כן "החוצפה הישראלית" תעבור מתחום הייצור והיצוא של בירה "מכבי" לתחום היצוא של כללי הדמוקרטיה הילכות חוק ומשפט. זה יכול לקרות לכמה מהמשפטנים, חברי הכנסת והעיתונאים שלנו. אולי נתחיל ללמד את הבריטים מה שלא הצלחנו ללמוד מהם. ואולי מוטב, בכל זאת שנלמד מהם במקום ללמד אותם. שנלמד מהשיטות הבריטיות אז והיום וממה שהצבא הבריטי עשה כאן לדיכוי המרד הערבי בשנות השלושים. צה"ל למד הרבה בשנותיו הראשונות משיטותיו של וינגייט. כדאי לאמץ אותן מחדש. ויש מה ללמוד גם מהצורה שבה הבריטים עודדו את "כנופיות השלום" הערביות להגן על עצמן מפני כנופיות המופתי. החיקוי של "הפעולות המיוחדות" וכל יתר השיטות והאמצעים שננקטו על־ידי הבריטים יעניק, אולי, חסינות לישראל, מפני ההשוואה האופנתית של ישראל לגרמניה הנאצית. וזו, כידוע, אופנה רווחת גם בישראל ולא רק בקרב אומות העולם. ככל שנאמץ את השיטות הבריטיות ונכריז עליהן ככאלה תצטרך "המישוואה הנאצית" לכלול גם את הבריטים. שגם הם היו נאצים. ואז נהיה בחברה טובה ובא לציון גואל.

ולטקס תיכון / *יצחק רועה*

בצאת יום הזכרון, בערב יום העצמאות תיכון האומה לטקס הפרדה הדת מן המדינה על קבר חוזה המדינה. טקס פתיחת חגיגות יום העצמאות, רבותי, ראוי להשתתפות עם כל הלב של כל ציוני האומה החופשיים/ההומניסטיים/החילוניים (מחק את המיותר לך). וגם לעיון אוהד ראוי הטקס הזה. כשאתה מביט ימינה ושמאלה על חגי ישראל ומועדיה, כשאתה מקשיב בזהירות למבנה־העומק של שידורי התקשורת הממלכתית, כשאתה מעיין בסבלנות בסיפרי הלימוד ובתורה שבעל־פה שמביאים בנך/בתך מבית־הספר הממלכתי, כשאתה מקשיב בערנות ללשון פרנסי הממלכה – אתה מוצא פחות ופחות סימנים לתרבות ארצישראל החילונית המתחדשת, שלא לדבר על היסודות התרבותיים שהניחה הציונות העובדת, וכוסו באבק הימים. בטקס פתיחת יום העצמאות על הר הרצל תוכל למצוא אותם, הרי את נענה, ולהיזכר במסורת הפוחתת והולכת.

וזו נחמה לא קטנה בין יום הזכרון ויום העצמאות. שמע: ישראלים משתתפים בטקס הזה ולא רק יהודים לפי אימם או כהלכה. הבט: יו"ר הכנסת הוא המדבר בטקס, והוא מדבר – או כך היה וכמבטא זכויותיהם האזרחיות. האזן היטב: כמו מגילת אסתר גם הטקס הזה איננו נזקק להתערבות כוח על־טבעי, ולא לשם המפורש, ולא לכיסוי ראש. ראה: הטקס הזה מרשה עירוב לשונות גויים במהלכו, באשר הוא מסביר פנים מעצם טיבו לתושב, לגר ולתייר הסכת:

כשמתעלה הטקס לגבהים של חגיגיות הוא מדבר על תפארת המדינה, וכאשר נדלקת בו אש משואות הריהי לכבוד מעשה ידי אנשים בונים, יוצרים ומתקנים. בקצרה: אווירת אנטי־נס ואנטי־משיח ספוגה בו, עד כדי כך ששנים־עשר מדליקי המשואות המדליקים ומברכים איש בתורו מלווים בשיר התשובה הציונית. תשובה ציונית חדה וחצופה־קצת, חסרת סבלנות: תשובת הציונות למסורת הציפייה למשיח. הקהל מוזמן להצטרף ולשיר:

נס לא קרה לנו / פך שמן לא מצאנו/
בסלע חצבנו עד דם / ויהי אור.

כל שנה אני חוזר לשם, להצטרף עם בני לשירה הזאת, ולבדוק שהיא עדיין שם, במרכז הטקס.

על אף המבוכה / טדי קולק

אתגרים, לא נחמות

אורך רוח, עוז רוח, קור רוח ושאר רוח, הוא המרשם של ראש עיריית ירושלים להישגים בעתיד, כפי שהגדיר בנאומו, בעת חלוקת פרס ישראל, בשם כל מקבליו

היתה לי הזכות להיות נוכח באותו מעמד היסטורי של ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. אותן תקוות, עקרונות ואידיאלים, שבאו לידי ביטוי בהכרזתו של בן־גוריון, עדיין עומדים במבחן. אפילו אם מלווה את כולנו תחושה של מבוכה, תהייה, ולעתים גם מידה מסויימת של אכזבה. גם אם הקשיים שאנו חייבים להתמודד עמם כיום אינם נופלים מן הקשיים שעמדו בפנינו עם הקמת המדינה. ואף אם לעתים נדמה לנו שחלק מן החזון והאידיאלים כמעט ואינם ניתנים להגשמה.

מן הראוי שדווקא בעת מצוקה נערוך בקור־רוח את חשבון הנפש וחשבון הדרך – ואז ניווכח מה גדול הוא הישגנו. עם כל הביקורת העצמית על שגיאות ועיוותים, ועם כל היפופי הדרך ותחושת התרופפות, צריך להיות ברור לכולנו: התנועה הציונית והחזרה של העם היהודי לארצו, בניין הארץ והתחדשות השפה העברית, התעוררותו של העם מהאסון הנורא של השואה שאין לו תקדים בהיסטוריה ועמידתו האיתנה והאמיצה במאבק הקשה של מלחמת השחרור – כל אלה מהווים סיפור הצלחה מרשים בדברי ימי המאה ה־20. במאה זו, הרצופה במהפכות שנסתאבו, במאבקי שחרור שנכשלו, בתנועות לאומיות חברתיות שלא הצדיקו את הציפיות שתלו בהן קמה והתפתחה למרות כל הקשיים, המלחמות והמכשולים צמחה והתפתחה, וגם בזמן נשמרו בה ערכי הדמוקרטיה, חופש הפרט, הביטוי, ועליונות המשפט.

זו לא צריכה להיות נחמה אלא אתגר המחייב למאמץ מוגבר ולנחישות. עמידתנו בקשיים שאנו עומדים ונעמוד בפניהם תקופה ארוכה. חרף כל הקשיים, החששות והמשברים עלינו להיזהר מאובדן העשתונות, ועלינו לדעת שעתיד טוב יותר כרוך בתמורה, בעבודה קשה ובאורח חיים צנוע. עלינו להיאבק נגד הברוטליות הקיימת ביחסים שבין אדם לרעהו, לעדן את דרך הדיבור, מחובתנו להימנע מהגישה האגרסיבית ביחסי העבודה ובעיקר עלינו לחתור, מתוך אמונה גדולה, לשלום.

איחודה של ירושלים ובנייתה כבירת ישראל ומרכז העם היהודי יכולים להיחשב כגולת הכותרת של פועלנו. טיפוח יופיה ויחודה של העיר על שרשיה ההיסטוריים, הפיכתה למרכז של רוח, מדע, תיירות, תרבות ואמנות הם עיקר מאמצינו. אני מאושר שניתנה לי הזכות להיות שותף לכך.

אם ביסוס החברה הישראלית בירושלים המורכבת מיוצאי 103 ארצות ותרבויות שונות היווה משימה מורכבת, הרי האתגר הגדול היה בעמידה במחויבות שנטלנו על עצמנו להבטיח חופש גישה ופולחן למאמיני כל הדתות, לדאגה לזכויות המיעוטים מתוך התחשבות וכבוד לחתירה בלתי פוסקת, למרות הניגודים והמתחים הממוקים בעיר יהודית זו, לבנות בסיס לחיים ביחד זה ליד זה.

בניית־ירושלים היא לא רק משימה גדולה וחשובה שנטלנו על עצמנו אלא מבחן בלתי פוסק שיחייב מאמץ, נחישות, אמונה וקור־רוח. הגישה השקולה והסובלנות רק תאפשר להמשיך ולבצר את מעמדה של ירושלים המאוחדת בירת ישראל, גם אם זה יארך תקופה ארוכה. 40 שנה בהיסטוריה היהודית ו־20 שנה בתולדות העיר הם משך זמן קצר. עם שידע תלאות ומאבקים במשך אלפי שנים חייב להיות בעל אורך־רוח עוז־רוח ושאר־רוח במאבקו למען העתיד. הצפיה חסרת הסבלנות לתוצאות מהירות ולפתרונות מיידיים היא בעוכרינו ומחלישה אותנו.

יושבים כאן עימנו על במה זו אישים המבטאים באישיותם, בפועלם ובהישגיהם בכל תחומי המחשבה, המחקר, העשייה והיצירה – את היש הגדול שנוצר במדינה, המהווה מקור לגאווה לכולנו.

ברוח פועלם עלינו לדעת ולהיות ביחד, מתוך סבלנות וסובלנות, לחתור לשלום, להרבות בבניין ויצירה ובעיקר לשמור על שמחת החיים.

אני מודה בשם חברי המכובדים ובשמי, על הכבוד הרב שהוענק לנו – ושמחייב אותנו להמשיך ביתר שאת בעבודתו ובמעשינו למען עם ישראל, מדינת ישראל וכלל אזרחיה, למען בירת ישראל על כל תושביה, ולמען השלום שבוא יבוא.

שבוע צרפתי / גדעון קוץ, פאריס

כל ההיסטוריה בדקה וחצי

ביום ראשון הולכת צרפת לקלפי להצביע בסיבוב הראשון של הבחירות לנשיאות, כשהפעם יותר מתמיד הבחירה היא בין אנשים ולא בין מצעים. טיפוח התדמית של המועמדים חשוב הרבה יותר מליטוש נוסחאות כלכליות או מדיניות וגם בתחום הזה [illegible] מיטראן (עם "המעצב" שלו, הפרסומאי ז'אק סגלה. ידידו ראש הממשלה [illegible] שיראק [illegible] אגב, כמעצב המסע שלו, בשותפו למשרד של סגלה, ז'אן מישל גודאר. תחי המקצוענות. סדר הזוכים, שעליו מהמרים כל הסקרים (רשמית הם נאסרו לפרסום מאז יום ראשון שעבר), אינו משתנה. ראשון מגיע מיטראן עם כשליש מן הקולות ואף יותר. השני הוא שיראק, ולו כ־10 אחוזים פחות. השלישי הוא ראש הממשלה לשעבר ריימון באר, שהתאושש במקצת מן המסע המאכזב שלו. תוצאות הסיבוב יהיו מבחן להמשך יומרותיו להנהיג את מחנה המרכז, האיחוד הדמוקרטי, ולמנוע את השתלטות שיראק על הימין.

אל המקום הרביעי הגיע ז'אן־מרי לה פן הנורא, לו מנבאים כ־12 אחוז מן הקולות. תוצאה כזו עלולה להפוך להישג המרשים היותר של הימין הקיצוני מאז תום מלחמת העולם השניה. באורח פראדוקסאלי לה פן הוא היחידי ב"צמרת" הזוכה בפופולאריות בזכות עמדותיו הקיצוניות – למשל, נגד המהגרים – ולא בגלל אישיותו המפוקפקת למדי. לה פן הוא המועמד היחיד המדבר על נושאים בוערים, לכאורה, ואינו מנסה "ללכוד" את הבוחרים. המועמדים האחרים השאירו לו את הילת האידיאולוגיה. הם גם נזהרים מלמתוח את החבל ביחסם אליו. הם עוד יזדקקו לקולות האלה בסיבוב השני.

אחרי לה פן ניצבים שברי מה שהיתה פעם המפלגה הקומוניסטית המפוארת ביותר בעולם המערבי. בראש מחנה זה עומדים אנדרה לז'ואני, מועמד ה"קו הרשמי" ופייר ז'וקן, "המורד" ו"המחדש", שהקו הפוליטי שהוא מייצג אינו מצדיק במיוחד הגדרות אלה. הבחירות עשויות לתקוע מסמר אחרון בארון המתים של האירו־קומוניזם הצרפתי. נועלים את הרשימה שלושה אנשים, ספק מועמדים־ ספק קוריוזים: סוציאליסטית־מהפכנית ותיקה אחת, אקולוג טרי וטרוצקיסט קשיש.

השבוע נשבה מעין רוח של פניקה פתאומית במחנה הסוציאליסטי, כאשר סקרים אחרונים, בהם כאלה שנערכו לאחר שהוכרז האיסור על פרסום תוצאותיהם, אישרו את מגמת הצטמקות ההפרש בין מיטראן לשיראק, הצפוי בסיבוב השני. סיבוב זה, בהשתתפות שני המובילים בראשון, ייערך ב־8 במאי. היום מדברים על שני אחוזים הפרש ואפילו פחות. המאבק נראה צמוד.

אולם מיטראן הוא עדיין הפייבוריט, אף־על־פי שמעטים מאד מבין הצרפתים שאליהם פנה ב"מכתב" אישי על פני 13 עמודים, אשר פורסם בכל העתונים החשובים, קראו מצע פוליטי זה של הנשיא. רבים מאד, לעומת זאת, צפו בסרטון וידיאו מהמם בן דקה וחצי – 800 תמונות המתחלפות במהירות עצומה – המציג את כל ההיסטוריה הצרפתית מכיבוש הבסטיליה ועד מיטראן המישיר מבטו אל האופק, על רקע הכתובת "צרפת מאוחדת". צרפת, אומר במרירות "המעצב" של ז'אק שיראק, מעדיפה תנומה בזרועותיו של סבא אוהב על מלחמה תחת הנהגתו של גנרל. הגנרל הוא שיראק שתכונותיו התרומיות כבנה אמיץ ונדיב זועקות מעל כל קיר פנוי ולוח רענן. גודאר החליט להבריח את הציבור להכיר בכך שה"מוצר" שלו דווקא נחמד ולא אגרסיבי. אבל הציבור לא נכבע עדיין.

אבו מי?

תגובות התקשורת הצרפתית על מותו ללא עת של אבו־ג'יהאד היו נרעשות כמו שצריך, אם כי פרשן רשת הטלוויזיה הממלכתית לא יכול היה להימנע מהערה, שהיא דוגמה למה שעשה את הציניות הצרפתית למקסימה כל־כך: "הוא לא היה נער במקהלת כנסיה, אולם, בסופו של דבר, לא הרבה ידעו מה הוא כן היה ואפילו לא מי. במשך היום הראשון דיווחו כמה מרשתות הטלוויזיה הרדיו על מותו של אבו־איאד הזה, והביוגרפיה שנמסרה על המנוח היתה תרכובת קצת מבולבלת של פעלם של כל חברי הנהגת אש"ף והפרוטוקולים של זקני תוניס. למחרת התעשתו העמיתים הצרפתים וידעו כבר להסביר למה מה שקרה כל־כך נורא ומה עלול לקרות עכשיו. על אש"ף להסיק את המסקנות ולפרסם בהקדם מדריך מפורט של מנהיגיו, עיסוקיהם הספציפיים ותחביביהם, לפחות באות אל"ף, כמו אבו.

תקווה בז'נבה.

חתימת ההסכם על סיום הסכסוך באפגאניסטאן, בארמון האומות בז'נבה, היתה טקס סוריאליסטי שיכולות להיות לו אולי השלכות חיוביות על תהליך השלום באזורנו. לא לעתים קרובות רואים ארבעה שרי חוץ חותמים על מסמכים בארשת פנים קפואה כמי שכפאם שד, ואחרי שבע דקות של שתיקה מעיקה והקשבה מאולצת לקשקושי מזכ"ל האו"ם הם רצים לספר לחברה, כלומר לעתונאים, ומתפרקים בשעות ארוכות של הסברים מפורטים, איך ומדוע יפה את ההסכם שעליו חתמו זה עתה. לשרים שולץ ושוורדנדזה יש עכשיו זמן להתפנות לענייני המזרח התיכון. השעה דחוקה ורונאלד רייגן רוצה לקבל את הנובל יחד עם מיכאיל גורבצ'וב. ליצחק שמיר אין כל סיבה לחשוש מוועידה בינלאומית כזאת בז'נבה. אולי מישהו יסביר לו.

לט מיי פיפל גו.

הדיווחים המעטים שהגיעו לכאן על הצפתה ההמונית של אדמת פולין על־ידי רבבות בני ארצנו ועמנו נשאו את האופי המשתאה משהו שניכר, למשל, בדיווחי הכתבים הצרפתים המשדרים משחק גמר של מכבי תל־אביב בגנט או בז'נבה. פתאום רואים שאנחנו לא כל־כך מעטים ואם אומרים לנו לנסוע או לחזור אל מאיפה שבאנו – אנחנו נוסעים וחוזרים ואין לנו בעיה לפלוש גם לאירופה. אחרי כל אירוע כזה הפכים פתאום הדיווחים על המתרחש באזורנו כמו אוהדים יותר לעניין הישראלי. איש לא מעז להטיל ספק בכוחנו לשבת בארץ. להיפך. דומה שרעיון השיבה הפלשתינאית נתקל בעוינות לא קטנה וסרטים תעודיים על "אקסודוס" מוצאים בקלות את דרכם למסך. השר אברהם שריר, ממנהיגי הפלישה לפולין, התקבל כאן בכבוד מובן שלא נעדר יראה גלויה לעין. מארחו, שר התיירות הצרפתי ז'אן־ז'אק דקאן מיהר לבשר על שיגור מומחים צרפתיים לישראל והדגיש את הצורך בהדדיות בתחום התיירות, בטרם עלה על מטוס ונמלט ליפאן. בשבוע הבא, סיפרו לי מקורות דיפלומטיים, יבקש הגנרל ירוזלסקי מקלט מדיני בצרפת.

הערות להיסטוריה ישראלית שטרם נכתבה / יגאל עילם

טעוני אידיאולוגיה

הנסיון לכתוב היסטוריה של מדינת ישראל טרם התחיל. מצב זה אינו עשוי להיתקן עם חילופי הדורות, שכן סיבתו עמוקה וקבועה בכל הנראה: אנחנו טעונים מטען אידיאולוגי המרתיע ומכשיל כל נסיון של מחקר אובייקטיבי

א

העובדה שטרם נכתבה היסטוריה ישראלית וטרם התפתח ענף רציני של תולדות מדינת ישראל ואף לא החל מחקר רציני בתחום זה – על מה היא מלמדת?

שום נימוק אין בו כדי לתרץ תמיהה זו. שהרי אין זה נכון, בדרך־כלל, שאי־אפשר לכתוב היסטוריה בת אותו הזמן. מכל מקום, התחלות של מחקר רציני על 10־20 השנים הראשונות למדינה כבר היו צריכות להסתמן בשטח. אבל אצלנו אין פותחים ממש את הארכיונים הממלכתיים, גם לאחר 30 שנה, ספק אם יפתחו אותם לרווחה גם לאחר 50 שנה, ואם נביא בחשבון את מטעני החיישנות, הרגישות המעורבות האישית והקולקטיבית, המכסים על כל עניין ועל כל נושא בתולדותינו – יש מקום לחשוד כי גם בעוד ארבעים שנה לא תתחיל אצלנו כתיבת ההיסטוריה הישראלית. מצב זה אינו עשוי להיתקן עם חילופי הדורות. שכן סיבתו עמוקה וקבועה ככל הנראה: אנחנו טעונים מטען אידיאולוגי המרתיע ומכשיל כל נסיון של מחקר אובייקטיבי.

על כן, על אף העובדה שנכתבו כבר מאות חיבורים מקיפים על ההיסטוריה היהודית בת שלושת אלפי השנים – עדיין לא נכתבה היסטוריה יהודית אובייקטיבית, ועל־אף העובדה שכבר נכתבו מאות חיבורים מקיפים על ההיסטוריה הציונית – עדיין לא נכתבה היסטוריה ציונית אוביקטיבית, ואילו הנסיון לכתוב היסטוריה של מדינת ישראל טרם התחיל, אולי משום שקשה לכתוב היסטוריה לא־אובייקטיבית של תופעה כה אובייקטיבית כמו המדינה.

ב

כל כתיבת היסטוריה מתחילה בנסיון לתחום את הנושא בזמן ולקבוע בתוכו חלוקה לתקופות המרמזות גם על שלבי ההתפתחות ברצף הכרונולוגי. ציוני הזמן הם בדרך כלל אירועים קטקליזמיים – מלחמות, מהפכות, שואות – שאחריהם שוב אין הדברים מה שהיו. תיחום הנושא ההיסטורי בזמן וחלוקתו הפנימית מסייעים להיסטוריון להשיג תובנה טובה יותר והשקפה ברורה יותר על המהלך העיקרי של המאורעות ולהציע להם פשר. בהיסטוריה של מדינת ישראל, ציוני הזמן הבולטים לעין הם המלחמות שידעה ישראל משחר לידתה – מלחמת העצמאות, מבצע קדש, מלחמת ששת הימים, מלחמת יום הכיפורים, מלחמת לבנון, ועכשיו אולי גם המרד בשטחים.

ריבוי המלחמות שידעה ישראל, בתוך פרק זמן קצר יחסית, מרמז על־כך שנושא הבטחון הוא הדומיננטי בהיסטוריה הישראלית. ואמנם עד מלחמת ששת הימים, ואולי עד מלחמת יום הכיפורים, אין להכחיש כי זה הנושא העומד בראש סולם הדאגות והעדיפויות של ישראל. אך לאחר מלחמת יום הכיפורים, ענין הבטחון מאבד מבכורתו והתהליכים המדיניים, שנקודת השיא שלהם היא שנת 1977 – שנת עליית הליכוד לשלטון ושנת בואו של סאדאת לירושלים – מקבלים משמעות חריפה וגורלית

בשלושה תחומים חיוניים, שבהם נתבקשה הכרעה אמיצה באמת, מהפכנית ממש – מעמד הערבים, מעמד הדת במדינה והשיטה הכלכלית בישראל – נמנע בן־גוריון מלפעול ונרתע על הסף

יותר מאשר ההכרעות הצבאיות. בספר ההיסטוריה של ישראל תהיה זו יוזמת השלום של סאדאת, ולא מלחמת לבנון, שתסמן את נקודת הציון הבאה אחרי מלחמת יום הכיפורים. מלחמת לבנון תצטייר על רקע זה רק כאברציה – סטיה מן המהלך הנכון של הדברים – נסיון כושל לחזור למתכונת הישנה והבטוחה של "זבנג וגמרנו", אותה הכרנו בתקופה שעמדה בסימן מדיניותו הבטחונית של דוד בן־גוריון, בחמש־עשרה השנים הראשונות לקיום המדינה.

ג

מנהיגותו של בן־גוריון עתידה להעסיק את ההיסטוריונים לא מעט. בן־גוריון היה בלי ספק הדמות הדומיננטית בחיים הפוליטיים של ישראל בתקופה ההיא, ודמות זו עודנה מזדקרת מעל ראשי כל המנהיגים שעמדו לישראל מאז. ניתן ללמוד הרבה על בעיותיה ועל מגבלותיה הבסיסיות של ישראל דווקא באמצעות ניתוח מנהיגותו של בן־גוריון. ההיסטוריונים הרי נוטים להיתלות בקולרם של המנהיגים הפוליטיים ולהסביר באמצעותם את המהלכים ההיסטוריים. לבן־גוריון מייחסים דברים כה רבים: הוא ביטל את הפלמ"ח ועיצב את צה"ל, הוא ביטל את זרם העובדים בחינוך, הוא הכריע בעד קיבוץ הגלויות והעליה ההמונית, הוא הכריע בעד קבלת השילומים מגרמניה, הוא יזם את מדיניות פיזור האוכלוסיה ואת הקמת חבל לכיש, הוא עודד את בני המושבים ללכת אל ישובי העולים, הוא יזם את מדיניות הבטחון התקיפה כלפי מדינות ערב השכנות, שביקשו להצר את גבולותיה של ישראל. הוא יזם את פעולות הגמול ואת מבצע קדש.

אין ספק שמכל המנהיגים שעמדו לנו אין דומה לבן־גוריון ביוזמה ובהעזה המדינית. אך גם אם נכיר בתפקיד הבולט שמילא בן־גוריון בכל ההכרעות והיוזמות האלה – מן הראוי להבחין בכך שאלה הן יוזמות מסוג מסויים, יוזמות שהן בבחינת מיצוי תהליכים ולא פתיחת תהליכים חדשים. יתר על כן, רובן ככולן נובעות מקונספציות ציוניות טרום־ממלכתיות, או מקונספציות ממלכתיות מוטעות. יש מקום לתהות מה יהיה משקלו ההיסטורי בעיצוב דמותה ועתידה של המדינה לאורך ימים. שכן, בשלושה תחומים חיוניים, שבהם נתבקשה הכרעה אמיצה באמת, מהפכנית ממש – מעמד הערבים במדינת ישראל, מעמד הדת במדינה והשיטה הכלכלית בישראל – נמנע בן־גוריון מלפעול ונרתע על הסף. אפשר אף לומר, כי בתחומים מכריעים אלה הצטיין בן־גוריון בגישה שמרנית, ריאקציונית ממש. ה"ממלכתיות" שהפגין – אף שמבחינה חינוכית היתה חשובה ורבת השפעה – הרי מבחינה עניינית היתה שטחית ולא נגעה כלל בשורשי הדברים.

ד

תקופת מנהיגותו של בן־גוריון הצטיינה במתח רב בגבולות ובמערכות הפנים של ישראל. אולי אין מקום לבוא אל בן־גוריון בטענות יתירות, בהתחשב בבעיותיה ובקשייה האובייקטיביים של המדינה בשנים הראשונות לקיומה; אבל אין ספק כי בן־גוריון תרם לא מעט לעצבנותה של המערכת הישראלית בשל המדיניות האקטיביסטית שהנהיג בגבולות והקיטוב הפוליטי שהנהיג מבית, תוך נסיון לבודד את "חירות" ולהפקיע את מעמדה האופוזיציוני הלגיטימי כאלטרנטיבה אפשרית לשלטון מפא"י.

בן־גוריון, אולי יותר מכל מנהיג אחר, סימל באישיותו ובמדיניותו את השניות המאפיינת את ישראל: בטחון תקיף ושחצני כלפי חוץ

(המשך בעמ' 12)

לפקודת בן־גוריון בלבד. כמה עלתה מלחמת העצמאות / יצחק גרינברג

תותחים במקום גרביים

לבני הדור הזה, האמונים על תרבות הצריכה, יהיה זה אולי מפתיע לגלות כי כאשר נאבקה המדינה, לפני 40 שנה, על קיומה, הושגה כאן – דווקא בשיא המאמץ המלחמתי – עצמאות כלכלית־בטחונית. מחקרו של ד"ר גרינברג שופך אור ראשון על עלותה של מלחמת העצמאות. רוב המימון גוייס ממקורות היישוב בארץ

מחקר חדש על מימון מלחמת העצמאות מעלה שההוצאות הישירות של מלחמת העצמאות הסתכמו ב־273 מיליון דולר (ואז גם הדולר היה דולר). רובו של המימון המלחמתי גוייס ממקורות היישוב היהודי בארץ. נטל המימון המלחמתי וההוצאות הבטחוניות נפל במלחמת הקוממיות הארוכה והמתישה על המדינה שאך קמה ועל תושביה שנלחמו לעצמאותה. בשנתון הממשלה תש"י, בדין־וחשבון על המצב הכלכלי בישראל נאמר: „חלק הארי ממימון המלחמה נשאב ממקורות הארץ. עדיין אין אנו יכולים לנקוב מספרים מוחלטים, אבל עובדה זו של מימון המלחמה ממקורות פנימיים היא הישג גדול לארץ קטנה זו – הישג, שביסס את עצמאותנו הכלכלית והמדינית".

המחקר, המתפרסם ארבעים שנה לאחר המלחמה, שופך אור ראשון על עלות מלחמת העצמאות ומקורות מימונה. סוגיית מחירה של מלחמה, כל מלחמה, ניתנת לבחינה בשתי רמות: המחיר הישיר של המלחמה, הכולל את ההוצאות המיידיות להחזקת המערך הלוחם, הביצורים, ההצטיידות וכדומה, לעומת העלות הכלכלית, המקיפה הן את ההוצאות הישירות והן את המחיר הכלכלי העקיף: הירידה בתפוקת ענפי הייצור – בתעשיה ובחקלאות, בבניין ובשירותים; נזקי רכוש במשק החקלאי ובמבנים והוצאות שיקום – תגמולים למשפחות הנופלים ולנכים, אישפוז וכדומה. בבחינת העלות הכוללת ניתן להביא בחשבון גם את הרכוש הרב שנפל בידי המדינה עם כיבוש שטחי אויב – קרקעות, מבנים ופרדסים. המחקר בחר להתרכז בהוצאות הישירות של המלחמה ובמימונן.

הצצה בשורות התחתונות של המחקר מגלה, כי ההוצאות הישירות בארץ למימון המלחמה היו 66.3 מיליון ל"י, ולכך נוספו עוד 73.8 מיליון דולר למימון רכש בחו"ל. בדולרים של אז (לפי שער חליפין של 0.333 ל"י לדולר) הסתכמו ההוצאות הישירות של המלחמה – בארץ ובחו"ל – ב־273 מיליון דולר. סכומים אלו אינם כוללים את חלקם של ארגוני המחתרת שמחוץ ל„הגנה", שהיה זעום. כשלושה רבעים ממימון ההוצאות הישירות באו ממקורות פנימיים, ואילו הסיוע החיצוני מימן כרבע מכלל ההוצאות. את עיקר נטל המימון נשא אפוא על שכמו היישוב היהודי בארץ.

ימים אחדים לפני הקמת המדינה רשם בן־גוריון ביומנו: „המצב קטסטרופלי. אתמול הכריזו 300 חיילים שביתת רעב, כי משפחותיהם לא מקבלות תמיכה. שתי מחלקות ערקו. בקורס מ"ב (מפקדי כיתות) בגליל לא היה אוכל"

הוצאות מקומיות

תקופת הדיון של המחקר משתרעת מאוקטובר 1947 ועד סוף מארס 1949, מראשית שנת התקציב תש"ח ועד מועד חתימת הסכמי שביתת הנשק. מאוקטובר 1947 ועד הקמת המדינה הסתכמו ההוצאות המקומיות של המלחמה ב־6.5 מיליון ל"י, ואילו מאמצע מאי 1948 ועד סוף מארס 1949 הן עמדו על 59.8 מיליון ל"י. בהוצאות המקומיות נכללו, עד הקמת המדינה, הוצאות „ההגנה", בעוד שהוצאות ארגוני המחתרת האחרים, שהסתכמו בחצי מיליון ל"י, לא נכללו, כאמור.

המחקר בוחן את מרכיבי ההוצאה המקומית העיקריים ומגלה, כי הסעיפים הבולטים בהוצאות הביטחון היו שכר ותשלומים אישיים (37 אחוז), מזון (7 אחוזים), ציוד (12 אחוז), הנדסה וביצורים (8 אחוזים), חימוש (11 אחוז) וייצוד (8 אחוזים). חלוקת ההוצאות המקומיות לפי סוג ההוצאה מראה כי עיקר התקציב יועד להחזקה (71 אחוז) ולחימוש (19 אחוז).

מאפיין בולט של התפתחות ההוצאות המקומיות במלחמה היה העלייה המתמדת בהוצאות החודשיות, שנבעה מהפעילות המבצעית ומהגידול במצבת כוח האדם. החוקר מציין כי בתקופות של פעולות מלחמתיות נתחייב גיוס של אמצעים נוספים, כהובלה וציוד, שהגדילו מצדם את ההוצאות השוטפות לאחזקה.

השפעה בולטת על גודל ההוצאות למלחמה היתה להתפתחות מצבת כוח אדם. ככל שהמערך הלוחם התרחב, כן גדלו ההוצאות להחזקת מגוייסים, למימון כלכלתם, תשלום משכורתם, תשלום למשפחותיהם, אספקה קטנה וכדומה. המחקר מצביע על כך, שמצבת כוח האדם המשיכה לגדול, גם לאחר שנכנסה ההפוגה השניה לתוקפה, ביולי 1948, והיא לא פחתה גם בזמנים של רגיעה יחסית בפעולות המלחמתיות ובין המבצעים. באפריל 1948 עמד מספר המגוייסים על 21,775, ביולי על 63,586 ובדצמבר 1948 על 97,757.

הרחבת המערך הלוחם הגדילה את ההוצאה הישירה בתקציב הביטחון ופגעה בתפקוד המשק. הצורך בצמצום ההוצאות והשאיפה לאפשר פעילות כלכלית משקית חייבו הורדה במצבה התופעת. בישיבת המטה הכללי בתחילת חודש נובמבר 1948 אמר בן־גוריון: „אם המלחמה תיגמר מחר ויבוא שלום ונוכל לפרק הצבא – הכל אתי שפיר. זוהי אפשרות רחוקה. יש להניח שעוד יהיו מלחמות, ואם גם ננצח – לא יבוא שלום, ונצטרך להחזיק צבא. ואם לא נמצא דרך לקצץ קיצוצים ניכרים – אנו עלולים לנצח בקרב ולנחול תבוסה ניצחת, (כי) 1. לא נוכל לשאת בעומס הכספי הנוכחי; 2. המשק הקיים הולך ונהרס: אין פועלים לקטיף, למשק החקלאי, לבניין, לחרושת צבילית. (...) אין לקצץ הכוח הקרבי – הוא לא מספיק גם עכשיו – אבל יש לקצץ – קיצוץ רב ואכזרי – בשירותים, וארגון היחידות הלוחמות יש לעשות כבה, שיצטרכו לפחות שירותים".

במרוצת אותו חודש הוטל על אגף כוח האדם להכין רשימה של כל החיילים, שלהם יותר משני ילדים, ובישיבת המטה הכללי, ב־24 בנובמבר 1948, הוחלט לשחרר טוראים, שלהם יותר משלושה ילדים, החלטה שלא הוחלה על ירושלים. המחקר מוסיף, כי בהחלטה, שהיתה ככל הנראה פשרה בין צורכי הביטחון למצוקת התקציב והמשק, לא היה די, ובתחילת ינואר 1949 גובשה ההחלטה לצמצם תוך חודש את מספר המגויסים ל־90,000.

רכש בחוץ לארץ

המחסור בנשק היה בעיה יסודית בהיערכות „ההגנה" לקראת המלחמה. בייצור מקומי של נשק לא היה כדי לענות על הצרכים הגואים והדחופים, ולפיכך נדרש רכש בחוץ לארץ בממדים, שיתנו מענה על שאלת חימוש הכוחות. לרכש בחוץ־לארץ הייתה חשיבות עצומה בחיזוק הכוח הצבאי היהודי, בחימוש המגוייסים והיחידות שהוקמו, ביכולתם לעמוד במערכה ולשנות את פניה והכרעת המלחמה. הנשק שהגיע לארץ תיגבר את הכוח הלוחם, שיפר וחיזק אותו ואיפשר את הקמתם ואת פיתוחם של חילות צה"ל השונים. היה בו כדי לשנות את יחסי הכוחות של הצדדים הלוחמים ולשפר את מעמדו של הצד היהודי בשדה הקרב. עשרות אלפי רובים ואלפי המקלעים, על תחמושתם, שנרכשו בחוץ־לארץ, איפשרו ראשית דבר לצייד את הלוחמים בנשק קל. אמצעי הלחימה הכבדים שהגיעו – מטוסים, טנקים, תותחים – תרמו לבנייתם של חילות צה"ל המקצועיים.

הוצאות ההצטיידות בחוץ־לארץ הסתכמו ב־78.3 מיליון דולר, מהם 73.8 מיליון דולר הצטיידות של „ההגנה" ולאחר מכן של צה"ל, ו־4.5 מיליון דולר רכש של ארגוני המחתרת האחרים. מרבית מקורות הרכש בתקופת מלחמת העצמאות היו באירופה ומיעוטם באמריקה – ארצות הברית, קנדה ומקסיקו. עלות ההצטיידות באירופה הסתכמה ב־55.5 מיליון דולר. באמריקה הגיעו הוצאות הרכש ל־18.3 מיליון דולר.

מלחמה באויב. מאבק במחסור

מימון הפעילות בארץ

עד אמצע חודש מאי 1948 הסתכמו הוצאות המלחמה ב־6.5 מיליון ל"י, ומימונן היה מ„מגבית ההתגייסות וההצלה", מ„כופר היישוב", מהעברות של הסוכנות היהודית, מהלוואות ומתרומות. מהקמת המדינה ועד סוף מארס 1949 הסתכמו, כאמור, הוצאות המלחמה ב־59.8 מיליון ל"י. מימון הוצאות אלה התפרש על פני שתי שנות תקציב. רוב ההוצאות – כ־90 אחוז – מומנו עוד בשנת התקציב הראשונה, עד סוף מארס 1949, ואילו כ־10 אחוזים מומנו בשנת התקציב 1949.

המחקר מציין, כי בתקבולים של הממשלה ממסים וממכס לא היה כדי לכסות אלא חלק קטן מהוצאות המלחמה הגואות, ולפיכך היא השתמשה במקורות נוספים ובתוכם אשראי פנימי, ואת על־ידי הוצאת שלושה מלוות לזמן בינוני ולזמן ארוך כדלקמן:

מלווה ממשלתי – 3 אחוזים: מלווה ממוסדות כספיים על סך 3.0 מיליון ל"י.

מלווה מלחמה – 3.5 אחוזים: המלווה שאושר היה על סך 7.5 מיליון ל"י, מתוכם הוצאו 2.9 מיליון ל"י בשנת 1948 ו־4.2 מיליון ל"י בשנת 1949, דהיינו – 7.1 מיליון ל"י בשנים 1948–1949.

מלווה עממי נושא פרסים: המלווה שאושר היה על סך 3 מיליון ל"י, מתוכם הוצאו חצי מיליון ל"י בשנת 1948 ו־2.5 מיליון ל"י בשנת 1949.

סעיף שני במקורות למימון המלחמה בארץ היה מלווה לאומי. ביוני 1948 הוציאה הסוכנות היהודית תעודות מלווה בסכום של 5 מיליון ל"י, נושאות ריבית של 3 אחוזים, לפירעון בשנים 1949–1953. בפועל הסתכמו הכנסות המלווה ב־4.5 מיליון ל"י. מתוכם קיבלה עליה ממשלת ישראל לפרוע סכום של 3.8 מיליון ל"י ואילו הסוכנות – 0.7 מיליון ל"י. בשונה מיתר המלוות שהיו בלתי צמודים, היה המלווה הלאומי צמוד לדולר.

סעיף שלישי במקורות למימון המלחמה היה השתתפות מקרנות מיוחדות על סך 3.6 מיליון ל"י כדלקמן: הפרשות האפוטרופוס על רכוש הנפקדים בסך 1.9 מיליון ל"י – מימון שמקורו במכירת רכוש לא יהודי, שהיה בידי האפוטרופוס; הלוואה שלא נשאה ריבית על סך 0.9 מיליון ל"י מהקרן הקיימת לישראל לממשלה על חשבון קרקעות; הלוואות בסכום של 0.2 מיליון ל"י שנתקבלו מחברת אמפל ומוזיליך והכנסות מיוחדות ותרומות בסכום של 0.6 מיליון ל"י שבאו בעיקר מחוץ לארץ.

אולם במלוות ובתקבולים הרגילים לא היה כדי לתת מענה על הצרכים הגדולים, ולפיכך נזקקה הממשלה לאמצעי נוסף, להוצאת שטרי אוצר. שטרי האוצר היו ניירות ערך ממשלתיים קצרי מועד, שנקלטו על ידי הבנקים והוכרו כנכס נזיל שלהם. הנפקת שטרי האוצר הייתה מעין צורה של הדפסת כסף, ולפיכך היא נשאה בחובה השפעה אינפלציונית. בדרך זו מימן האוצר הוצאות ביטחון בסכום של 33.2 מיליון ל"י, דהיינו, מחצית מהוצאות המלחמה בארץ.

הסעיף האחרון במקורות למימון המלחמה היה התקבולים ממסים, ממכס וכדומה, במסגרת התקציב. על־פי אומדן הסתכמו התקבולים הרגילים בתקציב שהופנו לביטחון ב־5.4 מיליון ל"י.

בחינת המקורות הכספיים לניהול המלחמה בארץ מצביעה אפוא, שבעיקרם הם פרי מימון פנימי, שהיה בחלקו מימון אינפלציוני. יותר מ־90 אחוז מהוצאות המלחמה בארץ בתקופה שבין 1 באוקטובר 1947 ל־31 במארס 1949 מומנו ממקורות פנימיים, דהיינו יותר מ־60 מיליון ל"י. על פי שער חליפין של 0.333 ל"י לדולר, הסתכם המימון הפנימי ביותר מ־180 מיליון דולר, מתוך 199 מיליון דולר הוצאות מקומיות בארץ.

מימון הרכש בחוץ לארץ

מימון הרכש בחוץ לארץ בחודשים שקדמו להקמת המדינה נעשה באמצעות העברות ישירות מטעם גזברויות הסוכנות בז'נבה ובניו־יורק. שיטה זו, של העברת כספים שלא באמצעות אוצר המדינה, נמשכה גם בחודשים הראשונים לאחר הקמת המדינה. בתשובת הנהלת הסוכנות על הדין־וחשבון של המוסד לביקורת מאוגוסט 1951 תוארה השיטה כדלקמן:

„הסכומים הגדולים האלה (שנשלחו מניו־יורק לז'נבה) הועמדו לפקודת מר בן־גוריון, או יו"ר הנהלת הסוכנות ואחר־כך ראש ממשלת ישראל ושר הביטחון, ושולמו בסכומים ניכרים ועל־ידי שיקים בבקשים לפי הוראותיו הוא בלבד. (...) החשבונות של צורכי הביטחון, שבעדם נעשו התשלומים, הוגשו אחר־כך למר בן־גוריון על־ידי שליחיו המיוחדים".

הוצאות ההצטיידות בחוץ־לארץ הסתכמו, כאמור, ב־73.8 מיליון דולר. מקור עיקרי למימון הרכש בחוץ־לארץ במשך שנת 1948 שימשו הכספים שנאספו בארצות־הברית, והידועים גם כ„מגבית גולדה", דהיינו כספים שגייסה גולדה מאירסון באמריקה. על רקע המחסור הקריטי במטבע חוץ, מצד אחד, והצורך הדחוף להצטייד באמצעי לחימה רבים ומגוונים במידה שלא נודעה עד אז, נרתמה גולדה מאירסון למשימה. במרוצת שנת 1948 יצאה גולדה מאירסון פעמיים לארצות הברית, בראשונה בחודש ינואר, ובפעם השנייה בחודש מאי, לאחר הקמת המדינה. במרוצת החודשים ינואר־ספטמבר 1948 אספה המגבית היהודית המאוחדת בארצות הברית, סכום של כ־129 מיליון דולר, מתוכם הועברו 41.1 מיליון דולר לרכש בטחוני.

מקור נוסף היו ההעברות מרגוה שעמדו על סכום של 7.2 מיליון דולר והן כללו, ככל הנראה, כספים ממגבית בארצות אירופה וסכומים שהעבירה הקרן הקיימת לצורכי ביטחון. אפשר שנכללו בהן סכומים נוספים ממקורות אחרים. ממגבית בדרום אמריקה הוקצו לרכש בטחוני 1.6 מיליון דולר.

על פי אומדן, שאר המימון של הרכש הבטחוני בסכום של 23.9 מיליון דולר התבצע דרך הממשלה. המקורות למימון זה היו ממגביות בחוץ־לארץ, שהועברו לממשלה והוצאו באמצעותה; מכספים שהעבירה הקרן הקיימת למדינה תמורת מיליון דונם קרקע – 6 מיליון דולר; ממלווה ומהקצאה לרכש בחוץ־לארץ בסכום של 4 מיליון ל"י בקירוב ($11,000,000) במסגרת תקציב הביטחון לשנת 1949.

על־פי הערכה, הגיע מימון הרכש ממגביות לכ־64 מיליון דולר, שהם 86 אחוז מהוצאות הצטיידות, והשאר ממקורות הממשלה.

התמודדות עם המחסור

מחקרו של גרינברג דן גם בדרכי ההתמודדות של ראשי היישוב והמדינה החדשה עם הפער בין המקורות המוגבלים לבין צורכי מימון המלחמה והשפעתם של דפוסי ההחלטות גם על התגבשות פיקוח משקי־אזרחי על המערכת הצבאית. תופעת המחסור באמצעים ליוותה את תקופת המלחמה לכל אורכה, נדונה בתדירות בפורומים שונים, וחייבה הגדרת סדר עדיפויות לאומי בכלל ובטחוני בפרט.

למעשה תפחו הוצאות המלחמה להיקפים שיצרו פער גדול לעומת המשאבים, ואשר לא נחזו בהיקפן. באוקטובר 1947 נקב בן־גוריון בסכום של כ־3 מיליון לא"י, הנחוצים, לדעתו, להתכוננות למערכה. התוכנית התקציבית בהיקף זה גובשה לאחר שקודם לכן דחה בן־גוריון הצעת תקציב מצומצמת יותר, בהיקף של מיליון לא"י, שהכין הפיקוד העליון של „ההגנה". בראשית ינואר 1948 הוצגה ונדונה הצעה מפורטת לסדר הכוחות המגויס ולתקציב שידרש, שבה דובר על כוח צבאי של 20,000 איש ובו חמש חטיבות, ארבע של חי"ש ואחת של הפלמ"ח. כפי שצוין לעיל, תפחה מצבת הכוח הלוחם עד קרוב ל־100,000 איש בסוף 1948. מהמחקר עולה כי התקציב המתוכנן, ללא רכש בחו"ל, עד לסוף שנת תש"ח (30 בספטמבר 1948) הסתכם ב־12.6 מיליון לא"י, אך אפשרויות מימונו עוררו ספקות וחששות גדולים, כפי שרשם בן־גוריון ביומנו: „בתחילת שנת התקציב הוגש לי תקציב של מיליון. דחיתי את ההצעה כלא מספיקה. העליתי התקציב עד 3.3 מיליון לא"י – לא כולל הוצאות מתומות לכשיפרצו. עכשיו הוגש לי תקציב של 12 מיליון עד 1 באוקטובר (1948). וחוששני שזה למעלה מיכולתנו".

המועקה התקציבית קיבלה ביטוי בפרקים נוספים שרשם בן־גוריון ביומנו. ב־8 במארס רשם: „קראתי לגרנובסקי (יו"ר דירקטוריון הקק"ל). ביקשתי גמילות חסד של חצי מיליון (לא"י) לשלושה חודשים לכל היותר". כעבור שבועיים, ב־21 במארס, הוסיף: „מצב הכספים בכל רע: דרושים אמצעים למזון, ציוד, תחבורה, שריון וביצורים".

ימים אחדים לפני הקמת המדינה, ב־6 במאי 1948, עמד בן־גוריון פעם נוספת על המצוקה הכספית: „כספים. המצב קטסטרופלי. אתמול הכריזו 300 חיילים שביתת רעב, כי משפחותיהם לא מקבלות תמיכה. שתי מחלקות ערקו. בקורס מ"ב (מפקדי כיתות) בגליל לא היה אוכל". בסוף חודש מאי ציין: „ישיבה עם קפלן (שר האוצר) ואנשי הכלכלה של הצבא. נפסקו הקניות וההזמנות". בחודשים הבאים, מציין המחקר, גוייסו כספים באמצעות מלוות והנפקת שטרי אוצר, ואולם הבעיה לא מצאה את פתרונה, ובכספים שהקציב האוצר לביטחון לא היה די. ניסיון להקל את המצוקה הפיננסית נעשה גם באמצעות דחיית תשלומים, דהיינו כניסה להתחייבויות, אלא שלא היה בכך משום פתרון מלא.

בישיבת המטכ"ל, ב־24 בנובמבר 48', הוחלט לשחרר טוראים, אבות ליותר משלושה ילדים. בהחלטה, שהיתה פשרה בין צורכי הביטחון למצוקת התקציב, לא היה די, ובתחילת 49' הוחלט לצמצם את מספר המגוייסים ל־90,000

הבעיה התקציבית החמורה מחמת הקושי לתכנן את התקציב ואת ההוצאות. התקציב החודשי, הגידול המתמיד בכוח אדם מגויים ואי הוודאות שבמלחמה – הכבידו על התכנון ומנעו רכישות והזמנות ארוכות טווח. התוצאה היתה גידול בעלויות.

על רקע הקשיים הכספיים עלה הצורך בקימוצים ונבחנו דרכים לחסכון. בפועל ננקטו צעדים להפחתת מצבת כוח האדם, היה צמצום במנות המזון והפחתת מלאי המזון ונעשו רכישות בחוץ־לארץ.

לשאלה התקציבית נמצא גם ביטוי בדיון המדיני־בטחוני, והוא התבטא בהתחשבות בשיקול הכלכלי בגיבוש עמדה ביחס למהלך המדיני־צבאי. בישיבת ממשלה בראשית יולי 1948, במרוצת ההפוגה הראשונה, הביע שר האוצר קפלן את דעתו בעד ההפוגה. „אבל לא הפוגה בלא גבול, וזה גם מטעמים כלכליים. גם בזמן ההפוגה עולה לנו הצבא בכל חודש 4 מיליונים לא"י, וזוהי מעמסה כבדה, ואי־אפשר להמשיך בכך ללא קץ. זה הורס לא רק את הבניין שלנו, אלא מערער את כל יסודות המשק הקטן והדל שלנו. ואי־אפשר להמשיך בהפוגה בלי סוף".

המגבלה התקציבית, מחד גיסא, והשאיפה למנוע בזבוז ולהעמיק את החסכון, מאידך גיסא, תרמו ללא ספק לגיבוש הדעה בדבר הצורך בפיקוח משקי־אזרחי על המערכת הצבאית.

המחסור במקורות למימון המלחמה חייב קביעת סדר עדיפויות; הן במישור הלאומי־כללי והן בתחום הצבאי־בטחוני. במישור הכללי היה העיקרון המנחה כפיפות מוחלטת של משק הכספים לצורכי מאמץ המלחמה. אף שבממשלה היו שביקשו לערוך קיצוצים בתקציב הביטחון, ובין הגזברויות של משרדי האוצר והביטחון נתגלעו לעתים מחלוקות ומתיחות, ניתן לומר שעיקרון זה נשמר. במישור הצבאי־בטחוני היה העיקרון המנחה הפניית המשאבים הכספיים להספקת צורכי המלחמה המיידיים ולהשגת האמצעים הנחוצים לנצחון. עקרונות אלו הנחו את ראש הממשלה ושר הביטחון, דוד בן־גוריון, שנתן להם ביטוי בולט בעמדותיו ובהחלטותיו.

המחקר עתיד להתפרסם בכתב־העת „הציונות", בהוצאת המכון לחקר הציונות באוניברסיטת תל־אביב.

הביא לדפוס דרור שרביט

טעוני אידיאולוגיה

(המשך מעמ' 11)

הסכנה על פחדים עמוקים מפני שואת־פתאום: תערובת משונה של אמונה בוטחת בכוח ישראל ואי־אמון בסיסי בחוסן הקיום היהודי העכשוי. לא הציונות ולא תקומת מדינת־ישראל לא שחררו את בן־גוריון מן הפחד האטביסטי הנעוץ כנראה בשורש הוויתנו היהודית ובהכרתנו („פחד יצחק" אוליי) פחדים כאלה הרי מתגשמים בדרך כלל, כפי שמראה ההיסטוריה; אבל ייתכן גם שהם מגשימים את עצמם. מחמת הפחד הזה נולדה אותה החלטה הרת גורל ואומללה – לפתח אופציה גרעינית ישראלית, החלטה העתידה, באורח בלתי נמנע, לסבך אותנו ביחסינו עם המעצמות הגדולות, עד כדי סיכון הקיום המדיני הלאומי, בלי שתביא לנו תועלת כלשהי בהתמודדות הכוח המקומית עם העולם הערבי. הבה נקווה שההיסטוריה של הבית השלישי לא תסתיים כמו ההיסטוריות של הבית הראשון והשני – סיפור שתחילתו הצלחה מרשימה בעימות עם גורמי הכוח המקומיים וסופו התנגשות טרגית עם גורמי הכוח העולמיים.

ה

האם היו פני הדברים שונים תחת מנהיגות אחרת ומדיניות אחרת? יש להטיל ספק בכך. אנו חיים בעולם שבו עלינו להביא בחשבון גם את פחדיהם והתנהגותם של האחרים. המדיניות האקטיביסטית של בן־גוריון ושל נושאי כליו אמנם תרמה באופן ברור לפיצוץ משטר הסכמי שביתת הנשק בעשור הראשון לקיום המדינה. אך יש מקום לשאול אם לא היו הדברים מתגלגלים בהכרח לאותה תוצאה, בדרך זו או אחרת, ואף ללא התגרות ישראלית, נוכח אי־נכונותם של הערבים להשלים עם קיומה של מדינת ישראל. כלום לא היו מדינות ערב, ומצרים הנאצריסטית בראשן, נגררות למדיניות לוחץ על ישראל, שהיתה מסבכת אותן בצעדים שאין מהם חזרה אלא מלחמה? (מלחמת ששת הימים פרצה בנסיבות כאלה).

חוששני שתשובה רצינית על שאלה זו איננה יכולה להיות מעודדת. אין צורך במידה גדושה של כשרון ספקולטיבי כדי לכתוב תסריטים שונים של התדרדרות עד להתפוצצות מלחמה בין ישראל לבין שכנותיה, גם ללא תכנון מוקדם מצד כלשהו, ורק תוך התחשבות בגורמים המניעים בני־אדם, עמים ומדינות לגונן על שטחי המחיה וההשפעה שלהם, אותם הם עוטפים במחלצות ובמליצות לאומיות ולאומיות־שכנגד, קולוניאליות ואנטי־קולוניאליסטיות, אימפריאליסטיות ואנטי־אימפריאליסטיות. השאלה העיקרית והאמיתית היא שאלת נכונותם של בני־אדם לחיות יחד ויכולתם לעשות זאת. השאלה העניינית בהקשר זה היא: מתי יגיע הרגע בו יהיו שני צדדים יריבים בשלים לקיום משותף בשלום.

תהליך ההשלמה עם העולם הערבי ולא ההשתלטות על שטחי ארץ־ישראל „השלמה" הוא התהליך המרכזי בפרק זה של ההיסטוריה הישראלית. המרי הפלשתינאי בשטחים ותגובת העולם הנאור עליו חשפו עוד אמת אחת: אין לנו אופציה לגירוש הערבים

ו

היהודים נכנסו לארץ־ישראל ולמזרח־התיכון, והערבים ראו בהם גוף זר ומאיים. מנקודת הראות היהודית והציונית זו היתה תנועה לאומית של חזרה למולדת. מנקודת הראות הערבית זו היתה חדירה קולוניאלית בחסות האימפריאליזם האירופי. אין לומר שההתנגשות בין שתי התנועות הלאומיות היריבות היתה בלתי נמנעת, אלא אם נתחשב ביצר־לב אנוש ובפתויו. אבל אין פירוש הדבר שלא היה מקום להסדר ראציונלי בין שני הצדדים, או שבבוא השעה, כאשר יושג שיווי־משקל כוחני ביניהם, בצורה זו או אחרת, לא יהיה מקום להסדר כזה.

מנקודת השקפה זו, כל מלחמות ישראל, בכלל זה גם גלי המהומות והמאורעות בארץ־ישראל בתקופה המנדטורית, לא היו אלא סיבובים בהתמודדות הכוח בין שתי התנועות הלאומיות במרחב. סיבובים אלה נסתיימו, לאמיתו של דבר, במלחמת יום הכיפורים, שבה הגיעו שני הצדדים להכרת מגבלות כוחם, ואז גם נוצרו התנאים להשגת הסכם השלום בין ישראל לבין מצרים. אפשר היה אולי להגיע לנקודת המפנה המיוחלת כבר לאחר מלחמת ששת הימים, או למצער לאחר מלחמת ההתשה על גדות התעלה, אילו קראה ישראל נכונה את תוצאות המלחמה ומשמעותה ולא התפתתה לחזיונות „ארץ־ישראל השלמה". שכן תהליך ההשלמה עם העולם הערבי ולא ההשתלטות על שטחי ארץ־ישראל „השלמה" הוא התהליך המרכזי בפרק זה של ההיסטוריה הישראלית.

ז

אבל לאחר מלחמת ששת הימים בחרה ישראל לנסות אופציה אחרת. המנהיגות המדינית נגררה – כפי שיקרה תמיד – אחרי הגל הלאומני המשיחי שהציף את הארץ. גם זה לא היה גל פתאומי ובלתי צפוי. רוב מייסדי תנועת „ארץ־ישראל השלמה", שקמה למחרת הנצחון המפואר במלחמה והקדימה בהרבה את הופעת „גוש אמונים", נמנו עם תנועת העבודה ההיסטורית. האידיאה של „ארץ־ישראל השלמה" היתה נטועה עמוק בתודעה הציונית והיא פרצה החוצה בכל הזדמנות היסטורית שנקרתה לה – החל מן הויכוח על „הצעות הציוניות" שהוגשו לוועידת השלום בוורסאי לאחר מלחמת העולם הראשונה (ויכוח בין מקסימליסטים, שדרשו את כל שטחי עבר־הירדן המזרחי עד קצה המדבר, לבין מינימליסטים, שהיו מוכנים להסתפק בגבול שיעבור ליד מסילת הברזל החיג'אזית, כשלושים ק"מ ממזרח לירדן), דרך הויכוח על הספר הלבן משנת 1922 ועל כתב המנדט, שאושר באותה שנה ובו „נקרעה" עבר־הירדן מתחום הבית־הלאומי היהודי, דרך הויכוח על תוכנית החלוקה של ועדת פיל ב־1937, וכלה בויכוח על גבולות המדינה היהודית בתוכנית החלוקה של 1947 וביום הקמת המדינה במאי 1948. בכל סיבוב של הויכוח על ארץ־ישראל השלמה הובהרה יותר ויותר הבעיה האמיתית – שאיננה בעיית השטח, כי אם בעיית האוכלוסיה הערבית, העם האחר, שממנו ביקשה הציונות להתעלם, ללא הצלחה. התעלמות זו – ולא ההתנגדות הערבית לקיומה של ישראל – היא שמאריכה את שנות הסכסוך היהודי־ערבי, והיא הבעיה העיקרית שעליה צריכה ישראל להתגבר היום כדי להשיג את השלום המיוחל. לצורך זה צריכה ישראל להתגבר קודם כל על עצמה.

ח

כאשר חתם בגין על הסכם קמפ־דייויד וויתר על שטחי סיני, הוא עשה כן על בסיס הנחה כוזבת, כי המצרים יהיו מוכנים להשלים עם שליטה ישראלית על כל שטחי ארץ ישראל המערבית, תוך הפקרת הפלשתינאים לגורלם. בגין רק המשיך קו מחשבה שלט במחשבה המדינית הישראלית, בעיקר בימי יורשי בן־גוריון, כאילו הסכסוך יוכרע ויסוכם בסופו של דבר בין ישראל לבין מדינות ערב, ואפשר להתעלם מן הגורם הפלשתיני, שכן רק מדינות מהוות גורמי כוח. דובר מובהק של הקו הזה היה יצחק רבין, למשל.

מלחמת לבנון נועדה, לאמיתו של דבר, להוכיח את נכונות התיזה הזאת. ישראל יצאה לשבור את כוחו של אש"ף ולסלק אותו מן הזירה לגמרי, לא משום שאש"ף היווה איום צבאי על ישראל, כי אם משום שהוא היווה מטרד מדיני (שרידי ההשקפה הזאת מצויים היום בעמדתו של שמעון פרס המודה כי הוא מעדיף משא־ומתן עם חוסיין־סרבן על פני משא־ומתן עם אש"ף־מוכן־ומזומן). רבים בישראל השתעשעו אז במחשבה כי הרפתקת לבנון תביא קץ לארגון השנוא הזה, שבו לכאורה מתרכזות כל תקוות הפלשתינאים.

אריאל שרון, בהרפתקנותו, שאף ככל הנראה להרחיב עוד יותר את מטרות המלחמה ולנצל את ההזדמנות כדי לשבור את כוחם הצבאי המועצם של הסורים ולהשיג לישראל חופש פעולה מירבי בכל תוכניותיה לגבי השטחים.

לא הציונות ולא תקומת מדינת־ישראל לא שחררו את בן־גוריון מן הפחד האטביסטי הנעוץ כנראה בשורש הוויתנו היהודית. מחמת הפחד הזה נולדה אותה החלטה הרת גורל ואומללה – לפתח אופציה גרעינית

בגין היה אולי נגרר אחריו ברצון גם לעבר דמשק, בעוד חזון משובב לב של „ותשקוט הארץ ארבעים שנה" מרצד מול עיניו. אולם התקוממות דעת הקהל הישראלית שיבשה את כל המהלך הזה. מלחמת לבנון לא השיגה לא את יעדה הגדול ולא את יעדה הקטן. היא תירשם בתולדותינו ככשלון מחפיר, אך גם כנושאת לקח ובשורה חשובים. מלחמה זו הראתה כי יש גבול הן ליכולת ההתפשטות והן לנכונות ההתפשטות של ארץ־ישראל. ההנהגה המדינית למדה להכיר כי העוצמה הצבאית המרוכזת בצה"ל איננה מופקדת בידיה ללא תנאי וללא חשבון, וכי יש רק סוג אחד של מלחמות שאליהן יוצא עם ישראל כאיש אחד – מלחמות מגן ולית ברירה.

ט

ובכן, נשארנו עם הפלשתינאים. לא הצלחנו לטאטא אותם מתחת לפני השטח. המעגל שנפתח ב„מאורעות" וההתנגשויות בין חלוצים־ציונים לבין לאומנים־ערבים בארץ־ישראל המנדטורית נסגר עלינו ועליהם. מה שקורה היום בשטחים הרי מעיד כי הגורם הפלשתינאי אפילו איננו תלוי בקיומו של אש"ף. יש מיליון וחצי ערבים פלשתינים בשטחים המוחזקים בידי ישראל. ישראל איננה מוכנה להעניק להם אזרחות ישראלית; על כן ישראל איננה יכולה לספח את השטחים. זו האמת הפשוטה והתמציתית על מצבנו. בחודרי חדרים היו שהשתעשעו אצלנו ברעיון „טרנספר" של ערביי השטחים, כאשר רק תיקרה לנו שעת כושר מלחמתית ראשונה. אפשרות זו נגוזה עתה סופית, על רקע האירועים בשטחים. הדיבורים הגלויים על „טרנספר", הנשמעים עתה מצד כל מיני אחיתופלים שבשולי הפוליטיקה הישראלית, אינם צריכים להטעות איש. המרי הפלשתינאי בשטחים ותגובת העולם הנאור עליו חשפו עוד אמת אחת: אין לנו אופציה לגירוש הערבים. העולם הגדול גוהר עלינו ונושם בעורפנו ואנחנו איננו יכולים לעשות ככל העולה על רוחנו, אלא אם כן נבחר בדרך ההתאבדות.

ועכשיו צריך לפתור את שאלת הפלשתינאים. זו היתה הבעיה הבסיסית שממנה ניסינו להתחמק במשך כל שנות הסכסוך. ההתעלמות באה לקיצה. נצטרך להציע דרך חיים לפלשתינאים, עימנו או לצידנו. כשלעצמי, אין לי כל ספק שבשלב הבא יוכלו הישראלים והפלשתינאים לקיים יחסי ידידות אמיצה. ההיסטוריה מראה כי אלה שאינם מסוגלים להכיר איש את רעהו בדרכי שלום לומדים להכיר ולכבד זה את זה באמצעות כוונת הרובה. אכן, היכרות וכבוד הדדיים הם התנאים הבסיסיים לכל שלום.

שרות רפואי בלונדון / דליה שרון

מחכים ללב

15 ישראלים ממתינים בתור להשתלת לב או ריאה בלונדון. המחיר הממוצע של הניתוח: כ־100,000 ליש"ט. יש גם מי שמנסה לעזור להם, כולל רופא ישראלי העובר יחד עם מנתח מצרי

נכון להיום נמצאים בלונדון 15 חולים מישראל הממתינים להשתלת לב, ריאות וכבד. הם נמצאים כאן עם מלווים ובני משפחה, ויש ביניהם כאלה השוהים כאן כבר יותר מתשעה חדשים. בנוסף למצבו התפקודי והנפשי הקשה של החולה, הם חרדים להצלחת הניתוח, הם סובלים מניתוק מן המשפחה והחברים בארץ, ומהתמוטטות כלכלית. השהייה בבריטניה אינה קלה, ופעמים רבות סובלות המשפחות מחוסר קומוניקציה הנובע מאי ידיעת השפה האנגלית. זה המחיר שמוכנות המשפחות לשלם למען הצלת יקיריהן.

בממוצע, מדובר על המתנה של כחצי שנה ללב, ושלושה עד ארבעה חדשי שהות בלונדון, הכולל כשבועיים אשפוז אחרי הניתוח,וכן תקופת החלמה ובדיקות ביקורת אינטנסיביות בבית־ החולים. אצל מושתלי הכבד ההמתנה, בדרך כלל, קצרה יותר, אך תקופת ההחלמה ארוכה ומייגעת. רוב ניתוחי השתלת לב והריאות נעשים בבית־ החולים הרפילד ליד לונדון על־ ידי צוות בראשות המנתח המצרי פרופ' מג'די יאקוב, כשלידו משמש מנתח הלב הישראלי ד"ר דני ערבות.

ד"ר ערבות, בן 35, הוא בוגר בית־הספר לרפואה בירושלים. הוא עבד במחלקה הקרדיולוגית של ביה"ח איכילוב, והחל לעבוד לצד פרופ' יאקוב לפני שנה וחצי, לאחר שענה למודעה בעיתון רפואי בינלאומי. הוא עובד ומתגורר בבית־ החולים, ואם לשפוט על פי השבוע האחרון, בו שוחחתי עמו בהמשכים, בין ניתוח לניתוח, אין הוא זוכר את הלילה בו ישן יותר משעות ספורות. לישראלים הנמצאים במצוקה משמש ד"ר ערבות חבר ומדריך, נציגם בפני הנהלת ביה"ח. הוא המקים ישראלים בתור ההמתנה – אם רק אפשר – למרות שהאנגלים מעדיפים לשרת את בני עמם, „תוך שמירת הפייר האנגלי הידוע". „יש לנו עתה תור של 300 ממתינים להשתלה", אומר ד"ר ערבות.

המרכז בלונדון הוא היום הגדול ביותר בעולם ומשתילים בו בממוצע השתלה אחת ליום. את האיברים להשתלה מקבלים מכל ארצות אירופה, מאנשים שמוחם מת מוות קליני אך ליבם וריאותיהם עדיין מתפקדים. סוד ההצלחה של המרכז הוא בנסיון הרב שנצבר. לעומת 90 השתלות לב־ריאות שבוצעו בעולם כולו עד עתה, בוצעו בהרפילד 170 השתלות כאלה. המרכז מצטיין בכך שאינו עושה סלקציה בין האנשים שהוא מקבל להמתנה, לעומת מרכזים אחרים המעדיפים להשתיל את האיברים המעטים שהם מקבלים בחולים בעלי סכויי הצלחה גבוהים.

את הישראלי שנשתל בגופו לב חדש לפני עשרה ימים, יהושע ראוס, בן 49, מחיפה, לא הסכים לקבל אף בית־ חולים בעולם. לבית החולים הרפילד התקבל אחרי לחץ של ד"ר ערבות. הוא סבל, בנוסף לאי ספיקת לב,גם ממחלות נילוות – כבד פגום, אי־ ספיקת כליות, לחצים גבוהים בריאות, לחץ דם, סכרת ומחלות עור, והגיע לאנגליה במצב קשה מאד, עם סיכוי קלוש מאד להצלחת ההשתלה.

שישה חודשים חיכה ל„לב חי", כלומר לב מאדם שעבר ניתוח לבריאות, שליבו מפותח יותר ומסוגל לעמוד בלחצים גבוהים בריאות. כאשר התערער מצבו הושתל בגופו לב של אדם מת. הניתוח עבר בהצלחה. הלב עובד.

ד"ר ערבות מרוצה מ הצלחת השתלות הלב בארץ ומקווה כי יתפתח מרכז שיוכל להתמודד עם צרכי הארץ. אך הוא מזהיר כי יעבור עוד זמן רב עד שהדבר יקרה. אחת הבעיות החמורות היא מודעות הקהל לתרומת איברים – הקהל צריך להיות פתוח יותר, ואילו ציבור הרופאים צריך להיות מודע יותר לצורך באיברים. „זהו

תהליך דינמי, אשר אם יצליח יגרום להגדלת נכונות הציבור לתרום, כפי שהדבר קורה בבריטניה", אומר ד"ר ערבות.

„ליאת סבלה ארבע וחצי שנים מאי ספיקת לב, והרופא המטפל בה אמר כי היא זקוקה להשתלת לב", מספרת ברוריה נחום, אמה של ליאת בת השמונה מירושלים. עמותת „ידידי" – קרן להצלת חיים, הינחתה את המשפחה באיסוף תרומות ועזרה לאסוף כספים לניתוח. יש לשלם לבית החולים 30,000 ליש"ט עבור הניתוח עוד לפני שבאים לבדיקה. המחיר אינו כולל אישפוז. כאשר נגמר הניתוח מחשב בית החולים את ההפרשים. יום שהייה בטיפול נמרץ עולה 1,400 ליש"ט. חשבון בית־ החולים מסתכם, לכן, בכ־50,000 ליש"ט, ואם נוסיף לכך הוצאות השהייה באנגליה, טיסות וכו', החשבון הכולל עלול להיות יותר מ־100,000 ליש"ט.

בסך הכל מתקבל רושם שמדובר בארגון יעיל ומשומן היטב, הפרוש על פני אירופה כולה, המאפשר הבאתם בזמן לחדר הניתוחים של החולה וליבו המיועד, ובצוות מסור העושה ימים כלילות בהשתלת האיברים.

„ד"ר ערבות הוא מקסים. הוא עוזר לישראלים תאחזים בו. כאשר הגענו ישב אתנו,הסביר לנו דברים שלא נאמרו לנו בארץ, והכין אותנו לקראת תקופת ההמתנה. בגלל הניתוח נאלץ בעלי להפסיק את עבודתו. השהייה כאן יקרה מאד. הבאנו כסף מהארץ, והקהילה היהודית וארגונים יהודיים עוזרים מאד. למזלנו יש לי בן־דודה במנצ'סטר, שאסף כסף עבור שהייתנו־כי „יד ליד" אינה אוספת כסף עבור השהייה".

„לפני חודשיים נמצא לב של תורם מגרמניה שהתאים לליאת, אך הוחלט לתת אותו לילד אנגלי בן שנתיים. אין ספק שיש לאנגלים עדיפות וזה גם הגיוני. האנגלים אינם משלמים כלום ומחכים בביתם". ד"ר ערבות ענה לטענה זו כי התינוק האנגלי היה במצב קשה יותר ולכן הוחלט להקדים את תורו.

יהודה בלומברגר, אשר חזר לארץ אחרי שנותח בהצלחה, חיכה חמישה חודשים ללב.החלמתו ארכה שלושהחודשים. עתה הוא רוצה להקים בארץ עמותה שתעודד מודעות לתרימת איברים, בעזרת סרטי טלוויזיה שיראו איך אנשים מצליחים לחיות אחרי ההשתלה.

„האמא היהודיה אינה מתלהבת מכך שאיברים יוצאו מגופת בנה. גם אני עצמי, לפני שהבעיה נגעה לי, לא הייתי מסכימה, אך אני חושבת כי כל אלו שסבלו כאן צריכים לתרום לכך שחולים יזכו בארץ ולא בחו"ל". שרה ארבל, ישראלית שבעלה נימנה על סגל שגרירות ישראל בלונדון, מטפלת בהתנדבות בישראלים המגיעים לבריטניה.

מאז החלה בעבודתה זו, היא אומרת, אין היא יכולה שלא לקחת אישית חלק במצוקת החולים והמשפחות, ולעתים היא אף תורמת מכספה. „ההוצאות אדירות", היא אומרת, „לעתים זקוקים הם לזמנון ולכסא גלגלים, ולכן חיונית עבורם מכונית שתאפשר להם לצאת מעט מן הבית". שרה מנסה להשיג עזרה מארגונים יהודיים, וחלקם, למשל ארגון יוצאי עירק, תורמים בעין יפה.

ככל שהבעיות נראות היום קשות, בעיקר מן הבחינה הכלכלית, מובע כאן החשש שמא יחליטו הבריטים להפסיק את השרותים לחולים זרים. אמנם היום מכניסים ניתוחי ההשתלה סכומים נאים לקופת בית־ החולים, אך תיתכן בוודאי קונסטלציה פוליטית שונה, אשר תראה את הנושא באור שונה. היתרון של בית־ החולים הבריטי הוא כפול,הצטבר בו נסיון רב והוא נהנה מן הקשר הרחב באירופה, המאפשר לו קבלת איברים להשתלה.

אין ספק כי הפתרון בטווח הארוך הוא להקים מרכז השתלה בארץ. מרכז כזה חייב להיות משותף לכל מוסדות הבריאות ולפתח לעצמו את הקשרים הדרושים באירופה, כדי לקבל איברים להשתלה. התנאי להקמת מרכז כזה הוא הכשרת הצוותים המתאימים ברמות השונות. על כך מן הראוי לשקוד עתה, בין היתר על־ידי מתן אפשרות למומחים הגדולים בעולם, ועל־ידי ניצול נסיונם של רופאים ישראלים שהתמחו בחו"ל.

פרשת השבוע / יוני להב

„לפטר את המאמן!"

„מאמן ישראלי לא יזכה לכבוד הראוי על ידי השחקנים הישראלים" הסביר היו"ר את עמדתו המנומקת. „מאמן זר בעל שיעור קומה, לעומת זאת, יזכה להערצה ולירואה, והפושטקים שלנו ירעדו מפניו"

הכל החל לאחר הפסדה של ישראל לנבחרת איי פיג'י בתוצאה 8:0, כאשר שבעה מהגולים היו עצמיים. מאה חמישים ושש עיתוני הספורט הישראליים יצאו בכותרות ענק: „לפטר את המאמן!" זעם רב שרר בעולם הכדורגל הישראלי, המונים צרו על בית הוועד הפועל (מכיוון שתמיד צרים שם כשמשהו לא בסדר) והאווירה הכללית היתה מתוחה לכל ביקורת.

לא היתה ברירה וקברניטי הכדורגל החליטו לערוף את ראשו של המאמן הישראלי. אמרו ועשו. למחרת נאסף קהל של אלפים בכיכר מלכי ישראל, ייבאו גיליוטינה ממוזיאון המהפכה הצרפתית בפאריס וערפו את ראשו של המנוול לקול תשואות הקהל. „אבל כשכתבתי לערוף את ראשו של המנוול..." זעק עורך יומון הספורט הנפוץ, „התכוונתי לערוף את ראשו במובן המטאפורי, לא ממש" – „עכשיו הוא אומר לנו את זה" גיחכו קברניטי הכדורגל והעלו לגיליוטינה את עוזר המאמן.

מצוקתו הנוראה של הכדורגל הישראלי היתה גלויה לעין. שחקנים חסרי אמביציה (הם היו שולחים לרוב המשחקים את בנותיהם בנות השש כי הם היו עסוקים בפתיחת חנויות ספורט אותם מימנו אגודותיהם במסגרת הסכמים מתחת לשולחן) השתכרו כמאה אלף דולאר לחודש לא כולל פרמיות ומע"מ: מגרשי הכדורגל לא הוכשרו ליעדם ובכ"כ היה קהל האלפים מצטופף בתוך מגרשי סקווש שהוסבו למגרשי כדורגל.וכך גם הפסיק הקהל לנהור למגרשים וחוץ מכמה אלפי כתבי ספורט לא נראתה על המיגרש אף לא נפש חיה אחת.

ישבו קברניטי ההתאחדות לכדורגל, אנשי מקצוע בתחום ניהול ועדי עובדים ובתחום אירגון הפיכות חצר במועצות מקומיות וכיוצ"ב, והחליטו שהפעם, לשם שינוי, יש להביא מאמן זר בעל שיעור קומה כדי להעמיד את הכדורגל הישראלי על רגליו.

„מאמן ישראלי לא יזכה לכבוד הראוי על ידי השחקנים הישראלים, אשר, כפי שכולנו יודעים, אינם אלא חבורת בנדיטים וחוליגאנים" הסביר היו"ר את עמדתו המנומקת. „מאמן זר בעל שיעור קומה, לעומת זאת, יזכה להערצה ולירואה, והפושטקים שלנו ירעדו מפניו ויהפכו לכלבלבים צייתניים, ורמת הכדורגל תעלה, ואחרית הימים תגיע, ושבו בנים לגבולם" ציין לקול תשואות הנוכחים. „השאלה, מי פנוי ובאילו תנאים" פירט היו"ר את המצב. „מה קורה עם מאמנה של נבחרת ברזיל?" הציע נציג תנועת המושבים. „הסעודים קנו אותו לעשר שנים תמורת מיליארד דולר", ענה לו היו"ר מיניה וביה.

לבסוף הוחלט פה אחד ובהתרגשות מרובה למנות לתפקיד את יוהאן קרוייף האגדי, אלא מה, ברצלונה (עוד קבוצה? גיחכו הנוכחים בינם לבין עצמם) כבר לקחה אותו. על כן החליטו הנוכחים ללכת על גרהאם סונס. צילצלו ביד רועדת לביתו של מר סונס אבל הוא לא היה בבית. צלצלו למועדון. „נשמע מעניין" ציין סונס.

„כמה אתם משלמים?"

„הוא שואל כמה אנחנו משלמים?" זעק בהתרגשות מנכ"ל ויצ"ו.

„תגיד לו שאנחנו משלמים ארבעים לירות פלוס הוצאות"

„כמה זה בשטרלינגים?" התעניין סונס. אז אמרו לו והקו נותק.

התברר שהגויים הללו דורשים מחירים מופקעים לגמרי. „זה בגלל שהם אנטישמים" הסבירו אנשי ההתאחדות לכדורגל את התופעה התמוהה, והחליטו לחפש מאמן זר בעל שיעור קומה אבל בעל קצת פחות שיעור קומה יען כי שיעור הקומה הזה עולה הון תועפות, כזכור.

וכך הגיעה ההתאחדות להחלטה לשלוח משלחת מטעמה לחפש מאמן זר בעל שיעור־קומה בינוני ברחבי העולם. מיד התארגנה המשלחת, אשר כללה מאה וחמישים אנשי התאחדות.

תחילה חיפשו אנשי המשלחת את המאמן בעל שיעור הקומה בהרים הקארפאטיים אבל הם לא מצאו שם מאמן זר בעל שיעור קומה בינוני ובקושי הם מצאו את הדרך חזרה למלון; ועל כן חיפשו את המאמן הזר בעל שיעור הקומה הבינוני בהרי ההימאליה וכמעט שהחתימו את הדאלאי־למה למינוי אבל הדאלאי־למה כל הזמן שאל אותם „למה"

לבסוף הגיעו ליוגוסלביה בטעות (הם התכוונו להגיע למשחקה של מכבי ת"א בבריסל אבל עלו על המטוס הלא נכון) ושם, בכפר אחד דרומית לקפצ'וקצ'יקיניבסקי, (הוא עיר הולדתו של הרב מנחם שמנדרל) הם גילו לתדהמתם איכר אחד משחק עם כדור־סמרטוטים במיומנות מרובה. האיש הוחתם על המקום והובא אחר כבוד ומיניה וביה לארצנו והחל תיכף ומיד לאמן את הנבחרת הישראלית והמצב נראה מאוד טוב יחסית.

זאת אומרת, הוא לא דיבר עברית אז הביאו לו מתורגמן. אבל המתורגמן לא דיבר עברית. אך המאמן הזר בעל שיעור הקומה לא הבין כל כך את רזי המשחק הכדורגל, אז הביאו מעסה שעבר תקופה מסויימת בהפועל אפיקים מליגה ג' והוא הסביר לחבר'ה של הנבחרת את הטקטיקה, ובינתיים המאמן הזר בעל שיעור הקומה התראיין לעיתונים על כל מיני נושאים שבדרכו של עולם.

לאחר שנתיים של עבודה מאומצת ומפרכת יצאה הנבחרת לטורניר הקדם־עולמי בטימבוקטו והנבחרת טסה לה, ובאמת הצליחה שמה יפה מאוד, זאת אומרת, היא לא העפילה למשחקים האולימפיים. אבל לעומת זאת, החבר'ה היו מאוד מגובשים מבחינה חברתית, ולא גנבו שמה מאף סופרמרקט, ולא בעלו את פקידות הקבלה בניגוד לרצונן, ולא הציתו את בתי מארחיהם היהודיים, ולא שיחקו פוקר על המגבות של בית המלון עד השעות הקטנות של הלילה.

כאשר שבה הנבחרת לארץ סיכם היו"ר את המסע „זה היה מסע מוצלח מאין כמוהו, שבו הושגו כל ההישגים שהעמדנו בפנינו" ציין מיניה וביה. „אמנם נכון שלא העפלנו לטורניר הגמר, אבל מצד שני, טורניר הגמר הוא על הזין שלנו, העיקר המצב־רוח".

וכך הוחלט להמשיך את כהונתו של המאמן הזר בעוד חמש עשרה שנה, כי רק איתו, הסבירו מומחי ההתאחדות לכדורגל, יש לנו סיכוי, וחוץ מזה, אין כבר זמן להביא מאמן זר בעל שיעור קומה אחר, כי בעוד כמה חודשים צריך עוד פעם לנסוע לטימבוקטו, ועדיף לעשות את זה עם מי שמכירים מאשר עם מישהו שעלול חס וחלילה עוד להצליח.

ואחר כך מתפלאים למה אלי אוחנה מוותר על הנבחרת.

תתארו לעצמכם

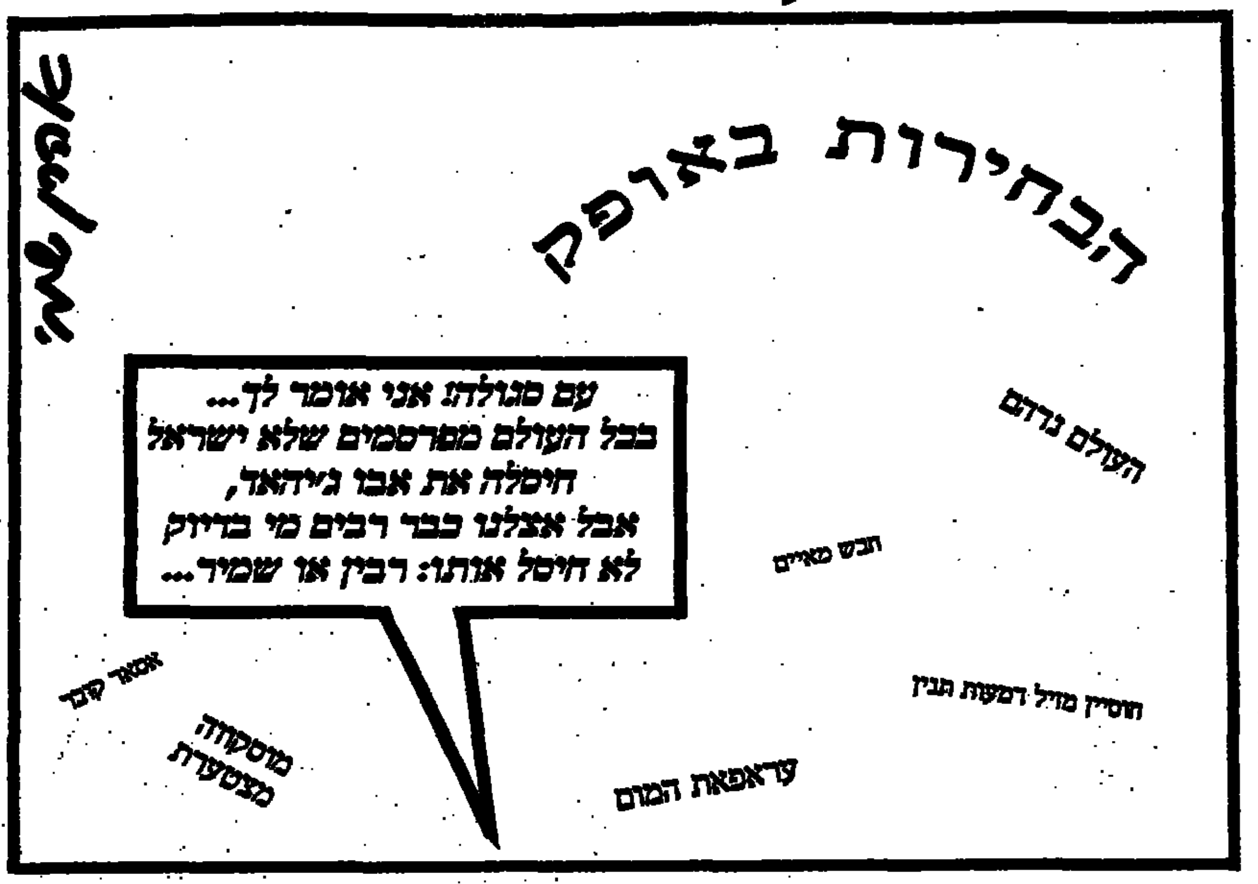

עשינו עסק
דרור שרביט

רקנאטי 2

אפשרויות הלאמת קבוצת אי.די.בי ובנק דיסקונט היא עתה מוחשית יותר לנוכח זכויות השליטה במניות הקבוצה. משפחת רקנאטי מקווה גם לקצר את גלות הניהול על־ידי מיחזור מוקדם של השליטה בבנק

זה תקופה ארוכה מנסה משפחת רקנאטי לשכנע גורמים ממשלתיים וציבוריים בצורך להקדים את המו"מ למיחזור השליטה בבנקים עוד לפני פדיון מניות אוקטובר 1988, אך נראה כי הסיכויים למו"מ כזה קלושים מאוד. תקציב המדינה ל־1988, הכולל כבר בהוצאותיו תשלום 4.5 מיליארד דולר לפדיון אוקטובר, לא נשען בהכנסותיו על מכירה חוזרת של המניות הפדויות לידי הציבור או בעלי השליטה בבנקים. שר האוצר עצמו אינו נלהב להילכד בנושא בוער זה לפני הבחירות, מה גם שאנשי משרדו מייעצים לו כי לממשלה תהיה עמדת כוח גדולה יותר במו"מ עם בעלי הבנקים לאחר שכבר תפדה את החלק הפדוי של המניות הבנקאיות.

מצבה של קבוצת אי.די.בי. ובנק דיסקונט שונה מקבוצות הבנקים האחרות הכלולות בהסדר המניות משתי בחינות עיקריות המסבירות את להיטותה של משפחת רקנאטי להקדים את המו"מ על מיחזור השליטה: האפשרות להלאמת הקבוצה היא מוחשית מאוד בשל מבנה מניותיה. אין בקבוצת אי.די.בי. והבנק מניות יסוד המקנות את זכות השליטה ומינוי המנהלים, כך שאין גם כל צורך בשינוי זכויות השליטה של מניותיה, כדי שמי שמחזיק בה את מניות הרוב יוכל גם לשלוט בקבוצה (הממשלה, דרך חברת הכשרות אמנם תחזיק את מניות הרוב בקבוצה לאחר פדיון אוקטובר 88').

רקנאטי מקווים באמצעות מיחזור השליטה לסיים גם את גלות הניהול שנכפתה עליהם בעקבות המלצות בייסקי, או לפחות לקצר את תקופת ההרחקה מהניהול. בקבוצות הבנקאיות האחרות בעיה זו שוב אינה קיימת עם מינוי הדור החדש של המנהלים.

קרובים לעמדתם של הרקנאטים מבחינת עיתוי מיחזור השליטה בבנקים הם אנשי בל"ל, בעוד שבבנק הפועלים והמזרחי אין התלהבות מקיצור מוזרז של תקופת ההסדר, כאשר המערכת הבנקאית טרם ייצבה את פעילותה ובעלי השליטה המקוריים מוגבלים באמצעים למיחזור השליטה. בבל"ל מתייחסים לגורם ההשבחה של המניות הבנקאיות שיהיו בידי הממשלה, לנוכח הרווחים הגדלים של הבנקים, התומך בעמדה של היצמדות למועדי ההסדר המקורי (עד 1993), דווקא כגורם שיקשה בעתיד על מיחזור השליטה. לדעת ראשי הבנק יווצר קושי במכירת השליטה בבל"ל, שהונו העצמי יגיע אחרי 88' ליותר מ־1.2 מיליארד דולר.

לנוכח העמדות השונות בבנקים לגבי עיתוי קביעת ההסדרים הסופיים של בעלותם וזכויות השליטה במניותיהם, יתכן שיש מקום לקיום מו"מ נפרד עם משפחת רקנאטי לגבי קבוצת אי.די.בי. ובנק דיסקונט. ההצדקה לכך יכולה להיות בעובדה שבעליה המקוריים של הקבוצה הינם פרטיים, בעוד שהקבוצות הבנקאיות האחרות נשלטות על־ידי גורמים ציבוריים. גם זכויות השליטה שכבר קיימות במניות הקבוצה מקלות את מלאכת ניהול המו"מ המוקדם.

עם זאת ברור, כי מיחזור השליטה בבנקים הוא רק מרכיב אחד במבנה העתידי של המערכת הבנקאית בישראל והוא תלוי בשינויי דפוסים רבים שצריך יהיה להקדימם למו"מ השליטה, אשר עדיין מצויים רק ברמה של צוותי חשיבה. מו"מ פרטני עם בעלי דיסקונט, עשוי לקבוע תקדימים לא נוחים לבעלי השליטה בקבוצות הבנקאיות האחרות וגם לעורר מתרדמתן את הזוקירות הפלילית של הוועדות כלפי מנהלים ובעלים שיבקשו לקצר את תקופת עונשם בגלות הניהול.

„ג'נראל דיינמיקס": שותפות ב„תדיראן"?

הצלחת המגעים להכנסת „ג'נראל דיינמיקס" כשותפה ב„תדיראן" תלויה בעיקר בתוצאות מכרז קשר גדול שהוציא הצבא האמריקאי ושבו כבר שותפות שתי החברות. מו"מ ראשוני כבר החל וסימניו טובים

אחת הירושות שמשאיר ישעיהו גביש למחליפו בני גאון כמנכ"ל „כור", הוא מו"מ התחלתי למכירת מחצית מ„תדיראן" לחברה אמריקאית ידועה וגדולה, שלה אינטרסים רבים במשק הישראלי.

המדובר, כמובן, ב„ג'נראל דיינמיקס", המוכרת בארץ בעיקר כספקית מטוסי הקרב „אף 15" ו„אף 16". משלחת מנהלים, בראשות אחד מסגני הנשיא של החברה האמריקאית, ביקרה לפני זמן לא רב בישראל ובין היתר ערכה את הבדיקות הראשוניות להצעה לרכוש מחצית מ„תדיראן".

הרקע למגעים עם „ג'נראל דיינמיקס" הוא שותפותה עם „תדיראן" במכרז ענק שהוציא הצבא האמריקאי לרכישת מכשירי קשר מדור מתקדם. המכרז, בהיקף של כ־8 מיליארד דולר, שמור במחציתו לחברה אמריקאית מקומית ובמחציתו פתוח לחברות זרות, שלהן שותפויות עם חברות אמריקאיות. ל„ג'נראל דיינמיקס", המקיימת פעילות ענפה בתחום ייצור המטוסים, תעשיית החלל, המחשבים ועוד, לא היתה פעילות משמעותית בתחום ייצור מכשירי הקשר. בשותפות עם „תדיראן" למכרז של הצבא האמריקאי היא רואה פתח חדירה לתחום משלים זה.

תוצאות מכרז הקשר האמריקאי יוודעו לקראת סוף חודש יוני. אם תזכה השותפות „תדיראן"-„ג'נראל דיינמיקס" במחצית המכרז המיועדת לחברות זרות, ישנה תוכנית להקים מפעל ייצור משותף לשתי החברות בארה"ב, שיתבסס בחלקו על ידע ורכיבים מישראל. חלקה של „תדיראן" במכרז עשוי להגיע להיקף שנתי של 200 מיליון דולר, זאת מאחר ואספקת מכשירי הקשר תתפרס על פני עשר שנים.

לתוצאות המכרז האמור יהיו השלכות גם על מידת נכונותה של ג'.ד. להיכנס כשותף מלא בחברת „תדיראן" ולא רק עם חברת „תדיראן" לצורך אספקת מכשירי הקשר. איתותים ראשונים שקיבלו מנהלי המו"מ ב„כור" וב„תדיראן" על האפשרות לצירוף ג'.ד. כשותף ב„תדיראן" מראים, כי הם חיוביים ומצביעים על סיכוי סביר, גם אם מכרז הקשר האמריקאי לא יפול בחלקה של השותפות. דיון עקרוני על הצעה לרכישת מחצית „תדיראן" צפוי להתקיים במועצת המנהלים של ג'.ד. בעוד כמה שבועות.

חיתום בנקאי: סיכון בלבד

הבנקים פועלים בשוק החיתום רק כנושאי סיכונים ללא יכולת שיווק, מכירה והפצת ניירות ערך. בהנפקת „סהר" הביאו שני הבנקים הגדולים הזמנות ב־1,305 שקל!

עיון ברשימת ההזמנות להנפקת מניות חברת הביטוח „סהר" גילתה תופעה מעודדת אבל מגוחכת: שני הבנקים המובילים בחיתום, בל"ל והפועלים, הפיצו, מתוך 22 אלף יחידות שהוצעו לציבור המשקיעים, 9 יחידות בלבד בתמורה, סבין תקילין, של 1,305 שקל. זאת, מתוך הנפקה שתמורתה הכוללת. היתה כ־3 מיליון שקל ואשר ההזמנות הכוללות לה הסתכמו בכמחצית מסכום זה.

בל"ל הפיץ 7 יחידות בתמורה של 1,015 שקל והפועלים שתי יחידות בתמורה של 290 שקל.

נתונים אלה מעידים שהבנקים הרימו חומות סיניות גבוהות מאד בין מחלקת החיתום לבין מחלקת הייעוץ בניירות ערך וניהול קרנות הנאמנות וקופות הגמל. מסקנות בייסקי יצרו חייץ עמוק מאד בין סיכוני החיתום לבין הייעוץ והניהול בניירות ערך. העוסקים בחיתום בבנקים צריכים לשכנע את מנהלי קרנות הנאמנות וקופות הגמל בכדאיות רכישתם של ניירות ערך חדשים, ללא כל שיקולים זרים ובאופן שלסיכוני החיתום בבנקים אין כל השפעה על החלטת מנהלי קופות הגמל וקרנות הנאמנות והיועצים בניירות ערך.

המקרה של „סהר" אינו בודד. דלות ההזמנות לניירות ערך באמצעות הבנקים, גם כאשר הם משמשים כחתמים ומנהלי הנפקות, היא תופעה שכיחה בכל השנה האחרונה. אף שהיא בלטה פחות בניירות ערך סולידיים ובטוחים כמו אג"ח להמרה במניות ואיגרות חוב, היא מציבה סימני שאלה: על כושרם העיסקי של הבנקים להמשיך ולשמש גם בעתיד כחתמים, תחום שיש לו חשיבות ראשונה במעלה לשימוש בבורסה כמכשיר לגיוס הון ולא רק למסחר בניירות ערך.

הברוקרים הפרטיים קובלים כבר מזה זמן רב על הוצאתם של הבנקים מתחום ההשפעה על המסחר בניירות ערך, תוך בזבוז פוטנציאל הסיכוי והפריסה שלהם כאמצעי לעודד השקעות בניירות אלה. יציאתם ההדרגתית של הבנקים משוק ניירות הערך השאירה חללים גדולים בשוק זה, שבינתיים לא מולאו על ידי גורמים פיננסיים אחרים. דו"ח מומחי „פירסט בוסטון" על הנפקת החברות הממשלתיות בבורסות, ובעיקר בבורסה המקומית, לא ניתן יהיה לביצוע לנוכח הלקונה שהתהווה בשוק ההון.

פעילות החיתום של הבנקים, אף שבשנה האחרונה כבר איבדו את בכורתם לטובת „כלל", לא הותאמה ליציאתם ההדרגתית משוק ניירות הערך ובנקים ממשיכים לשאת בסיכונים הנובעים מהחיתום, אף שהכושר שלהם לשווק ניירות ערך – אם מתוך מגבלות פיקוחיות חיצוניות או אם מתוך כללי הפרדה פנימיים נוקשים – שואף כבר לאפס, כפי שממחישה הדוגמה של „סהר". מצב זה הוא בלתי נסבל והפיקוח על הבנקים צריך לתת דעתו עליו. הבנקים אינם רשאים ליטול סיכונים, שאין כנגדם אפשרויות שיווק, מכירה והפצה. במקרה של „סהר" אמנם נאלצו הבנקים לרכוש לבסוף מחצית מכמות ניירות הערך שהתחייבו לחיתומם ורק לאחר מכן מימשו בהפסד את ניירות הערך שקנו בהנפקה.

לעניות דעתנו הפתרון אינו בהוצאת הבנקים משוק החיתום, תהליך שמתרחש אגב מעצמו, מאחר וחברות מנפיקות מעדיפות חתמים המסוגלים גם להפיץ את ניירות הערך שלהם בקרב המשקיעים ולא רק לתת גיבוי חיתומי להנפקה. במצב הזה, לנוכח הכוונות להוציא חברות ענק לבורסה כדוגמת החברות הממשלתיות ואלה של חברת העובדים, רק הבנקים יהיו מסוגלים לערוב ולפעול להצלחת הנפקות כאלה. אין בנמצא גופים פיננסיים שיטלו על עצמם התחייבויות חיתום של יותר מכמה מיליוני דולר בודדים. יש להתאים לפיכך את כללי פעילותם של הבנקים בשוק ניירות הערך, לא על־פי מסקנות בייסקי, אלא על־פי הצרכים הנוכחיים בשוק ההון. בכל מקרה אין לאפשר חיתום בנקאי שאינו מגובה באפשרות לבטל את הסיכון הנובע ממנו, או להשלים עם סילוקם ההדרגתי של הבנקים מקהיליית החתמים, טרם שקמו עדיין גופים פיננסיים חדשים שימלאו תפקיד חיוני זה בשוק ההון.

אברהם אבינו ואיברהים הבדווי / שבתאי (שבו) לוי

כאילו יצאו מסיפורי התנ"ך

הבדווים הם מקור חשוב ללימוד על חיי אבותינו המקראיים. מדובר ביושבי מדבר של סיני ושל הנגב, ולא בבדווי בקעת באר־שבע שכבר שינו הרבה מאורח חייהם המקורי

כשנפתחו בפנינו נופי סיני, לאחר מלחמת ששת הימים, ויצאנו להלך בהם לאורכם ולרוחבם, כטוב בעינינו, ניתנה לנו ההזדמנות לגלות את צפונותיהם ללא הגבלה. יש מי שעסק בתולדות הנוף, אחר עסק בחי ובצומח, ויש מי שהקדיש את זמנו לחקר אורח חייהם של הבדווים. איש איש לפי עניינו ועיסוקו. היה גם מי שחיפש את עקבות אבותינו בחיטוט באתרים קדומים ובציורי הסלע הפזורים באלפיהם, אך, משום מה, בפרי של ממש לא זכה. מכל החיפושים בתחום זה נמצאו בני המדבר השוכנים בסיני כמקור חשוב להשוואה לאבותינו משום שהם מנהלים את חייהם, לעינינו, כאילו יצאו מתוך סיפורי המקרא. לא פעם קרה שישראלים שבחרו לגור אצל בדווי סיני מצאו עצמם מפליגים בהרגשתם אל חיי האבות, וחשו כאילו הם עצמם חלק מן המקרא. כל זאת הודות לדמיון הרב בין המקורות התרבותיים שפעלו על אבותינו ועל עמי ערב.

מי ששיחק לו מזלו והסתופף במשכנות הבדווים, בהכרח עשה קפיצת דרך על פני הזמן וחזר אל ימי המקרא בעוד רגליו מתהלכות במאה העשרים. קורה ואתה מצוי בעיקולו של וואדי, הרים שגיאים מפה ומצוקים מתתם. ממול, על גבי דרגש הוואדי, נטוי אוהל משחור וסביבו עדר עזים ורבץ, גמל מעלה גירה, ומתוך האוהל יוצאת נערה להאביס את הגדיים. תרצה או לא, אתה הופך לחלק מהסצנריו המקראי, והאנלוגיות בין האבות ליושבי המדבר של היום פורחות. (יש להדגיש, המדובר הוא בבדווי סיני הנגב ולא באלה המצויים בבקעת באר שבע, שכבר הספיקו לשנות הרבה מאורח החיים המקורי של הבדווים).

כשהותך בחברת הבדווים, לאור מדורה תחת שמי המדבר זרועי הכוכבים אם תשאל אותם על ימי בראשית מיד יכוונו את סיפוריהם אל אבות השבט, והרי לך פתח להשוואה בין אבות האומה העברית לבין אבותיהם. כשם שקיים מיתוס מקראי, כך קיים גם מיתוס בדווי, הקושר כתרים לאבות השבט.

הנה סיפורו של אבי שבט התרבין, הלא הוא "עטיה" שקברו מצוי על גבי גבעה במעלה ואדי ותיר במזרח סיני.

"עטיה", כאברהם, עזב את מולדתו ואת בית אביו, יחד עם חבר ובא לסיני. דבר אין לו לבד מגופו ובגדיו עליו. בדרכו הוא נקלע אל משכנו של איש מקומי, בעל עדרי גמלים ועזים, ואביהן של שתי בנות, האחת יפה ותינבית והשניה כעורה וקרחת. ראה אבי הנערות את השנים והציע להם לעבוד אצלו בתמורה למזון וכמה גמלים ועזים. היה עטיה עובד באמונות ואף נושא עיניו אל היפהפיה כשבליבו תקווה כי חריצותו תעמוד לו ויזכה בה. אך אבי הנערה הערים עליו. לאחר שבע שנים של עבודה מסורה, שהביאה ברכה על עדריו, נתן לו האב את בתו המכוערת, בדיוק כפי שעשה לבן ליעקב, אלא שבמקרה זה נמסרה היפה לחברו.

ואף־על־פי־כן זכה עטיה בבנים ובבנות רבים, שהעמידו אף הם צאצאים רבים, עד שמכל יוצאי חלציו נוצר שבט התרבין השוכן מסיני ועד לים בצפון. לא דרוש מאמץ רב כדי לחשוף את המוטיבים הזהים בין סיפור האבות של התרבונים לסיפורי אבותינו. אורח החיים, הסביבה והמקור התרבותי גם הם זהים.

★

גם תפקידי האבות והמטלות שלהם דומים – כאז כן עתה. האבות קבעו את המדיניות של משפחותיהם ומעמדם היה סמכותי. כמי שעמדו בראש המשפחה המורחבת הם נדרשו להבטיח את הרכוש ואת החיים מפני אויבים. אברהם יוצא בראש לוחמיו כמצביא לכל דבר, עורך מלחמה במלכים שבזזו את רכוש לוט ומחזירו לבעליו, וכך משכין בטחון על סביבותיו.

כאברהם גם יעקב אשר נקלע למצב שבו צריך היה לענות על בעיה בטחונית מול אחיו עשו. הודות לתושיתו ולהערכת המצב הנבונה, בחר יעקב שלא להאבק כבעל הכוח, העריך ובדרך חכמה מנע שפיכות דמים בשידוד על התוחלת. אלמלא עשה זאת ספק אם היה נותר מישהו מצאצאיו כדי ליצור את עם ישראל.

תופעה זו של מלחמות בין שבטים מלווה את בני המדבר משחר ההיסטוריה ועד ימינו וסיפורי מסעי שוד וקרבות ממלאים את הפולקלור הבדווי בסיני.

מעשה באחד משבטי הדרום בסיני שערך לפני כמה דורות מסע שוד של שבט בצפון סיני. השבט הצפוני ישב לבטח ונהנה ממרעה עשיר ומברכת עדרים. במפתיע עטו הדרומיים על מאהליו שדדו ובזזו צאן וגמלים, זהב וכסף, ומיהרו לחזור לארצם. "העקיד" שהוא השייח' הממונה על בטחון השבט הצפוני, הזעיק את לוחמיו במדורות אש ועשן מעל ראשי ההרים, וכדוגמת אברהם דלק אחר השודדים. ליד הר קתרינה נלחם בהם, היכה אותם כיאות והחזיר את השביה המלקוח.

★

הקבלה אחרת בין האבות לבדווים נמצא בתחום השמירה על המשאבים בנחלת השבט. כאז כן עתה קיימת שמירה זו. על רקע זה יש לראות את הסכסוך הקשה, למקורות המים, שפרץ בין רועי אברהם ויצחק לבין הרועים המקומיים בגרר. כאנשי גרר גם הבדווים כיום אינם מרשים לזרים לחפור בארות ולתקוע יתד בנחלתם. זר שיחפור באר יגורש בכוח על ידי בני השבט המקומי. בארותיו של אברהם, כך נאמר, נסתמו על־ידי אנשי גרר. ללמדך שאברהם לא קיבל לגיטימציה של תושב בנחלתם. המקרא אמנם טוען כי הפלישתים סתמו את בארותיו ולא אנשי גרר, אך המקרא מתכחש לכך שהפלישתים הופיעו בכנען רק כמה מאות שנים מאוחר יותר.

מלחמות על הטריטוריה השבטית התנהלו עד לדורנו. דברי ימי ה"עזאזמה" וה"תרבין" מלמדים על מלחמות עקובות מדם שהתגלעו סביב השליטה על המים. אין מקום במדבר שהוא נקי ממאבק אנושי על המים ועל משאבי הקיום האחרים.

★

נפגה מעניין השמירה הטוטאלית לעניין המבנה החברתי. המבנה השבטי המבוסס על אגד של משפחות מורחבות, שהיה קיים בתקופת המקרא, קיים אצל הבדווים עד היום. מבחינה פוליטית המשפחה המורחבת היא מדינה בזעיר אנפין, שמנהלת את חייה באופן עצמאי, תוך יחסים של עזרה הדדית בין משפחות מורכבות על בסיס מוצא משותף, והיינו "אב קדמון".

כל קיומו של האדם במדבר מותנה במשפחתו. משפחה מורחבת מורכבת מכמה משפחות גרעיניות הכוללות אב אם וצאצאיהם. אם נקלע מי מבני המשפחה לסכנה מידי זר יעמדו כל שאריו להגנתו ואף ימסרו את נפשם למענו. כמו הבדווים היום, המקיימים סולידריות וניהול עצמי ברמה המשפחתית, כך נהגו גם אבותינו. יעקב, למשל, ניהל את משפחתו מתוך אוטוריטה אבהית. כשבנימין נקלע לסכנה כששהה עם אחיו אצל יוסף במצרים, התגייסו כולם להצילו.

כיוון שהמשפחה היא יחידה אוטרקיבית עצמאית יש לה עניין להגביר את כוחה בדרך של רביה. מן הנשים נדרש שתקיימנה את יעודן הביולוגי ותעמדנה בצאצאים רבים ככל שאפשר. הבנים מיועדים לעבודה ולמלחמה, והבנות לעבודה במשק הבית ובמרעה ולבסוף, בבגרותן, להולדה. כיום כבעבר שומרים הבדווים על נישואים תוך משפחתיים: בני הדוד נושאים את בת הדוד. גם האבות נהגו כך. שהרי קשר הדם מבטיח את הסולידריות במירבה.

יצחק נושא את רבקה ויעקב את רחל ולאה, בנות משפחתם. ההקפדה על הנישואים התוך משפחתיים גרמה לתופעת ריבוי הנשים. כשאין מספיק חתנים מבני המשפחה משיאים לגבר יותר מאשה אחת.

בעניין זה מגלים הבדווים רגישות מיוחדת. משום שבדרך כלל יוצר ריבוי נשים קנאה ויריבות, נוהג הגבר לבחור את נשותיו לפי מאווי ליבו אך אינו רשאי לשאת שתי אחיות. כדי למנוע מהן להקרע בין אהבתן זו לזו לבין קנאתן על ליבו של הגבר. יעקב כידוע לא עשה זאת, המקרא מנמק זאת בנוכלותו של לבן, שאילץ את יעקב לשאת את האחות על פני אחותה. עם זאת יש לציין את קביעת "חוק השוויון" במשפחה רב־נשית, שהיה קיים כבר בימי האבות והוא נשמר אצל הבדווים עד היום.

החוק קובע שאסור לגבר להפלות בין אשה לאחותה, זקנה כנגד צעירה, יפה כנגד כעורה. לשתיהן עליו לספק את עונתן ואת כלכלתן במידה שווה. הפרקטיקה מלמדת כי חוק והתנהגות אינם היינו הך ולא כרווית אחת תינתה את מרי ליבה לפני אמרה "יש לי בעל

"חוק השוויון" במשפחה רב־נשית, שמירה על טוהר הבנות על־ידי האחים, מסגרת כבוד המשפחה (והנקמה) ועוד עשרות רבות של חוקים ומנהגים מחזירים אותך ממשכנות הבדווים אל ימי קדם מקראיים

רע בגלל הזהא". על קיום "חוק השוויון" אצל האבות אנו למדים מסיפור הדודאים. שכדי לזכות בהם מידי לאה ויתרה רחל על תורה אצל יעקב.

ענין אחר הנוגע להוויה הנשית מצוי בתחום הפיקוח וההגנה על הנערות והנשים. מכיוון שהן מציעות באינן מסוגלות להגן על עצמן מפני תקיפה, קבעה החברה המדברית כי האחים ממונים על שלומן, הם פוקחים עיניהם על התנהגות אחיותיהם ושומרים על כבוד המשפחה. גבר שהטריד נערה שלא לרצונה דינו מוות. האחים שהרגוהו לא ייענשו. הכלל הוא שתוקפנות מינית סופה אבדון, ובעלי היצרים נזהרים משנה זהירות שלא להקלע לפרשה ממין זה. ואף־על־פי־כן יש מקרים בודדים של אונס או פגיעה בכבוד האשה. המעשה שקרה לאחרונה בסיני: גבר נטפל לאשה. עוד לא הספיק להתענג בעלילותיו וכבר היה הרוג. אותה התנהגות נמצא אצל יעקב, בפרשת דינה אשר "עונתה" על־ידי שכם בן־חמור. מי שגאל את כבוד המשפחה היו שני אחיה, שמעון ולוי. האב יעקב, כמו האבות הבדווים היום, הניח את הטיפול בידי בניו, והבנים עצמם אחראים לשלום אחותם. ואף לא נטלו רשות למעשה הקטל מאביהם על אף שבמעשה שלהם זרעו בטחונה של כל משפחת יעקב, בתוך השניים בגאולת הכבוד.

★

האבות בתקופה הקדומה ניהלו אורח חיים מדברי ותרבותם היתה מדברית, והוא הדין באבות הבדווים. מובהקותה של התרבות המדברית ניכרת במינהג האירוח. הסיפור על אברהם המארח את שלושה האנשים מתרחש גם כמו היום בכל מרחבי סיני. מספיק להחליף את שמו של אברהם באיברהים ואת שרה בסאריה, וכל השאר יתאים להפליא. האירוח במדבר פירושו מתן מקלט וסעד לעובר אורח. בין מאהל למאהל במדבר נפרש מרחק גדול של ישימון. מי שעושה דרכו במדבר זקוק לאספקת מים ולצידה לדרך. איש לא יוכל לשאת על גבו צידה ומים לאותם ימים רבים שעליו לעשות במדבר. על כן נקבע בתרבות המדברית המנהג של אירוח עוברי האורח כמובן מאליו. כך נוהג איש המדבר, בין אם הוא אחד האבות הקדומים או בדווי בן ימינו. עובר אורח כיום מכוון עצמו ללון בלילה במאהל הקרוב כתריס מפני רעב וחיות רעות.

מי שמסייר בסיני מוצא את מלון האורחים הרחק מן המאהל, במקום שהעין אינה רואה והאוזן אינה שומעת את החיים הפרטיים בתוך האוהלים. הצניעות וההקפדה על הפרטיות נהוגות אצל הבדווים. כך גם נהג אברהם אבינו בזמנו, כשקיבל את שלושת אורחיו מבלי להכניסם לאוהל, שם מצויה האשה, והוריה מתייבת מרחק מורים, כמו הבדווי המורה לאשתו לאפות ולבשל לאורח, כך גם אברהם הורה לשרה אשתו מה לעשות, וכל זאת מבלי שעין האורחים שופה אותה. האורחים לאחר שהוליש כוח שבעו ונוגע, ברכו והלכו. ומאותה ברכה זכה העולם ביצחק.

אני, שהייתי בא בין הבדווים במשך שנים ארוכות, והייתי מתארח אצלם, לא הייתי צריך להרחיק לכת על מנת ללמוד הלכות אירוח. הסתפקתי בדוגמת האירוח של אברהם, המבאתי מתאים למנהגי הבדווים באופן המושלם ביותר.

★

החיים במדבר גוזרים על מי שבוחר לקיים תרבות רועים לנטוש את המדבר. רוב השנים במדבר הן שחונות ורק מיעוטן גשומות. יש והבצורות נמשכות כמה שנים. אז מתחוללת קטסטרופה, משקית המחייבת נטישת המכורה המדברית. מי ששיחק לו מזלו ימצא מקום מקלט בזמן, אך רבים יצאו את המדבר ריקים מרכוש ושוכלים מאבידות בנפש.

הבדווים של סיני נוהגו מאז ימי קדם לנטוש את אדמתם בשעת קושי, ולנדוד למצרים. העשבה במצרים, וזה המשך לסיפורים של האבות שירדו בזמנם לארץ הנילוס בשנת רעב. לשבחם של המצרים, היום ובתקופת האבות, יצויין שלא מנעו מבני המדבר מקלט בשעת צרה. כשהשתנו התנאים האקלימיים לטובה חזרו אנשי המדבר לארצם. מסיפורי הבדווים עולה שהמצרים מעולם לא עצרו בעדם מלשוב לארצותם, וגם האבות ירדו מצרימה וחזרו לארצם, לפי רצונם החופשי.

★

תרבות הרועים אינה מותירה אחריה שרידים רבים משום שאינה בונה בתים. לעומת זאת היא מתייחסת אל המתים ביראה ובונה מצבות על קברותיהם. אלה נשארו לאלפיהן בסיני ולפי שהקדמונים לא נהגו לכתוב על המצבות אין אנו יודעים את מי הן מנציחות ואין אפשרות לערוך השוואה בין הימים ההם לזמן הזה. האבות נהגו להציב "גלעד" לציון, כמינהג הבדווים כיום. בסיני ובנגב נמצאו גלעדים רבים שנעשו בידי הבדווים, והם מעידים על אירוע הקשור במקום. הבדווים קוראים לגלעד "רוג'ום" שפירושו הערמת אבנים. מבין הסיפורים הקשורים לרוג'ומים של הבדווים בסיני, נציין את הרוג'ום שמנציח הסכם בשבועה בין שני

הסיפור על אברהם אבינו, המארח את השלושה, מתרחש בימינו במקומות שונים במדבר: החלף שמו של אברהם באיברהים ושמה של שרה בסאריה ושאר הפרטים יתאימו להפליא

שבטים יריבים, ואת הרוג'ום שמנציח מעשה הצלה. והרי גם יעקב ולבן מקימים גלעד, עדות להסכם אי־הלוחמה ביניהם. כמנהג הקדמונים כך מנהג הבדווים עד היום הזה.

★

למרות הזהות הרבה בין תאור הווייתם של האבות לזו של הבדווים במדבר סיני, על הקורא להזהר מלהפליג בהשוואה. נקודת שוני ברורה היא לבושם של האבות וחזות פנים. הבדווים סיגלו לעצמם לבוש בתהליך ארוך, בהתאם לטעמם האסתטי ולאמצעים העומדים לרשותם. לפי ציורים שנמצאו אצל המצרים הקדמונים מתוארים בני התרבות השמית בלבוש אחר מזה של הבדווים.

גם שפתם של הבדווים אינה מקראית אף כי יש בה כדי להסביר כמה סוגיות לשוניות משום שבערבית בדווית נשתמרו ביטויים ופעלים שהיו רווחים בימי קדם. ונסיים בהשוואת מקורות נוספת, ביחס למקור השמות רבקה ורחל. הבדווים משתמשים בלולאת חבל אותה כורכים על צוואר העז כדי לרתק אותה לאוהל. הלולאה נקראת "ריבאק" ומכאן הביטוי "עגל מרבק", שהוא עגל שאינו חופשי לשוטט. רבקה אמנו נקראה בשם זה משום שהיתה פעוטה מלאת חיים ופזיזות וצריך היה לרתקה לאוהל אמה מחשש שתרחיק אל בין הסלעים והמהמורות. "רחל" בשפה הבדווית הוא פועל המורה על "נדידה". הבדווי אומר "ארחל", כלומר אנדוד. נדידה היא "ריחלה". יתכן כי רחל נולדה בעת הנדידה ומכאן שמה. במקרא מכונות הכבשים שיכולות לנדוד רחלות.

השוואת הווייתם של האבות לזו של הבדווים במדבר סיני והנגב מעשיר את הידע ומרבה את הציוריות של חיי האבות, והיא אף מחזקת את הקירבה בינינו לבין הערבים, ומגבירה את ההבנה והידידות.

שבתי לוי (שבו), חבר קיבוץ בית השיטה חקר את הבדווים, בעיקר באספקט של הסתגלות האדם למדבר וישב ישיבת קבע בסיני במשך שלוש שנים. פרסם שורה של ספרים בנושאים אלה.

בפתח מאהל בדווים. כמו אבות האומה?

מגן ברושי על מחקר המגילות / צבי אילן

בית שני מגיע לתעודתו

יותר מארבעים שנה עברו מאז נתגלו המגילות הגנוזות במערות קומראן ליד ים המלח ועדיין הן ממשיכות להניב פירות חשובים בשטחי מחקר רבים

תגליות קומראן כללו כ־800 מגילות, אף כי רק תריסר מהן נשתמרו כמעט במלואן בעוד שהשאר נמצאו במצב מתפורר. המגילות כוללות ספרי מקרא, ספרים של כת קומראן וספרים יהודיים בהם השתמשו אנשי הכת. המגילות הלא־מקראיות מחזיקות לא פחות מ־75,000 מלים, כמות אדירה לגבי גילוי ממקור יחיד בארץ. רובו של השמור הזה כתוב עברית ומיעוטו ארמית. תעודות ביוונית, שנמצאו באחת המערות, מעידות ככל הנראה על העובדה כי היו אנשי כת שישבו בארצות ניכר. מחקר התעודות מסייע לחקר המקרא, היהדות, הכתות והלכותיהן בימי בית שני, ראשית הנצרות, האדם במדבר יהודה ולחוף ים המלח, התפתחות הכתב העברי, ועוד.

לא ייפלא איפוא שברשימה ביבליוגראפית שהופיעה בהולנד, במלאת שלושים לגילוי המגילות, נמנו 10,000 מחקרים שנעשו בתחום זה. אין מדינה נאורה במערב או במזרח שאין בה חוקרי מגילות גנוזות, הידועות גם כ"מגילות מדבר יהודה" ו"מגילות ים המלח". מאז נוספו בוודאי מאות ואולי יותר מזה מחקרים על "ספריית קומראן" הקדומה.

בימים אלה עורכים מוסד יד בן־צבי ואוניברסיטאות ת"א וחיפה כינוס מדעי בין־לאומי לחקר המגילות. מגן ברושי, אוצר היכל הספר במוזיאון ישראל, חבר הוועדה האקדמית של הכינוס יישא את הרצאת הפתיחה. מגן משמש גם יועץ־אוצר של המגילות השמורות בידי אגף העתיקות, יורשת מחלקת העתיקות הירדנית. מגילות אלה לא פורסמו עדיין במלואן ויש תביעה חוזרת ונשנית להחיש את השלמת פירסומן.

בשיחה עם מגן היה אפשר לסקור את הידע שנצבר כאן בעקבות 40 שנות מחקר של התעודות מקומראן.

כת קומראן, שהיתה כנראה העדה הנזירית הראשונה בעולם המערבי, הותירה אחריה ארבע מגילות. "סרך היחד" או "מגילת הסרכים" הוא ספר החוקים של העדה, הדן בקבלת חברים חדשים, בכללי ההתנהגות, בטקסים הדתיים ובעיקרי האמונה. "מגילת ההודיות" כוללת קרוב לארבעים מזמורים דמויי מזמורי תהילים. אנשי הכת האמינו, כי מלחמת גוג ומגוג בפתח ועל כן פרשו למדבר להכין עצמם, "להיבדל מעם אנשי העוול" ולחיות בטהרה. מגילת "מלחמת בני אור בבני חושך" מתארת בפרוטרוט את מלחמת קץ הימים. היא עוסקת בענייני גיוס, יחידות צבאיות, כלי נשק, התפילות שיש לשאת. "פשר חבקוק" הוא אחד משורה של כתבים אופייניים לספרות הכת. הפשרים הם מעין פירושים המחפשים בספרי הנביאים ובתהילים רמזים לתולדות הכת ולעתידה, מנהיגיה ואויביה. הפשרים הם גם המקור העיקרי בכתבים לידע על תולדות הכת.

אחת המגילות המעניינות שנתגלו בקומראן היא המגילה החיצונית לספר בראשית. המגילה כתובה ארמית ומביאה פירוש מורחב לדברי בראשית בנוסח המסורה. בתשי"ז תיארו הפרופסורים נחמן אביגד ויגאל ידין את תוכנה ופרסמו פרסום מלא של חמישה מתוך 22 הדפים. עתה שוקד צוות חוקרים אמריקאי על פענוח המגילה השלמה ומנסה לצלם אותה בסיוע מחשב. אחד הקטעים בתעודה מתאר יופיה של שרה. קטע זה פורסם במלואו בידי בספרם של אביגד וידין, שהופיע בהוצאת מאגנס והיכל הספר: "ויפה לה מראה פניה, ומה דק שיער ראשה. מה נאות הן לה עיניה ומה נחמד הוא אפה וכל זיו פניה... מה נאה לה חזה ומה יפה לה כל לבנתה. זרועותיה מה יפות וידיה מה כליליות... כל מראה ידיה. מה נאות כפיה ומה ארוכות ודקות כל אצבעות ידיה. רגליה מה יפות ומה שלמות לה שוקיה, וכל בתולות וכלות הנכנסות לחופה לא שפרו ממנה. ועל כל נשים יופי יופיה למעלה מכולן ועם כל יופיה זה חכמה רבה עמה. ודל ידיה נאה".

העיקר הבולט ביותר בכתבי הכת הוא אמונתה בגזירה הקדומה, אומר ברושי. ביהדות היה מקובל שהאדם הוא בן־חורין לבחור את דרכו, יצור בעל חופש רצון, המסוגל לבחור בין טוב לרע, ומה שחשוב ביותר – לחוטא ניתן לשוב מדרכו הרעה ושערי תשובה לעולם אינם ננעלים. אמונת בני הכת היתה שונה. לדעתם נולד אדם אל תוך מחנה בני אור או מחנה בני חושך, ואלוהים קובע מראש את דרכה. "מאל הדעת כל הויה ונהייה, ולפני היותם הכין כל מחשבתם ובהיותם לתעודתם כמחשבת כבודו ימלאו פעולתם לאין להשנות". לפי שיטתם מחולקת האנושות לבני אור המבורכים ולבני חושך המקוללים, וחובת בני האור להתרחק באופן מוחלט מיריביהם.

לעומת לוח השנה המקובל ביהדות – לוח הירח – החזיקו אנשי הכת בלוח השמש: שנה בת 354 ימים, 52 שבועות. השנה, על־פי כת קומראן, התחילה תמיד ביום רביעי, היום בו נבראו המאורות. לפי הלוח הזה "נופלים" החגים ביום קבוע בשבוע. לוח זה, שחייב את קיום החגים במועד שונה, היה גורם נוסף להתרחקות הכת משאר העם.

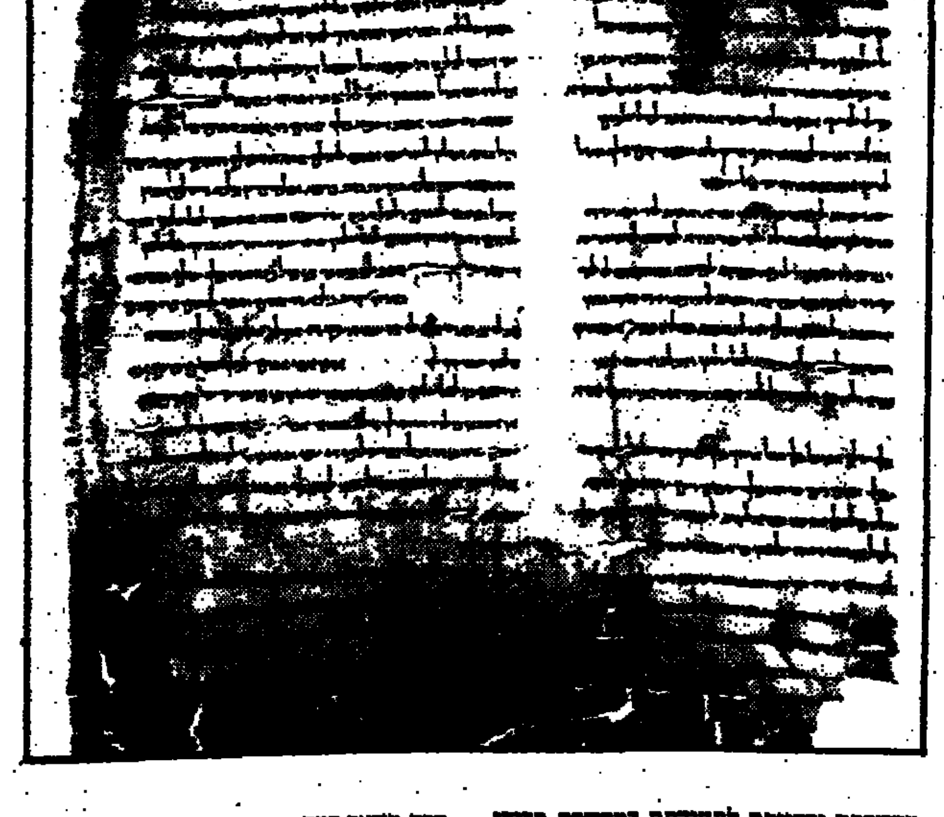

רוב החוקרים גורסים זהות בין כת קומראן לאיסיים, אחד מהזרמים העיקריים של היהדות בשלהי ימי בית שני, אך יש עדיין מלומדים המזהים אותם עם בני אחת הכתות האחרות ביהדות. ההיסטוריונים פילון, יוסף בן מתתיהו (שחי במחיצתם שלוש שנים) והרומאי פליניוס מסרו פרטים אודות הכת. ההיסטוריון הרומאי מציין שמצפון לעין גדי גרים האיסיים המתייחדים בשני דברים: אין הם נושאים נשים ואין להם כסף פרטי. המגילות והממצאים הארכיאולוגיים מוכיחים דמיון ניכר בין אנשי הכת ומנהגיהם לבין הידוע על האיסיים. קיומו של מרכז הכת בקומראן הולם את האידיאולוגיה של עדה נזירית, החיה חיי שיתוף. ואם אכן מדובר באיסיים, הרי שהתגוררו כאן במשך כמאתיים שנה. אנשי הפלג הקיצוני של האיסיים, שכן בני הכת ישבו גם ביישובים שונים בארץ. היו בהם גם כאלה שלא קיבלו עליהם את תורת הנזירות, נשאו נשים והיו בעלי רכוש.

רוב קטעי המגילות כבר פוענחו והכתוב בהן התפרסם. לפני זמן מה הופיע הכרך השביעי של "תגליות מדבר יהודה" ובו פרסום של 248 קטעים ממגילת "דברי המאורות". בקרוב עומד להופיע כרך שמיני של חוקר ישראלי, פרופ' עמנואל טוב. החומר שלא פורסם עדיין מצוי ברשותם של שישה חוקרים, בראשם עומד פרופ' סטראגנל מארה"ב. אגף העתיקות והמוזיאונים עומד לאשר בימים אלה הצעה שהעלו החוקרים, בהתאם לבקשת האגף, הכוללת לוח זמנים לפירסום יתרת החומר.

מכלול מבנים בקומראן, שהשתרע על שטח של 8,000 מ"ר, היה מרכז אחד הפלגים, אולי הגדול בפלגי הכת. יש בו אולם כינוסים ולידו מטבח, חדר סופרים, מסבנת, בית יוצר לכלי חרס, ובעיקר בריכות, חלקן למים וחלקן – בעלות מדרגות – לטבילה. מי גשם מנחל קומראן הסמוך הוזרמו באמה לתוך הבריכות. הטבילה היתה אחת מיסודותיה המרכזיים של הכת (אך גם מרכיב חשוב בחיי היהודים בכלל, לפחות הכוהנים, שביניהם, כפי שנתגלה בחפירות מבני מגורים מימי בית שני בירושלים, ובמכלול ארמונות החשמונאים והורדוס ביריחו). בני העדה גרו במערות ובכל הנראה גם באוהלים ובסוכות באיזור המרכז. את מזונם גידלו אנשי הכת בקירבת האתר, בבקעת הורקניה (בקיעה) ברמת המדבר שממערב לקומראן, ובעינות צוקים (פשחה), איזור המעיינות הסמוך, שם התגלה מבנה של חווה חקלאית מימי התיישבות בקומראן, שראשיתה במחצית המאה השניה לפנה"ס.

אחת הבעיות המעסיקות את החוקרים היא השאלה, האם נטשו יושבי המקום את קומראן בעקבות רעש אדמה בשנת 31 לפנה"ס. הדעה הרווחת היא שהמקום היה נטוש במשך רוב תקופת הורדוס, כ־25־30 שנה. ברושי גורס אחרת. לדעתו אם נעזב המקום היה זה רק לשנים ספורות, שהרי יוספוס אומר, כי הורדוס נטה חסד לאיסיים, כיבדם והושיבם. פרופ' ידין הביא ראיה לכך שהכינוי "הורדוסיים", הנזכר באוונגליון של מרקוס, בברית החדשה, מכוון לאיסיים, ואילו פלוסר הוכיח, כי אנשי הכת ישבו בקומראן בעת הרעש הגדול בימי הורדוס ולא סבלו מהבצורת הקשה בארץ.

גם שאלת מספרה של אוכלוסיית העדה בקומראן מעסיקה את החוקרים. סמוך למכלול המבנים יש בית קברות גדול ובו 1,100 קברים. מדרום ומצפון לו מצויים 100 קברים נוספים. בבית הקברות הגדול קבורים גברים, ובקטנים גם נשים וילדים. בכמה קברים נמצאו שרידי ארונות עץ, כנראה של אנשים שהובאו לקבורה מרחוק (אולי קרובי משפחה). חוקרים ניסו לשער את מספר אנשי הכת לפי הקברים, והגיעו לאומדן של 1428. ברושי, המתמחה גם בחישוב אוכלוסיות קדומות, טוען כי האומדן על־פי מספר הקברים הוא מוגזם, שכן חלק מהמתים הובאו לקבורה ממקומות אחרים.

ברושי מציע אומדן על־פי קריטריון אחר: גודל חדר הכינוסים שבמרכז, ששטחו 99 מ"ר. בני העדה ערכו בחדר זה את סעודותיהם, וחישוביו של ברושי מוליכים אותו אל המסקנה, כי מספרם נע בין 120־150 איש. בקומראן התגוררו כנראה גם 20 מועמדים, שהמתינו שלוש שנים עד שקיבלו קבלתם לחברות בכת.

לאחר חורבן בית שני בידי הרומאים נעלמו האיסיים מעל במת ההיסטוריה ושמם אף אינו נזכר בספרות התלמוד. השפעתם על היהדות המאוחרת, לא היתה ניכרת, אך היתה להם השפעה רבת משמעות על הנצרות. באיגרת מאיש מרכזי בכת, "מורה הצדק" שלה, לבני הפלוגתא של הכת, כנראה הפרושים, נמנות 20 ההלכות שבהן הם חלוקים על שאר העם, ובגללן פרשו למדבר. התעודה קרויה "מקצת דברי התורה", ובפענוחה עסקו ד"ר אלישע קימרון מאוניברסיטת באר־שבע ופרופ' סטראגנל מארה"ב. רוב ההלכות עוסקות בתחומי הטהרה, המקדש והכהונה. בכל ההלכות המובאות בתעודה נקטו אנשי הכת חומרה יתרה. יריביהם, ככל הנראה הפרושים, נקטו הלכה יותר גמישה, כדי לאחד את העם ולקרבו למקדש. פרופ' יעקב זוסמן מהאוניברסיטה העברית פרסם לא מכבר טענה חדשה. לדעת זוסמן כינו חז"ל את האיסיים "ביתוסים" ולתורתם קראו "צדוקית". בטענה זו יש משום שינוי פרשנות בסיסי, שכן עד כה היתה מקובלת הדעה, כי הצדוקים היו בני המעמד האריסטוקראטי.

סדאם חוסיין. דיוקנו של דיקטטור / דן אבירן

דם בעורקי השאט אל-ערב

אלמלא הפציצה ישראל את הכור העיראקי היו עומדות כיום לרשות סדאם חוסיין כ-10 פצצות אטום. מעקב אחר אישיותו והחלטותיו של השליט העיראקי אינו מותיר ספק כי היה עולה בדעתו למצוא להן שימוש. יחד עם זאת, בניגוד לאופיו הקפריזי, ראוי לציון הפרגמטיזם שלו במדיניות החוץ, דוגמת חידוש הקשרים עם ארה"ב

המלחמה בין איראן לעיראק, הנמשכת כבר שמונה שנים, עלולה להסתיים ביום מן הימים, כפי שקרה לכל המלחמות בהסטוריה. עיראק, שהיא כיום הצד המתגונן נגד האופנסיבה האיראנית, השתתפה בעבר בכל המלחמות שניהלו הערבים נגד ישראל. במלחמת השחרור הפגיזו מטוסים עיראקים יעדים במרכז הארץ. התמקמותו של כוח משלוח עיראקי בחזית המזרחית ביוני 1967 תרמה להחלטת ממשלת ישראל על פתיחת מלחמת ששת הימים.

אין ספק שעיראק תצא מותשת לחלוטין ממלחמתה הממושכת נגד איראן. עד עתה היא איבדה במערכה זו קרוב ל-150,000 מחייליה, לכלכלתה נגרמו נזקים כבדים והמורל של אזרחיה ירוד למדי. סביר להניח שבנסיבות אלה יירתע הציבור העיראקי מלהירתם למאמץ מלחמתי נוסף – הפעם נגד ישראל – בשנים הקרובות. עובדה היא שמצרים החליטה לצאת ממעגל המלחמות נגד ישראל לאחר התנסות מלחמתית מכאיבה פחות מזו שעוברת עיראק במלחמתה הקשה נגד איראן. ברה"מ, שספגה 20 מיליון אבידות במלחמת העולם השניה, מגלה עד היום רתיעה מהסתבכות צבאית רחבת היקף נוספת ובקרוב תפנה ככל הנראה את חייליה מאפגניסטן.

אף-על-פי כן עלול השליט-הדיקטטור להחליט, על דעת עצמו, לסבך את ארצו במלחמה נוספת כלשהי, גם נגד ישראל. הכרת אישיותו של סדאם חוסיין היא, אם כן, שאלת

סדאם, בן למשפחת פלאחים עניה, החל את לימודיו התיכוניים בבגדאד בגיל 18. בשל גילו המבוגר וכושר מנהיגותו נעשה עד מהרה לדמות כריזמאטית בקרב חבריו התלמידים

מפתח בעמדה שעלולה עיראק לנקוט במקרה של מלחמה בין ישראל לאחת מארצות ערב (סוריה למשל) או בין ישראל לקואליציה של כמה מדינות ערביות.

סדאם חוסיין הוא ללא ספק מגלומן, שהגיע למעמדו באמצעות שימוש בכוח ובאכזריות. יש המספרים שכיום הוא נוהג לחסל את מתנגדיו ב'רעל עכברים', ומכל מקום הוא משתכר מן העוצמה הנתונה בידיו ואינו בוחל בשום אמצעי כדי לקדם את מטרותיו.

בקיץ 1983 ובשלהי החודש שעבר הורה סדאם חוסיין לצבאו להשמיד אלפי תושבים כורדים על-ידי שימוש בנשק כימי. בהיותו נטול מעצורים יכול סדאם לעשות שימוש גם בנשק גרעיני, אם זה יעמוד לרשותו בעתיד. עם זאת, יש לציין, כי האינטרסים של עיראק חשובים לו ביותר ואין הוא דבק בדוגמות פאן-ערביות. הוא בעל חוש פרגמטי ואת דרכו להנהגה פילס בצורה הדרגתית ומפוכחת. בתחום מדיניות החוץ נקט שורה של צעדים שעמדו בניגוד לאופיו הקפריזי או למחוייבותו לאידאולוגיה הקיצונית של מפלגת הבעת', כגון החלטתו לחדש את הקשרים הדיפלומאטיים בין עיראק לארה"ב ב-1984. אפשר שהטראומה, שעבר איש זה בעקבות המלחמה הממושכת נגד איראן, מיתנה את אופיו המגלומני והוא ינהג בזהירות רבה במקרה שתפרוץ מלחמה נוספת בין ישראל לערבים. בכל מקרה ראוי לדעת יותר על האיש סדאם חוסיין, שליטה של עיראק ואוייב מובהק של ישראל.

סדאם חוסיין אל-תכריתי נולד ב-28 באפריל 1937 בכפר עוג'ה, ליד העיירה תכרית השוכנת על גדות החידקל, כ-150 ק"מ מצפון לבגדאד. סדאם נולד למשפחת פלאחים עניה, בת העדה המוסלמית-סונית. אביו מת טרם היוולדו ועל כן גדל הילד במשפחת דודו, אחי אימו, ח'יראללה טולפאח. הדוד היה קצין-צבא, שהודח מהשירות בשל השתתפותו במרד הקצינים הפרו-נאצים, בראשות רשיד עלי אל-כילאני ב-1941. הוא נכלא לתקופה ממושכת ובצאתו מצא את פרנסתו כמורה וכמושל העיר בגדאד. ח'יראללה היה אמביציוזי ומושחת ונודע ברדיפתו אחר נשים ובנכונותו לעשות שימוש בכל אמצעי כדי לקדם את תשוקותיו. חוסיין הצעיר ספג כמה מערכים אלה בבית הדוד והשתמש בהם בהמשך כדי לסלול את דרכו לצמרת. מאוחר יותר נשא סדאם לאישה את סאג'ידה, אחת מבנותיו של הדוד טולפאח. בהיותו בהנהגה טיפח בן אחר של הדוד – עדנאן ח'יראללה, המשמש עד היום בתפקיד שר ההגנה העיראקי.

בנעוריו עבר סדאם חוסיין להתגורר אצל דוד אחר, אברהים אל-חסן אל-תכריתי, אחי אביו. הדוד היה חקלאי בכפר אל-עוג'ה, אולם עבר להתגורר באיזור כרכוך, שם התגורר עם סדאם בבית טין עלוב. על-פי הנוהג המקובל בעיראק נישאה אימו של סדאם, סולפאה אל-מוסלאט, לדוד אברהים, שנעשה אביו החורג של סדאם. לזוג סבאח ואברהים נולדו כמה ילדים. הבולט בהם, ברזאן אל-תכריתי, שבמשך שנים שימש כראש שירותי הבטחון והמודיעין בעיראק. משצבר כוח רב מדי הדיח אותו אחיו, הנשיא סדאם.

בהיותו בן תשע חזר סדאם חוסיין לתכרית והחל שם את לימודיו בבית-הספר. בשנת 1955 חזר לאפוטרופסות של דודו מצד אימו – ח'יראללה טולפאח – ועקר יחד עימו לבגדאד. שם, בגיל 18 (!), החל סדאם את לימודיו התיכוניים. בשל גילו המבוגר וכושר מנהיגותו נעשה עד מהרה לדמות כריזמאטית בקרב התלמידים. חבריו סיפרו, כי נהג להסתובב ברחובות בגדאד כשבידו אקדח תופי גדול. על-פי כמה עדויות רצח סדאם חוסיין עוד בהיותו נער צעיר בתכרית את אחד מבני החמולה אליה השתייך וגם קצין, בשם סעדון אל-תכריתי, שעמד בראש התא הקומוניסטי בעיירה.

בבגדאד של אותם ימים שקקה הלכי רוח לאומניים ומהפכניים, נוכח האופוזיציה ההולכת וגוברת כלפי המשטר המלוכני הפרו-בריטי. סדאם חוסיין לא הקדיש תשומת לב רבה ללימודיו ומצא עצמו מהר מאוד עוסק בפעילות מחתרתית במסגרת מפלגת הבעת', שהחלה אז לפעול בחשאי בבתי-הספר ובקמפוסים ברחבי בגדאד, במטרה לגייס תלמידים וסטודנטים לשורותיה. ב-1956, בהיותו בן 19, ובמלאת שנה לפעילותו במפלגת הבעת', השתתף סדאם חוסיין בניסיון הפיכה כושל נגד המשטר המלוכני. שנה לאחר מכן התקבל באופן רשמי כחבר במפלגה. עם עליית הגנרל קאסם לשלטון בעיראק, הפסיק סדאם חוסיין את לימודיו התיכוניים. בשלהי 1958 הוא נכלא למשך שישה חודשים בשל פעילותו במפלגת הבעת'.

לאחר שחרורו, ומשגברה השנאה בציבור למשטר קאסם, הקים, יחד עם כמה פעילים נוספים של מפלגת הבעת', חוליית קומנדו לחיסולו של הגנרל קאסם. החוליה מנתה 10 חברים והם התאמנו בדירה נסתרת בבגדאד, לצורך ביצוע המשימה. ב-7 אוקטובר 1959 השתתף סדאם חוסיין בניסיון ההתנקשות. במהלך הפעולה נהרג נהגו של הגנרל קאסם, אך השליט עצמו ניצל. סדאם חוסיין נפצע מכדור ברגלו הימנית, אך הצליח להימלט. השמועה מספרת שחילץ במו ידיו את הכדור מרגלו הפצועה בעזרת סכין גילוח ומספריים. אחר-כך התחפש לבדואי ועשה את דרכו במשך ימים ארוכים, בעזרת חברים וקרובי משפחה, לסוריה, שם מצא מקלט זמני.

על חלקו בניסיון הרצח של הגנרל קאסם נדון סדאם, שלא בפניו, למוות. בסוריה התקבל בכבוד מלכים על-ידי ראשי מפלגת הבעת', ובראשם האידיאולוג הראשי של המפלגה מישל עפלק, שהעניק לו מעמד של "חבר פעיל" במפלגה. הקשר שנוצר אז בין השניים סייע ברבות הימים לסדאם חוסיין לטפס במהירות בהיררכיה המפלגתית ובגיל 31 תפס כבר מקום בכיר בצמרת. על כך הוא רוחש תודה למישל עפלק הישיש עד עצם היום הזה. במשך שנה שהה סדאם חוסיין בסוריה ואחר-כך עקר למצרים. בקאהיר המשיך בפעילותו המפלגתית ונעשה ראש תא מפלגת הבעת' במצרים. בקאהיר המשיך סדאם את לימודיו התיכוניים.

ב-1961 נעצר על-ידי שירותי הבטחון המצרים, באשמת איום ברצח על אורח עיראקי, שאהד את הנאצריזם. סדאם נכלא ושוחרר בערבותו האישית של הנשיא גמאל עבד אל-נאצר. לפי אחד הסיפורים רצח סדאם חוסיין בתקופת שהותו במצרים את מורהו בעבר, בן-ארצו ממוצא אל-אלוס. העדויות על מעשי הרצח השונים, שעשה כבר מגיל צעיר, הצביעו על אופיו האלים ועל נכונותו לנקוט כל אמצעי כדי לסלק מתנגדים מדרכו.

בפברואר 1963 קטע סדאם חוסיין את שהותו במצרים וחזר לעיראק, לאחר שמפלגת הבעת' הצליחה לחולל הפיכה בבגדאד ולהפיל את משטר הגנרל קאסם. חבריו מספרים, כי עשה מאמצים להשלים את לימודי המשפטים ואף קיבל הסמכה כעורך-דין, אולם ככל הידוע לא השלים מעולם את השכלתו האקדמאית.

מיד עם שובו לעיראק נשא סדאם חוסיין לאשה את בת-דודתו סאג'ידה. בשלהי 1963 נולד לבני הזוג בנם הבכור עודיי. שנתיים אחר כך נולד הבן השני, קוציי, ובמרוצת השנים נוספו למשפחה שלוש בנות. עודיי, בן 25, משמש כיום יושב-ראש הוועד האולימפי בעיראק. הוא זוכה כמעט מדי יום לכיסוי בעיתונות העיראקית, ויש הרואים בכך סימן לכך, שסדאם חוסיין מכשירו בהדרגה למלא תפקידים פוליטיים. בינתיים הוא מייצג מדי פעם את עיראק באירועים בין-לאומיים שונים. הבן הצעיר, קוציי, מסייע בידי אחיו הבכור בניהול ענייני הוועד האולימפי.

בבגדאד התמסר סדאם חוסיין לפעילות אינטנסיבית במסגרת מפלגת הבעת'. המפלגה היתה שרויה באותה תקופה במצב של תוהו ובוהו והתנהלו בה מאבקי כוח תכופים. סדאם ניצל מצב זה כדי לקדם את מעמדו. העובדה שהיה מורגל כבר מגיל צעיר להסתדר בכוחות עצמו, תוך הפעלת שיטות טרור, הכשירה אותו לביצוע המשימה. הוא התייצב במאבק הפנים-מפלגתי לצד הפלג המרכזי, בראשותם של האידיאולוג מישל עפלק ואיש הצבא אחמד חסן אל-בכר. יחד הצליחו להדיח את ראש הפלג הקיצוני עלי סאלח אל-סעדי. ברם, ההתכתשויות הפנים-מפלגתיות התישו את כוחם של שני הפלגים, וכך נסללה הדרך בפני הגנרל עבד אל-סלאם עארף שתפס את השלטון בהפיכה-נגד בנובמבר 1963.

הטראומה של אובדן השלטון תוך חודשים ספורים, השפיעה עמוקות על סדאם חוסיין הצעיר. כשנעשה ברבות הימים למנהיגה בפועל של עיראק דאג להכפיף את הצבא למרות המפלגה, כדי לא לתת בידי הגנרלים אפשרות להפיל את השלטון. בעקבות הפיכת עארף ירדה מפלגת הבעת' למחתרת. בקונגרס הכללי שערכה המפלגה בראשית 1964 נבחר סדאם חוסיין לתפקיד מזכיר ההנהגה הארצית של המפלגה, ואילו פטרונו באותם ימים, אחמד חסן אל-בכר, נבחר לתפקיד בכיר בהנהגה הלאומית (הבין-ערבית) של הבעת'. מאז עשו השניים כברת דרך ארוכה יחדיו. אולם השותפות ביניהם היתה מאניפולטיבית מבחינתו של סדאם חוסיין. הוא השתמש בעיקר בפופולריות של אל-בכר בצבא, כדי לחפות על היותו אזרח, שמעולם לא שירת בכוחות המזוינים, לגיבויים נזקק בדרכו במעלה ההיררכיה המדינית. סדאם חוסיין נטל חלק חשוב בפעילות המחתרתית שביצעה מפלגת הבעת' נגד משטרו של עארף.

במחצית אוקטובר 1964 עשו השלטונות סריקות, ומקום מחבואו של סדאם חוסיין נחשף. מסופר כי התבצר במקום מחבואו וניהל קרב יריות ממושך עם השוטרים עד שאזלה תחמושתו והוא נתפס. סדאם הושלך לכלא שם שהה כשנתיים. על תקופת מעצרו כתב: "בניגוד לשאר האסירים לא שיחקתי קלפים ולא עישנתי. הרביתי לקרוא בספרי לנין ומאו צה-טונג, והחלטתי שלא אברח מהכלא עד שתתגבש במוחי תוכנית חדשה לתפיסת

נטול מעצורים ומגלומן, רכש סדאם את מעמדו במשך השנים באמצעות שימוש ברוטאלי בכוח. עוד בהיותו נער צעיר רצח אחד מבני החמולה שלו וקצין שעמד בראש התא הקומוניסטי בעיירה תכרית

השלטון". ביולי 1966 הצליח סדאם חוסיין להימלט, בעת שהועבר ממקום מעצרו לבית-המשפט בו עמד להישפט. בתקופת המעצר המשיך לקיים קשרים עם אנשי הבעת' ובעיקר עם אחמד חסן אל-בכר, באמצעות אשתו, ששימשה כבלדרית. לאחר בריחתו פעל סדאם במחתרת כמה חודשים. כשנהרג עבד אל-סלאם עארף בתאונת מסוק, באפריל 1966, בוטל המשפט נגד סדאם חוסיין והוא יצא מהמחתרת.

בשנה וחצי הבאות המשיך סדאם חוסיין לתפקד כמזכיר ההנהגה הארצית של מפלגת הבעת' ועסק, יחד עם חבריו, בתכנון ההפיכה נגד שלטונו של הגנרל עבד אל-רחמן עארף, שבא תחת אחיו. מספרים, כי כאשר הסתערו יחידות של הצבא העיראקי, נאמנות הבעת', על ארמונו של עבד אל-רחמן עארף, ב-17 ביולי 1968, היה סדאם חוסיין "חוד החנית" של הכוח המשוריין. לאחר המהפיכה, שהעלתה שוב את מפלגת הבעת' לשלטון, מילא סדאם חוסיין תפקיד מרכזי בגיבוש המשטר המהפכני החדש ובביסוס מעמדו של הנשיא אחמד חסן אל-בכר בהנהגה. בשלב ראשון ניגש סדאם לסלק מעמדות המפתח בשלטון את קבוצת הקצינים, שסייעה למפלגת הבעת' לבצע את ההפיכה. הוא ואחיו, ברזאן אל-תכריתי, הזמינו לארמון הנשיאות את מנהיג הקבוצה, הגנרל עבד אל-רזאק אל-נאיף, ותחת איומי אקדח אילצו אותו לעלות על מטוס שהטיסו ללונדון. מאוחר יותר רצחו שליחיו של סדאם חוסיין את הגנרל נאיף במקום גלותו. שאר חברי קבוצת הקצינים, ביניהם הגנרל עבד אל רחמן אל-דאוד, הודחו מתפקידיהם בצורה דומה.

כך סלל סדאם חוסיין את הדרך לחיזוק מעמדו של האגף האזרחי במפלגת הבעת' ולקידום מעמדו האישי בהנהגת המדינה. ואכן, בשלהי 1969 הוא מונה לתפקיד סגן יושב ראש מועצת המהפיכה (הגוף השלטוני העליון) וממלא-מקומו של הנשיא אחמד חסן אל-בכר. בשלב שני סילק סדאם חוסיין מעמדות ההנהגה את שר ההגנה חרדאן תכריתי ואת שר הפנים וראש שירותי הביטחון מהדי עמאש. שני אישים אלה נראו לו מסוכנים במיוחד, בשל קשריהם ההדוקים עם הממסד הצבאי והבטחוני ושאיפותיהם לנשל את הצמד אל-בכר-סדאם מעמדות ההנהגה הבכירות. שניהם נשלחו למלא תפקידים דיפלומאטיים בחו"ל. את המסוכן שבהם, חרדאן אל-תכריתי, דאג לחסל באמצעות סוכני חרש בעת ששהה בכווית. בצורה זו סילק סדאם חוסיין את כל האישים שסיכנו את מעמדו בצמרת ובתוך שנתיים הפך לאיש החזק של המשטר ליד הנשיא אל-בכר.

תקופה זו יכולה להחשב כמוצלחת ביותר בחייו. במהלכה נקט שורה של צעדים שהפכו את עיראק למדינה מובילה בעולם הערבי. בשלבים הראשונים המשיך בטיהור המנגנון הצבאי והמפלגתי מאישים שנאמנותם למשטר היתה מפוקפקת בעיניו. הוא המשיך לחסל מנהיגים מהבעת', שנראו בעיניו מסוכנים או שניסו לתפוס את השלטון בכוח. כמו כן רדף במשך רוב התקופה את פעילי המפלגה הקומוניסטית, שבהם ראה מתחרים בכוח. הוא הנהיג שורה של צעדים שהכפיפו את הצבא למרות הנהגת מפלגת הבעת': כל מנגנוני המודיעין והבטחון הועברו לפיקוח ההנהגה המפלגתית. בשורות הצבא נשתלו אלפי קומיסארים אנשי בעת', שתפקידם היה לאתר הלכי רוח מרדניים בקרב הקצונה והחיילים. כן צמצם סדאם את מספר חברי מפקדת מועצת המהפכה והרחיק את אנשי הצבא מגוף זה ותחתיהם הציב אזרחים, אנשי מפלגת הבעת'.

ב-1970 הקים סדאם חוסיין את "הצבא העממי", המיליציה של מפלגת הבעת', והעמיד בראשו את מקורבו משכבר הימים, טה יאסין רמדאן, המשמש כיום כסגנו הראשון. הקמת "הצבא העממי", המונה כיום מאות אלפי חיילים, נועדה, בין השאר, להוות משקל נגד לעוצמתו של הצבא הסדיר ולהגן על המשטר מפני נסיונות הפיכה מצד הקצונה. סדאם נטל לעצמו בראשית שנות השבעים דרגת לוטננט גנראל (הגבוהה בדרגות הצבא), כדי לתת לקצונה הבכירה את ההרגשה שהוא אחד מהם. לאחר שנעשה, ב-1979, נשיא עיראק עלה סדאם לדרגת פילדמרשל ("מהיב"), כמפקדם העליון של הכוחות המזוינים. כל זאת, כאמור, אף-על-פי שמעולם לא שירת בצבא. כן דאג לשפר את תנאי השירות של הקצינים והחיילים ככל שעלה בידו. ב-1977 מינה את בן-דודו עדנאן ח'יראללה לתפקיד שר ההגנה, כדי להבטיח את נאמנות הצבא להנהגה האזרחית. לאחר התבססותו בשלטון, כאיש החזק לצד הנשיא אל-בכר, ניגש סדאם חוסיין לטפל בבעיות הפנים שהעיקו על עיראק. משימתו הראשונה היתה לשכך את המרידה הכורדית שנטלה מהמשטר משאבים אדירים וסיכנה את יציבות החזית הפנימית. במארס 1970 התייצב סדאם חוסיין בעצמו במפקדתו של מנהיג המרד הכורדי, מולה מוסטפא ברזאני, וחתם עימו על הסכם שהבטיח לכורדים אוטונומיה מלאה בתוך ארבע שנים. בתום התקופה האמורה לא מימש סדאם חוסיין את ההסכם והמרד הכורדי פרץ מחדש.

ב-6 במארס 1975 חתם סדאם חוסיין על הסכם עם השאה הפרסי רזא פהלאווי, לפיו חדל השאה מלתמוך במורדים הכורדים בעיראק והמרד דוכא בקלות. בתמורה הסכים סדאם לוותר על חלק בריבונות העיראקית, באיזור שאט-אל-ערב שבגבול איראן ועיראק. בשני המקרים נקט סדאם גישה תכסיסנית מובהקת: את ההסכמים עם הכורדים ב-1970 ועם השאה ב-1975 כרת כדי לקדם מטרות קצרות-טווח של עיראק. משהגיע למסקנה שמטרות אלה הושגו חדל לבצע את ההסכמים או נקט צעדים שרוקנו אותם מתוכן.

באפריל 1972 חתם סדאם על הסכם ידידות ושיתוף פעולה עם ברה"מ. היה זה הסכם רב-חשיבות שסלל את הדרך להתעצמותה של עיראק במספר תחומים. בטווח המיידי איפשר ההסכם לסדאם חוסיין להלאים את תעשיית הנפט העיראקית, מתוך ידיעה שאם יחרימו חברות הנפט המערביות את עיראק, תיתן לה ברה"מ גיבוי וסיוע מתאים, כדי להמשיך בשיווק תוצרת הנפט שלה. סדאם אמר בהזדמנות מסויימת, כי הלאמת תעשיית הנפט העיראקית היתה אחת משמונה ההחלטות החשובות ביותר שקיבל בחייו. בעקבות החלטה זו נעשרה עיראק בהדרגה לאחת מיצואניות הנפט הגדולות במזרח-התיכון, גרשה הון עתק והגיעה לשגשוג כלכלי שנמשך עד לפרוץ המלחמה עם איראן. חוזה הידידות עם ברה"מ איפשר לסדאם לפתוח בתהליך התעצמות חסר תקדים של הצבא העיראקי. מאז ראשית שנות ה-70 רכש צבא עיראק כמויות נשק אדירות בברה"מ והפך בהדרגה לצבא הגדול ביותר במזרח התיכון. בתוך כמה שנים הגדיל את כוחו מחמש ל-21 דיביזיות. בשמונה השנים האחרונות מונה הצבא העיראקי כ-50 דיביזיות.

סדאם אף יזם את הקמת הכור הגרעיני "תמוז 1", ליד בגדאד, במטרה לאפשר לעיראק לייצר נשק ואנרגיה גרעיניים. הכור הגרעיני היה ילד טיפוחיו של סדאם. בשעתו אף הסביר שעיראק זקוקה לכור כדי שהערבים יוכלו להשתוות ביכולתם המדעית לישראל. הוא העריך, כי אלמלא תקפה ישראל את הכור שלה ב-1981 היו כיום בידי עיראק קרוב לעשר פצצות אטום, מסוג הפצצות שהוטלו על הירושימה במלחמת העולם השניה. הפצצת הכור על-ידי חיל האוויר הישראלי פגעה אישית בסדאם חוסיין ומאז נשבע לנקום בישראל על מעשה זה.

בתקופת היותו "האיש החזק" בבגדאד, לצד של הנשיא אל-בכר, קצרה עיראק הישגים גם בזירה הבין-ערבית. ב-1978 וב-1979 נערכו בבגדאד שתי ועידות הפסגה הערביות, שבהן הוחלט על הטלת חרם על מצרים משום שחתמה על הסכמי השלום עם ישראל. סדאם חוסיין מילא אז תפקיד חשוב בהנהגת המאבק הערבי נגד מצרים ובגיבוש חזית הסירוב הערבית. מצב זה השתנה, משהפכה מצרים לאחת התומכות העיקריות בעיראק, במלחמתה נגד איראן.

אף שצמח מתוך שורות הבעת' עיצב סדאם את מדיניותו על יסוד שיקולים פרגמטיים ולא על יסוד האידאולוגיה המפלגתית. הוא נתן עדיפות למימוש האינטרסים הלאומיים של עיראק, על חשבון האינטרסים של המפלגה. "מהפיכה אמיתית היא זו המתקדמת בהתמדה ובאופן מאוזן עם יכולתה המעשית", אמר בראיון עתונאי. יחד עם זאת היקנה חשיבות עליונה לביסוס מעמד המפלגה בשלטון ולאכיפת מרותה על הדרגים הצבאיים. הוא מנע את האיחוד בין סוריה לעיראק בשלהי שנות השבעים, בניגוד לתפיסה האידאולוגית הבסיסית של מפלגת הבעת', החותרת לפאן-ערביזם ובניגוד לעמדתו של הנשיא אל-בכר. ב-1970 הורה סדאם לדיביזיה העיראקית, שחנתה בירדן, שלא להילחם לצד אנשי אש"ף במאבקם נגד השלטונות הירדניים. את יחסו המיוחד לאש"ף העדיף לבטא באמצעות סיוע שהעניק באחרונה לארגון, בסך 25 מיליון דולר, סכום השקול לרבע מתקציבו השנתי של אש"ף.

ב-16 ביולי 1979 הודיע הנשיא אחמד חסן אל-בכר על התפטרותו. למחרת נטל לעצמו סדאם חוסיין את כל התפקידים שבהם החזיק אל-בכר: הנשיאות, ראשות הממשלה, הפיקוד העליון על הכוחות המזוינים, ראשות מועצת פיקוד המהפיכה ותפקידי ההנהגה במפלגת הבעת'. עם עלייתו לכס הנשיאות נפתח דף חדש בתולדותיה של עיראק המודרנית. כעבור שנה, ב-22 בספטמבר 1980, הכריז סדאם חוסיין מלחמה על איראן. היתה זו החלטה בלתי שקולה, שנבעה מהערכה לא נכונה של המצב ששרר באיראן לאחר הפיכת חומייני. סדאם היה סבור, כי איראן שלאחר המהפיכה היא מדינה מותשת, שצבאה התפורר ונחלש. היתה זו בעיניו שעת כושר להחזיר לעיראק את הריבונות על איזור שאט אל-ערב ולהשתלט על חבל חוזיסטאן העשיר בנפט.

בשלהי 1980 עברה היוזמה הצבאית לידיהם של האיראנים ובתוך שנה הדפו האיראנים את הכוחות העיראקים מרוב שטחיהם. בקיץ 1982, משלא עלה בידי סדאם להשיג הפסקת אש, הוא הורה לצבאו לבצע נסיגה חד-צדדית אל הגבול הבין-לאומי, תוך שהוא נאחז בתירוץ, כי הנסיגה נעשתה בגלל מבצע של"ג והאיום הישראלי על לבנון. אולם היוזמה האיראנית ההתקפית לא פסקה. מ-1982 ואילך היא כוונה לתוך שטח עיראק, במטרה חד-משמעית – למוטט את משטר הבעת' ולהעניש את סדאם חוסיין על שפתח במלחמה. ההתעסקות האינטנסיבית בניהול המלחמה הקיומית מול איראן נעשתה לעיסוקו העיקרי של סדאם.

ככל שהלכה המלחמה והסתבכה כן היקנה סדאם תשומת לב גדולה יותר לדרגים הצבאיים. הוא החל לבקר לעיתים תכופות בקו החזית, חילק שבחים רבים לצבא בנאומיו, העלה את שכרם של משרתי הקבע ואף העניק להם טובות הנאה חומריות, כגון מכוניות וחלקות אדמה. הוא עצמו החל להופיע רוב הזמן במדים. יוזמות אלה נשאו פרי והצבא גילה מוטיבציה גבוהה בהגנה על אדמת עיראק ונתן לנשיא ברוב המקרים גיבוי מלא בניהול המלחמה.

נקודת שפל ביחסי סדאם עם הפיקוד הצבאי אירעה בראשית 1986, לאחר שצבא איראן כבש את חצי-האי פאו בדרום עיראק, וכל נסיונות הצבא העיראקי להשתלט מחדש על איזור זה

במסגרת מפלגת הבעת' העיראקית עשה, יחד עם פטרונו, איש הצבא חסן אל-באכר, כברת דרך ארוכה ורצופת נסיונות הפיכה עד לתפיסת השלטון. ב-1979, לאחר התפטרותו של אל-באכר, התיישב סדאם על כס הנשיאות

עלו בתוהו. קצינים בכירים, ובראשם מפקד גייס שבע, אלוף מאהר עבד אל-רשיד, מתחו ביקורת על סדאם חוסיין, שלא נתן לצבא חופש פעולה מספיק כדי לנצח במערכה זו. תבוסה נוספת נחל הצבא כמה חודשים לאחר מכן, משאיבד את שליטתו במובלעת מהראן שכבש בשטח איראן. ביולי אותה שנה כינס סדאם ועידה מיוחדת של מפלגת הבעת', בה נבחר מחדש לתפקיד מזכיר ההנהגה הארצית של המפלגה. בכך ביקש להפגין, כי הוא זוכה לגיבוי מלא מהדרג המפלגתי וכי ההנהגה המדינית כולה אחראית לצורת ניהול המלחמה נגד איראן. באותה ועידה הודח מתפקידו יו"ר הפרלאמנט נעים חאדד, שיעי, בן טיפוחיו לשעבר של סדאם, שהיה אחד ממבקריו הבולטים ביותר בדרג הפוליטי. בינואר 1987 פיטר סדאם חוסיין גם את הרמטכ"ל, רב-אלוף עבד אל-ג'ואד דנון, בשל כישלונו לחסום את המתקפה האיראנית באיזור בצרה.

במהלך המלחמה נמסר על כמה נסיונות להתנקש בסדאם ולבצע הפיכה צבאית. נסיון ההתנקשות האחרון בוצע בעת ביקור שערך לפני כשנה בעיר מוסול בצפון עיראק. לפי דיווחים הורה הנשיא לחסל כמה קצינים בדרגות בכירות ותיכונות. למרות זאת, ככלל, לא פגעה המלחמה נגד איראן בכושר מנהיגותו של סדאם. העם בעיראק ראה בו ברגע את המנהיג היחיד המסוגל להוביל במלחמת המגן נגד האיום האיראני.

כדי לרצות את הציבור יזם סדאם חוסיין לאחרונה תוכנית פיתוח כלכלית חדשה ובה הקצה מקום חשוב יותר לסקטור הפרטי. הוא רגיש אמנם, כיום יותר מבעבר, לגילויי ביקורת נגדו מצד דרגים בכירים בצבא ובמפלגת הבעת', אך הוא ממשיך לפטר ולמנות פקידי ממשל וקציני צבא כראות עיניו ואף לחסל גורמי אופוזיציה למשטרו.

אלפי שבויים איראנים. גם סדאם חוסיין היה פעם מאחורי סורג.

סדאם חוסיין נואם ומלהיב. מראשה של אבזרי שלטון.

הריסות בלב איראן מההפצצות האחרונות. חוסיין יכול לעשות שימוש גם בנשק גרעיני.

משא
לספרות, אמנות ועיון

לראות את היער, לראות את העצים

מאת חמוטל בר־יוסף

זיוה שמיר, „השירה מאין תימצא" – „ארס־פואטיקה" ביצירת ביאליק, „ספריית", בית ההוצאה של אוניברסיטת ת״א; 1987; 291 עמ׳.

אל תאמר: עוד ספר על ביאליק. ביאליק ממשיך ללא הרף לעורר את היצירתיות של טובי החוקרים, ברוחבן של יצירותיו מאפשרת לכל תקופה למצוא בהן חידות שעדיין לא נפתרו ולפרש אותן באופן שיגביר את ההנאה מקריאתן. היצירות של ביאליק מאפשרות לכל תקופה למצוא בהן תשובות מעניינות לשאלות שהמחשבה הספרותית באותו זמן עוסקת בהן. לזיוה שמיר זהו ספר רביעי של מחקרים בשירת ביאליק. בספריה הקודמים, „שירי ביאליק הראשונים", „הצחוק משורר הדלות" ו„שירים ופזמונים גם לילדים" עסקה בתחומיה הצנועים של שירת ביאליק: שירתו המוקדמת, שחלקים ניכרים ממנה נגנזו על ידי המשורר, היסוד העממי בשירתו ושירי הילדים שלו. כותרת המשנה של הספר שלפנינו היא „ארס־פואטיקה" ביצירת ביאליק, וממנה אפשר להבין, שהספר נועד לעסוק בקבוצת יצירות שבהן המשורר עצמו מבטא את הפואטיקה שלו, היינו, את השקפותיו והערכותיו בתחום מעשה האמנות הספרותי.

האם יש עיסוק יותר מרכזי, יותר חיוני להבנת יצירתו של יוצר מאשר חשיפת הפואטיקה שלו? אלא שנחוץ להבחין בין פואטיקה המובלעת (במודע או שלא במודע) בכל מעשה יצירה ספרותי לבין התבטאויותיו של המשורר בנושאים פואטיים. התבטאויות כאלה יכולות להימצא גם מחוץ ליצירתו (מכתבים, יומן וכדומה), גם במסגרת כתיבה הגותית וגם ביצירות שבהן השקפותיו הספרותיות של המשורר הן הנושא – המרכזי או הצדדי – של היצירה עצמה. אבל, הנטייה לכתוב יצירות כאלה, שלהן יוחד המונח 'ארס־פואטיקה', כלומר, הנטייה להתבטא בנושאים פואטיים במסגרת היצירה הספרותית, היא בעצמה מאפיין של פואטיקה. במילים אחרות: נחוץ להבחין בין 'ארס־פואטיקה' לבין פואטיקה. ה'ארס־פואטיקה' מתפרשת מתוך יצירות או מקורות אחרים שבהן המשורר הביע את דעותיו הספרותיות, ואילו אל הפואטיקה אפשר להגיע בדרכים שונות, על סמך קריאה במכלול היצירות של הסופר, ועל סמך היכרות עם תולדות הפואטיקה ועם מבנה של הפואטיקה בזמנו.

אין ספק שהתבטאויותיו של היוצר בענייני ספרות וגם יצירותיו ה„ארס־פואטיות" הן מפתח חשוב מאוד להבנת הפואטיקה שלו. הן משקפות את שאיפותיו, את מאבקיו, את התדמית האמנותית שאותה ביקש להדגיש כאשר כתב את היצירה, אך בהחלט יתכן מצב שבו הפואטיקה העולה מתוך ה'ארס־פואטיקה' אינה מתממשת ביצירות עצמן או בחלק מהן, או מצב שבו המשורר ביצירותיו ה„ארס־פואטיות" מתייחס רק לחלק קטן מהפואטיקה שלו, ולמשל, לחלק האידיאולוגי ולא לחלק הצורני או להיפך. בקיצור, היצירות ה„ארס־פואטיות" אינן בסיס מספיק להגדרת הפואטיקה של המשורר.

בספר שלפנינו זיוה שמיר מבקשת לאבחן את הפואטיקה של ביאליק באמצעות פרשנות של יצירות ארס־פואטיות. בין היצירות שאותן היא משייכת לקבוצה זו מצויים גם שירים שנהוג לפרש אותם כהצהרות ארס־פואטיות (כגון, „לא זכיתי באור מן ההפקר"). אך אליהם היא מוסיפה גם שירים או קטעי שירים נבחרים, שדווקא בהם אפשר, לדעתה, למצוא לעיתים ביטוי יותר ישיר וברור לעמדותיו של המשורר, וגם מספר ניכר של יצירות שלא נהוג לראות אותן כארס־פואטיות, כמו למשל כמה שירי אהבה של ביאליק וארבעת ה„רשימות כלאחר יד". גילוי האפשרות להשקיף דברים ארס־פואטיים ביצירות כאלה מוביל את שמיר לאחת הטענות המרכזיות שלה לגבי הפואטיקה של ביאליק: הרב־שכבתיות של השיר הביאליקאי, כלומר, יצירותיו העוסקות בעת ובעונה אחת בנושאים בעלי היקף שונה, מתחומי חיים שונים. למשל, השיר יכול להיות בעת ובעונה אחת שיר אוטוביוגרפי ושיר לאומי, או בעת ובעונה אחת שיר אהבה, שיר טבע ושיר ארס־פואטי.

לכאורה אין חידוש בתפיסה המציעה לקרוא את שירי ביאליק בעת ובעונה אחת על מישורים תימאטיים שונים, ובעיקר בהצעה לקרוא אותם בעת ובעונה אחת כשירים אישיים וכשירים לאומיים: הבלטת היסודות האישיים, הפסיכולוגיים – לעומת הנטייה ששלטה בדור ביאליק, להעמיד את שירתו בעיקר על בסיס לאומי – היא מגמה הניכרת בכמה מפירושיו של דב סדן לשירי ביאליק, היא שולטת בפירושים שנתן עדי צמח ליצירות ביאליק בשירה ובפרוזה, והיא חוזרת באופן אחר גם בספרו של דן מירון 'הפרידה מן האני העני'. המגמה הזו בפרשנות ביאליק התפתחה אצלנו בעיקר לאחר קום המדינה כתגובת נגד לתפישת הנושא הלאומי בשירת ביאליק, והיא קשורה בשינוי האקלים הפואטי בספרות הישראלית, שינוי שמקורותיו היו השקפות העולם, החינוך הספרותי והאידיאי, הטעמים ומבני האישיות של מספר סופרים, חוקרים ומבקרים בעלי השפעה.

זיוה שמיר מבקשת לקרוא את שירי ביאליק פחות כביטוי של מצוקות אישיות ודחפים תת־מודעים ויותר כהתייחסות למצבים תרבותיים ולהתלבטויות אינטלקטואליות, פילוסופיות ואסתטיות. קריאתה משקפת תהליכים פואטיים עכשוויים. זיוה שמיר מכוונת את עיקר הפולמוס שלה כנגד דן מירון, כתשובה לדברי ביקורת הכלולים בספרו „הפרידה מן האני העני" על ספרה „שירי ביאליק הראשונים". היא מקבלת את הנחת היסוד של מירון, שלפיה שירת ביאליק עברה התפתחות: בשיריו המוקדמים ה„אני" נוטה להיות דמות עממית טיפוסית או אלגורית, אך החל בשנת 1901, עם כתיבת „שירתי" ו„זוהר" חל מפנה בפואטיקה שלו, המתבטא במעבר לשירים בעלי אופי אוטוביוגרפי, שבו ה„אני" חושף פרטים אותנטיים מחייו. האולם לדעתה דן מירון הפריז בהדגשת היסוד האוטוביוגרפי. היא מבקשת, כאמור, להדגיש את הרב־ממדיות המאפיינת את יצירות ביאליק לכל אורכה, ובעיקר להזהיר ולהפנות תשומת לב להיבט העל־אישי של שירים הנראים כאוטוביוגרפיים. לדבריה הסיפור האוטוביוגרפי בשירי ביאליק, כמו גם ברשימותיו, ואפילו בתולדות חייו כפי שנרשמו במכתב ללחובר, הוא קונסטרוקציה, כלומר, אירגון מודע של פרטי הסיפור לעלילה בעלת משמעות מייצגת. ביאליק הגיש את סיפור חייו האישי באופן המאפשר לקרוא אותו גם כמהדורה מחודשת, מורכבת, של מיתוסים ומסורות בתרבות העממית ובספרות, ובדרך זו לבטא ביצירות כאלה גם את הנושא הלאומי וגם את נסיונותיו הפואטיים.

זיוה שמיר מעמידה כאן בסימן שאלה לא רק את הדגשת היתר של ההיבט האוטוביוגרפי ביצירתו הבשלה של ביאליק, אלא גם ההנחה, שביאליק הגיע להישגיו הגדולים בעקבות מעבר לפואטיקה רומנטית. לדבריה הפואטיקה הרומנטית העומדת ביסוד הווידוי האישי היא רק פן אחד ביצירתו כפולת הפנים של ביאליק. מצידה השני עומדת פואטיקה ניאוקלסית, השואפת להיאחז במסורות של הנשגב ובמוטיבים מהעבר המפואר של התרבות. בצד המונולוג הדרמטי והפריצה של צורות שיריות סגורות, סימביה של השירה הרומנטית, אפשר למצוא בשירת ביאליק את חותם הצורה הניאוקלסית, את סממני הצורה ואת הטיפוח של הצורה המלוטשת. שמיר מגדירה את זיקתה של שירת ביאליק לתולדות הפואטיקה האירופית כשירה המעמתת יסודות ניאוקלסיים ורומנטיים מנוגדים, ומתוך דחיית שתי הפואטיקות גם יחד נוצרת דרך פואטית חדשה ומקורית, ייחודית לביאליק.

שני חידושים לפנינו האחד, בהצעה לראות את יצירת ביאליק לכל אורכה ולא רק בזיקה לרומנטיקה אלא גם, ולא פחות מכך, בזיקה לניאוקלסיקה. השני, בגילוין של האוקסימורון כעיקרון המארגן את שירי ביאליק על כל רמות הטקסט. את האמביוולנטיות, את הרב־שכבתיות ואת האוקסימורון מביאה שמיר כגילויים של אותה תופעה ושל אותה פואטיקה: „האוקסימורון והאמביוולנטיות הן תכונות המפתח להבנת שירתו" (עמ' 25).

את האוקסימורון בראיית עולמו של ביאליק מוצאת זיוה שמיר בעיקר בעיצוב הפרסונה של ה„אני" בשירי ביאליק, למשל, הכפילות בין „אני" אריסטוקרטי נוסח הקלאסיקה לבין „אני" עממי נוסח הרומנטיקה, אך היא מגיעה גם לאיבחונים רחבים יותר, פילוסופיים, ורואה בשירי ביאליק גם כפילות פואטולוגית בין תפיסה מאטריאליסטית־ריאליסטית לבין תפיסה אידיאליסטית. שני החידושים הללו, שלכאורה אין ביניהם קשר, יכולים היו למצוא גם קשר עמוק על רקע הגות אחרת, שגם היא נרמזת בספר, אם כי רק בדרך אגב, היינו,

זיוה שמיר

שהפואטיקה של ביאליק מושפעת בעיקר מהסימבוליזם הרוסי בן זמנו. שמיר מציינת שהפואטיקה המובעת במסותיו של ביאליק היא סימבוליסטית ומעידה גם על קשרים בין שירי ביאליק למסורת הרקמה הרוסית.

נשאלת השאלה: וכי רומנטיקה וניאוקלסיציזם היו האופציות הפואטיות היחידות שעמדו לפני ביאליק? וכי אלה היו בכלל האופציות הפעילות בזמנו ובמקומו? הסימבוליזם הוא שהתיך יחד את המסורת הרומנטית והניאוקלאסית: בשירי בודלר אפשר למצוא את המיזוג בין הנשגב הניאוקלסי לבין הגרוטסקי (כאמור יסודה של אריך אוארבך מדגים זאת על פי „מעלין 4" של בודלר), הסימבוליזם הוא שטיפח את הרב־שכבתיות הסימבולית כמו גם את הליטוש הצורני ואת עקרון האוקסימורון. גם הנטייה למיתולוגיזציה של התת־מודע האינדיבידואלי (ואחר כך – של התת־מודע הקולקטיבי ושל תהליכים היסטוריים) היא תופעה אופיינית לסימבוליזם הרוסי, שהשפיעה על יצירתו של ביאליק. ברוסיה סימבוליזם היה בראש ובראשונה אנטי־ריאליסטי, ובמובן הפילוסופי הרחב של המלה. בכלל, כדי להגיע להבנה מלאה של הפואטיקה של ביאליק ושל בני דורו חשוב לראות לא רק את התסיסה הפואטית העצומה שהתחוללה ברוסיה בתקופת מעבר המאות, אלא גם לשנות את הרגלי המחשבה, המפרידים בין אמנות לבין פילוסופיה ודת. אנו נמצאים בתקופה שבה פולמוסים בענייני אמנות היו בעת ובעונה אחת לא רק פולמוסים פוליטיים גורליים אלא גם התמודדות עם שאלות יסוד פילוסופיות, התחבטות בין מטריאליזם לאידיאליזם, ובין רקפרט לניטשאיזם ואקזיסטנציאליזם. גם את טענתו של מירון בדבר המעבר של ביאליק מפואטיקה משכילית או אלגוריסטית לפואטיקה רומנטית אפשר לראות, על רקע המציאות הספרותית ברוסיה, כמעבר מהתפיסה הריאליסטית, התובעת עיצוב דמויות טיפוסיות והתייחסות למצב חברתי־לאומי אקטואלי אל הפואטיקה הסימבוליסטית, המבקשת לשחרר את האמן מחובותיו לחברה ומטיפה לאינדיבידואליזם ולאסתטיציזם.

לא קל להשתחרר מדפוסי מחשבה מורגלים. הספר שנועד להפוך את משקלה של פרשנות אוטוביוגרפית לשירי ביאליק מדגיש את דפוסי היסוד במחשבת השירה של ביאליק דווקא על פי סדר כמו ביוגרפי: „לפני תולדת המשורר ועיצוב דמותו ועד למותו ולהנחלת שירתו לבאים אחריו" (עמ' 9). שמיר מציינת, שזה מבנה אשר „מבלי שיתכוון לכך מלכתחילה, הריהו בדיעבד מעין מונוגרפיה זוטא, הסוקרת את חיי ביאליק מנקודת המוצא הארס־פואטית." (43) היא מבקשת להוכיח את ההנמקה שבהתייחסות ביוגרפיסטית דוקומנטרית לשירי ביאליק, אך היא עצמה מרבה להזקק לדוקומנטים ולפרטים ביוגרפיים. בפרק האחרון של הספר היא מייחסת חשיבות פואטית רבה להתנגשויות אישיות של ביאליק עם משוררים צעירים ומציעה לקרוא שירים (למשל, את „גם בהתעותו לעיניכם") כביטוי גם על פגיעה בפרסטיז'ה האישית של ביאליק.

עריכה קפדנית יותר של ספר המבקש להציג את הארס־פואטיקה של ביאליק היתה מחייבת מבנה שתחילתו בבדיקת ההתבטאויות הארס־פואטיות של ביאליק בנושאי ספרות: במכתביו, בהרצאותיו ובעיקר במסותיו, שבהן ביטא את רעיונותיו בענייני ספרות ולשון. מכאן אפשר לעבור לבדיקת התבטאויות בז'אנרים אחרים, תוך דגש על הבדלים והתפתחויות בפואטיקה המוצהרת של ביאליק, ומכאן אפשר להמשיך ולעמת את הארס־פואטיקה עם הפואטיקה כפי שהיא מתממשת בשירים, וזאת על רקע תולדות הפואטיקה העברית והכללית. המבנה שבו בחרה זיוה שמיר גורם גם לתקלות נוספות: במרכזו של כל פרק עומד דיון בטקסט או בקבוצה קטנה של טקסטים, שאמורים להדגים טענה מסוימת בעניין הפואטיקה של ביאליק. ואולם קשה לעמוד בפני הפיתוי של האינטרפרטציה, וכך נוצרים עודפים שאינם תורמים לטיעון עצמו, ואף חוזרות על אותם טיעונים עקרוניים במסגרת אינטרפרטציות המופיעות בפרקים שונים.

זיוה שמיר היא אחת החוקרות הרציניות ביותר של ביאליק, וכל אחת מעבודותיה היא תרומה חשובה להבנת שירתו. הספר שלפנינו הוא היומרני ביותר מבין ספריה על ביאליק, אך דומה שהוא נכתב קצת בחופזה תוך נסיון להשיג בבת אחת כמה מטרות שונות זו מזו, או תוך שינוי המטרות במהלך הכתיבה. ההתמודדות עם הפואטיקה של ביאליק בספר זה איננה לגמרי אלגנטית, אך יש בה סימני דרך חשובים למחשבות חדשות ומעוררות על המיקום הנכון של הפואטיקה הביאליקאית במסגרת תולדות מחשבת הספרות הכללית. וחשוב במיוחד ומשכנע הדגש על עקרון האוקסימורון, רעיון המוביל להבנת ביאליק כמשורר מודרניסטי. גם חשיפת ההיסתפות בפרשנות פסיכולוגיסטית ופתיחת כיוונים פילוסופיים היא דרך המוליכה קריאה רצינית ומקרבת את הקורא לעולמו של ביאליק.

שלמה אביב

שני שירים

א. דור ניצולי המעברה

מקדשי קדומים נבלעו בעפר ובחול.
ערי ירידות (שחסרה אהל מועד, שלא
לדבר על מקדש) נקברו קבורת חמור
במח אנשים, בלבבות לא יאבו לזכר,
הבכיה, את משכנות המסכנות המכוערה.

את רשם העקבות סוחפים המים, הרוח.
גם חשבונות הלב, מעיקים בעפרת –
כלבי גל אשפתות נוהרים מאמור.
הבכלל, דע לה: אם וכאשר ירצו לחפר –
לא יעלו דבר עד ולא שום אוצרות.

בני־בלי־שם דרו שם, בלי שארית.
מחמרים נרקבים בנקל נבנו מעונות
באותם מחנות שכוחי אלה. גם דור
נצולי המעברה, אשר בורחים לנפשם
מפני דלקה מרדפת – עד ירדו מה.

צמא שאין לו רויה לארץ יעודה –
יש יעבירים על דעתם, קורה, לא פעם.
לא נרצה קרבנם של יושבי האהלים,
עשן מנחתם לא תמר על, הישר, וכמו
את קין מביש בלבם המכמר נחתם.

כי רב חסרונם – מי כמוני יודע?
ואולם, הפקר כבודם לכל העלבונות.
ואין מי שיאמר מלה של נחמה־מעט,
זכות תגל חרפה מעל ערי השירות,
ערי הירידות, אשר יזכירו עברנו.

ב. פלטת הים

ממהר לקרוא „הם" לאביו ולאמו
המהגר־הילד, אנתרופולוג זוטא.

אל לב שלכת יסודות חש בחשון.
מבחש נבונה: היש תאבד הספינה,
מוקד סער פה, כור צרה ובכין.

כך או אחרת: דין גוזר על עצמו,
זר ונכרי אל קרוביו, אל בשרו.

סוף פניו: נבצר להכיר בראות.
פלטה קרושה גל – צרובת מלח היא,
עצם בלתי מוהה, ילדת אצות ים.

באות ערגה אל שער הזר גאלה,
משער אבי, היא עלה טובה, נעלה.

(מתוך „מזמור ספרד", ספר בכתובים)

ט. כרמי

תכי בעיר העתיקה

„השם ישתבח.
אני אוהב אותך.
שלום."

ראשו זב זהב.
גופו ירק חרדון.
הרום רגלו – ירה.

צפרניה – שער שחור,
קצותיה – אצות יבשות.
שניו צהב כחרדל.

תמיד, בעקבותיה,
שבל של עוללים
כמו עלעול נוצות.

„השם ישתבח.
אני אוהב אותך.
שלום."

בין אדם למקום.
בין אדם לחברו.
ושלום.

כל התורה
על רגל אחת.

יד ושם

הו, לו היה לי צלום של ידה
זו היד שכסתה על כל פשעי.
הייתי משנן את אצבעותיה
פרק פרק,
הייתי לומד את צפרניה
בעל־פה,
הייתי שם את נפשי
בכפה.

אבל אין לי צלום של ידה
ושמה מתאדה כמו טל.

(מתוך „שירים מן העזובה")

יין משומר

מאת שמואל שתל

פנחס אלעד־לנדר, „רוחות קרים וים, שירי אירוח ודרמטוסים", הוצאת „עקד"; תשמ"ז; 258 עמוד בכל כרך.

מבחר שירי פנחס אלעד־לנדר, שהלך לעולמו לפני שנה, יצא בהוצאה מהודרת ב־2 כרכים גדולי־פורמט ובהם כ־500 שיר מבחר מגבובי השירה במשך ששים שנה. הכרך הראשון, „רוחות קרים וים" הוא אוסף שלושת הספרים שיצאו לאור: „על ארץ זר" (תשי"ב), „מנוחה שמש" (תשי"ז) ו„בריח השדה" (תשכ"ג).

הכרך שלפנינו פותח בספר השני, „מורה שמש" שעיקרו דמויות מן התנ"ך. השיר הראשון „אהליבמה" הוא בעל עוצמה רבה, כתוב בלשון תנ"כית ארכאית „המגלה את שוק האהבה" „בת הדם דמה צבוע ילוקי", אשה, שהורתה לעשיו ונושאת עיניה לאחיו, יעקב. הפואמה כתובה בקצב בהרוזים „רטושים" כמעט.

הפואמה השניה, „תהר רחל", מתווה על פני הדראמה המשפחתית יעקב־לאה ורחל בחרוזים לבנים של 300 שורות ומגיעה לשיאה בשעת ההריון: „הריתי לך, בעלי, איעך הומה בי, אדוני" (21). כך נגללת פואמה אחר פואמה ודמות אחר דמות: ראובן ש„חלל את יצוע אביו" (23) „משה ואשתו הכושית" (26) ופואמה של 250 שורות, בשפת „חרטומי מצרים, כוסמי חכמה והוברי שמים" של בלעם „שתום העין" מול משה ה„רואה אל מעבר, אל אחרית הימים" (35).

בשירי המידבר, „מתוק הישימון סיפורי אברהם והגר באלוני ממרא" (40) „פתח אוהלה, האיש לפידות (בעלה של „דבורה אשת לפידות") „קודר אישונים" על אשתו שהלכה אחרי ברק (48) ואבימלך ושמשון ויואב ודוד ושלמה, שירים ארוכים תשגבים לתפארת הבית והתורה. ובהמשך, שירי חורבן הבית, שירי ירמיהו הנביא אל גדליה בן אחיקם, המעלים את זכרון יל"ג במיסכה. ואחר כל אלה, „עיטורים לרבי שלמה אבן גבירול (131) ואברהם אבן עזרא המסיים את הספר, במקאמה ארוכה מלאת כבוד למשורר, „הפיוט האלוקי", כותב שירי היתולים וחידושי פירושים ומזמן לאותו שיר עצמו, את רבי יהודה הלוי, את ר' שמואל הנגיד, את רש"י ואפילו את „חיים כוזמן מצפונו של עולם". בין השירים, הפואמות והמאקאמות הזובקות שנות דור ודור, גם שירים אוטוביוגראפיים על ילדותו של המשורר: „הייתי עליז כשריבים הפול המתגמש עם רוח, ושומר אמונים לשרשו הנצור בגרעין" (117), מבוסס במקוצר, ועל אמו ש„דמעתה על לחיה, נוצרת צלם ילד קטן" (122) וכן פואמה ארוכה של 200 שורות על אמו המוסרת „ענוי זית לכלותה" זכר בנה שנפל: „עוז וגיבור איך נפלו" (128).

שירי הספר הזה, שפתם נמלצת, שפת תנ"ך מתובלת בפיוטי ימי־הביניים, כמו „חמק צל, משק סוח, אמת כוסף" (70), ותוכנם רווי „מראות אל ושגב", „זוהר לשון הזהב" (41), „אני צאלים קסופות" (40) ו„ילת צבוע אובד בארץ תלאובות" (27).

הספר השני המופיע בכרך הראשון הוא „על ארץ זר", שיצא לאור כספר ביכורים של פנחס לנדר, אחרי הרבה שנות יצירה, כשהמשורר כבר בגיל העמידה. נושאי השירים הם: תהילה לשיקמה ולים, הרומנטיקה של „ליל על פני הכינרת", „ריחות אורנים רטובים, אחרי גשם ראשון" (163). יש בספר הרבה שירי הגות ו„כלות נפש בדכי מחיר" (162), שירים על „בית אבי עלה על אש מוקדת" (170) ובהמשך, שירים לאומיים: „לבדנו בפינת תבל זאת" „לבדנו נשארנו מול תהום נפערת" בין הים ובין ה„קרם וסכין בחזיק" (173). הספר מסתיים בשיר טבע הארץ לעת קיץ: „כל שיאמרו ראשי הקוצים, הם קיבלו מפי הגבורה" (182).

השירים סדורים בתים, בתים, מחורזים אב אב וגם אא בב: יש בהם מחרוזת של סונטות פלורנטיניות, 4 ו־5 סונטות בכל מחרוזת: אך יש בהם גם שירים ללא חרוז, המבשרים את השחרור מכבלי חריזת הקדושה הכבדה. יש לזכור כי שירים אלה נכתבו בזמנו של שלונסקי, שהחרוז המבריק היה לאידיאולוגיה של השיר הטוב, ובזמנו של אלתרמן ששיריו נחרזו לו כמעט מאליהם. כמה מוזר לחשוב שביאליק שקדם להם כדי דור, הוציא מתחת עטו שירים „ביאליקאיים" שלא נזקקו לחרוז כלל.

שירי הטבע הארץ־ישראלי מפכים ביוקתם: „בגבעל ירוק לחוש לי חרש: רע" ו„חליל הרועים רזוק, נגנות יהום" ויש בהם הרבה מן הציונות הרעננה: „היום הגענו כבוש באת חמור/ בני ביהם של דן מצרעה ואשתאול" (149).

גם שפת שירי הספר הזה היא פאתטית (הרצל הוא „זמיר המצירים אשר להרות" (178) ומליציה: „ירקמו למו רדידי ההוד והנוהר" (180) ו„עץ הרימונים יתעמר בתכבתם" (182).

פנחס אלעד־לנדר

הפרק השלישי של הכרך הראשון הוא הספר „בריח השדה" (1963). כאן נעלמו החרוזים, כאילו אפשר היה בלעדיהם, וגם הבתים נפרצו או שניתן היה בצימצום של שורה וחצי השורה לבנות בית: „המשכבים, חולי בגעגועים על/ מלאי אביב" (186), „התאנה נתנה ראשה למורסים/ ברוח" (187) ו„הרוח העביר את נדמתו על מקלדת השיבלים" (188). כדאי לשים לב לשורות השבורות ול„מקלדת" המילים הרעננות, כי „שיח האהבה הפורח לא יטעה/ לעולם" (199). גם בספר זה משפיע התנ"ך את אוצרו הטוב על שירת לנדר־אלעד: „עשרה גמלים עמוסי עדי זהב מארמות הנגב" (205) ושלושת המלאכים הבאים אל אברהם „לרדן בעמק השדים" (206) נושאים את תמונות הארץ מ„דרך סולמה של צור" (208) ועד „הקשת בעמק בית נטופה" (213). כאן שר אלעד גם את מראות סיוה בתצלאייג „ליד קשת סיטוס ברומי" (125), כנסיית סרפמדר וכיכר סרמקר הפירנצה הוא מתאר את פסלי השיש ופיסלוני הזהב. בזירת האמפיתיאטרון של פומפיה הדרוסה הוא רואה את מחזה אנשי הלגיון הרומאי, מורצים אל בית האלוהים בירושלים, בליל תשעה באב – ציפור־ראש נמלטת אל השמים החושכים ועבדים פורשים שטיחי פאר למחול השעירים הזימה" (225), מול פני הצופים. בעיר אמסטרדאם הוא מבקש את ברוך שפינוזה ואת „בנוך הנפש הרוח" (230). רק משורר „יהודי", כמו לנדר־אלעד, יכול „בין קריאות התאווה של שלטי הצבעונין באריס" לחשוב שמא יזמין אותו כאן, „את תועה", להיות עשירי למנין ל„קדיש יתום".

אכן, הספר מסתיים בשירי פנחס אלעד־לנדר היהודי המברך את „מלאכי השלום במרומי התקרה בליל השבת" בשעה שאמו „מעלה את תחינתה בשלהבת הנרות, בשירתה עם מלכת השבת" (236), והוא מלא תקוה כי „הותן העצור בעצמותי, יבעיר אישו בליקה, אישו עטרות שלהבתיה בלב הלילה" (245).

★

הכרך השני הוא קובץ של כ־250 שירים שנכתבו בשנים האחרונות ולא הופיעו עדיין כמקובץ. שם הפרק הוא „שירי זריחה ודמדומים", המרומז שקיעה כבראה, כי נכתבו בשנות חייו האחרונות של המשורר. חבל שהשירים אינם מתוארכים, אך יש שירים המתייחסים למלחמת לבנון.

הכרך מחולק ל־3 פרקים. בפרק הראשון „מלוא העין", נקבצו שירי נוף ותווי „בתקופת הגלולה וקרני לייזר" (19). בפרק זה „התגלגלה המשאית לפניים התחר לשם טעינת תכלת" המשורר „מוצא את עצמו מוכס בנפשו, אם מצויים בגן שאלוני חווידיים שלו": „הנני רוצה לפתוח חלונות לחזון העתיד, שייכנס ויביא אתו חיוך משורר" (34).

פנחס אלעד רואה את כל היקום משורר ושר: „לאלוהים פנים קורנות וחוזרות מן האשפתות" (25), „שיר נתלה על זיזי הסלעים" (24) ו„הרוחמה פוסעת במידרון בכפות רגליו של התולי" (11) „קורי עכביש פורשים על עברם של זקנים" (17) ו„הזית ירש את הטית הראש של בוהן כליות" (57).

אלעד קיבץ והביא לכאן נוריות, בבונג ופרג, כרוכיות ועגורים, לתקות זאבים ועטלפים, זית ושיקמה. „הקיכלי היקה את להישמר התאוהתית של טשרניחובסקי" (59) כי, אכן טשרניחובסקי הוא אשר שר בלהיטות יותר את „קטמי יקר": „ישנו מי שמנתיק סדרות לילה עם פטריות צנועות – – – ישנה על גן קיכלי שחור – – –". פנחס אלעד גילה את סודות הלילה של היער הרוסי בהברה אשכנזית, ב„קריאת הינשוף מעץ הליבנה" הנוטע על אדמת ישראל. פנחס אלעד, גם צעד עם הזמן של המחצית השניה של המאה העשרים ובעת „הפסקת נשימה של הרשאי" גם שמע „מנוע שהתחיל לפעול. קרב־לב שהשתול בגופו של הקרקע" (43) פנחס אלעד שר את הטבע בשפת הדיבור, בהברה „מלרעית", המשורר מחזיר ומבית ולא סיים את שירו בנקודת סוף פסוק, כי...

הפרק השני של הכרך „כולל שירים, שיאנם להם שהסתופף „עצמי וכשורו" השרום המתעגלים מתנת להולכה בשלים, העובר המוטל ברוחמך חש בוטב בתי השפופר" (86), או „את גבוהה מאוד. תמרוקת זהב סוס הנגעת/ בתמה, ריח הוריכה סובב במעגל/ את מתגלגלת" (92), או „בת השחוק שלך הוא חלק מבשרי" (110). יחד עם הטבע הרומנטי, התנבי המרומם הטבע במשורר, אלעד „מסייר במרחבים, תופש יעלה בקרניה/ משבר עצמות הימים" (130) והוא „מעריץ את/ מלאכתן היסודית (של הדבורים) בייצור חלות דבש, המבוססת על/ חוקים הנדסיים כפויים" (156) ומודע כי „ילקט הצר שלו, ברוש ומלא אשליות מתות" (104). כאן תודעת העולם הטכנולוגי, המרגי־טנבנטסקי אל העולם האישי הפנימי: „הנני מצליח לתפוש את הרכב היסודות הפנימיים לפני שהם מתפוררים ואני עד לתהליך הציבורים המוליך לפיזור קרבם" (96) והוא „מנחיר במכם, שהביא עמו מכשיר תרשני לייצור אשליות בראשו" (100)

„הנרוב שלפני הוא תולדה
של הוישוב הרייקי
של תורת אוקלידס בתוספת
נוסף
של תפיסת האלוהות של
איינשטיין. ספרות צרופות באוויר (130).

„בסיבוב המי יודע כמה של/ כדור הארץ – – – נתקלקל משהו בגלגל השיניים", „הנוסחה של תורת איינשטיין מנופצת בחלל היקום" (182). ומכאן אל ה„אמת הפסיכולוגית": „כל כך הרבה לילה מעוז בכל אבן/ וגם בתוך תוכי" (157) „בחרכה לייבוא בתשבת הזיות, הבורה שעיצבתי אותה תמונה בגרשפוקה אישית" (157). הפרק השני של הכרך מסתיים בשורה של אפוריזמים: „בין פחלץ/ רוחני כמוני, שוקק ודמיון של ילדות" (158).

הפרק השלישי של הכרך השני, „העבר והקטם", החזיר את המשורר אל רחמות התנ"ך: „מילים עבריות שהריחו ריח של בשר/ הבריאו לבבחם וכשהרורו אותן היו עיס ורקה" (162). „מה בין צרעה ואשתאול נתגלגו עקבות המאבק בין שמשון הרשעים" (171). העבר חוזר לתוך ההווה ו„יותם אחיו של אבימלך היה מי שראה „בין צוותות השירים" (172) במלחמת לבנון. „תורות דברי הימים התערבבו" (178) ו„דבורה הנביאה עם מפקדה הצבאי ברק בן אבינועם. מלחמת השחרור של 1948" (178). כולם נקבצו באו לו, לפנחס אלעד: אליהו הנביא, היהודי עם „קנו הקצר שנתמלא שיבה" (174) והוא אורח התקופה של ה„מרד", המערה בה התיחד לוט עם שתי בנותיו (229), ר' עקיבא ורחל בת כלבא־שבוע, פניו המייחים של רש"י ו„התגשמה המלאכותית של תחיית הספרות העברית עלי הרמל" (232), ובשעה ש„המטרים נכנסים אחר לתוך השני" מופיע גם מ.ג. מאנה עם „שלות השקט" שלו. השיר המסיים של הפרק ושל הכרך השני, הוא המשל העממי הצריף של הנגיד מרוטבא.

מלה הנמצאת בתוך טקסט השיר, שבקריאה ראשונה אינה נראית חשובה במיוחד משמשת שם לשיר. בקריאה שניה מתברר, שכל השיר תלוי באותה מלה. השירים הקצרים יפים יותר מן הארוכים, אולי בגלל קוצר הנשימה של הקורא ואולי בגלל הצלחת המשורר להגיד את הכול במילים ספורות המוחקקות את הגרובה. שפת השירים קולחת באופקים של יופיים, מתעקלת בין שלוקי תנ"ך הרהורים ועולה לפעמים על שרטון של לשון־לימודים של תלמוד ופוסקים של „פינן בגפית ובפרקטיה" (182); אפילו „פרשנדתא" (183) סעון פירוש מפי „בעל הדרמנא הרבנך" כשהוא „נשאל בחוסי סיקרא של הפרקסוטוס" (188).

פנחס אלעד שופע הומור טוב „המלקש מגיע לגובה היד המושטת כלפי מעלה" (35) ומלכת הדבורה היא כולה כליהמדה לגבר הממסור את חייו בגללה (36). „שכלולים ואמצו התקדמותם ודישבים לנות" (45). יש לו למשורר „קור" ו„שלשלת" (39) גם כאשר „מלאי החלומות אול בכרכול" (38). ההוד העולה ב„שולחן הסדר, בן מחביאים את הגדי מאחורי האפיקומן" (174) מכבידים את גרשון שופמן, שאף כי לא ניכר את סיפוריו הקצרצרים ולא קטע את שורותיהם באמצע העמוד, כתב שירה. אמנם כדי להביא את שירתו של שופמן לידי שירה של ממש, נוטה אלעד, צריך היה לקצר עוד יותר את הקצרות, להשמיט את הברורות ולהישען על המרומזות, לספרן ולהפתיע. אפילו את שיריו של אלעד אפשר היה לצמצם, להשאיר הרבה שורות ישנות מחוץ לטקסט ולהיתלות בשורות בונות בלבד: להגיש „שלד", כביכול, ולתת לקורא לקרום עליו עור וגידים. או היו קמים על רגליהם השירים ששמרו על לוז עצמותיהם ואני הקורא הייתי נשכר, כי או גם הייתי השותף למשורר־היוצר. אך פנחס אלעד איננו סומך עלי, והוא מגיש מוצר מוגמר וישה ולטיף כפי שאני הקורא אגמור עליו את ההלל, בתוך ארמון שירתו, הרוע אורי־יקרות הכלים בורם ופיתוחים מעודנים.

שני הכרכים שלפנינו מגלים את פנחס לנדר־אלעד, כמשורר בקיר־המזרח של שירתנו, ואפשר לראותו בכרוכה של שירת המאה ה־20 על שינוייה והתפתחותה הן מבחינה תימאטית והן מבחינה צורנית. הוצאת „עקד" שהוציאה מתחת ידה ספרים כאלה בפורמט הגדול ובהידור הדפסתם, ראויה להערכה מיוחדת. הכרכים האלה יישרו את כנוגית הספרים של אוהבי השירה ותוכנם הרב־גוני ישמש וראי את הנוברים בתילי העבר, כדי להתגאות בפסגותיהם ולהעלות מתוכם כתור־דוקטור על ראשם. אך לקוראי־השירה הפשוט, שאין לו פנאי וסבלנות לקרוא את השירים, אחד לאחר, והוא קורא שיר בדף הנפתח באקראי ומדלג על כל השאר, כדאי היה להוציא עוד ספר צנום, בעל כריכה רכה, שיכיל כ־50 שירים, שהם מבחר משני הכרכים שלפנינו. ספר כזה, שניתן לטלטלו בנקל ולהתייחד אתו בכל מקום, יהיה ככוסית של יין משומר מכרמתו של אלעד, ללגמי השירה הישה, בעולם הזה.

פצעי זהות

מאת ראובן קריץ

מנוחה גלבוע, „פצעי זהות", עיונים ביצירת חנוך ברטוב; „מראה מקום – סידרת עיונים בספרות העברית", „פאפירוס"; 1988; 158 עמ'.

מנוחה גלבוע אינה פנים חדשות בספרות ובביקורת: משירה („באינמקום", 1968) ומספרי ילדים („שביל החמורים" ו„סודו של גיליי") עברה – לאחר שקיבלה תואר 'דוקטור' ב־1972 – לחקר ספרות ההשכלה והעיתונות העברית במאה התשע־עשרה ואף פירסמה שלושה ספרים בנושאים אלה. במסות ובמאמרים הגיבה תכופות על ספרים חדשים ועל תופעות בסיפרות ובביקורת השוטפת: „פצעי זהות" הוא ספרה הראשון בתחום זה.

למרות הלבוש האקדמי – הערות, שתי ביבליוגראפיות, מפתח שמות ו־7 נספחים – מדבר הספר בלשון בהירה ולא בעגה המקצועית שנוקטים לעיתים אחרים מעמיתיה (תוך מסתייגת קלות, כגון „התמודדות הסמכות המספרת", עמ' 26). יתר על כן הוא כתוב באהבה ליצירותיו של ברטוב ושל בני דורו ולספרות בכלל. אין זו מונוגראפיה: בספרות האנגלית, למשל, יש מונוגראפיות אחורות על כל סופר ידוע, הסוקרות במשולב את חייו ואישיותו, את יצירותיו ואת תגובות הביקורת ואף את החוג החברתי־תרבותי שלו, כך שמתקבלת תמונה משולבת מכל אלה: אצלנו המונוגראפיות מעטות, אולי מפני שמורשות החקר של האוניברסיטאות אינן מאשרות אותן כדוקטוראטים, והכל, ואולי בגלל רתיעה מסורתית לעסוק בדפוס ב„חיים הפרטיים" ובאישיותם של יוצרים, שהם או קרוביהם עדיין חיים איתנו. ואכן, „פצעי זהות" איננו עוסק אלא מעט ובדרמז בחייו ובאישיותו של ברטוב, איננו מתאר שיטתית את יצירותיו ואת תגובות הביקורת, אלא – כפי שמכריזה התת־כותרת – זוהי שורה של „עיונים" ביצירותיו המרכזיות, כלומר: בעיקר ברומאנים שלו. אין גלבוע עוסקת, למשל, בכתיבתו העיתונאית, גם כשמדובר בספרים, כגון „ארבעה ישראלים וכל אמריקה", או „דדו", אף כי סביר להניח, שיש בהם „מוטים" המקשרים צד זה בפעילותו של ברטוב אל הסיפורים והרומאנים שלו.

מה שמעניין את גלבוע – אלה הנושאים החוצים את היצירות. לכן היא מחלקת את יצירותיו של ברטוב ל„חטיבות" לפי הנושאים העיקריים ודנה בהם לפי סדרם. דנה – לא מתארת. מכאן, שהספר מיועד בעצם לאלה שקראו את ספרי ברטוב וזוכרים את פרטיהם. וזה לכאורה ליקוי, כי גם מי שחושב, שהוא „מכיר" את הספרים, מפני שקרא אותם לפני כמה שנים, ודאי יתברר לו, שכבר איננו זוכר, במה, למשל, נוגע דומה להזה. אבל באופן פאראדוקסאלי כתיבה כזאת דווקא מעוררת סקרנות להמשיך ולקרוא את גלבוע, ואחר כך – גם את ברטוב. יוצא מזה, שהספר, שהוא בעצם „אחרית דבר" לאלה שקראו, עשוי להיות גם „מבוא" ולמקד את תשומת הלב בכמה „תיאות" – טענות – הנוגעות לנושאיו של ברטוב, כגון:

– שתיאורי המשבה, האיכרים הוותיקים, ההורים והנוער, המופיעים ב„השוק הקטן" (1957), „של מי אתה ילד" (1970) וב„יהודי קטן" (1980) הם „ריאליסטיים" רק למראית העין, ובאמת יש להם „תשתית מיתית" של שני מיתוסים, האתוס קיבוצי, של „המהות הקיומית של היישוב בארץ", האמור – „בתחום הגבורה", הכוונה ללבטי היהיר, כששני גברים – חברים או אחים – „מתחרים על אישה";

– שביצירות ברטוב תופסת מקום חשוב „דמויות נסעות", אם מן הגולה לארץ, כשהן מביאות את בעיות הגלות איתן (כמו ב„פס כנפיים לאחד", 1954), ואם מן הארץ לגולה, כבריחה וכאכזבה מאופן התגשמותה של האידיאולוגיה הציונית במדינה (כמו ב„החשבון והנפש", 1953, וב„באמצע הרומאן", 1984);

– ש„חטיבת מוטיבים מרכזית" ביצירות ברטוב עוסקת בבעיית הזהות: זהותו של הצבר כיהודי וזהותו של היהודי כישראלי;

– שבעיות „אומנות הסיפור", מה בין אמת החיים לאמת הסיפור ומה בין ההיסטוריון לסופר, מעסיקות את ברטוב לכל אורך דרכו;

– שיש בכתיבתו קו אינטלקטואלי של זיקה לעולם הספרות. גלבוע מוכיחה בהקשר זה את ברדיצ'בסקי, ברנר, ביאליק, וכן ספרים רבים שבעקבותם מאפיין ברטוב את עולמם הרוחני של גיבוריו ובכך משייך אותם גם ל„דור" תרבותי.

אין זאת הפעם היחידה, שגלבוע נזקקת ל„דור" כזה: אדרבה, הספר פותח ומסיים בעניין זה, וליבה של גלבוע חלוק ביחסה לשימוש ב„דור" כמסגרת התייחסות: היא מודה, ש„בחלוקה הדורית יש חשיבות, בתנאי שיש בה כדי לשמש את המחקר הסינכרוני והדיאכרוני של הספרות – השוואות בין יוצרים, בין תופעות..." (7), ומסתייגת: „שגיאתה הכבדה של הביקורת (...) היא תפיסה סטאטית של ספרות 'דור בארץ' בעיקר על פי סיפורי מלחמה של דור זה". ויצירותיו של ברטוב היא רואה „תגובה לתופעה יחודית בספרותו של 'דור בארץ', ויש בה להוכיח שבירת מוסכמות הכללות של הביקורת, הרואה ב'דור בארץ' תופעה אחרותית סטריאוטיפית ותלתה אותה בעיקר במשה שמיר". (12). מתוך הדיון ב„שבירת מיתוס הצבר" ובהתחבטותו של ברטוב בבעיית הזהות ובזיקה שבין 'הישראלי' ו'היהודי', מתחזקת בה דיעה זו, והספר מסתיים במסקנה הנחרצת, ש„אין לדבר, על כן, על ספרות 'דור הפלמ"ח' ועל ספרות 'דור שנות השישים', אלא על יוצרים החוצים את הספרות העברית לא בקווי רוחב של זמן, אלא בקווי אורך של איכויות אומנותיות ואנושיות." (98).

הנספחים מביאים שני מניפסטים הנוגעים לחבורת „דור בארץ" וחמישה מסיפוריו הראשונים של ברטוב מסוף שנות הארבעים, שלא כונסו.

יש בספר פגמים קטנים בעריכה, אך דומני שאין הדבר מפריע הרבה, אדרבה הלוא גלבוע הראתה, שברטוב רואה ברומאן מצד אחד „חיים מסופרים היטב" ומן הצד השני הוא חש, ש„האמת לעולם דיגונית ומרוסקת" (83), וניתן להחיל כפל פנים זה קצת גם על הספר שלה.

חנן שדמי

– – וכך מתש"ח

– – וכך מתש"ח
ממועד למועד
זר על גלעד
קבר שטח

שיר מתעד
פסוק עיפית
תלתל של הנוף
חפן בכל יד

דגל על גג
עצב נוגן
על מי שכבר אין
בערב של חג – –

שורשים של אוויר

מאת תמי וולף

רות אלמוג, „שורשי אוויר" (רומאן), „הספריה החדשה", „כתר" והקיבוץ המאוחד / ספרי „סימן קריאה", 1987; 359 עמ'.

השם שניתן לרומאן „שורשי אוויר" הוא נקודת מוצא ונקודת סיכום לפענוח פישרה של היצירה כולה. הצירוף „שורשי אוויר" יכול להתפרש כמטפורה שמשמעה – ייחודם ומהותם של האוויר האמיתי שינקה מירה ועל בסיסם פיתחה את זהותה. „שורשי אוויר" יכול גם להתפרש כצירוף כבול, שמשמעו – סוג מסויים של שורשים הניזונים מן האוויר ולא מן האדמה, ומשום כך הם גם מנותקים מהאדמה וגם גלויים לעין. כך או כך, הרומאן עוסק בסימן שלושה מישורים, או שלושה מעגלי התייחסות, שבהם מנסה מירה, הגיבורה הראשית, לחפש את שורשי זהותה:

★ המעגל האישי־משפחתי – נסיונה של מירה למקם את עצמה בשושלת המשפחתית, מתוך סודיות יחסי משיכה־דחיה שהיא חשה כלפי דמויות אחרות במשפחתה.

★ המעגל החברתי־לאומי – תפיסתה של מירה את עצמה כבת מושבה, ויחסיה עם אנשי המקום. ובמישור הרחב יותר – יחסה הדיאלקטי כלפי ארץ ישראל הן מבחינה גיאוגרפית והן מבחינה פוליטית.

★ המעגל האישי־פנימי – נסיונה של מירה לברר את מהות זהותה העצמית העצמאית לאור ההתייחסות לשני מעגלי הזהות האחרים (או ליתר דיוק, מתוך נסיון להינתק מהם).

ננסה לעמוד על מאפייניו של כל אחד ממעגלי ההתייחסות אלה, מתוך בירור האינטראקציה המתקיימת בינו לבין המעגלים האחרים.

שאלת הזהות המשפחתית של מירה נבחנת מתוך התייחסות אל דמויות הכרוכות בעברה הרחוק של המשפחה –. כשהבולט ביניהן הוא לברובי, אבי סבה, ומתוך התייחסות אל דמויות הקיימות בהווה העכשווי – אביה ואמה. שני צירי ההתייחסות אינם סטאטיים, כלומר אינם משקפים את יחסיה של מירה עימם בשנים מוגדרות, אלא נעים על פני רצף כרונולוגי הכולל את כל מהלך חייה, כאשר חשיבות מיוחדת שמורה לשנות הילדות.

זיקתה של מירה אל לברובי באה לידי ביטוי בשלושה אופנים – ע"י זיקה מפורשת, זיקה מרומזת, ובניית פרקי העלילה הנסבים סביב דמותה של מירה במקביל לאלה העוסקים בדמותו של לברובי.

הזיקה המפורשת מתבטאת בכך, שמירה מציינת פעמים אחדות במהלך הרומאן את סוד משיכתה האובססיבית לדמותו של לברובי:

„במשך שנים הלך אתי האיש הזה במחשבותי עד שנעשה קרוב לי מאוד, כמעט חלק ממני, ובכל זאת המקבק וחסר זהות ברורה... ואף על פי שהיה קרוב לי בשורש נשמתו, כפי שפרשתי ברמיוני... בה בעת גם היה זר ובלתי נתפס. רק איזו אגדה רחוקה שבירתה מלבי" (עמ' 13).

בעמ' 144־148 מספרת מירה באריכות לאמה על הקונטרס „חסד לאלהנך" שכתב לברובי. בקונטרס שנכתב בתקופת העליה הראשונה, מטיף לברובי ליחסי דו־קיום וברית שלום עם השכנים הערביים, יחסים שצריכים להיות בבחינת „אגודת אחים", שכן בני אב אחד אנחנו. מירה קוראת באזני אמה קטעים אחדים מהספר ואומרת:

„האמת היא... שאני לא יכולה להפסיק לחשוב על מה שהוא כתב. יש להם השלכות על מה שאני רואה מסביבי". ולשאלת אמה היא מפרטת – „לחיילים שלנו שחזרו מעזה והתרברבו במעשים שצריך להתבייש בהם ולהסתיר אותם. התעללויות, מעשי ביזוי" (עמ' 148).

כאן מירה קושרת באופן מפורש לא רק בין השקפותיה להשקפותיו של לברובי, אלא בין מכלול הסיטואציה שהיה לברובי נתון בה לבין הסיטואציה העכשווית שבה היא נתונה, ובין משמעות דבריו של לברובי בתקופתו לבין ההדים של הדברים בתקופתה שלה.

עם סיומו של הרומאן שבה ועולה במפורש נוכחות דמותו של לברובי והשפעתה על מירה: „אלחנן יהוסף לברובי. זה הוא. איך שהוא ירדוף אותי כל החיים שלי. הנה הוא בדרך לבירות, מביט בעמק מכוסה הקדרות. מה הוא רואה שם למטה?..." (עמ' 355).

הזיקה המרומזת אל דמותו של לברובי מתבטאת בכך שמירה הולכת בנתיב חיים מקביל לזה של לברובי: כמותו גם היא איננה מאמצת לעצמה את דפוסי ההתנהגות הנהוגים בכלל החברה ובוחרת לצפות בהתרחשויות מתוך זווית הראיה האישית הבלבדית שלה. עם זאת, כשם שלברובי מעורה בפוליטיקה של תקופתו (אם כי מתוך פעילות עצמאית ולא במסגרת הקולקטיב), כך גם מירה מתעניינת בפוליטיקה, ואף מבטאת זאת הלכה למעשה בפעילותה בחוגי השמאל החדש באיטליה ובצרפת. תחילת התעניינותה של מירה בפוליטיקה נובעת מהקריאה בספרו של לברובי (שהוזכרנו לעיל). פעמיים אומרת זאת מירה במפורש – בפעם הראשונה כאשר היא מספרת (שם) לאלכסנדרוני על הקריאה בספר, והוא שואל אותה ממתי היא מתעניינת בפוליטיקה, היא משיבה – „מעכשיו" (עמ' 149), ובפעם השניה – בשיחתה עם אלכסנדרוני כשהוא מלגלג על מעורבותה בפוליטיקה היא משיבה: „אבל אתה הוא האיש אשר נתן לי במתנה את הקונטרס הזה, הקונטרס הבייה, הישן, שכתב הסבא של אבא..." (עמ' 315) – כאן כבר ברור לקורא באיזה קונטרס מדובר, ומדוע קושרת מירה בין הקריאה בקונטרס למוטיבציה שלה לעסוק בפוליטיקה.

הדרך השלישית לציון הקשר בין דמותה של מירה לדמותו של לברובי, באה לידי ביטוי ע"י בניה מקבילה של הפרקים העוסקים בדמותו של לברובי לפרקים העוסקים בדמותה של מירה. „הספר הראשון" של הרומאן – „השגעון הוא הבמה היחידי" מחולק לעשרים וארבעה פרקים. שתי העלילות, על לברובי ועל מירה, נמסרות באופן מסורג, כך שהפרקים שאינם זוגיים עוסקים בלברובי והפרקים הזוגיים עוסקים במירה. הבניה המסורגת של העלילות זו בצד זו מחייבת את הקורא לבדוק גם בין השיטין את טיב הזיקה בין שתי הדמויות ואת הקשרים בין הסיטואציות שבהן הן פועלות.

שני הציטוטים שהבאנו לעיל (מעמודים 149 ו־315) המצביעים על נקודות החיבור בין מירה ללברובי (בפרט העיסוק בפוליטיקה), הם גם נקודות החיבור בין מירה לאביה, ולמעשה המקור ליחסי המשיכה־דחיה המתקיימים ביניהם: כאשר מירה מצהירה, כי היא מתעניינת בפוליטיקה, אומר לה אלכסנדרוני: „זה בזבוז זמן. אני אוסר עליך להתעניין בזה. עוד תהיי לי כמו אבא שלך". מירה משיבה – „אני אף פעם לא אהיה כמו אבא שלי", והאם אומרת – „במה היית דומה לאבא כשאמרת את זה עכשיו" (עמ' 149). בהתייחסות השניה של אלכסנדרוני לעיסוקה של מירה בפוליטיקה הוא אומר: „אבא שלך איש טיפש... זאת ירושה שקיבלת ממשפחתו, למרבה הצער... אני מתכוון לשטויות הפוליטיות" (עמ' 315).

מירה דומה, איפוא, לאביה במשיכתה לפוליטיקה, בנחישות החלטתה ובשאפתנותה, אך באופן עקבי היא מתכחשת לכל יסוד של קשר או דמיון בינה לבינו. מקורו של יחס הדחיה שלה כלפי אביה מצוי, כפי שמבינה זאת אלכסנדרוני, ב„בעיית האב" שיש לה מאז ילדותה. לאחר שהוריה התגרשו נשארה היא עם אמה, ונאלצה כילדה קטנה להתמודד עם הבעיות הנפשיות ונסיונות ההתאבדות של אמה. מירה חשה כאילו אביה ברח מהמערכה והפקיר אותה לבדה מול בעיותיה שלה ובעיות אמה. הכעס שהיא מרגישה כלפיו מתבטא בכך, שכל פעם היא מטיחה כלפיו, כי אין היא רוצה לעבור לגור אצלו ותישאר עם אמה על אף כל משוגותיה. (אם כי, בסופו של דבר אין היא מקיימת זאת – ראה מפרק כ' ואילך). האב נתפס כאישיות זרה ומנוכרת – מחד גיסא, וכאישיות מגוננת, הפותרת את כל הבעיות – מאידך גיסא (עמ' 132).

רות אלמוג

ציר המשיכה־דחיה ביחס לאב עובר כחוט השני בדמותה של מירה, עד כי הוא ממש מפצל אותה לשניים: בעמ' 133 היא עוברת, ללא כל הודעה מוקדמת, מדיבור בגוף ראשון לדיבור בגוף שלישי ואומרת: „ובייחוד קשה למירה להיות אני כשחושבת על אבא שלה, האבא ההוא של מירה". בהמשך הדברים מרבה המספרת על „משולש הקשרים" בינה־לבין־אמה־לאביה. לפי דבריה, מירה ראתה מצד אחד את אביה כאויבה, אך מצד שני לא רצתה לאבד אותו. „מירה רצתה להגן עליו בשבילי, והיא גם רצתה להגן עליו ממני, כי חשוב היה לה לשמור אותו מחוץ לאהבה הקשה שלי, מחוץ לעולמי".

הסתיבה ה„מתפצלת" נמשכת על פני שלושה עמודים, כאשר בין המשפטים משתרבבים בדרך אסוציאטיבית דמויות ואירועים, אשר יופיעו רק מאוחר יותר, בספר שני.

יש לראות קטעים אלה כמטרימים ומכינים את הדיאלקטיקה שתאפיין את יחסיה של מירה עם אביה ב„ספר השני". כשם שבספר הראשון אין מירה מתמודדת באופן גלוי עם „בעיית האב", אלא עוקפת אותה ע"י הדחקה למישור ההזייתי, כך גם ב„ספר השני" ההתמודדות היא עקיפה, ונעשית ע"י כתיבת מכתבים אל האב, שברור כי אף פעם לא יגיעו אל נמענם (פרקים 18 ו־19). בפרקים אלה מירה אמנם מנסה לברר בדרך כנה ואמיתית את הפגם העיקרי שבמערכת יחסיה עם אביה. ואולם, העובדה שמכתבים אלה לא יגיעו ליעדם, מלמדת כי הנמען האמיתי למכתבים אלה הוא מירה עצמה, ושתוכם היא מנסה לרדת לשורשי זהותה שלה.

הדימיון החיצוני המובלט בין מירה לאמה (ובפרט – שער הזהב הארוך של שתיהן), מתפקד כבבואה לזיקה הפנימית בין שתיהן. שתיהן חריגות בחברה הסובבת אותן, ולפיכך מסתגרות בתוך עולמן הפנימי. אף שתמיד הן מוקפות במחזרים הן אינן יודעות מהי אהבה אמיתית, ואינן מסוגלות לבנות קשר איתם. וחוסר יכולתן ליצור קשר אמיתי עם הסובבים מעמיק מצד אחד את הסתגרותן הפנימית בתוך עצמן, ומצד שני – מגביר את נסיונם של הסובבים אותן לחדור אליהן, בשל היותן בלתי מושגות.

מצבי המצוקה שהאם נמצאת בהם גורמים לה להיסטריה, המובילה לקראת שגעון, ואילו מצבי המצוקה של מירה גורמים לה לברוח אל ההזיה, שגם היא גובלת בשגעון.

גם היחסים בין מירה לאמה עוברים בציר המשיכה־דחיה: מירה איננה יכולה להתנתק מהקשר שלה אל אמה, דווקא בגלל שהן כל כך דומות. יחד עם זאת, היא חשה כי כל סממני השיגעון וחוסר היציבות שבה – מקורם באמה, ולכן דמותה של האם היא כסיוט רודף בשבילה. אף על פי כן היא אומרת לאביה: „לא אבא. אני לא עמדתי בפני שום בחירה. ברגע שהלכת, התגלגל הצער. איבדתי אב ולא יכולתי לאבד גם אמא" (עמ' 339).

כאמור, מירה איננה מרגישה „שייכת" לחברה הסובבת אותה. פעמים אחדות היא מציינת, כי ביתם נמצא בקצה המושבה, ופירושו של דבר, כי אין היא ואמה מעורות בחיי המושבה ואינן מקובלות בקרב אנשיה. יצויין, כי כחלק ממגמה זו, מירה מתחברת דווקא עם הדמויות החריגות של המושבה, אשר לא הצליחו להשתלב בכלל, וכל אחת מהן היא בבחינת „אי" בתוך של המושבה.

כך מתחברת מירה עם אלכסנדרוני, שהוא משכיל ורחב אופקים הרבה יותר מבני המושבה האחרים – ומשום כך הוא הוא מעורר כבוד והערכה, אך הוא גם אינו משתלב בחברה הכללית. מירה נקשרת גם אל ד"ר שפירא ואשתו, שרלוטה – זוג ייקים, אשר מתנהלים לפי אורח חיים משלהם, זר ומנוכר לתושבי הסביבה. קשר מעניין במיוחד הוא זה המתפתח בין מירה לבין ארזן סקלום, זקן תמהוני ועריירי הגר לבדו במערה, אשר כל אנשי המושבה דוחים אותו ולועגים לו, ואילו מירה מוצאת אצלו ניחומים בשעותיה הקשות.

היצמדות מירה דווקא אל החריגים בחברה, יש בה כעין התרסה כלפי „הממסד החברתי" של המושבה. כאילו מירה מצהירה בגלוי – אני לא שייכת אליכם!

יחסה של מירה אל ארץ־ישראל מתבטא בשני מישורי התייחסות: יחסה אל הנוף הארץ־ישראלי, ויחסה אל הארץ כמולדת וכמקום לחיות ולגור בו. הרומאן כולו רצוף בתיאורי נוף בכלל ובתיאורים מעולם הצומח בפרט, הבאים להעביר לקורא תמונה ממשית ואותנטית של הנוף הא"י. בנוסף לכך, מתפקדים תיאורי הנוף גם בדרך מיטאפורית לעולמם הפנימי של הגיבורים. השימוש האינטנסיבי בתיאורים אלה יוצר בקרב הקורא תחושה, שהנוף הא"י מתפקד כגיבור ביצירה, כביכול היה איזו ישות עצמאית, אשר מתקיימות זיקות גומלין בינה לבין הנפשות הפועלות האחרות.

השימוש המיטאפורי בתיאורי הנוף נעשה בעיקר ע"י אמה של מירה, רוזטה. מירה סולדת מפני תיאורים אלה, משום שהם, נראים בעיניה רדודים וחסרי עומק (ראה למשל עמ' 90־91).

הסלידה מתיאורי הנוף של א"י מרמזת על תחושת הניכור שחשה מירה כלפי הארץ כולה. למעשה, ניתן לקבוע, כי גם כאן עניין לנו במערכת יחסים של משיכה־דחיה. ניתן לראות בבואה לדיאלקטיקה של מערכת היחסים, את קיומה של האהבה הכרוכה, בדרכי המסירה של מירה, האני־המספרת, בין מסירת פרקים שזירת התרחשותם בארץ לבין פרקים המתרחשים בחו"ל. באופן עקבי, הפרקים המתרחשים בחו"ל נמסרים מתוך עמדת תצפית מרוחקת, של מספרת בגוף שלישי. לעומתם – הפרקים המתרחשים בארץ (פרקים 12־15 בחלק הראשון, 9־8 בחלק השני) נמסרים ע"י מירה בגוף ראשון. שינוי נקודת התצפית משקף, איפוא, יחסים של קירבה והרחקה אל האובייקטים המתוארים. מכאן, שעל אף הבריחה מהארץ לאיטליה ואח"כ לצרפת, מתוך מגמה לחפש „מולדת אחרת", אין מירה מסוגלת להינתק כליל מא"י. היא איננה יכולה למצוא בחו"ל „מולדת חלופית", ומשום כך תיאורי ההתרחשויות בחו"ל הם מנוכרים ומרוחקים.

הדיאלקטיקה המאפיינת את מירה ביחסיה עם המעגלים החיצוניים – המעגל המשפחתי והמעגל החברתי־לאומי – הם בבואה לדיאלקטיקה הפנימית המצויה בה. במילים אחרות, ניתן לראות בבעיית הזהות המשפחתית והחברתית־לאומית שלה חלק מבעיית זהות אישית כללית המאפיינת אותה.

במסגרת מאמר זה, לא התייחסנו לכל הדמויות שעימן מקיימת מירה מערכות קשרים כגון – ז'אק ויאן. יצויין רק, כי לעניינו, גם ז'אק וגם יאן הם חלק מאותו עולם חיצוני למירה, המאיים על שלימות ה„אני" שלה. האיום מקורו בכך, שמירה מבטלת את אישיותה בפני אותן דמויות דומיננטיות, ובכך נותנת להן להשתלט על חייה ועל דרכי מחשבתה ורגשותיה.

הקרקע שמתוכה יונקים שורשיה של מירה, איננה יכולה להיות מורכבת מאישיותם של אנשים אחרים. עליה להינתק מההשפעות החיצוניות החונקות אותה ומונעות ממנה אוויר. משום כך הפתרון נעוץ בחיפוש „שורשי אוויר", שהם שורשים עצמיים ובלבדיים רק לה, ואינם מקושרים לישויות אחרות.

*קשה להפקיע דברים אלה מהמשמעות העכשווית שניתן לתת להם. נראה לי, כי במידה מסויימת ביקשה הסופרת ליצור אנלוגיה שלישית בין תקופת העליה הראשונה, לתקופה שלאחר מלחמת ששת הימים ולתקופתנו אנו.

מדקרות הקוצים והשש־בש

מאת טליה רפפורט

ציבי גבע, „ציורים", בית הלנה רובינשטיין, ת"א

התחושה או המודעות הראשונה מול ציוריו של ציבי גבע היא למוטיבים הלוקאליים שלו. המודעות השניה שבאה בעקבותיה היא לשפת הציור האוניברסלית שלו, תוצר דו־קיום מעניין בין שני הקטבים הללו.

לפני שנים אחדות, כשציבי גבע צייר תמונות ענקיות, אפלות ודרמטיות ובהן ראשי ערבים בכאפיות, עופות טרף ושמות של ישובים ערביים בארץ, יצירתו שיקפה חרדות ומתחים פוליטיים יחד עם אלמנטים חברתיים, תרבותיים ואסתטיים מקומיים. בשלב הבא החלו להופיע גם איזכורים מתרבויות אחרות, כמו פסלים אפריקאים ומוטיבים מן הציור הסיני. בשני המקרים היו אלה שוב „השאלות" של אמנות יומיומית מן הסוג הפולקלוריסטי הפשוט, שנפוץ בבתים רבים, ולא זה האליטיסטי הגבוה שמוצג במוזיאונים, כך שנשמרה נטייתו הבסיסית לאסתטיקה עממית, דקורטיבית, כמעט שימושית, זו שכמעט כל אדם מן הישוב עשוי להיתקל בה.

בשנתיים האחרונות, בעקבות מילגת לימודים, שהה ציבי גבע בניו־יורק והתערוכה הנוכחית מייצגת את פרק הזמן הזה. כאמן שקשור ושורש בסביבתו, אין פלא ששינוי הסביבה הביא גם למיפנה מסוים ביצירתו. אין בעבודות החדשות שום אלמנטים מן החיים הניו־יורקיים החיצוניים, אך יש בהן סממנים של האמנות האמריקאית המודרנית, ועל כך ידובר בהמשך.

הפגישה עם ניו־יורק גרמה לציבי גבע להתכנס דווקא לתוך עצמו ולגבש הלאה את עולמו הפנימי המורכב ממראות, זכרונות ודימויים שקשורים לחיים בארץ. ביניהם קוצים, צמח אבוקדו בכוס, שש־בש וכאפיות, מוטיבים אלו הם חלק מהווי פולקלוריסטי מקומי והנוף ביתי ישראלי של פעם, כך שהעניין באלמנטים עממיים נמשך.

תהליך ההפנמה של ציבי גבע בשנתיים האחרונות מראה נטייה נוספת של פנייה למקורות מתולדות האמנות, שהיא מקובלת מאד באחרונה, אך אין אצלו פוסט־מודרניזם טיפוסי של ציטטות ישירות או עימותי סגנונות, אלא הכל עובר דרך המסננת האישית, אפילו הנוסטלגית, שלו. איזכורים כמו פרח האמריליס של מונדריאן מ־1907, או הבקבוק מעוקל הקווים של מוראנדי מ־1928 משתלבים בתוך סביבה ציורית, שעל אף יחודה, מקרינה אף היא שורת השפעות והשראות. היא מזכירה גם את פני השטח המשופשפים־חרוטים־מחוספסים של טאפייס הספרדי והאריה ארוך שלנו, וגם את הכתמיות הגדולה העשירה של ציורי שדות הצבע האמריקאיים. עם זאת, התערוכה הזו יוצרת מזיגה אישית בעלת אווירה אסתטית מיוחדת: כהה, מהורהרת, מופנמת, מילנכולית כלשהי.

בעבודותיו של ציבי גבע מלפני 3־4 שנים התבטאה משיכה לצורות צמחיות ולקווים מעוקלים, שהיה אפשר לקשרה אז עם האסתטיקה המזרחית הנוטה לדקורטיביות ערבסקית. גם בשלב הנוכחי שכיחה בציוריו הקוויות המפותלת המופיעה בציורי המקראמה, בכאפיות, בשתילי האבוקדו ועוד. אך לצידה, כאנטיתיזה מסויימת, מתבלטות גם צורות זוויתיות וחדות בציורי הקוצים והשש־בש. נוצר דו־שיח צורני בין היסודות הישירים, המחודדים והחזקים האלה לבין הנעימה המשתרכת והמסתלסלת של שורות הקווים המפותלים.

התערוכה משתרעת על שלושת מפלסי בית הלנה רובינשטיין ואפשר לראות בה התפתחות הדרגתית עם המעבר ממפלס למפלס.

בעבודות המפלס התחתון מופיעים עדיין שמות כמו „עזה" או „יפה" (יפו), כשהם כתובים בסגנון ילדותי מגושם, דמות נשית יושבת, ציפורים ומוטיבים סיניים ויפניים (כמו המניפה). במפלס השני מופיעים הצמחים למיניהם: פרחים, קוצים, אבוקדו וכו', והקומפוזיציה מצטמצמת מפרישה רחבה, מפוזרת, אפילו כאוטית, של דימויים רבים להתמקדות במוטיב אחד מרכזי על רקע ציורי כמעט מופשט.

בציורי האבוקדו ולוחות השש־בש שבמפלס העליון נעשה צעד נוסף קדימה בתחום הקומפוזיציה. לא עוד דימוי על רקע, אלא הדימוי והרקע – חד הם. דגם הכאפיה (בשחור, אדום, כחול וכו') ממלא את כל שטח התמונה ונוצרת מעין זהות ביניהם. האובייקט והציור התמזגו ליש אחד. הדבר מודגש עוד יותר בציורי לוחות השש־בש, שעל גבי האמצע שלהם מצויירים אפילו צירי המתכת המשמשים לקיפול הלוח לחצי, כאילו היה זה לוח משחק אמיתי. זהו, איפוא כמעט „רדי מייד", אך בעת ובעונה אחת נשמר המתח הדק בין החפץ השימושי לציור האשליתי, שכן בין שתי שורות הצורות המשוננות שמשני צידי הלוח משתרע רקע שמטופל באופן מופשט ועשיר כתמים וגוונים. לעתים גם מופיע לצד לוח השש־בש המצוייר עוד קטע ציורי מופשט, שמדגיש, כי מה שלפנינו איננו „הדבר עצמו" אלא העברה שלו לתחום האמנות.

גם את המשחק הכפול הזה שואב ציבי גבע מתולדות האמנות המודרנית – מציורי הדגלים ולוחות הקליעה למטרה של ג'אספר ג'ונס, שאף הם נעו הלוך ושוב על אותו ציר מתוח של אובייקט־ציור. ציבי גבע משליך את החשיבה האמנותית הזו על הסביבה התרבותית הלוקלית, והרי לוח השש־בש הוא ממש המקבילה הישראלית (עבור יהודים וערבים כאחד) ללוח הקליעה למטרה, שגם הוא שעשוע עממי פופולרי מאד.

יש עניין מסוים בהעברת פעלול תפיסתי כזה מן האמנות האמריקאית לכאן ועכשיו, אך הוא מוגבל, לדעתי, ומתמצה לאחר לוח שש־בש מצוייר אחד או שניים וכאפיה או שתיים. גם כוחם של המקראמה והאבוקדו מוגבל בעיני, וכמה מציורי הקוצים והטבע הדומם (כמו זה עם הבקבוק של מוראנדי) הם היותר מעניינים לדעתי. אך בכללית, זוהי תערוכה מרהיבת־עין ומהנה ויפה עשו מוזיאון תל־אביב והאוצרת אלן גינתון ש„תפסו" את ציבי גבע מיד עם שובו מארה"ב והציגו את הדברים בעודם טריים כדי שנוכל להתעדכן ולעקוב אחר תהליך התפתחות הציור שלו תוך כדי התהוותו.

ציבי גבע, „טבע דומם"

חודר לנשמה

אורי רייזמן, גלריה „רביד", רח' גורדון 26 ת"א

אורי רייזמן, שכל מי שקרוב קצת לאמנות, יודע מזמן שהוא אחד הציירים הותיקים המופלאים ביותר בארץ, מציג עתה בעת ובעונה אחת 3 תערוכות, בגלריה „רביד" בת"א, בקיבוץ כברי (שבו הוא חי עתה) ובמשכן לאמנות בעין־חרוד.

בגלריה „רביד" מוצגת שורת דיוקנים לא גדולים אך חודרי־נשמה בצבעים עזים וסמיכים. לחלק מהם אין אפילו תווי־פנים ובכל זאת מצליח אורי רייזמן ליצור באמצעות קומץ כתמי צבע גדולים, לעתים בשכבות אלו על אלו, חוויה שקשה להעביר במלים את עוצמת ההבעה הטמונה בה.

מתחיל מבראשית

יפתח בריקן, גלריה „רננים", רח' הרצל 113 ת"א

במשך השנה האחרונה עבר יפתח בריקן תהליך מעניין של נסיון לנטרל את כל הידוע ולהתחיל מבראשית, מתוך מצב תחושתי ומצב הכרתי של אי־ידע, בלבול ותהיות פנימיות. מנקודת מוצא ראשונית וארכאית זו הוא יוצא למסע נפשי־אמנותי שמתנהל ברובו בתחתית התודעה ולא בתחומי השכל המתוחכם. הוא מניח לעצמו ללכת עם החומר ועם הצורות שעולות מתוך ההכרה שלו. מתוך התוהו והבוהו הציורי המופשט צומחים ומתגבשים בהדרגה דימויים שונים: נופים הרריים עם ברושים ושבילים מתפתלים, דמויות, מבנים (המזכירים את מגדל בבל), צורות ספירליות, אש, מים ועוד.

התמונות מלוות בכותרות בעלות אופי שירי כמו „מזוקק כאב לירושה", „המקום בין רואה וחבר", או „הפך חומר לחומר, שוקל ברזל במאזני נפש". גם בעבודות מתרחשת מעין אלכימיה ציורית מטמורפית מרתקת ומיוחדת במינה.

נגיעה בבשר החי

בני וילברטן, בגלריה שלוש, רח' שלוש, נווה צדק, ת"א

בני וילברטן מציג שורת עבודות גדולות שבכל אחת מהן דמות גדולה, חזיתית ואקספרסיבית מאוד, מן הסוג שהציג באחרונה בתערוכות קבוצתיות, אך הפרישה הרחבה של קבוצת עבודות יחד מאפשרת להתרשם חזק יותר מכוחו הצבעוני והמבעי האישי.

מלבד קנה המידה המועצם, מכניקת הציור הטעונה מאד והצבעוניות האפלה והכבדה או המתפרצת בשלל כתמים לוהטים, מתאפיינות העבודות גם בחומריות תבליטית, סמיכה ומחוספסת. מאחר שהעתונים נהגו לפרסם את הפרט ה„פיקנטי" שהוא מדביק בתוך הציורים קרביים של חזיר שהוצאו לתוך האמנות הישר מאיטליז שוק הכרמל, חיפשתי כמובן בגוף העבודות את האיברים הזרים הללו, אך הם נצבעו היטב וכוסו בשכבות צבע אטומות. הם תורמים אמנם לחומריות הרבה והגדולה של התמונות, אך הגורמים הנוספים, כמו הפסטה הגסה, מכחולים ופריטים אחרים שהוטמנו בציור עושים זאת באותה מידה של הצלחה. הפעלול הפרסומי היה אמנם יעיל כתרגיל ביחסי ציבור ובנסיון להגיע לקהל רחב יותר, אך מבחינה אמנותית הוא מיותר, כי בני וילברטן מצייר מתוך קרביו שלו ואינו נזקק לעזרה מבחוץ.

גם ההקשר הפוליטי האקטואלי שניסו להצמיד לציורים אלו נראה לי קצת מאולץ. מה שיותר חשוב היא העובדה שהוא משתלב היטב במסורת הציור האקספרסיוניסטית, בין אמנים כסוטין ופרנסיס בייקון, שאף הם נגעו בבשר החי וחשפו את קצות העצבים הכואבים. למרות הקירבה הזו הוא בהחלט פיתח גישה עצמאית והתערוכה יוצרת חויה מרשימה.

גלגולין של ירושה

מאת איזה פרליס

י.י. זינגר, „יושה־עגל", מיידיש: מאת הבת בדיון; תרגום: מ.ג. הלפרסקי, עריכת תרגום: דן מירון; סידרת „קלות", הוצאת „דביר" תשמ"ח / 1988; 264 עמ'.

בפרק הפותח את ספרו האוטוביוגרפי „מבראשית עד ניו־יורק", מספר יצחק בשביס זינגר את דיוקן אחיו הבכור, ישראל יהושע, כאפיקורס צעיר. האח הגדול הציץ ונפגע, בניגוד להורים, שהאמינו אמונה שלמה, נתפס יהושע לספרי־מדע, המתארים את פלאי הטבע. הטבע בכל תפארתו הוא עיוור חירש ואינו חושב ואילו המוסר כל כולו פרי המצאה אנושית. כיצד מתמודד סופר, בעל השקפת־עולם חילונית, ראציונליסטית, עם עולם החסידות, שבסיפורו הנודע „יושה־עגל"?

החסידות בראשיתה סחפה את המוני בית ישראל בבשורתה המהפכנית. היא נתנה תשובה לפשוטי־עם, עמי־ארצות, שלא היו מסוגלים „לפצח" את סוגיות הגמרא. היא העניקה פורקן של עליזות ושמחת־חיים במקום הסבר החומר של היהדות הרבנית. תכונות חיוביות אלה העלה על נס י.ל. פרץ, שסיפוריו עוטים רוך של אידיאליזציה. אולם כל תנועה מהפכנית מתמסדת ומתנוונת במרוצת הזמן ואין החסידות יוצאת מכלל זה.

עלילת הרומאן „יושה־עגל" מתרחשת במחצית השניה של המאה שעברה, בגליציה המזרחית, שהיתה אז חלק מן המונרכיה האוסטרו־הונגרית, ובראשה הקיסר פרנץ יוזף. באיזור זה, שבו נולדה וצמחה החסידות, היו חצרות צדיקים לרוב, וכן גם מעבר לגבול, בממלכת הצאר הרוסי. זירת ההתרחשות בספר היא חצר האדמו"רים של הרבי ר' מלך מניישאווא. דמותם של ר' מלך והסובבים אותו וכן הווי חייהם, מייצגים את החסידות המאוחרת, המסורתית, המושכת עדיין המונים, אבל בשעתה היתה כבר פרוצה מגופה. המחבר רואה תופעה זו בעיניים ביקורתיות, ללא שמץ של חיבה, המפעמת את י.ל. פרץ. במקום שפרץ מגלה את האור הגנוז, מגלה זינגר את הצד האפל. עולם זה עומד עדיין על תלו, אבל זרעי התפוררותו כבר נובטים במעמקיו.

יחס שלילי זה בא לידי ביטוי, בין היתר, בתיאורים חיצוניים, כמו מראהו של ר' מלך, שבו פותח הסיפור. „בעל בשר, בעל כרס, שפתיו תפוחות והשפתיים יונקות סיגר עב – כולו „בשבע דם ובריאות ומרץ", היפוכה של רוחניות. הוא הדין במראה חצרו. מקום מכוער, צפוף, ללא צורה וטעם, הדומה יותר מכל לקסרקטין. תוספות הבנייה, הדבוקות לבניין הראשי משולות ל„קבצנים קטנים, קרועי־בלאים, הדבקים לקבצן סומא זקן, גדול גוף".

הכיעור הגשמי הוא השלכה של עיוות רוחני ומוסרי. בחצר הרבי מתנהלת מלחמת חורמה בין בניו על ירושת הכסא, כנהוג בשושלות מלוכה. אף חצרות שונות מתחרות ונלחמות זו בזו, בשנאה כבושה. ביחוד רב הפער בין חסידי גליציה ועמיתיהם שמעבר לגבול הרוסי. מלחמות היהודים מביאות לעתים לידי מלשינות ופנייה לשלטונות הגויים.

הרביים והמקורבים ה„יושבים" בחצרותיהם הם יסוד טפילי ונצלני. ר' מלך מקרב את העשירים שבין חסידיו, אתם מוכן הוא להיכנס לעסקות בלתי־כשרות, אבל גם את העניים יודע הוא לנצל. במונולוג הפנימי של חסיד־גביר, מבטא המחבר, באירוניה נוקבת, את דעתו על הצדיקים, המנצלים את אמונתם התמימה של „עמך". „הקדוש ברוך הוא אוהב את צדיקיו, ואלה המכלכלים את צדיקיו – להם הוא מלוה. אמנם מרובים צורכיהם, צורכי הצדיקים שלו. צריכים הם לנסוע למרחצאות החמים, הם ונשיהם ובניהם ובנותיהם, צריכים הם למשי ולאטלס, לקטיפה ולפרוות, נשיהם צריכות עדיים... אבל כראוי הם. יש לך על מי לסמוך, מאת מי לבקש..." בתוך אוכלוסיה יהודית דלה ואביונה חיים הצדיקים ומקורביהם חיי שפע ואפילו מותרות.

הווי חיים זה מתואר בשורה של אפיזודות מרשימות בחיוניותן, כמו חתונות פאר, ירידה, שריפה, מגיפה, דין תורה ועוד. בסצינות המוניות אלה טמון כוח דראמטי ולא בכדי „יושה־עגל" בתור מחזה נחל הצלחה רבה.

על רקע זה של חצר חסידית, על כל פגעיה ומתחיה, מופיע גיבור העלילה, נחומצ'ה, בן הרבי הראכמאסטריווקאי. לכאורה, ארוגה הדראמה שלו במסכת ההווי החסידי, אבל אם נקלף את הקליפות, האופייניות להווי זה, נגלה את הגרעין, המשותף לכל החברות המסורתיות. לדוגמא: שידוך הנכפה על הזוג הצעיר. על שידוך בין נחום וסרלה, בת הזקונים של הרבי ר' מלך, שהחליטו ההורים. אבי החתן, בעל אופי רך ועדין, נכנע ללחצו של אבי הכלה, התקיף והנמרץ. ר' מלך, שקבר כבר שלוש נשים, נחפז להשיא את בתו, כי ברצונו להשתדך ברביעית לנערה צעירה. נחום וסרלה, שניהם בני ארבע־עשרה, רואים זה את זו לראשונה תחת החופה. כל המנהגים האלה: נשואי קטינים ואפילו ילדים, משארותם בין הורים למען שידוך ביניהם, מבלי לשאול את פיהם וללא התחשבות ברצונם וסיכויי אושרם – כל אלה מקובלים גם בחברות אחרות. בחברה, המבוססת על מרות הכלל, כמו משפחה, חמולה, עדה, שבט וכו' – אין רצון היחיד קובע. היחיד מקבל את הכרעתו של בעל הסמכות, כמו אב, ראש שבט וכיוצא באלה. סרלה מקבלת איפוא ברוח נכונה את החלטת אביה, בהיותה כבר בשלה לנישואים ואמהות. היא מתאהבת בנער זו ממבט ראשון, כי הוא נועד להיות בעלה. לא כן נחומצ'ה, הסולד מנשואים כפויים.

הסיכסוך הטראגי של העלילה נובע מנשואיו של ר' מלך ליתומה ענייה מלכהלי. תשוקת גבר זקן לאשה צעירה, היא נושא סטנדארדי רב אפשרויות טראגיות וקומיות, המופיע בכל הספרויות. סיבוך נוסף הוא, אם גבר צעיר, ובמקרה גרוע ביותר, בן משפחה – אוהב אותה אשה. כזאת היא אהבת מלכהלי, אשת ר' מלך לנחום, בעלה של בתו החורגת. מלכהלי היא היפוכה הקוטבי של סרלה הצייתנית: רוחה הסוערת מתקוממת על אילוצי מצבה החברתי הנחות, אך אין היא יכולה לגבור על מנהגי החברה, שלתוכה נולדה. בלית ברירה היא נישאת לזקן, המעורר בה סלידה. במסגרת החברה המסורתית, נדונה האהבה האסורה בין שני הצעירים להתרה טראגית.

מלכהלי מגלמת את הרוח המרדנית, המטלטלת את החצר החסידית טלטלה עזה. היא שורפת את הסוכה, שבה הוחזקו כל מיני מלבושים ישנים וסמרטוטים והאש מתפשטת ומכלה מחצית החצר. תיאור השריפה הוא ריאליסטי וגם אליגורי: „כל העיפוש הזה, כל ההבל והתפלות של החצר, של ניישאווא נשבו עליה..." במעשה הטירוף שלה שורפת מלכהלי לא רק את הבניינים, אלא גם את אורח־החיים המעופש, החונק את חייה. בליל השריפה היא מממשת את אהבתה.

דמותו של הגיבור הראשי, נחום, לוטה במסתורין. הוא מופיע לראשונה כנער וכבר ניכרות בו תכונות, הקובעות את דרכו בחיים: עצבני ורגיש, שתקן מסוגר בקליפתו, הליכותיו זרות ומוזרות, עיניו אינן רואות דבר מן הנעשה סביבו. כולו שקוע בעולם הקבלה וסוכן עצמו למעשים גדולים, כהגשמת האר"י הקדוש. [illegible], מפונק על ידי אמו, נטל לתוך עולם הגשמיות הגסה של חצר ניישאווא, המאוסה עליו. אהבתו האסורה מחוללת בו מאבק פנימי בין רגשות ויצרים סותרים. „שני כוחות נאבקו בקירבו. פעם גבר הכוח האחד, ופעם – השני. ויש אשר שלטו בו שני הכוחות בעת ובעונה אחת, הקדושה והטומאה יחד, עד כי לא ידע עוד, מה הוא ומי הוא". סתירה זו מבוטאת בכפל הזהות של נחום ויושה עגל.

הסתלקותו של נחום מחצר ניישאווא, בליל מותה של מלכהלי, יכולה להתפרש כחזרה בתשובה וכסיגוף מרצון, מתוך תחושת החטא והאשמה. הוא מופיע בביאלגורה, שמעבר לגבול הרוסי, בזהות חדשה. העילוי, בן הרבי, הופך ליושה, המכונה „עגל", קבצן ושוטה העיר. הוא סופג ללא התנגדות את הלעג, העלבון וההתעללות של בני העיר. במקום לעסוק בתורה ובקבלה, עובד „עבודה שחורה", כעוזר של שמש וברגעי פנאי קורא תהילים. בעיר מוכת־מגיפה מחפשים את החוטא, שבגללו ירדה פורענות כזאת על חפים מפשע. יושה אינו מגן על עצמו כשמטילים עליו אשמת־שווא ומפקירים אותו לשעיר לעזאזל. המעמד הפאתטי של קרבן־שווא, שאינו מתגונן ואינו משיב למחרפיו ומעניו, מזכיר את מצוות ישו „להטות את הלחי השניה". לאחר מכן הוא הופך לנע ונד, דוגמת היהודי הנודד מן האגדה הנוצרית.

בדין תורה, שלפניו נתבע „הוא" לגלות את זהותו האמיתית, קובע אחד הדיינים: „גלגול אתה... נחום אתה, וגם יושה, למדן ועם־הארץ, מתגלה... נעלם... ולכל מקום שאתה בא לשם, אתה מביא אתך אסון... אין טעם לחייך ואין טעם למעשיך, כאשר אין אתה ולא כלום, באשר משוטט אתה בעולם התוהו".

סתם המחבר ולא פירש, כיצד עלינו להבין את דמותו הכפולה וגורלו הטראגי של נחום־יושה. תורת הגלגול קיימת לא רק ביהדות, אלא גם בדתות אחרות, אבל אין היא גורסת חזרה־פעם בחיים. הטבע האדיש, שעליו מספר בשביס זינגר, בהסבירו את דעותיו של אחיו, מבטל כל תפיסה מוסרית. אבל אפילו בחיק הטבע העיוור והחירש, קובע האדם אמות־מוסר משלו. יתכן, שמסעו של נחום־יושה הוא ענישה עצמית על החטא.

יחסו של המחבר אל החסידות כתופעה חברתית היסטורית הוא ברור. האם החסידות, נוסח י.י. זינגר, היא אותנטית? התשובה על כך תלויה במידה רבה בהשקפותיו של הקורא.

תרגומו של מ.ג. הלפרסקי עודכן ונערך על ידי דן מירון והוא נאה ומהנה את הקורא בן זמננו.

דפדוף ראשון
ספרים חדשים

נוסטלגיה

שנה בחיפה

יומן 1948–1947 / מאת כרמלה רעם־ליבליך / זמורה, ביתן – אלפא / 144 ע'.

בל"ג בעומר תש"ז, „בבוקר אחרי שהתרחצתי", ישבה כרמלה מנן (היא רעם־ליבליך), „בת 11 ו־11 חודשים", במיטתה החולה לכתוב יומן. היא המשיכה בכך שנים רבות, אבל כאן ניתן בידינו רק החלק המגיע עד לקטע שנכתב ב־16.5.48 תחת הכותרת „מדינת ישראל קמה".

לטקסט המקורי נוספו רק הניקוד והערות שוליים המסבירות מושגים שהתיישנו. שום שינוי ועריכה לא נעשו בו. הרינו קוראים איך „אביגדור המאירי אמר בהרצאתו שהאדם נלחם בטבע, שהחשמל וכל האמצאות הם מלחמה בטבע". ולא רחוק משם „אהבתיך ארצי, אהבתיך, למענך אקדיש את חיי, אעבוד בשבילך, אייפה אותך". וגם „אודה על האמת: בן אחד מצא חן בעיני... מרגישה אני שגם אני מאוהבת עד לצוואר... השתדלתי להכניסו לתנועה". בין הדפים איוריו של אבנר כץ שבאו לשחזר גם הם את רוח הימים ההם ואת ספרי הילדים דאז.

סיפורת

אשת רעו

קסם הלבנה / מאת רזיית לנדס / מועדון קוראי מעריב / 148 ע'.

נויה, סופרת צעירה בעלת „פרצוף שקורא לגברים שלא מחכים שתפתח להם", מתבקשת לכתוב ספר על הטייס יורם שנפל במילוי תפקידו ומגיעה בכתיבתה עד משבר. איך תפתור זאת לא נדע. אבל בינתיים אנו מתוודעים אל חלק מן הדרמה של הנופל וסביבתו באמצעות חמישה מונולוגים: של דינה אמו (מבטאת בהרמוניות זו את הקרב הגדול שניהלה עליו בילדותו), של טלי, חברתו הנבגדת, של אודי כהן, חברו הטייס, יזם כתיבת הספר, המתוודע במיטתה של נויה לחשד נורא, של מירה אשת אודי ונושא החשד המתגבר, ושל נויה עצמה. מטבע הדברים יש כאן מן הזמן והמקום הקרובים.

יהדות

לתלמיד־חכם ולבעל־בית

המצוות ומשמעותן / מאת אברהם צ'יל / תרגום מאנגלית דוד לובישׂ / כתר / 343 ע'.

תרי"ג מצוות ניתנו לנו בתורה, מפריה ורביה ועד כתיבת ספר תורה. כל אחת מהן, אומר המחבר, היא הרבה יותר מסתם ציווי ולכן יש מקום לתהות עליהן ואפילו לשאול לטעמיהן (כפי שעשו גם חלק מגדולי היהדות). הוא עצמו מציג אותן כסידרן ומצמיד לכל אחת מהן את מקורה בתורה, את עיקרי דיניה, מבחר דעות של מפרשי התורה והתלמוד ורשימה של מראי מקומות בספרות הקלאסית של היהדות. הספר יצא מתחת ידי המחבר, המשמש ברבנות, „בתקווה שהן התלמיד־חכם והן בעל־הבית ימצאו בו משהו שירחיב את ידיעתם ואת הבנתם את היהדות".

קלאסיקה

ביאוף אתונאי

אפולודורוס נגד נאיירה / תרגמה מיוונית דבורה גילולה / מוסד ביאליק / 120 ע'.

בשנת 340 לפנה"ס תבע הפוליטיקאי האתונאי אפולודורוס לדין את נאיירה, אשה כבת שישים שנמכרה בנעוריה עם יצאניות הצמרת („הטאירות") היפות והמבוקשות בכל רחבי יוון. בנאומו זה גולל את הרפתקאותיה המרות והאומללות של נאיירה ובתה פאנו שעשתה כאמה, והזכיר לבני העיר את החוק המפורש „באשר ייתפס הנואף, אסור יהיה להמשיך ולחיות עם אשתו. ואם יחיה עמה, יקוצצו זכויות האזרח שלו. ואילו לאשה שייתפס עמה נואף, אסור יהיה לבוא לטקסי פולחן ציבוריים ואם תבוא – ייעשה לה הכל מלבד מיתה". הנאום כולו מוצג בפנינו בלבוש עברי, בלוויית הערות ומבוא משל דוד אשרי, המלמדנו, בין השאר, שהנאום נכלל בקובץ כתבי דמוסתנס אבל נראה שלא הוא מחברו.

מיסטיקה

זכר לשלום

מחקרי ירושלים במחשבת ישראל (ו', ג־ד) / העורך יוסף דן / האוניברסיטה העברית ירושלים / 491 + 66 ע'.

בפברואר 1986 נערך בירושלים הכנס הבינלאומי השני לחקר תולדות המיסטיקה היהודית לציון יום השנה הרביעי לפטירתו של גרשם שלום. הכנס הוקדש לחקר תולדותיה של המיסטיקה האמורה בראשית הופעתה באירופה במאה ה־12 ובמאה ה־13 ורשומותיה, בצירוף מאמרים של כמה חוקרים שנעדרו ממנו, נתונות בספר הזה.

כמעט מחצית החומר מוקדשת לבדיקה של הקשר בין המיסטיקה היהודית בימי הביניים ובין המיסטיקה הקדומה, תורת הסוד של ספרות ההיכלות והמרכבה והקוסמוגוניה של ספר יצירה. כך למשל נידונים שם „המיסטיקה היהודית במעבר מספר יצירה לספר הבהיר", „האל, הכבוד והמלאכים לפי שיטה תיאולוגית של המאה השניה לספירה", „מעשה מרכבה בספר חסידים". שניים מן המאמרים מופיעים באנגלית.

כתב־עת

המקורות המודרניים

גשר (117) / העורך שלמה שפיר / הקונגרס היהודי העולמי / 172 ע'.

חוברת זו של „גשר", עומדת בסימן 40 שנות המדינה ונפתחת במאמרו של נתן רוטנשטרייך על מקורותיה המודרניים של הציונות (ובראשם עקרון הלאומיות). מאמרו של אליעזר שביד דן ביחס בין דתיים וחילוניים במדינת ישראל וקורא לראוריינטציה יסודית בשני המחנות. יעקב ראובני בוחן שיקולים ציוניים לאחר 40 שנה. יוחנן מרוז עוסק במקומה של אירופה במערכת יחסי החוץ הישראליים. יוסף לבבי שואל אם יש לנו צורך בשירות החוץ. ישעיהו ליבמן בודק את איכות החיים היהודיים באמריקה. משה דייוויס מתאר אמריקאים נוצרים שאהבתם ליהדות הביאה אותם לפעולה בארץ. עוד בחוברת: על אחד העם ועל דוד באומגרטן, על המשבר בשיחות השילומים ועל שורה של ספרים.

מסעות

בעקבות המילודון

בפאטאגוניה / מאת ברוס צ'טווין / תרגמה מאנגלית נעמי כרמל / מועדון קוראי מעריב / 239 ע'.

שנים רבות קינגה פאטאגוניה הרחוקה במוחו של צ'טווין – בגלל פיסת עור של מילודון ששלח „דודה של סבתי, צ'ארלי מילווארד הספן" ובגלל המלחמה הקרה שבמהלכה תכנן הימלטות לשם „במקום הבטוח ביותר עלי אדמות". סוף דבר שיצא לשוטט שם והעלה את רשמיו עלי ספר. תחילה עבר את בואנוס איירס שהזכירה לו שוב ושוב את רוסיה. אחר־כך התחיל להתקדם אט אט דרומה, לפי שפגש בדרך אנשים בעלי סיפורים מרהיבים: גאוצ'ו חצי־גרמני חצי־אינדיאני, רופאה רוסיה גולה המספרת לו שהרנטגן הוא בשביל האמריקאים ולא בשביל שכמותה, האב מנואל פאלאסיוס, „הגאון המושלם של הדרום", וכל כיוצא באלה. החיפוש אחרי שרידי המילודון גם הוא לא נעדר. וכך הנה בידינו תיאור המסע עם יותר מקורטוב של היסטוריה וגיאוגרפיה ופולקלור, ובעיקר ראייה מזווית אישית שבלעדיה שוב אין טעם בימינו לתאר נוף.

טבע

נבהורים עונתיים

על פרפרים וצמחים בארץ־ישראל / מאת יצחק אינהשטיין / משרד הביטחון – ההוצאה לאור / 231 ע'.

אמר המחבר, שכבר זיכנו בכמה חיבורים על פרפרי הארץ, בפתח הספר: „המבוכה הקיימת בין המעוניינים לגדל את הפרפרים, מבלי להכיר את הצמחים שעליהם מתרבים הפרפרים השונים, המריצה אותי להגיש להם לא רק את הפרפרים, אלא גם את הצמחים בתמונות צבעוניות ולאפשר לזהותם. ...הדגמתי טיפוסים נבהורים עונתיים של צמחי בר המצויים כמעט בכל אזורי ארצנו ... כן הגשתי צמחים תרבותיים ... שגרמו לשינויים בנוף הצמחי הסביבתי ... המיזוג של החומר צמחים־פרפרים ושילובו לחטיבה אחת, יאפשר להכיר את הקשרים „הטבעיים" שביניהם, להבהיר את ההשקפה על מוצאם ותולדותיהם ואת יחסי הגומלין המצויים ביניהם". בין פרקי הספר: איך מזהה הפרפרה את הצמח הפונדקאי להטלה, הסתגלות הפרפרים למעונותיהם, הגינה כפיתיון למשיכת הפרפרים. עיקרו, בכל מקום, בתמונותיו הצבעוניות.

תעשיות אלקטרוכימיות (פרוטאורום) בע"מ
אזור התעשיה הדרומי, עכו, ת.ד. 2357,
טלפון 04-912231-6

ד ר ו ש י ם

1. מכשירן
* בוגר בי"ס מקצועי במגמת מכשור ובקרה
* נסיון של 4 שנים לפחות בתעשיה

2. שסתומאי
* מסגר מכני לשיפוץ שסתומים.
* עדיפות לבעלי מקצוע עם נסיון בתחום הנ"ל

3. חשמלאי — לעבודה באגף האחזקה
* הנדסאי חשמל עם נסיון בתעשיה הכימית

4. מכונאי ציוד כבד
* עם נסיון בשיפוץ מלגזות

נא לפנות בכתב או טלפונית לשוש באחזקה

5. מזכירה בכירה — ללשכת מנהל המפעל
* ידע באנגלית כשפת אם.
* נסיון בעיבוד תמלילים.

נא לפנות בכתב או טלפונית לגלעד מחלקת כח אדם

כתר KETER
החברה המובילה בארץ מוצרי פלסטיק
לכתר־פלסטיק בע"מ
ד ר ו ש ה
קלדנית/פקידת מכירות
עם נסיון קודם הכרחי
לקביעת ראיונות יש לפנות טלפונית 03-838281 לאפרים

לכימות 2000
דרוש
סוכן למוסכים
באזור ת"א
בעל רכב פרטי.
על בסיס עמלה בלבד.
נא לפנות בכתב־יד לת.ד. 58 חולון לזורם

ד ר ו ש ו ת
2 אחיות מוסמכות
לקיבוץ כפר הנשיא
(ע"י ראש פינה)
נא להתקשר בין השעות
06-932970 12:30—10:30
ובין 18:30—22:00
06-932589 06-932546

לחברת פונאר בתפן
ד ר ו ש י ם

1) מהנדס שירות
למערכות ממוחשבות להדמיה רפואית לחו"ל - משרה מספר 108

2) טכנאי / הנדסאי אלקטרוניקה
עם נסיון מוכח של לפחות 10 שנים בתחום דיגיטלי/אנלוגי — משרה מספר 109

נא לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים ובציון מס' משרה ע"ג המעטפה לפונאר בע"מ ת.ד. 10 ג' התעשיה תפן מיקוד 24959 סודיות מובטחת.

לשם מהנדסים יועצים בע"מ
מ ח פ ש ת
★ מהנדס תעשיה וניהול
לעבודה מעניינת באזור ת"א
נסיון: כשנתיים – רצוי במערכות ניהול פרויקטים עם תחקיר ביטוחני
לקביעת ראיון טלפון 03-7517421

מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית
מנהל חשבונות
אם אתה בעל נסיון ומוכן לעבוד 8 שעות לפחות, בוא לעבוד איתנו. אנו מציעים לך עבודה מעניינת, שכר גבוה וכל התנאים הסוציאליים – כחוק.
פנה אלינו עוד היום – כדאי לך.
רח' בן־יהודה 12 ת"א טל': 03-298877

אורמת טורבינות בע"מ
למחלקת ייצור מחליפי חום ומיכלי לחץ העובדת לפי התקן האמריקאי ASME
ד ר ו ש י ם
* **רתכי ארגון** למלב"מ
* **מסגרי מיכלים** (צנרים) שליטה מלאה בשרטוט פרישות, סימון, חיתוך להבה
* **מסגרים** בוגרי בי"ס מקצועי

5 ימי עבודה בשבוע
הסעה מובטחת
המועמדים המתאימים יפנו בכתב תוך פרוט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 68 יבנה מיקוד 70650

אורבוטק מערכות בע"מ
חברתנו מפתחת, מייצרת ומיצאת מערכות עתירות ידע, המשלבות אינטליגנציה מלאכותית וראיה ממוחשבת לבדיקות איכות של מוצרים אלקטרוניים.
דרוש:
מהנדס מכונות בכיר משרה פת/820
לתפקיד הכולל הנחיה מקצועית וניהול צוות מהנדסי פתוח בתחומי מכניקה (זוו, קונסטרוקציה ומכנואופטיקה עדינה).
דרישות התפקיד:
— יכולת מוכחת בניהול פרוייקטים.
— כושר וסמכות מקצועיים ומקוריות בפתוח בשטחי מכניקה עדינה ומכנו אופטיקה.
— נסיון של 10—6 שנים לפחות.
לקביעת ראיון נא לשלוח קורות חיים בכתב יד לת.ד. 215, יבנה מיקוד 70651. בפנייתך נא לציין עבור משרה מס'.

הסוכנות היהודית לארץ ישראל
המחלקה לעליית ילדים ונוער
עליית הנוער

לבתי ספר לחינוך ולהכשרה מקצועית
דרושים
מורים מדריכים — מקצועיים לשנת הלימודים תשמ"ט

1. למרכז נוער אשקלון כללי: **נגרות** — משרה מלאה.
לפנות למנהל במרכז מר דוד אוחיון טל' 051/22977
2. למרכז נוער אשדוד כללי: **ספרות** — משרה מלאה.
לפנות למנהל במרכז מר יוסף אסולין טל' 08/524990
3. למרכז נוער ירושלים כללי: **נגרות** — משרה מלאה. **ספרות** — משרה מלאה. **מדריך חברתי**
לפנות למנהל במרכז מר בני גרשון טל' 02-424655
4. למרכז נוער ירושלים דתי: **שני מורים למכונאות רכב** — משרה מלאה.
לפנות למנהל במרכז מר שלמה רוזמני טל' 02-418402
5. למרכז נוער קרית שמונה: **נגרות** — משרה מלאה. **מכונאות רכב** — משרה מלאה. **כלכלת בית** — משרה מלאה.
לפנות למנהל במרכז מר שאול פריגן טל' 069-40075
6. למרכז נוער רמלה דתי: **מכונאות רכב** — משרה מלאה. **הנהלת חשבונות** — משרה מלאה.
לפנות למנהל במרכז מר יצחק ווזיט טל' 08-227952
7. למרכז נוער אופקים דתי: **מכונאות רכב** — משרה מלאה. **מדריך חברתי**
לפנות למנהל במרכז מר חג'בי יוסף טל' 057-923029
8. למרכז נוער אשקלון דתי: **מורה לנגרות** — משרה מלאה.
לפנות למנהל במרכז מר חיים אוזן טל' 051-22388
9. למרכז נוער לוד: **מורה לחשמל כללי** — משרה מלאה.
לפנות למנהל במרכז מר אליעזר כהן טל' 08-227488
10. למרכז נוער הרצליה: **מורה לספרות** — משרה מלאה. **מורה לאופנה** — משרה מלאה.
לפנות למנהלת גב' יפה פרנק טל' 052-555625.

יותר טוב מנפאואר
למחלקה הטכנית ת"א
בן־יהודה 12,
א'-ה', 08.00-14.00
טל: 03-298877, 284128
דרושים
* **מפעיל/ה בודד חצי אוטומטי** – בעלת נסיון של שנתיים לפחות במיקרואלקטרוניקה, לעבודה ממושכת באזור ת"א.
* **שרטטת מכונות** – נסיון של 5 שנים – כולל נסיון מוכח בגרפיקה. לעבודה באזור המרכז.
* **מסגר קונסטרוקציות** – לעבודה ממושכת באזור המרכז. דרוש פרופיל 72 ומעלה.
* **מבלטים** – בוגרי בי"ס מקצועי, לעבודה אחראית וממושכת באזור המרכז. דרוש פרופיל 72 ומעלה.
* **מחסנאי כלים דיוקי** – נסיון במפעל מתכת במחסן ממוחשב. לעבודה באזור המרכז.
* **מחסנאי** – לעבודה מוכן אחראית, ידע באנגלית – חובה לעבודה ממושכת באזור ר"ג.
* **יוצאי צבא** – בעל רקע טכני, לעבודה באזור ת"א ודרומה. לתקופה ממושכת.
* **מסגרים/רתכים** – לעבודה באזור חולון.
* **מבקר איכות מכני** – לעבודה באזור ת"א. דרוש נסיון של שנתיים לפחות.
* **הנדסאי בניין** – בעל ידע ונסיון בתכנון ושרטוט. לעבודה באזור ת"א.
* **מרכיבים** – לעבודה במעגלים מודפסים, לפרוייקט ממושך באזור המרכז.

פנו למנפאואר בהקדם – זה משתלם!

מנפאואר MANPOWER
החברה הגדולה בעולם לעבודה זמנית
המשרות במודעת זו מוצעות לנשים ולגברים.

מדליון הכסף ניתן כאות הוקרה והכרה למצטיינים שבין עובדי מנפאואר

דרושים
סוכני מכירות
לחברה מובילה בתחום יבוא ושיווק של תיקי עור.
התפקיד: שיווק תיקי עור לחנויות, רשתות שיווק ועדי עובדים במרכז ובצפון הארץ.
עדיפות לבעל נסיון בשיווק ומכירות.
לפנות בטלפון 03-725013

לתעשיה הצבאית באיזור המרכז
דרושים/ות
10-63 מכשירנים
לעבודה במעבדה לבדיקה וכיול של מכשירי מדידה מכניים.
דרישות המשרה: טכנאי או בוגר בי"ס מקצועי בשטח המכשירנות.

11-63 בוחנים
בוחני איכות לבדיקת מכשירים ומדידות.
דרישות המשרה: טכנאי או בוגר בי"ס מקצועי בעל 3 שנות נסיון בבדיקות מכשירים ומדידות.
• מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו בכתב בפרוט קורות חיים ליחידת התעסוקה ת"ד 1044 רמת־השרון מיקוד 47100 חובה לציין מספר העבודה.
* רק פונים מתאימים יענו.

התעשיה הצבאית

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור למעביד לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

דרוש/ה
הנדסאי/ טכנאי בניין / ארכיטקטורה
לעבודה מקצועית במכירות באולם התצוגה של שיש אלוני בתל־אביב
נא להתקשר בבוקר בלבד בשעות 09:00—11:00 ולבקש את אחוזי 03-244269 03-244272

למחלקה המשפטית של חברה מסחרית גדולה
ד ר ו ש / ה
עורך / ת דין
למשרה חלקית (עד 14.00)
הכישורים הדרושים:
1) שפת אם או שליטה מלאה באנגלית
2) ידיעה מלאה ויכולת לעבוד בעברית
3) רשיון לעסוק בעריכת דין בישראל
4) רצוי נסיון של שנתיים או שלוש במשפט מסחרי
המעוניינים יפנו בכתב־יד לת.ד. 35636 ת"א 61356 – כוכבה.

לחברת שיווק ארצית
דרושה
אשת שיווק
– בעלת יכולת ארגונית והרוצה
– כושר שיכנוע באמצעות טלפון
– יצירת קשר טוב עם אנשים
– קצונה והמקנח אדמיניסטרטיבי בצה"ל – יתרון
נסיון קודם אינו הכרחי
יכולת התקדמות מהירה
מקום העבודה בתל־אביב.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 5171 תל־אביב עבור מס' 7

לחברה קבלנית
דרושים / ות
1. מנהל עבודה
10 שנות נסיון, כולל בעבודות גמר, לצרף המלצות. עבודה במרכז הארץ.
2. מנהלת חשבונות עצמאית
עם נסיון לפחות 5 שנים בחברה קבלנית ידע בהפעלת מחשב.
3. מזכירה
לניהול המשרד.
נא לצרף קורות חיים + המלצות ת.ד. 21450 תל־אביב מיקוד 62214 סודיות מובטחת

קפה־תיאטרון הסימטה
לתיאטרון הסמטה
ד ר ו ש / ה
מקדם/ת מכירות
אחראי/ת, דינמי/ת ומסור/ה
שעות עבודה בלתי שגרתיות
נסיון בתאטרון ומגורים בת"א הכרחיים
לקביעת ראיון נא לטלפן: 834709, 828728

דלתא גליל תעשיות בע"מ DELTA
ליחידת מערכות מידע
דרושים/ות
מנהלי פרוייקטים
לעבודה מעניינת ובעלת אתגר
הכישורים הדרושים:
* 5 שנות נסיון בניתוח ופיתוח מערכות ממוחשבות בתעשיה (כולל ריצפת הייצור).
* הכרת 38,36 I.B.M.
* ידיעת R.P.G. II, COBOL
* נכונות לעבודה מאומצת
* מגורים בכרמיאל או בסביבתה הקרובה – חובה
נא לפנות בכתב בלבד, בצירוף קורות חיים, לת.ד. 137 כרמיאל, עבור מערכות מידע.

למשתלת גוטסאי מושב בני־ציון
דרושות עובדות
מאזור השרון
למתאימות חוזה עבודה־שכר עד 1000 ש"ח
ראיונות ותקינות בימים א–ה בשעות 10.00–12.00 במשרדי החברה 052-441596

לחברת בטוח בת"א
דרושים
1. חתם אלמנטרי
2. רמ"ד תביעות רכוש – (עם נסיון בסילוק תביעות בענף ונסיעות לחו"ל)
3. מנהל סניף חיפה והצפון – (נסיון 5 שנים לפחות בתפקיד דומה)
מועמדים בגילאי 40-28 בעלי נסיון מוכח בתחומים לעיל. (עדיפות לבוגרי מכללה לביטוח) מתבקשים לפנות בכתב יד לת.ד. 25262 ת"א אל מנהל משאבי אנוש.

רואה חשבון למשרת חשב
הכישורים הדרושים:
– בעל נסיון 3 שנים לפחות
– נסיון במערכות ממוחשבות
– כושר ניהול עובדים
– נסיון בקשר עם לקוחות, ספקים בארץ ובחו"ל
לקביעת ראיון טלפ' 03-370071

אמניר תעשיות מחזור
למפעל מיחזור הפלסטיק בחדרה
ד ר ו ש
מנהל מכירות
כישורים נדרשים:
– נסיון בשווק חומרי גלם לתעשיית הפלסטיק בארץ.
– השכלה ונסיון בעיבוד חומרים תרמופלסטיים.
– ידע של לפחות שניים מתחומי העיבוד בענף: הזרקה, ניפוח, שיחול (אקסטרוזיה).
– יכולת פיתוח מוצרים.
נא לפנות בצרוף קורות חיים לי: אמניר – בי"א, לידי גב' י. זינגר, ת.ד. 142 חדרה, 38101. סודיות מובטחת.
רק פונים העונים לכישורים הנדרשים יענו.

אריאל מזגני אריאל
מיזוג של כל היתרונות
דרושים:
חיילים משוחררים להתקנת מזגני־אוויר
לא הכרחי נסיון קודם
נהגים בעלי רשיון נהיגה סוג ג'
המעוניינים יפנו בטלפון: 03-338566, 338559, 332772

ציקלון
מוצרי תעופה בע"מ
דרושים/ות
למחלקת מטוסים
קשרים – מכונאים – חווטים – חשמלאים (חמ"מ)
יוצאי חיל האויר במקצועות הנ"ל, רצוי מוסמכים על יוצאי חיל האויר במקצועות הנ"ל, רצוי מוסמכים על מטוסים קלים.
לאגף היצור
מכונאים תעופתיים
עדיפות ליוצאי חיל האויר ובוגרי בי"ס מקצועיים בתחום הנ"ל.
לאגף לוגיסטיקה
מחסנאי
הכרת עבודה במערכות ממוחשבות
ידיעת השפה האנגלית יתרון לבעלי נסיון
בעבודה במפעל תעשייתי־מתכת.

5 ימי עבודה בשבוע, הסעות מחיפה ורחבי הגליל המערבי. מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות טלפונית לאסתי טימן 04-962211 מובטחים תנאים טובים למועמדים המתאימים, כולל עזרה בדיור לבאים ממרכז הארץ.

ד ר ו ש י ם
* **מזכירה למחלקת מכירות**
– ידע באנגלית כולל הדפסה
– הדפסה עברית
* **כתבנית אנגלית למחלקת הזמנות**
– ידע בסיסי בעברית – יתרון
* **מרכזנית**
– בעלת נסיון
– ידע בסיסי באנגלית.
– משרה מלאה 8.00-17.00 5 ימים בשבוע
– נא לפנות לטלפון: 03-478181 החל מיום ראשון.

איסטרוניקס בע"מ
ת.ד. 39300 תל אביב 61392

לחברת יבוא ושיווק ידועה המתמחה במוצרי חשמל
ד ר ו ש י ם:
נציגי מכירות
עבור חנויות ומוסדות.
עדיפות לבעלי רכב.
למצליחים תנאי שכר טובים ומקום עבודה קבוע
נא לפנות בצרוף קורות חיים לת.ד. 2415 תל־אביב 61024

המפעל להכשרת ילדי ישראל
דרושות
משפחות אומנה
המפעל מטפל בילדים בחינוך רגיל ממשפחות מצוקה הנאלצים לעזוב את ביתם עקב בעיות סוציאליות.
דרושות – משפחות אומנת באזור המרכז והדרום המעוניינות לטפל בילד במצוקה בגיל 11–6.
מועמדים המעוניינים בפרטים נוספים יעבירו קורות־חיים אל אחראי לקליטה, עבור 'אומנה' לפי הכתובת: המפעל להכשרת ילדי ישראל ת.ד. 6350 ירושלים – 93106

למושב נאות הכיכר
ד ר ו ש י ם:
1. מרכז משק
2. גזבר – מזכיר
רק בעלי נסיון יפנו בכתב למזכירות נאות הכיכר ד.נ. ים המלח מיקוד 86905

חוק הזדמנויות שווה בתעסוקה, התשמ"א 1981
[illegible]

לחברת הקוסמטיקה היוקרתית לנקסטר מצרפת
דרושות
יועצות יופי
בגוש־דן ואזור השרון
* נסיון
* הופעה נאה
* שפה זרה
לקביעת ראיון, נא להתקשר ביום א' 03-809123 לבלה

לרשת הריבוע הכחול
דרושים:
קלדניות
בעלות נסיון של שנתיים בקלדנות לפחות (למוסופים בעלי לוח מקשים I.B.M.)
פקידת ביצוע למחשב
בעלת רקע קודם בנושא קלט־פלט למחשב. כולל ידיעה בסיסית בתהליכי עבודה במחשב.
מפעילי מחשב בסופי הרשת
בעלי השכלה תיכונית, רצוי ידע קודם במחשב אישי (P.C.) ובעבודה במשמרות.
רק בעלי רקע ונסיון כנדרש יפנו לקבלת טפסים ולקביעת ראיון אישי בטלפון 03-7561300 לעדנה.

עובדים / ות להשגחה בבחינות
יועדפו מורים בגימלאות
העבודה היא עונתית
המעוניינים/ות מוזמנים/ות למפגש שיתקיים ביום ב' 2.5.88 בשעה 10 בחדר 303 בניין רקנאטי, אוניברסיטת ת"א

לפרויקט קהילתי חדשני
דרוש / ה
עובד/ת קהילתי־חברתי
במשרה מלאה
* העבודה כוללת:
1. ריכוז ופיתוח פעילויות קהילתיות־חברתיות במסגרת פרויקט שיקום והתחדשות שכונות.
2. הקמת מסגרות לפעילות בהתנדבות תושבי השכונה.
3. הנחית עבודת פעילי השכונה.
4. תאום ותכונה פעולות קהילתיות בין כל המוסדות והשירותים הפועלים בשכונה.
* דרישות:
1. נסיון עבודה בתחום ריכוז ופיתוח פעילויות חברתיות וקהילתיות.
2. שעות עבודה בלתי שגרתיות.
3. עדיפות לבעלי תואר אקדמאי בנושאי חברה וקהילה.
4. מגורים באזור המרכז.
* תנאי שכר הולמים.
[illegible]

להב' דקסון בע"מ
דרושים/ות
תועמלנים / יות רפואיים / יות
לאזור תל־אביב והמרכז
* רקע פרא־רפואי
* ידיעת אנגלית ברמה אקדמאית
* רשיון נהיגה
* רצוי נסיון קודם
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ומס' טלפון לת.ד. 21085 ת"א, 61210

הסוכנות היהודית לארץ ישראל
מחלקת המנגנון ת״ד 92 ים 91920

משרה פנויה מס' ח/205/88
דרוש/ה
מ״מ מנהל/ת
מרכז לחינוך ולהכשרה מקצועית לנשר, בית־ספר מקצועי כל־יומי

מקום: קרית־שמונה. תאור העבודה: ניהול מערכת לימודים של בי״ס מקצועי וטיפול בכל הבעיות החינוכיות, החברתיות והמנהלתיות שבמרכז. הכישורים הדרושים: בוגר/ת בית־מדרש למורים/ות או השכלה גבוהה בחינוך או באחד ממקצועות ההוראה [...] מועד אחרון להגשת מועמדות: 9.5.88

לחברה הובלה גדולה ארצית שמרכזה בחיפה
דרוש:
סמנכ״ל
בתחומי פעילות מרכזים מנהלה וכספים
כישורים דרושים:
* בוגר תעשיה וניהול/כלכלה
* נסיון של 5 שנים מוכח. כולל הפעלת מערכות ממוחשבות
* יוצא צבא
* גיל 35-45

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ותעודות [...] לת.ד. 1512 חיפה 31014, עבור "חברת הובלה"
— סודיות מובטחת —

טלרד
תעשיות טלקומוניקציה ואלקטרוניקה בע״מ
דרוש/ה
מהנדס/ת מערכות תקשורת
לתכנון ואפיון מערכות תקשורת חדישות, טיפול במכרזים בינלאומיים, תאום והנחיה טכנית של הגורמים המפתחים בתחומי תוכנה וחומרה, ניהול מו״מ טכני עם הלקוח.
על המועמד להיות מהנדס אלקטרוניקה בעל נסיון בעבודה מערכתית בתחום התקשורת והוא יוכשר במסגרת עי״י השתלמות מקיפה במערכת TMX-100
עדיפות לדובר ספרדית.
נא לפנות למכירות הנדסת TMX-100, טל. 08-238888. ניתן גם לפנות בכתב למחלקת גיוס ותעסוקה, טלרד, ת.ד. 50 לוד, 71100.
עבור מהנדס/ת מערכות תקשורת
— סודיות מובטחת —
טלרד — קו אל העתיד.

לקבוצת
השמירה
יחידת האבטחה בנמל אילת
דרושים:
מאבטחים/ות
הכישורים הדרושים:
* 10 שנות לימוד * שרות צבאי מלא * פרופיל 65 ומעלה * רשיון נהיגה – חובה * אנגלית בסיסית * עבר ללא דופי * עד גיל 45
תנאים טובים + דיור + נסיעות + מענקים וטיסה לחו״ל בתום התקופה.
וועדת קבלה תתקיים ביום ראשון 24.4.88 בין השעות 16:00–12:00 במשרדי חברת "השמירה" בע״מ רח' בן יהודה 77 ת״א
נא להביא פנקס מילואים, תעודת שחרור שבי ותעודת זהות ושתי תמונות.

למפעל מתכת בצפון
ד ר ו ש / ה
בוגר/ת במגמת חשבונאות
* מגורים בעכו או קריות
* לאחר התמחות
* תפקיד מעניין
* תנאים טובים למועמד/ת המתאים/ה
לפרטים נא להתקשר לטלפון 04-986363 למחלקת כח־אדם/טיכל 04-987685

רשות שדות התעופה בישראל
נמל תעופה בן־גוריון
ד ר ו ש י ם
יוצאי יחידות קרביות
ליחידת אבטחה בנמל תעופה בן־גוריון.
העבודה מוצעת במשרה מלאה במשמרות לתקופה מינימלית של שנה. אפשרות העסקה גם במשרה חלקית לסטודנטים.
תנאי הקבלה:
— שרות צבאי מלא ביחידה קרבית.
— 12 שנות לימוד.
— מצב בריאות תקין.
— מגורים באזור גוש דן.
— גיל עד 30.
— למועמדים המתאימים יוצעו תנאי שכר נאותים והטבות נוספות.
— למעונינים בעלי הכישורים המתאימים תתקיים ועדת קבלה במנהלת נמל התעופה בן גוריון בבניין משרד הבריאות (סמוך לאולם המכס) ביום ג' 26.4.88 בין השעות 08.00—10.00.
— על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, פנקס מילואים, תעודת שחרור מצה״ל ושתי תמונות.
— המתאימים יעברו הכשרה במסגרת קורס בן מספר ימים.

לאון הנדסת מיזוג אויר
ד ר ו ש י ם
1. **הנדסאי חשמל**
נסיון שנה.
2. **טכנאי חשמל**
מתחיל
3. **חשמלאי פיקוד**
בוגר ביה״ס מקצועי בעל נסיון של שלוש שנים.
4. **טכנאי קירור**
בוגר ביה״ס מקצועי, מתחיל בעל נסיון של שנה. מאיזור חולון, יפו, בת־ים, ראשל״צ
טל' 03-9611148

TERADYNE סיסטרוניקס
לרגל הרחבת הפעילות בתחום מערכות בדיקה ממוחשבות לרכיבים וכרטיסים אלקטרוניים
ד ר ו ש
מהנדס מכירות
* מהנדס/הנדסאי אלקטרוניקה
* ניסיון בעבודה עם מערכות ATE
* נסיון במכירות
נא לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים לת.ד. 39255 תל־אביב 61392 עבור "מהנדס מכירות ATE"

לחברה בינלאומית המובילה בענף הספורט
דרושים:
1. **סוכן עצמאי**
בענף הלבשת ספורט / אלגנט בעל רכב.
2. **מחסנאי**
עם ידע בסיסי בניהול מלאי ממוחשב מאיזור ת״א
3. **עובד מחסן**
בעל רשיון לוספה לאחר שירות צבאי מאיזור ת״א.
לקביעת ראיון לפנות לחב' סמקו בע״מ טל' 03-814420 03-632675

החברה הישראלית לטרקטורים וציוד בע״מ
THE ISRAEL TRACTORS & EQUIPMENT CO. LTD.
מפיצי CATERPILLAR בישראל
INTERNATIONAL
דרושים
נציג מכירות משאיות
* נסיון מוכח במכירת משאיות
* ידיעת השפה האנגלית
* בעל רשיון נהיגה
אחראי שרות וחלפים
* בעל השכלה טכנית מתאימה
* נסיון בניהול מלאי ואדמיניסטרציה
* ידיעת השפה האנגלית
* רשיון נהיגה לרכב מעל 15 טון
סודיות מובטחת
[...] לת.ד. 214 חולון [...]

לחברה מסחרית / קבלנית דרוש
מהנדס / הנדסאי מכונות לשיווק
[...]
06-326060 /04-323618

דרושים
1. **מנתחי מערכות בכירים**
[...]
2. **מנתח מערכות**
[...]
3. **ראש צוות**
[...]
קונתהב
יעוץ תוכנה ומידע · בחשיבה יוצרת

למנוסים שבאנשי/נשות מכירות באזורים חיפה ות״א
דרושים/ות אנשי מכירות למוצר חדש [...]
לקבלת פרטים נא לפנות בימים א'-ג' 8:00 — 16:00
03-650536 שלום / 04-740257/8 עירית

דרושים
לחברה דינמית לעמילות מכס בת״א
דרוש
מסווג
(רצוי בעל רשיון לעמילות מכס)
תנאים מצוינים למועמד המתאים
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 20478 ת״א מיקוד 61204 עבור משרה 344

לטרנס כלל בע״מ
מחלקת יצוא
דרושים
עובד/ת
עם נסיון ביצוא ימי ו/או אוירי
אנגלית + הדפסה
עברית/אנגלית הכרחיים לשתי המשרות.
טלפון: 03-5126602 לגבי

ORBIT ADVANCED TECHNOLOGIES LTD
למפעלנו בנתניה
דרושים:
1. **הנדסאי אלקטרוניקה** - בעל ידע ונסיון במערכות בקרה משובצות מיקרומחשב
2. **מחווטים / מחווטות** - בעלי נסיון בחיווט ברמה תעופתית / מסחרית
3. **מלחימות** - בעלות נסיון בעבודה על ציוד תעופתי.
נא לפנות בכתב לת.ד. 3171 נתניה 42131
תנאים טובים למתאימים

אילון חברה לבטוח בע״מ
למחלקת תביעות
דרוש/ה
ראש מדור רכב
מועמדים/ות בגיל 30-45
מתבקשים לפנות בכתב
למנהל כח־אדם ת.ד. 37299 ת״א מיקוד 61372

לאלקטרה מיכון, הוד־השרון
דרוש
טכנאי מעליות
עם ניסיון. לשרות והרכבה.
עדיפות לחשמלאי או מעליתן. טלפון: 052-38221 למשה

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, התשמ״א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

✦ למפעל מזון באיזור עפולה
דרושה פקידה
עם הנהלת חשבונות סוג 2
(ניסיון לא הכרחי)
לפנות בטלפון 06-595555 לעודד

למשרד מהנדסי בנין בת״א
דרושים
לתכנון פרוייקטים מעניינים
★ **מהנדס**
★ **הנדסאים/ות**
★ **שרטטים/ות**
בעלי נסיון בקונסטרוקציות בטון מזוין, פלדה ובניה טרומית
תנאים טובים למתאימים
לפנות טלפונית מיום א' 03-283134
סודיות מובטחת

הסוכנות היהודית לארץ ישראל
מחלקת המנגנון ת״ד 92 ים 91920
בכפר הנוער רמת־הדסה טבעון
דרוש/ה
משרה פנויה מס' ח/202/88
— **מדריך / ה חינוכי / ת**
(מגורים במקום)
שכר לפי דירוג עובדי הוראה
— **עובד / ת מטבח**
נא לפנות טלפונית ל־04-834343 או בכתב לרמת־הדסה – קרית טבעון
מועד אחרון להגשת מועמדים/ות 9.5.88

לגן אורנים בגני־התערוכה ת״א
דרושים
★ **מלצרים ראשיים**
מנוסים לארועים גדולים
★ **מלצרים מנוסים**
לארועים
טלפון 03-5413322

לטמפו
תעשיות בירה חולון
דרושים
★ **מוכרנים**
בעלי השכלה של 12 שנות לימוד נסיון במכירות רצוי בענף המזון (נא פרט).
לאחר שירות צבאי
בעלי רשיון נהיגה
מועמדים מתאימים תושבי האיזור מתבקשים לפנות בכתב יד בצירוף קורות חיים ל"טמפו" רח' המלאכה 9 איזור התעשיה חולון – 58850 לידי אברהם אברהם.
★ **מחלקי תוצרת**
בעלי רשיון ג', לאחר שירות צבאי
10 שנות לימוד לפחות.
נסיון בנהיגת משאיות
עבר ללא דופי.
מועמדים מתאימים תושבי גוש־דן והסביבה מתבקשים לפנות למח' כח־אדם – "טמפו" רח' המלאכה 9 חולון, החל מיום א'–24.4.88 משעה 09.00 בבקר.

לחברה מסחרית מתפתחת
דרוש/ה **חשב/ת**
רוא״ח בעל/ת נסיון בניהול מערכות כספיות ובפיקוח על מלאי.
נא לכתוב בפרטים מלאים לת.ד. 7095 ת״א 61070 עבור מס. 24

רוברט הלף ROBERT HALF
החברה המובילה בעולם המתמחה בהשמת כח אדם במחשבים ובחשבונאות
חשב
אקדמאי עם נסיון מוכח במשרדי נסיעות
כלכלן
עם נסיון תעשייתי
מנהל חשבונות עצמאי
ידע ונסיון רצוי ממוחשב עד למאזן + הכנת משכורות
רקע בביטוח או מסחר חוצה.
להתקשר לקביעת ראיון ללא התחייבות מיום א' 03-204711
סודיות מובטחת

למפעל תעשייתי בראשל״צ
דרושים
עובדי ייצור
מקצועיים ובלתי מקצועיים.
העבודה בסבב של שלוש משמרות בלבד.
לפנות החל מיום א' כח אדם 03-9612410

נציג / ת מכירות
אם את / ה מעוניין / ת לעסוק במכירות, ויש לך אתגר לחשקיע בעבודה, להרוויח 1000 ש״ח בסיס + פרמיות ובונוסים מפתים ויש לך רכב,
התקשר אלינו טל: 2 / 9665891

לחברת שיווק מזון בדרום ת״א
(בית מרכזים)
דרוש נהג
לחלוקת סחורה ולסיוע בעבודות מחסן
* רשיון ג' הכרח
* רצוי נסיון בחלוקת מזון
[...] לקביעת ראיון נא להתקשר בין 09.00-13.00 טלפון 03-321181

החברה לעולים מבריטניה בע״מ
למשרדיה באשקלון
ד ר ו ש
מנהל
דרישות תפקיד
[...]
קורות חיים בכתב עד 12/5 לחברה לעולים מבריטניה ת.ד. 16266 ת״א 61162
סודיות מובטחת

דרושים
אנשי מכירות לשרותי רפואה
(מתאים גם לסטודנטים)
נא לפנות מיום א' להתלוח
03-7528111

למועצה האזורית עמק־חפר
ד ר ו ש
פסיכולוג חינוכי
בחצי משרה
[...]

לחברת שקם בע״מ
דרושים / ות
מנהלי/ות חנויות
לחנות השקם בדימונה ובחדרה
הכישורים הדרושים:
1. השכלה של 12 שנות לימוד לפחות.
2. כושר ארגוני ויחסי אנוש תקינים.
3. רצוי נסיון קודם בתחום מסחרי/שווקי.
4. גיל עד 50 שנה.
5. תושב/ת המקום והסביבה.
המעוניינים/ות יפנו/תפנינה בכתב יד בצרוף תולדות חיים קודם לת.ד. 8751 ת״א־יפו לצבי.
— סודיות מובטחת —

לגרניט – סוכנות לביטוח בע״מ
שד' יהודית 8 תל־אביב
דרוש/ה
חתם / ת ומקבל / ת עסקים
לפנות לרימון, טלפון 337021

דרוש
מפעיל מחשב
* בעל נסיון בהפעלת מחשב 38 / S–I.B.M.
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 10244 מפרץ חיפה עבור מנהל מח' מחשבים

לחברה תעשייתית באזור התעשיה חולון
דרוש/ה
הנדסאי / ת טכנאי / ת כימיה
* שליטה בשפה העברית
* יכולת קריאה והבנת אנגלית טכנית
* עדיפות לבעלי נסיון בתעשיה
העבודה למשרה מלאה 03-806281

לחברת מזון מובילה בתחומה
לסניף ירושלים
ד ר ו ש י ם
מקדמי מכירות
– בעלי נסיון במכירות רצוי בענף המזון.
– בוגרי 12 שנות לימוד ולאחר שרות צבאי.
– בעלי כושר שכנוע ויכולת בניהול משא ומתן.
– בעלי רשיון נהיגה.
מעוניינים מתבקשים לפנות לטל' 02-817765 02-812120 ליהלומה.

קיבוץ רשפים מחפש
גננת לגן מעורב
לשנת תשמ״ט מגורים במקום
נא להתקשר לאחר 16.00 עם מירי 06-583348 או שמאי 06-583253

לקבוצת אריאלי לתקשורת
דרושה
מזכירה
שליטה מלאה עברית/אנגלית כולל הדפסה ומעבד תמלילים בשתי השפות
נא לפנות החל מיום א' ל"עתודות" טלפון 03-5448351/2 / תמר או נגה.

לסנו – החברה הדרומית לשיווק בע״מ
בהוד השרון דרושים:
נהגים
שכירים ועצמאיים בעלי רשיון נהיגה של משאיות מעל 15 טון לחלוקת סחורות בחנויות מועמדים בעלי נסיון והמלצות ממקומות עבודה קודמים המתגוררים בפ״ת, הוד־השרון, כפר־סבא, ורעננה.
יפנו טלפונית ל־052-38111 למר פלד לקביעת ראיון

לחברת אמיר בע״מ
דרוש
נהג
בעל רשיון נהיגה ג', רצוי בעל רקע טכני
לפנות לחיים טלפונית: 03-730985, 03-732136

לחברה מסחרית באזור גוש דן
ד ר ו ש
מנהל מכירות
נסיון מוכח של 5 שנים
נא לפנות לת.ד. 603 תל־אביב

לרשת שיווק ארצית
דרוש
מנהל תיפעול מכירות אזורי
לעבודה מעניינת ורבת אתגר בתחום האירגון וניהול מכירות
הכישורים:
אקדמאים בוגרי מנהל עסקים או הנדסת יצור. נסיון קודם בתחום אירגון או מכירות – יתרון.
המתאימים יהנו מתנאי שכר טובים, רכב, חברה, ותמריצים.
נא לפנות בכתב יד ובצרוף קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 18130 ת״א מיקוד 61181 עבור מנהל תיפעול.

עמיגור
דרוש/ת
עובד/ת קהילתי
בשדרות במשרה חלקית.
התפקיד מחייב ניידות לעבודה בשעות הבוקר ואחה״צ. המועמד/ת שיש להם השכלה אקדמאית, בתחום ו/או השכלה מקבילה. נסיון באירגון, הנחיה והדרכה ומוכנים לעבודה בתנאים הנ״ל, מתבקשים לפנות בכתב לחברת עמיגור סניף שדרות בית מס' 344 שדרות טלפון 051-899202/3

לחברה בענף מיכון משרדי (15 שנה בענף)
ד ר ו ש
עוזר מנכ״ל
לארגון הפעילות השוטפת של החברה
תחומי העיסוק:
מינהלה, כספים, חשבונאות, כח־אדם וקשר עם ספקים.
הכישורים:
גיל מעל 27, שליטה טובה באנגלית רצוי נסיון קודם ברוב הנושאים הנ״ל.
נא לפרט בכתב יד קורות חיים, נסיון קודם ומס' טלפון, לשלוח לת.ד. 4767 תל־אביב מיקוד 61047

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, התשמ״א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. העבריינים צפויים לעונש על פי החוק.

מכונות [illegible]

אנטנה / יאיר גרבוז

חתום על מגילת העצמאות ותזכה בטראנספר חינם

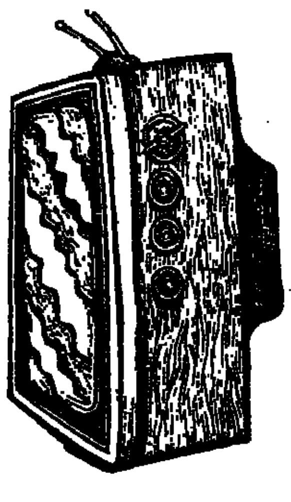

שורות אלה יפורסמו למחרת חג העצמאות, אך בשל סיבות טכניות נכתבו יומיים לפניו. יוצא איפוא שהאנטנה של השבוע לא תקלוט וממילא לא תקטול את המרתון הטלוויזיוני המסורתי של שידורי החג, המורכבים כידוע מסרטים וחידונים ותוכניות בידור ומפגנים וכיבודים וכל הבידור והשמחה שצריך אדם מן הישוב לדחוס אל קרבו, כדי להאמין שעצמאותנו לא תתנפץ כזקוקין במוצאי החג.

המשפט הכי אופטימי שאפשר להגיד ביום הראשון של השנה הארבעים ואחת היא שאין לנו אלטרנטיבה אחרת. יש לנו מדינה אחת וערוץ אחד. אפשר לכבות את האור, אפשר להוציא את הפקק וזה הכל. מה שמכונה ערוץ שני נועד רק לצורכי איום וסחיטה שמפעילים הילדים כנגד הוריהם. אשר לעתיד, אני מוכן לקנות את תחזיתו האופטימית של משה סיני, כפי שנאמרה במבט ספורט: „אני מקווה להתעלות על עצמנו וגם להציג את המשחק הרגיל שלנו וגם לנצח במשחק הזה". ובאמת דומה שעל־פי ההתרגשות הממלכתית המוקרנת מהטלוויזיה לקראת החג הרי שישראל מתקרבת לפלייאוף. אפשרות אחרת: המדינה החליטה לצעוד לאחור, בהזינת עתידנו בעברנו. כמו בסרט המוקרן מהסוף להתחלה וחוזר בכל יום במשך השבוע האחרון בישראל ומתפתחת מעם לשבט.

האירועים בשטחים עדיין במוקד הרשות, אך הם לא מצליחים להעכיר את אווירת ההכנות לחג. הנשיא וועדת חגיגות הארבעים מבקשים מאתנו יומיים שנחתום על מגילת העצמאות. הסרט ממשיך להתגלגל לאחור והנה בן־גוריון, מכריז על הקמת המדינה ובעצמו מקיים את מצוות הנשיא הרצוג וחותם על המגילה; מה שגרם לפריצת מלחמת השחרור ויפה ירקוני יחד עם שושנה דמארי, רכובות על היי הג'יפ, שרו לפני חיילים באיצטדיון רמת־גן, אישה שמשה סיני מקווה שנתעלה על עצמנו.

שושנה דמארי. היי הג'יפ

אבנר שאקי. שר חינוך אמיתי

הרמטכ"ל בכבודו ובעצמו. לתפארת מדינת ישראל

האם אתה בעד מדינה דמוקרטית?

אם כן – תרשום 1 – ומה דעתך בעניין שוויון ללא הבדל גזע דת ומין? בערך או תרשום X. מה יהיה? יהיה טוטו נדמה לי שקשה מאוד להתייחס ברצינות לחדשות המעוצעות, כשבין מהדורה למהדורה, בין תוכנית לתוכנית, מתפוצצים זיקוקי דינור ויוצאים כקרני אור צבעוניות מאוניהם של פרצופים מחייכים ומדושני עונג, שמכריזים בשמחה שכל שנה הם שמחים ביום העצמאות, וגם השנה ישמחו כי מוכרחים להיות שמח. ושוב עולה ומסתלסלת לה מגילת העצמאות כסרט של זהב, הקושר את הנשיא כמו חבילת שי של הוועד למען החייל.

כולנו חותמים ברצון על המגילה ובכל יום, בין תשדירי השרות החינוכיים לבין החדשות המעוקרות, אנו מפיזים את סעיפיה ותוכנה ומגמותיה. מוטב לו היו מפרסמים בטלוויזיה מוצרים מסחריים מובהקים, כמו שמפו לשיער יבש, תרסיסים להרחקת ריחות רעים, שוקולדים, גבינות ויינות, מאשר את תשדירי „השירות", שנראים כמו החלק החיוני של החדשות, מעין הפסקה מתוזמנת, כדי לפתם, „חוץ מזה מרקיו הכל בסדר".

מעולם לא היה מצבנו פחות טלוויזיוני. איכשהו מסתבר מהתבוננות במרקע, שכמעט נעלם ההבדל בין מאורע למאורע, בין ידיעה לבין תעמולה אין סדר עדיפויות ולא קרימוניות ולא סיכונים ולא סכנות. כבר כמעט אין תחושת הזמן, אין מאורעים ולא נדהמים וכמובן שגם לא מקוים, אלא לחג שמח. יש שטחים ויש טוטו, יש מתנחלים שפוגעים בצה"ל ויש מפגן של אהדה לצה"ל שלנו עם יפה ירקוני ושושנה דמארי וג'יפים רצנתים ומטוסים וצביזה חופשית של מגילת העצמאות. אחיו של אלדובי מנסה לגרש את מבצע בכניסה לבית־החולים ומתנצל בפני האלוף ביציאה. צה"ל הוא אמנם צבא העם, אבל עם ששונא את עצמו יכול גם לשנוא את צבאו האהוב.

והנה סיכוי מצויין להתרעננות בדעתו הרדומה של הקהל הנהור: כוחותינו המובחרים ביותר, שפעם היו סופרמנים ובפעם אחרת בידו ראיות ושיבשו הליכי החקירה, פתאום עכשיו הביאו לנו את ראשו של אבו ג'יהאד. אבל לא פרצה שמחה ספונטאנית בעם, כי האורחים שמרו את שמחתם לחג כמו בכל שנה. הם רצו להכות על הראש כל עוד הפטיש עד מפלאסטיק. הטלוויזיה לא אמרה אם לשמוח על הרצח או רק להלל את גבורתם של מבצעיו, שהם לפי דעת עיתונאי חוץ אנשים משלנו. הטלוויזיה לא אמרה אם גולן קנה את הזכויות על ההסרטה ואם אנחנו נשלם את העמלות על הזכויות, ואם הסיפור המופלא יצורף לחידון המתנחלות או אולי לחידון התנ"ך העולמי לנוער יהודי בארץ ובתפוצות.

ישראל נקייה.

בינתיים הכי חשוב שישראל תשאר נקיה ולכן מלכלכים את כיכר דיזנגוף, המורמת לשמיים, בניירות מקומטים לכדורים קטנים ומיד אוספים אותם לעיני המצלמות ומרכזים אותם בפחי הזבל ובשקיות האשפה, כי ישראל נקיה מניירות זה חשוב מאוד, וחוץ מזה מרקיו יש הרוצים לנקותה מערבים ומחילוניים ומשמאלנים. מאוד יתכן שהתנועה ל„טראנספר עכשיו" מיהנה את עמדותיה והיא מעדיפה לשתוק עד שיחלוף החג ועד שהערבים ינקו את רחובות ישראל העצמאית והחופשית. הם יגרדו הישיגבדי ויזכו במשאית שתוביל אותם החוצה ותהיה לנו מדינה נקיה, ללא הבדל דת, גזע ומין, עם נשיא אחד ושושנה ירקוני אחת ובן־גוריון אחד, שיהיה בריא וזכרונו לברכה.

ככל שהתקשורת מתרחקת ומורחקת מהשטחים מתרבים הקורבנות בנפש ועדיין יש האוחזים בדעה שהתקשורת היא שמלבה שנאה ומחוללת מהומות ואילו יד קשה דוקא מביאה לרגיעה. הרמטכ"ל בכבודו ובעצמו מבשר לנו על רגיעה מסויימת ושקט יחסי. הוא מפרט וקובע שהנשים הילדים התעייפו ונוטים להשאר בבתים. רק המסיתים והקיצוניים עדיין פעילים. הצהרה משונה של הרמטכ"ל: מכל זווית ראייה אפשרית היא יכולה רק להזיק, מלבד מהזווית האומרת שתפקיד הרמטכ"ל להצהיר מדי פעם הצהרות מרגיעות. 14 בתים פוצצו כוחות צה"ל בכפר ביתא לכבוד ולתפארת מדינת ישראל, מבלי שהתקיימה החקירה, בלי משפט ובלי גזר־דין.

לאור כל זה ובכלל, אין פלא שכמפכ"ל חוגגים את בוא האביב הניצנים נראו בארץ. פרופסור שאקי, מנהיגה החדש של המפד"ל, מודיע ברוב צניעות במשדר „ערב חדש" שהוא רואה את עצמו מועמד לתפקיד שר החינוך. אכן אבנר שאקי מוכרח להיות שר החינוך, שהרי לו היה לנו שר חינוך אמיתי הוא לא יכול היה לראות את פרופסור שאקי, לכן רק פרופסור שאקי יכול לראות את עצמו וכו'...

עוד ראינו השבוע, בין פרצופי המבטיחים לשמוח בחג, גם כאלה שמבטיחים לשנוא ולנקום. נערה צעירה מאלון מורה קראה שיר לזכר חברתה תרצה פורת. היה בקולה כאב אמיתי ועמוק, אך תהומית ועמוקה לא פחות היתה השנאה ואפילו לא זיק של תקוה לפשרה שתקטע את מעגל הדמים.

אולפן פתוח.

אילו בי היה תלוי הדבר, הייתי יוצר אולפן טלוויזיה פתוח בימי חג ומועד. מעין הייד־פארק אלקטרוני, בלי עריכה, בלי צנזורה, בלי זווית צילום, בלי סרטים וחידונים, בלי איפור ובלי פיברוק. שולחן ושני כסאות. מיקרופון אחד למנחה ואחד פתוח לכל אורח שרוצה לדבר על כל השנים שחלפו ועל אלה שיבואו. לו היה בידי, הייתי מקדיש את שעות השידור של יום העצמאות למרתון של כובד ראש והרהור. אבל חרדה היא עניין אופטימי באופן יחסי למצב, והנה גם אני נתפסתי ללא הבצרה לאווירת החג.

הטפיפתה / ורדה צימרמן

כולם היו בניו

„את הכל הייתי עושה אחרת, אני לא חוזר על עצמי", אומר ניסן נתיב. הוא ממשיך ללכת ובדרכו המיוחדת מטיח את הראש בקיר. עכשיו אולי מתחיל הקיר לזוז. 25 שנה לסטודיו

תחילתו של „הסטודיו למשחק של ניסן נתיב" במרתף ברחוב ריינס והמשכו במאבקים בלתי פוסקים לתנאים פיסיים הולמים, ולמקורות מימון. אולי עכשיו מתחיל עידן נוח יותר. לפני כשנתיים אישר ראש עיריית תל־אביב מעבר לבית־הספר תל־נורדאו. קודם לכן היו לסטודיו חמישה ראשים, במקומות שונים בעיר, עכשיו הוא גוף בעל ראש אחד. יש משרד, אם כי הם עדיין מחפשים מזכירה, יש מנהל אדמיניסטרטיבי (מיכאל ורשביאק, בוגר הסטודיו) יש חדר התעמלות, אולמות לשיעורים שונים והכל תחת גג אחד. „ואני עדיין לא התרגלתי לעובדה שיש לנו בניין. אני עדיין חי באיזה מתח" אומר ניסן נתיב, המייסד והמנהל. האם עכשיו יסתיימו המאבקים? „המאבקים האלה הם בשבילי ספורט", הוא אומר. „התחלתי משהו ואיתי מסביבי התנכרות מוחלטת ונסיון לחסל אותנו". הוא אומר בספק שוויון נפש ובמעט ציניות.

„אנחנו עשינו את אותה עבודה שעשו במקומות אחרים בפחות כסף, ואם כך אנחנו משחיתים את המידות. אנחנו יעילים, מציאים תגובה טובה, וזה לא קוסט פלוס. בוגר שלנו עולה למדינה אולי עשרה אחוזים מבוגר במקום אחר. אנחנו הורסים את השוק. העובדה שאני לא חלק מן הממסד אומרת שלא יהיו עכשיו פחות מאבקים. אני מין אאוטסיידר, בהכרה ובלי כוונה לשנות את זה. במעט אף פעם, למשל, לא קיבלתי מינוי לוועדה. לא ממנים אותי כי מבינים שזה לא בשבילי. הסיבות שבצד הדברים האלה לא מושכות אותי" אומר נתיב.

לכבוד חגיגות רבע היובל ביקש לחדש את הלהיט הגדול ביותר שלהם: „כולם היו בני תרץ־מבעמי". הצגת סיום של תלמידי הסטודיו שנקנתה כמות שהיא והוצגה בבית־ליסין בזמנו של יעקב אגמון. שלאגר. אולם הבוגרים עסוקים כיום בתיאטרון מקצועי. קשה לכנס אותם שוב. אם לא יצליחו יעלו הפקה חדשה, מספר נתיב. והציפיות מהפקה כזו גבוהות לאחר „בעמי", לאחר „שתר היה הלילה" ולאחר „חלום ליל קיץ".

איך הוא מרגיש לאחר 25 שנים ולאחר ההצלחות האחרונות? „בית הספר רכש לעצמו מעמד", אומר נתיב. „הוא הספק הגדול ביותר של שחקנים במדינה. כחמישים אחוז מכלל העתודה. הרמה של הצגות התלמידים היא רמה מקצועית. ב־1985 קיבלנו את פרס 'כינור דוד'. בצוות המורים שלנו בוגרים רבים וזה אומר הזרמת דם צעיר ושיתוף פעולה טוב עם התלמידים. הדבר הכי חשוב בשבילנו הם התלמידים, ומבחינה זאת מצבנו טוב: אנחנו מקיימים פעילות גדולה בעזרת קומץ אנשים. לכל אחד מהם סמכויות מלאות בתחומו. זה חוסך הרבה זמן ולא הורג את היוזמה. המורים עובדים כאן למען העניין ולא רק בשביל הכסף. למרות השיפור בשכרם עדיין התשלום למורים הוא כזה שאנחנו לא מפרסמים אותו כדי לא לפגוע בכבודם".

כ־500 מועמדים מתבקשים להתקבל לסטודיו בכל שנה מתוכם נבחרים כ־12 בלבד. מדוע? „אנחנו בנויים על מסגרות קטנות. גם כתה של 12 תלמידים מתחלקת לפעמים לשניים. חשוב לנו המגע האישי עם התלמיד וטיפוח האישיות שלו". משיב נתיב. מבחני הקבלה המורים ומעשיכים. ראשיתם בשיחה אישית עם נתיב, כששני נתונים הם תנאי: גיל עד 25 והשכלה. אחר כך מגיעה בחינה אישית, ולאחריה סדנה בת יומיים. סמוך לתחילת הלימודים נשארים כ־25 מועמדים, מתוכם מקבצים את 12 הנבחרים: סופו של תהליך המיון – בחינה בפני קהל, הנמשכת כשבע שעות, כשהמורים „לוחמים על המועמד שלהם". כדברי נתיב. בשנתיים הראשונות לומדים הסטודנטים בשעות אחר הצהריים והערב. בשנה השלישית גם בשעות הבוקר, בעזרת מילגות. „זה לא נכון להחזיק אמנים שלוש שנים בחממה, כי אז הם יוצאים כאולימפוס. ואני כבר מזמן התגלגלתי משם ונפלתי לתהום. התהום הזאת היא המציאות". הוא אומר.

כששואלים את נתיב על סוד הצלחתו של בית־הספר, הוא אומר: „פעם היתה לי שיטה שענתה לי על כל הבעיות. אבל זה היה לפני המון זמן ושכחתי אותה. ואני מנסה להיזכר בה". ציניות, אירוניה וחוש הומור שזורים בשיחה. „כשאני עומד בפני בעייה אני חייב לשבור את הראש מהתחלה. זו בעייה גם של התלמידים החייבים לבדוק כל דבר לגופו, לקבל החלטות ולהיות אחראים לתוצאות. וזה מאוד לא נוח להם. כי תלמיד רוצה לקבל תשובות מדוייקות, אחרת הוא מתבלבל". ובכל זאת, הוא מוסיף: „מה שיש לתלמיד אני לא צריך להראות לו, אבל אני צריך ללמד את הרומיאו להיות 'אותלו'. אנחנו עובדים בעיקר נגד הטייפ קסטינג'. אחר כך המציאות כבר תכפה עליו זאת. אני מנסה לפעול כמו רופא שעושה דיאגנוזה. אם הדיאגנוזה נכונה, מה טוב. אם לא..."

ונתיב משווה את התיאטרון למדינה: „את הבעיות המרכזיות במדינה היא חוסר הנהגה ואולי זה מה שחסר לתיאטרון. מנהיגות תיאטרלית איננה רק יעילות ארגונית, אלא משהו מעבר לזה וזה מה שחסר". לדבריו, מאז הקמת „הקאמרי" לא קם בישראל דבר שמאחוריו עמד רעיון.

האם אינו מרגיש עייפות לאחר שנים כה רבות בראש בית הספר, התשובה השלילית החלטית: „אני לא חוזר על עצמי, כי השוני בין שנה לשנה, בין האנשים, הוא עצום. כיוון שמדובר בבני אדם והמסגרת כל כך קטנה רואים כל פרצוף". האם במבט לאחור היה משנה משהו? „את הכל הייתי עושה אחרת. כי אני עכשיו מישהו אחר. אבל אז, עם הראש שלי עכשיו, הייתי עושה את הכל רע. מה שעשיתי הנה על־פי היכולת שלי ולפי התנאים. יותר ממיטבי אין לי. אבל אני חושב שבכל מקרה הייתי חוזר על הדברים. אני לא חושב שיש לי תקנה ולכן אני לא מסתכל אחורנית. מה שהיה לא מעסיק אותי".

ניסן נתיב. מהמרתף ברחוב ריינס

ומה שיהיה? „ישנם כמה דברים חדשים שאנחנו מתלבטים בהם. לפני כשנתיים פנו אלינו מקרן ירושלים. הם הזמינו אותנו אם נעבור לירושלים. אחרי כל כך הרבה שנים של סבל ורדיפות ממשרד החינוך, אי אפשר להגיד 'לא' לדבר כזה. אבל לא יכולתי לקבל את ההצעה. אז שיפצו בשבילנו את הקומה העליונה בתיאטרון ירושלים ועשינו נסיון בסדנאות. שלוש פעמים בשבוע. השתתפו בהן 110 איש השנה. בספטמבר פתחנו כתה א', ובחודשים הקרובים ניכנס למבנה החדש שלנו בירושלים, בגבול תלפיות. כל מה שרציתי וחלמתי עליו בהקשר לבית ספר לדרמה רשמתי, והם עשו. יהיה לנו אולם חזרות שכל תיאטרון יתברך בו. זה אמנם לא העיקר, אבל זה חשוב. נרשמו בירושלים כ־200 איש. התקבלו 14 תלמידים".

פעילויות נוספות מתקיימות גם בתל אביב. הסטודיו אימץ את תיאטרון צה"ל, למשל, ומקיים את „מרכז הסטודיו" בניהולו של קובי אסף. „זוהי מסגרת שתאפשר להפקות להגיע להצגת הבכורה, ללא פיקוח או אישור. יש גם כתת מכינה לתלמידי תיכון. „ועכשיו פנו אלינו לארגן תיכון לתיאטרון. לנהל, או לקחת חסות, על מגמות לתיאטרון. היו שתי פניות מירושלים, ובספטמבר נפתח שם מגמה לתיאטרון. אנחנו נבחן את המועמדים ונקבע את התוכן, את חבר המורים, ונפקח על הביצוע" אמר נתיב. לשאלה איך תשתלטר על כל־כך הרבה עבודה הוא משיב: „אני אמנם נהדר. אבל למרותי שכאשר יש יותר מדי דברים לעשות אני מצליח לעשות הכל".

בעבר הוזכר בראיונות עמו הפחד, מצד אחד, וההערצה, מצד שני, שרוחשים לו התלמידים. האם הזמן שינה אותו במשהו? „אני פתאום חושב שיש שינויים. שאני יותר סובלני ממה שהייתי. מידת ההתחשבות שלי בבני אדם הולכת וגדלה. זה כולל גם את התלמידים". על אמונם של התלמידים בו יעיד הקשר שמקיימים עימו הבוגרים. „אני יודע פחות או יותר מה עושה כל אחד מהבוגרים. הם שומרים על הקשר. לא עובר יום שלא בא בוגר לקפה דיינה, שם אני אוכל את ארוחת הבוקר שלי. הם באים לספר, להתייעץ, אתי וגם עם מורים אחרים".

מנוחה מסויימת מוצא ניסן נתיב במשחק. „במשך שנים חשבתי שחסר לי הבימוי, אבל הגעתי למסקנה שדווקא המשחק חסר לי. ואני משחק בסרטים, עם בוגרים של הסטודיו. זה נורא נחמד". הוא גם אספן של ספרים עתיקים ומפות עתיקות וגרפיקה עתיקה, תחריטים ותיתוכי עץ. „זה מעניין ומרתק. זאת המנוחה שלי. אפילו אם אני עוסק בה רבע שעה ביום זה מנקה לי את המוח להמשיך".

במה דיוויזיות יש לסאנדיניסטים. ספרים / „אקונומיסט"

האחים אורטגה מול הבית הלבן

מהו סאנדיניזם, אותה אידיאולוגיה שאוחזת בניקרגואה מאז 1979? האם זה שם אחר למרקסיזם? האם זו צורה של לאומיות לאטינית? או אולי אין זו אלא גלימה המכסה על קליקה משפחתית חמסנית שאיננה שונה בעצם משושלת סומוזה שקדמה לה

דייוויד קלוז, איש אקדמיה קנדי, סוקר בהתבוננות מפוכחת את ה„ילד הנורא" הצעיר ביותר של אמריקה הלאטינית. האחים אורטגה – דניאל והומברטו – מחזיקים אמנם במשרות הנשיא ושר ההגנה. יתכן שהם נתמכים על־ידי משפחות מגראנדה יותר מאשר על־ידי משפחות מן העיר היריבה ליאון, עובדה המסבירה אולי את אחיזתם בשלטון, אבל אין זה מפיץ אור על הדעות והפעולות הפוליטיות שלהם, ואת אלה מקבל על עצמו קלוז להגדיר.

קומוניסטים חוסים טובים מסרבים לכבד את שליטיה של ניקרגואה בתואר „מרקסיסטים". אבל לפני שתפסו את השלטון דגלו הסאנדיניסטים בהשקפות שהיו מזכות אותם ללא ספק בשם זה. גיבורם, הגנרל אוגוסטו סאנדינו, היה לאומני בעל דעות מבולבלות שהאמין, בין שאר דברים בלתי מרקסיסטיים, בגלגול נשמות. זה לא היה יוצא דופן. רוב המהפכנים הלאטיניים מוהלים את המרקסיזם שלהם באנטי־אמריקניזם ובאמונות תוצרת בית. את הסאנדיניסטים שינתה המהפכה שלהם. זו התחילה עם הירצחו של עורך עתון, התקדמה עד לנצחון בעזרת תומכים אחרים מן המעמד הבינוני. תמיכת האיכרים במהפכה הושפעה מקתוליות רדיקלית לא פחות מאשר מנימוקים מרקסיסטיים. כדי שקואליציה זו תחזיק מעמד, וכדי לא לאבד את אהדתן של ממשלות מערביות ולאטיניות, נמנעו הסאנדיניסטים מלניניזם.

שלוש חמישיות מן המשק הושארו בידיים פרטיות ומפלגות ודעות אופוזיציוניות הורשו לנשום. בכל שנמשכה המלחמה נגד לוחמי הקונטרה נתמכי ארה"ב, נעשו התנאים בה מחניקים, אבל קלוז מציין, כי אפילו במועד כה מאוחר כ־1986, כשנדונה טיוטת החוקה, יכלה האופוזיציה להשפיע על ההליכים. לדעתו של מחבר זה, היתה המלחמה הסיבה האמיתית להשעייתן החלקית של החירויות הפוליטיות.

אין בכל אלה כדי לטעון שהסאנדיניסטים הם, בפשטות, ליברלים. אולם קלוז מיטיב להסביר מדוע לא הצליחו הסאנדיניסטים להגשים את האידיאלים המערביים. תחילה דרשו מפלגות האופוזיציה בחירות ב־1982, אך הסאנדיניסטים סברו שבחירות בשלב כה מוקדם יספקו הזדמנות לאוליגרכיה הישנה לנצל את עושרה ואת כישוריה כדי לחזור לשלטון. לפני שיהיה אפשר לקיים בחירות בטוחות, יש להפיץ ידיעת קרוא וכתוב, אחרת תצליח הבורגנות להונות את העם. אף־על־פי־כן, כשנערכו הבחירות ב־1984, ראו בהן רוב המשקיפים הוגנות. בדומה לכך, המגוייסים לצבא חייבים להשתתף בשיעורים באידיאולוגיה סאנדיניסטית. אבל קשה שלא להסכים עם הסאנדיניסטים, כי הרעיון בדבר צבא נייטרלי מבחינה פוליטית הוא אגדה, במיוחד באמריקה הלאטינית.

הדקויות הללו ידועות בארצות־הברית. אבל שם ניקרגואה היא מעין קיבעון, לא עניין לניתוח קפדני. בשנים האחרונות היו יותר מאמרים, ספרים וסרטי קולנוע על ניקרגואה מאשר על קובה. מרביתם נטו חסד לסאנדיניסטים ודבר זה השפיע על דעת הקהל האמריקאית. כשני שלישים מאותם אמריקאים שנשאלו על־ידי עורכי המשאלים תומכים בתוקף בסאנדיניסטים, למרות המערכה הגלויה והסמויה שמנהל נגדם ממשל רייגן. מן הראוי לציין, מכל מקום, כי אמריקאים רבים (לעתים, יש להניח, אותם האמריקאים היודעים כה יפה למי נתונה אהדתם) עדיין לא בטוחים היכן נמצאת ניקרגואה.

רוברט פאסטור, שהיה מופקד על המדיניות במועצה לבטחון לאומי בזמן ממשל קארטר, כתב דין־וחשבון** חשוב המתאר את התגובה הרשמית כלפי מיגור המשטר המושחת של סומוזה בידי הסאנדיניסטים. מן הדו"ח ברור שקארטר, עם הדגש שלו על זכויות האדם, עזר להביא לנפילתו של סומוזה, אבל נזהר שלא להתערב ישירות בענייניה הפנימיים של ממשלה ריבונית. הוא רצה, למעשה, „סומוזיזם ללא סומוזה".

ממשלו של קארטר, כמו רוב הממשלים לפניו, הקדיש תשומת לב מעטה לניקרגואה להוציא תקופות שהתפתחויות הגיעו עד משבר. קארטר לא נטה לפעול כראש מעצמת־על, גם כשהיה אפשר לטעון שאינטרסים לאומיים נתונים בסכנה. התוצאה היתה שברגע שארה"ב מנעה סיוע כלכלי וצבאי מאנשי סומוזה, הסאנדיניסטים, שרק להם היה כוח חמוש ומאורגן פרט למשמר הלאומי של סומוזה, כפו את עליונותם על שאר האופוזיציה.

ממשל רייגן נוקט עמדה אחרת. הוא רואה בסאנדיניסטים נציגים של ברה"מ המסכנים את היציבות באמריקה המרכזית. אבל גם מימשל זה הוא בלתי יעיל, קצת בגלל לחצם של מאורעות אחרים, וקצת משום שהוא עומד מול קונגרס מבולבל שאיננו יודע להחליט אם לתמוך או לא לתמוך בקונטראס. פאסטור, ששוב איננו איש פנימי בבית הלבן, בקי פחות במאמצים העכשוויים של המימשל; אבל הוא ממשיך לטעון שעל ארצות־הברית לסלק ידיה מניקרגואה.

אותה הטענה, בעטיפה אחרת, מופיעה בספרו של פיטר דייוויס***. דייוויס מתאר, בבהירות ובאהדה, מדינה באנדרלמוסיה של מלחמת אזרחים. כמו קלוז, הוא מציין את מעשי הדיכוי של הסאנדיניסטים, כגון צנזורה על העתונות, ומוצא תירוץ הגיוני כלשהו להצדקתם. הוא שם לב למוזרויות של כמה מן המבקרים האמריקאים האנטי־אמריקאיים והפרו־סאנדיניסטים ושומר מרחק מהם. אבל הוא איננו מתרשם מן המשתייכים למתנגדי הקונטראס ואיננו ביקורתי, בשום צורה, כלפי הסאנדיניסטים. הוא שותף לפאסטור בדעה שארה"ב צריכה להפסיק להתערב: עליה להסתפק במילוי תפקיד של גוליבר הכבול ביחסיה עם הליליפוטים של המדינות הזעירות.

David Close. Pinter publishers.
Economies and Society. by
A. Pastor. • Nicaragua: Politics,
State and Nicaragua. by Robert
to Repetition: The United
– Condemned
Princeton university press.
Davis. Simon and Schuster.
– Where is Nicaragua? by Peter